РУССКО-ЧЕЧЕНСКИЙ РАЗГОВОРНИК
ОЬРСИЙ^{н}-НОХЧИЙ^{н} КЪАМЕЛДИЙРГ

Разговорник предназначен для тех, кто не знает чеченский язык и для тех, кто владеет основами языка, но не имеет навыков устной речи. Кроме того, разговорник может быть полезен и для тех, кто только начинает изучать чеченский язык.

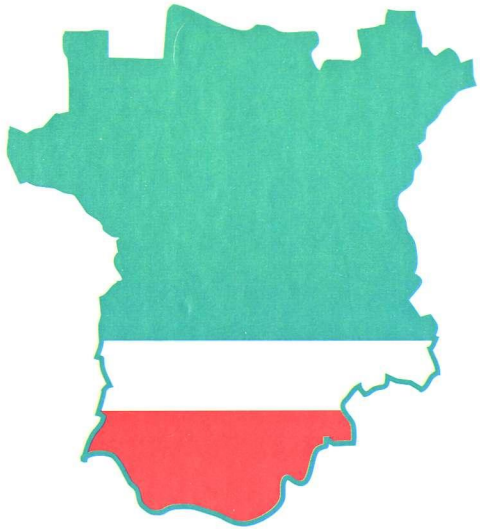

Включенные в разговорник слова и выражения обобщены по темам, которые затрагивают различные стороны человеческой деятельности. Наиболее часто употребляемые формулы общения приведены в виде типичных предложений и фраз.

РУССКО-ЧЕЧЕНСКИЙ РАЗГОВОРНИК

Дала аьтто бойла!

Да

Ассалам Іалайкум!

Диканца дукха дехийла!

Суна нохчийн мотт-дика Іамо лаьа

РУССКО-ЧЕЧЕНСКИЙ РАЗГОВОРНИК

ОЬРСИЙ^{н}-НОХЧИЙ^{н} КЪАМЕЛДИЙРГ

ОЬРСИЙ^{н}-НОХЧИЙ^{н} КЪАМЕЛДИЙРГ

машар даймокх

Суна нохчийн маттахь язда а хаьа!

ЗУЛАЙ ХАМИДОВА

РУССКО-ЧЕЧЕНСКИЙ РАЗГОВОРНИК

ОЬРСИЙ^{Н}-НОХЧИЙ^{Н} КЪАМЕЛДИЙРГ

«Пантори»
Москва 2005

УДК 811.351.42'25(038)
ББК 81.603-7
Х18

Хамидова, Зулай.
Русско-чеченский разговорник = Оьрсий"–Нохчий" къамелдийрг / Зулай Хамидова.
– М.: [Пантори], 2005. -- 192 с. – Данные тит. л. частично парал. чеч. -- ISBN 5-9218-0014-7
Агентство CIP РГБ

Книга издана на средства «Благотворительного фонда имени Зии Бажаева»

Данный разговорник является своеобразным пособием по развитию навыков разговорной речи. Он содержит минимум слов и выражений, необходимых для общения. С ним вы будете чувствовать себя уверенно практически в любой ситуации.
Разговорник составлен с целью помочь людям, говорящим на разных языках, общаться.
Разговорник предназначен как для лиц, с разными целями приезжающих в Чеченскую Республику, так и для студентов, учащихся, всех, кто умеет читать и писать по-чеченски, но не владеет навыками устной речи, и кто совсем не знает чеченский язык и занимается его изучением.
Разговорник может быть полезен и тем, кто желает углубить свои познания в разговорном чеченском языке.

Благотворительный фонд имени Зии Бажаева

Автор
З.Х.Хамидова, доктор филологических наук

Редактор
Т.С.Якова, кандидат филологических наук

Охраняется законом об авторском праве. Никакая часть данной книги не может быть воспроизведена без письменного разрешения автора.

ISBN 5-9218-0014-7

© З. Хамидова, 2005
© Благотворительный Фонд им. Зии Бажаева, 2005
© «Пантори», 2005

«Уметь общаться с людьми — это, вероятно, величайшая проблема, которую нам надо решать.»

Дейл Карнеги

Содержание

ПОЛЕЗНЫЕ СВЕДЕНИЯ	**17**	**ПАЙДЕННА БОЛУ ХАЪМАШ**
ПРИВЕТСТВИЕ	**18**	МАРШАЛЛА ХАТТАР
ОБЩЕНИЕ	**19**	КЪАМЕЛ ДАР
ПРОЩАНИЕ	**22**	КЪАСТАР
ОБРАЩЕНИЕ	**24**	ШЕНА ТІЕ ТИДАМ БАХИЙТАР
ЗНАКОМСТВО	**25**	ДОВЗАР
ВСТРЕЧА	**28**	ВОВШАХКХЕТАР
ВОЗРАСТ. СЕМЬЯ	**30**	ХАН. ДОЬЗАЛ
СЛОВА К ТЕМЕ	**33**	ОЬШУ ДЕШНАШ
ПРОФЕССИЯ. РАБОТА	**35**	ГОВЗАЛЛА. БОЛХ
СЛОВА К ТЕМЕ	**36**	ОЬШУ ДЕШНАШ
УЧЕБА	**37**	ДЕШАР
ЗНАНИЕ ЯЗЫКА	**39**	МОТТ ХААР
ПРОСЬБА. РАЗРЕШЕНИЕ	**43**	ДЕХАР. МАГАДАР
БЛАГОДАРНОСТЬ	**47**	БАРКАЛЛА АЛАР
ПОЖЕЛАНИЯ, ПОЗДРАВЛЕНИЯ		ДЕКЪАЛДАР
СОБОЛЕЗНОВАНИЕ	**50**	КАДАМ БАР
ИЗВИНЕНИЕ	**50**	БЕХКАЛАВАХАР
СОЖАЛЕНИЕ		ДОХКОВАЛАР. ДОГЪЭЦАР
СОГЛАСИЕ	**52**	РЕЗАХИЛАР
ПОДТВЕРЖДЕНИЕ		ЧІАГІДАР
ОТКАЗ.	**54**	РЕЗАЦАХИЛАР
СОМНЕНИЕ		ШЕКОХИЛАР. ТІЕЦАЛАЦАР
ПРЕДУПРЕЖДЕНИЕ	**56**	ХААМ БАР
УДИВЛЕНИЕ. РАЗДРАЖЕНИЕ	**57**	ЦЕЦВАЛАР. КАРЗАХВАЛАР
НУЖНЫЕ СЛОВА И ФРАЗЫ	**59**	ОЬШУ ДЕШНАШ А, ВОВШАХКХЕТАРШ А
ВОПРОСИТЕЛЬНЫЕ СЛОВА И ВЫРАЖЕНИЯ	**60**	ХАТТАРА^{Н} ДЕШНАШ А, ВОВШАХКХЕТАРШ А
МЕСТОНАХОЖДЕНИЕ	**64**	МЕТТИГ БИЛГАЛЪЯР
КАЛЕНДАРЬ. ВРЕМЯ	**69**	БЕТТАНАШ. ДЕНОШ. ХАН
Месяцы	**69**	Беттанаш
Неделя. День	**70**	КІира. Де
Времена года	**72**	Шера^{н} хенаш
Часы. Время	**74**	Сахьт. Хан
ПОГОДА	**76**	ХЕНА^{Н} ХІОТТАМ
МЕСТОИМЕНИЯ	**78**	ЦІЕРМЕТДЕШНАШ
Личные местоимения	**78**	Яххьий^{н} цІерметдешнаш
Притяжательные местоимения	**79**	ТІеозора^{н} цІерметдешнаш
ЧИСЛИТЕЛЬНЫЕ	**80**	ТЕРАХЬДЕШНАШ
Количественные числительные	**80**	Масалли^{н} терахьдешнаш
Порядковые числительные	**82**	РогІалли^{н} терахьдешнаш
ДЕНЬГИ	**83**	АХЧА
ПРИЛАГАТЕЛЬНЫЕ	**84**	БИЛГАЛДЕШНАШ
Цвет	**84**	Бос
Качество	**85**	Мухалла
ПРИБЫТИЕ И ОТБЫТИЕ	**87**	**СХЬАКХАЧАР А, ДІАДАХАР А**
ПРИЕЗД	**88**	СХЬАКХАЧАР
В ГОСТИНИЦЕ	**90**	ХЬЕШАЦІА ЧОХЬ
ОТЪЕЗД	**94**	ДІАДАХАР
ЕСЛИ ВЫ ЧТО-ЛИБО ПОТЕРЯЛИ	**95**	НАГАХЬ АША ЦХЬА ХІУМА ЯЙИНЕХЬ
ЕСЛИ ВЫ ЗАБЛУДИЛИСЬ	**96**	НАГАХЬ ШУ ТИЛДЕЛЛЕХЬ

ПУТЕШЕСТВИЕ. ПОЕЗДКИ 99 **АРАВАЬЛЛА ЛЕЛАР. ДІАСАВАХАР**

САМОЛЕТ 101 КЕМА
ПОЕЗД 103 ЦІЕРПОШТ
АВТОМОБИЛЬ 104 МАШЕН
АВТОБУС 107 АВТОБУС
СТРАНА 108 МОХК
КАВКАЗ. ЧЕЧНЯ 111 КАВКАЗ. НОХЧИЙЧОЬ
НАРОД 116 КЪАМ

В ГОРОДЕ 119 **ГІАЛАХЬ**

ПАРИКМАХЕРСКАЯ 120 ПАРИКМАХЕРСКИ
РЕМОНТ ОБУВИ 123 МАЧАШ ТОЯР
ЧАСОВАЯ МАСТЕРСКАЯ 124 САХЬТАШ ТОДЕШ ЙОЛУ МЕТТИГ
РЕМОНТ ФОТОАППАРАТУРЫ 125 СУРТДОККХУРГ ТОЯР
ФОТОГРАФИЯ СУРТДОККХУ МЕТТИГ
БАНК 127 БАНК
ПОЧТА 128 ПОЧТА
ТЕЛЕГРАФ. ТЕЛЕФОН 129 ТЕЛЕФОН. ТЕЛЕГРАФ
В МИЛИЦИИ 133 МИЛИЦЕХЬ

ЕДА 135 **ЮУРГ**

В РЕСТОРАНЕ, В КАФЕ 136 РЕСТОРАНЕХЬ. КАФЕХЬ
СЛОВА К ТЕМЕ 138 ОЬШУ ДЕШНАШ
Закуски 138 ТІекхоллуш ерг
Суп 138 Чорпа
Мясные блюда 139 Жижига[н] даар
Гарниры 139 Юххеюьллург
Пряности 140 Чам беш йолу хІумнаш
Десерт 140 Мерза хІумнаш
Фрукты 140 Стоьмаш
Напитки 141 Молу хІумнаш
ЧЕЧЕНСКИЕ НАЦИОНАЛЬНЫЕ БЛЮДА 142 НОХЧИЙ[Н] КЪОМА[Н] ДААР
ПОСУДА 144 ПХЬЕГІАШ

ДОСУГ 145 **САМУКЪАДАККХАР**

ТЕАТР 146 ТЕАТР
КИНОТЕАТР 147 КИНОТЕАТР
МУЗЕЙ 148 МУЗЕЙ
КОНЦЕРТ 149 КОНЦЕРТ
ПАРК 150 ПАРК

МАГАЗИНЫ ПОКУПКИ 153 **ТУЬКАНАШ ХІУМНАШ ЭЦАР**

УНИВЕРСАМ 154 УНИВЕРСАМ
ПРОДОВОЛЬСТВЕННЫЙ МАГАЗИН 157 ЯЪХІУМА ЮХКУ ТУЬКА
СЛОВА К ТЕМЕ 158 ОЬШУ ДЕШНАШ
Мясо-птица 158 Жижиг
Рыба 159 ЧІара
Молоко–сыр–масло 159 Шура–нехча–налха
Крупы 160 Ялта
Хлеб 160 Бепиг (кхаллар)
УНИВЕРМАГ 161 УНИВЕРМАГ
ОДЕЖДА 161 БЕДАРШ, ТІЕЮХУ ХІУМНАШ
НАЦИОНАЛЬНАЯ ОДЕЖДА 162 КЪОМА[Н] ДУХАР
ОБУВЬ 165 МАЧАШ
ПАРФЮМЕРИЯ. КОСМЕТИКА 167 ПАРФЮМЕРИ. КОСМЕТИКА
ЮВЕЛИРНЫЙ МАГАЗИН 168 ДАШО ХІУМНАШ ЮХКУ ТУЬКА

ТКАНИ	169	КІАДИ
СЛОВА К ТЕМЕ	171	ОЬШУ ДЕШНАШ
ТОВАРЫ ДЛЯ ДЕТЕЙ	172	БЕРАШНА ОЬШУ ХІУМНАШ
ЭЛЕКТРОТОВАРЫ	173	ЭЛЕКТРОТОВАРАШ
ЦВЕТЫ	174	ЗЕЗАГАШ
ТАБАК	174	ТОНКА
РЫНОК, БАЗАР	175	БАЗАР
ЗДОРОВЬЕ	177	**МОГУШАЛЛА**
БОЛЕЗНЬ	178	ЦАМГАР
У ВРАЧА	179	ЛОР ВОЛЧОХЬ
У ЗУБНОГО ВРАЧА	182	ЦЕРГИЙ^{Н} ЛОР ВОЛЧОХЬ
СЛОВА К ТЕМЕ	183	ОЬШУ ДЕШНАШ
ЧАСТИ ТЕЛА	184	ДЕГІА^{Н} МЕЖЕНАШ
АПТЕКА	186	АПТЕКЕХЬ
МАГАЗИН ОПТИКА	187	КУЬЗГАНАШ ДЕШ А, ДУХКУШ А ЙОЛУ МЕТТИГ

Предисловие

Разговорник составлен с целью помочь людям, говорящим на разных языках, понять друг друга.

Он предназначен для тех, кто не знает чеченский язык, и для тех, кто владеет основами языка, но не имеет навыков устной речи. Кроме того, разговорник может быть полезен и для тех, кто начинает изучать чеченский язык и для тех, кто желает углубить свои познания в разговорном чеченском языке.

Включенные в разговорник слова и выражения обобщены по темам, которые затрагивают различные стороны человеческой деятельности: профессию, отдых, медицинское обслуживание, покупки, связь, транспорт и т. д.

Наиболее часто употребляемые формулы общения приведены в виде типичных предложений и фраз. Подставляя нужные слова в приведенные фразы, можно получить нужный вам в данный момент вариант предложения.

Основная задача разговорника заключается в том, чтобы помочь изучающим чеченский язык овладеть наиболее употребительными в повседневном общении выражениями и фразами, познакомить с разговорной лексикой и особенностями живого разговорного языка. Набор речевых клише и фраз даст возможность быстро овладеть разговорным чеченским языком.

При пользовании разговорником следует принять во внимание:

1. В чеченском языке ударение постоянное на первом слоге.
2. Чеченские фразы не представляют собой дословного перевода в силу специфики русской и чеченской грамматики и лексикологии, кроме того, автор стремился передать лишь ситуативное соответствие.
3. В скобках приводятся варианты предложений, пояснения или грамматические формы, синонимы.

Русская графическая основа не передает все особенности чеченской звуковой системы, что весьма затрудняет чтение чеченских текстов. Поэтому для правильного произношения специфических чеченских звуков нужно прислушиваться к чеченской речи.

В чеченском алфавите есть буквы, которых нет в русском языке. Эти буквы образованы при помощи четырех добавочных знаков:

х — кх
ъ — къ
ь — аь, оь, уь, юь, яь, хь
I — гI, кI, пI, тI, хI, цI, чI

Специфические чеченские звуки обозначаются именно этими буквами. Аналогов этим звукам в русском языке нет.

Русский	Чеченский	Русский	Чеченский
А а	А а	С с	С с
	Аь аь	Т т	Т т
Б б	Б б		ТІ тІ
В в	В в	У у	У у
Г г	Г г		Уь уь
	ГІ гІ	Ф ф	в заимствованных словах заменяется на -П, хІ-
Д д	Д д	Х х	Х х
Е е	Е е (в начале слов йе)		ХІ хІ
Ж ж	Ж ж		Хь хь
З з	З з	Ц ц	Ц ц
И и	И и		ЦІ цІ
Й й	Й й	Ч ч	Ч ч
К к	К к		ЧІ чІ
	КІ кІ	Ш ш	Ш ш
	Кх кх	Щ щ	звук есть, но буквы нет
	Къ къ	ъ	Ъ (твердый приступ - Ә -)
Л л	Л л	ь	ь
М м	М м	ы	—
Н н	Н н	Э э	Э э *
О о	О о	Ю ю	Ю ю
	Оь оь		Юь юь
П п	П п	Я я	Я я
	ПІ пІ		Яь яь
Р р	Р р		І І

В исконных чеченских словах нет букв — **ё, ы, ф, щ.** В заимствованных словах (из русского и через него или самостоятельно из других языков) эти буквы пишутся и произносятся как в русском языке: **ф**онарь, ёлка, **щ**ётка, пром**ы**шленность.

* Не соответствует русскому звуку, в чеченском языке он — передний, узкий, мягкий звук.

Нужно помнить:

1. Согласные в чеченском языке **всегда** твердые: **дети** *серебро*; звук **д** произносится твердо, как в слове дуб; звук **т** произносится твердо, как в слове там.

2. Звонкие согласные в конце слов не оглушаются: **диг** *топор*; **бад** *утка*.

3. Удвоенные согласные произносятся более четко, чем в русском языке. Удвоение приводит к изменению значения слова: цигахь *там*, **циггахь** *там же*; хІи**нц**а *сейчас*, хІи**нцц**а *сейчас же*; **дита** *оставить*, **дитта** *стирать*.

4. Чеченские специфические согласные звуки, обозначаемые буквами из двух знаков, произносятся с сильным напряжением всего речевого аппарата и с придыханием, многие из них гортанные :

гІ — гІант ду *стул* (это звук произносится как **г** в украинском языке)
кІ — кІант ву *сын, мальчик, юноша, мóлодец*
кх — кхокха бу *голубь*
къ — къиг ю *ворона*
пІ — пІелг бу *палец*
тІ — тІай ду *мост*
хІ — хІара *эта, это, этот* (соответствует немецкому **h**)
хь — хьаж ду *лоб*
цІ — цІа ду *дом*
чІ — чІара бу *рыба*

5. Удвоенные одинаковые согласные, обозначаемые как одним, так и двумя знаками, в практической транскрипции обозначаются знаком **:**, что предполагает более продолжительную задержку дыхания после произнесения первого согласного: хІинцца [хІинц:], докхкха [докх:].

6. Буквой **І** обозначается специфический звонкий гортанный согласный:
Іа *зима*, **Іаж** *яблоко*, **йоІ** *девочка, девушка, дочь*.

7. Твердый знак **ъ** в чеченском языке служит не только для разделения гласного и согласного (**шелъелла** *замерзла*), но и для обозначения межсвязочного смыка, твердого приступа. Звук, обозначаемый буквой **ъ**, произносится с сильным напряжением и придыханием: **Зараъ** *имя женское*; **хаъал** *столько, чтобы знать*. Произнесите этот звук так, как в слове О'ОН. Если гласные произнести отдельно, сделав между ними паузу (задержав дыхание), то получится приближенный звук **ə** .
Все чеченские слова, которые начинаются с гласных, а также содержащие слоги, начинающиеся с гласных, произносятся с твердым приступом. На письме

в этих словах приступ не обозначается: **адам** [әадам] *человек*, дІаала [дІаәа:л] *скажи*.

Это фонетическое явление, которое свойственно нахским языкам.

В транскрипции приступ обозначается знаком **ә**.

8. Гласные в чеченском языке различаются по принципу широты-узости, долготы-краткости, мягкости-твердости, чистоты-назальности.

Это имеет смыслоразличительное значение.

Сравните:

хатта *спросить, спроси* — гласный **а** в первом слоге широкий, а во втором слоге сильно редуцируется и не произносится [хат:].

хатта бу *грязь* — гласный **а** в первом слоге узкий, а во втором сильно редуцируется и не произносится[хат:].

9. Долгота гласных на письме не обозначается: **ваха** [вах] *идти*, **ваха** [ва:х] *жить*; **лерг** [лерг] *ухо*, **леци** [ле:ци] *поймал*; **догІа** [догІ] *дождь*, **догІу** [до:гІ] *идет*; **у** [у] *доска*, **урам** [у:рам] *улица*.

Исключение составляют гласные **и, уь**, долгота которых на письме обозначается буквой **й**: **дийца** [ди:ц] *рассказать*, **дуьйцу** [дуь:ц] *рассказывает*.

Используемый в транскрипции знак **:** , стоящий после гласного, обозначает более продолжительное его звучание, долготу звука.

10. В словах, состоящих из двух и более слогов, конечный гласный сильно редуцируется и в разговорной речи не произносится, но на письме пишется: **газа** [га:з] *коза*, **дутту** [дут:] *наливает*, **догІа** [догІ] *дождь*, **ала** [а:л] *сказать, скажи*.

11. Мягкость гласных на письме обозначается мягким знаком: **аь, оь, уь, юь, яь.** Эти звуки близки по произношению к немецким звукам [ä], [ö], [ü].

аь — аьрзу [аьрзу:] *орел*
оь — оьзда [оьзд] *культурный*
уь — уьстагІ [уьстагІ] *баран*
юь — юьхь [йуьхь] *лицо*
яь — яьлла [йаьл:а] *закончила*

От твердости и мягкости гласного в чеченском языке зависит смысл слова: **воду** [вод] *убегает, бежит*, **воьду** [воь:д] *идет*; **датта** [дат:] *печь* (глагол), **даьтта** [даьт:] *масло растительное*.

12. Буквой **э** передаются звуки, которые не соответствуют русскому звуку **[э]**. В чеченском языке это мягкий гласный, гораздо более узкий, чем русский звук: эса [иэ:с] *теленок*, эзар [иэзар] *тысяча*. Попробуйте произнести сначала **и** и тут же перейти к произношению мягкого **э**, и их слияние приблизительно напоминает чеченский звук **[э]**.

13. Буквами **е** и **о** в чеченском языке, кроме соответствующих звуков, обозначаются и дифтонги **[иэ]**, **[уо]**. Дифтонг — это произношение двух гласных одним произносительным усилием. Они характеризуются сложной скользящей артикуляцией. Начало дифтонга дает один гласный звук, а конец — другой. Дифтонг образует один слог. Во всех чеченских словах с дифтонгами первый звук выражен слабо, а второй — напряженно, ясно, четко. На письме дифтонги не обозначаются.

е — в начале слова и в слоге, начинающемся с этой буквы, произносится как **[йе]**: **ели** [йе:ли] *закончила*, **дІаели** [дІайели] *отдала*; в других случаях произносится как русский звук, но более напряженно: **кІеда** [кІе:д] *мягкий*, **дети** [дети] *серебро* (согласные твердые, сравните с русским словом *дети*).

Дифтонг **[иэ]** на письме обозначается буквой **е**: **теша** [тиэ:ш] *верить, верю*; **тешна** [тиэшна] *поверил(а)*.

Дифтонг **[уо]** на письме обозначается буквой **о**: **со** [суо] *я*, **ло** [луо:] *снег; дай*.

Обозначение одной буквой нескольких звуков вызывает определенные трудности при чтении чеченских текстов. Например, буква **а** обозначает следующие звуки:

[а] широкий: **кад** *чашка*, **хатта** *спросить*
узкий: **хан** *время*, **хьажа** *посмотреть*
краткий: **адам** *человек*, **са** *душа*
долгий: **Адам** (имя) [а:дам], **да** [да:] *отец*
краткий носовой: **са**ˢ [саˢ] *мой*, **да**ˢ [даˢ] *делать, сделать*
долгий носовой: **та**ˢ [та:ˢ] *помириться*, **ва**ˢ [ва:ˢ] *прийти*

14. Конечный гласный бывает носовым и на письме обозначается буквой **н**, которая не читается, а гласная, стоящая впереди нее произносится в нос: **нохчийн мотт** [нохчи:ˢ муот] *чеченский язык*. Ее нужно отличать от фонемы **н**, которая тоже обозначается этой буквой и читается: **шун** [шун] *поднос*, но **шун** [шуˢ] *ваш*; **бен** [биэн] *гнездо*, но **бен** [биэ:ˢ] *только*.

Носовыми могут быть и краткие и долгие гласные. От чистоты и назальности гласного зависит смысл слова: **да** [да:] *отец*, **дан** [да:ˢ] *пропасть, исчезнуть*; **са** [са] *душа*, **сан** [саˢ] *мой*.

В практической транскрипции назальность обозначена маленькой буковкой ˢ вверху гласного: **цІен** [цІиэ:ˢ] *красный*, **вон** [вуо:ˢ] *плохой*, **хьан** [хьаˢ] *твой*.

Многие слова в чеченском языке не подчиняются правилам орфографии и продолжают бытовать в речи в другом произношении. Этому достаточно много примеров, а мы приведем лишь некоторые из них.

Правила орфографии на протяжении многих десятилетий обязывают:

а) Носовой конечный гласный обозначать буквой **-н-,** что привело к её чтению и,соответственно, неправильному произношению чеченских слов.

Автор в своих работах обозначает носовой гласный маленькой буквой $^{-н-}$ вверху гласного не только в транскрипции, но и в текстах.

б) Все слова, которые произносятся с **[оьв],** писать как **-эв, -ев, аьв** (**эв**хьаза, л**ев**зира, І**аьв**шира), что искажает произношение этих слов.

Автор в своих работах все эти слова пишет через **–оьв-** (**оьв**хьаза, л**оьв**зира, І**оьв**шира).

в) Многие слова, которые произносятся со звуком **[оь],** обозначать буквой **-е-** (тІ**е**хула, тешалла).

Автор в своих работах эти слова пишет с буквой **–оь-** (тІ**оь**хула, т**оь**шалла).

Здесь нет возможности останавливаться на многочисленных подобных правилах, которым многие чеченские слова не подчиняются и которых автор не придерживается в своих работах — это тема особого разговора.

Автор считает, что назрела острая необходимость рассмотреть вопрос о реформе чеченской орфографии.

Основная цель автора при введении «своих» правил правописания — максимально облегчить изучение чеченского языка и упорядочить его написание-произношение в соответствии с языковыми требованиями и тенденциями сегодняшнего дня.

При пользовании разговорником следует знать:

1) В чеченском языке нет категории одушевленности-неодушевленности, как и нет категории рода.

Все слова в чеченском языке делятся на две большие группы: класс человека и класс вещей, т. е. всех других слов. Вместо родов в чеченском языке широко представлена категория грамматического класса — шесть грамматических классов, по которым распределяются существительные. Каждому классу присущ свой вспомогательный глагол-связка **ву** (йу, бу, ду) *есть* в единственном и во множественном числе.

число	класс человека		класс вещей			
	мужской	женский	предметы, явления и абстрактные понятия			
ед.	I	II	III	IV	V	VI
	ву	**ю [йу]**	**ю [йу]**	**ду**	**бу**	**бу**
	да	нана	котам	кор	безам	лам
мн.	**бу**	**бу**	**ю [йу]**	**ду**	**бу**	**ду**
	дай	наной	котамаш	кораш	безамаш	лаьмнаш

2) Некоторые слова, относящиеся к человеку, являются исключением и входят в IV класс **ду-ду**: **бер** *ребенок*, **зудбер** *девочка-подросток*, **божабер** *мальчик-подросток*, **бо** *сирота*, **бобер** *ребенок-сирота*, **адам** *человек*, **халкъ** *народ*, **къам** *народ, народность, национальность*.

3) Слова, обозначающие профессию, род занятий, тейп, место жительства, относящиеся к человеку, в зависимости от того, женщина это или мужчина, употребляются и в I и во II классах: лор ву, лор ю *врач (он и она)*; иллиалархо ву, иллиалархо ю *певец, певица*; пондарча ву, пондарча ю *гармонист ,гармонистка*; нашхо ву, нашхо ю *из рода нашхо(он и она)*; пхьамто ву, пхьамто ю *из рода пхамто (он и она)*; шелахо ву, шелахо ю *шалинец, шалинка (из Шали)*; доттагІ ву, доттагІ ю *друг, подруга*; дешархо ву, дешархо ю *ученик, ученица*.

4) Некоторые прилагательные, числительные, глаголы и наречия в начале слова имеют показатель класса: **в, й, б, д.**

Классные показатели являются средством выражения связи слов в предложении:

воккха кІант — **б**аккхий кІентий (*большой мальчик, большие мальчики*);
йоккха йоІ — даккхий зудбераш (*большая девочка, большие девочки*);
берстина уьстагІ — дерстина уьстагІий (*жирный баран, жирные бараны*);
деса тускар — деса тускарш (*пустая корзина, пустые корзины*).

Классный показатель других частей речи зависит от класса существительного:

кІант **в**у, поэтому **в**оккха;
кІентий **б**у, поэтому **б**аккхий;
йоІ **й**у, поэтому **й**оккха;
зудбераш **д**у, поэтому **д**аккхий и т. д.

Всего несколько числительных изменяют классные показатели — **диъ** (4), **дейтта** (14), **доьзткъа** (80).

виъ кІант, потому что кІант **в**у (*4 мальчика*);
йиъ йоІ, потому что йоІ **й**у (*4 девочки*);
биъ кхор, потому что кхор **б**у (*4 груши*);
диъ кор, потому что кор **д**у (*4 окна*).

Некоторые глаголы изменяют классный показатель:

кІант **в**огІу, потому что кІант **в**у (*мальчик идет*);
йоІ **й**огІу, потому что йоІ **й**у (*девочка идет*);

етт **б**огIу, потому что етт **б**у (*корова идет*);
ж**I**аьла догIу, потому что ж**I**аьла ду (*собака идет*).

В предложении может встретиться несколько слов с классным показателем, в этом случае его изменение зависит от вспомогательного глагола существительного:

воккха к**I**ант **в**огIу, потому что к**I**ант **в**у (*большой мальчик идет*);
йоккха й**о**I **й**огIу, потому что й**о**I **й**у (*большая девочка идет*);
берстина уьстагI **б**огIу, потому что уьстагI **б**у (*жирный баран идет*);
диъ олхазар догIу, потому что олхазар ду (*четыре птицы летят*).

При переводе на русский язык глагол-связка опускается. Чтобы правильно употреблять чеченские слова в речи, их нужно запоминать вместе с глаголом-связкой **есть**.

5) В чеченском языке нет вежливой формы обращения **Вы**. Форма **хьо** — **ты** употребляется в значении **ты** и **Вы**

6) Качественные прилагательные и наречия качества в чеченском языке имеют одну форму: **хаза** й**о**I — красивая девушка; **хаза** тоьгу — красиво **шьет**.

Русскими буквами, конечно же, невозможно передать чеченские звуки, но давая транскрипцию, мы старались, чтобы она стала опорой для передачи звучания чеченских слов.

Учите чеченский язык, и общение с чеченцами на их родном языке легко откроет вам путь к сердцу этой маленькой, но гордой и свободолюбивой нации.

Добро пожаловать! Желаем произвести хорошее впечатление, приобрести настоящих друзей и добиться больших успехов.

Пусть сопутствует вам удача во всех ваших хороших делах! Дала аьтто бойла!

ПОЛЕЗНЫЕ СВЕДЕНИЯ

ПАЙДЕННА БОЛУ ХАЪМАШ

ПРИВЕТСТВИЕ — МАРШАЛЛА ХАТТАР — [маршал: хат:ар]

Приветствую тебя!	**Маршалла ду хьоьга!**	маршал: ду хьоь:г
Приветствую вас (мн.ч)	**Маршалла ду шуьга!**	маршал: ду шуьг
Приветствую всех!	Маршалла ду массаьрга а!	маршал: ду мас:аьргаэ
Я приветствую тебя!	Са^{н} маршалла ду хьоьга!	са^{н} маршал: ду хьоь:г
Я приветствую вас! (мн. ч)	Са^{н} маршалла ду шуьга!	са^{н} маршал: ду шуьг
	Са^{н} мерза маршалла ду хьоьга!	са^{н} мерз маршал: ду хьоь:г
	Са^{н} мерза маршалла ду шуьга!	са^{н} мерз маршал: ду шуьг

Так приветствуют друг друга ровесники. Младший не может так приветствовать старшего

Ответное приветствие

Добро пожаловать! (Приходи свободным!)	**Марша вогIийла!** (м)	марш во:гIи:л
Добро пожаловать! (Приходи свободной!)	**Марша йогIийла!** (ж)	марш йо:гIи:л
Добро пожаловать! (Приходите свободными!) (мн.ч)	**Марша догIийла!**	марш до:гIи:л
Приветствую и тебя!	**Маршалла хуьйла хьуна а!**	маршал: хуь:л хьу:наэ
Приветствую и вас! (мн.ч)	**Маршалла хуьйла шуна а!**	маршал: хуь:л шунаэ
Здравствуй!	Ассалам Iалайкум!	Салам Iаликум

Ответное приветствие

Здравствуй!	Ва Iалайкум ассалам! (Ва Iаликум салом!)	ваIаликум сало:м

Так приветствуют друг друга только мужчины. Чеченцы приветствуют друг друга только стоя, и младший может сесть только после того, как сядет старший. В присутствии стариков молодые не садятся

Доброе утро!	**Iуьйре дика йойла!**	Iуь:р дик йуойл
Добрый день!	**Де дика дойла!**	де дик дуойл
Добрый вечер!	**Суьйре дика йойла!**	суь:р дик йуойл
Доброй ночи!	**Буьйса дика йойла!**	буь:с дик йуойл

Так приветствуют друг друга все. Младший приветствует старших первым.

Ответное приветствие

Да будешь ты любима Богом!	**Далла йоьзийла!**	дал: йоь:зи:л
Да будешь ты любим Богом!	**Далла воьзийла!**	дал: воь:зи:л
Да будете вы любимы Богом! (мн. ч)	**Далла доьзийла!**	дал: доь:зи:л
С добром долго живи!	**Диканца дукха ехийла!** (ж)	диканц дукх йе:хи:л
	Диканца дукха вехийла! (м)	диканц дукх ве:хи:л
С добром долго живите! (мн. ч)	**Диканца дукха дехийла!**	диканц дукх де:хи:л

ОБЩЕНИЕ — КЪАМЕЛ ДАР — [къамиэлдар]

Как ты живешь?	**Хьо муха Iа?**	хьуо му:х Iа
Как вы живете? (мн. ч)	**Шу муха Iа?**	шу му:х Iа
Как ты живешь?	**Хьо муха Iаш ю?** (ж)	хьуо му:х Iаш йу
	Хьо муха Iаш ву? (м)	хьуо му:х Iаш ву
Как вы живете? (мн. ч)	**Шу муха Iаш ду?**	шу му:х Iаш ду

Ответы

Спасибо, я хорошо живу!	Баркалла, дика Іа со-м!	баркал: дик Іа суом
	Дала дика кхобу!	да:л дик кхо:б
Хвала Всевышнему!	**Далла бу хастам!**	дал: бу хастам
Я хорошо живу, нормально	**Дика Іаш ю со-м, тоьар ду** (ж)	дик Іаш йу суом тоьар ду
Мы хорошо живем, а вы как живете? (мн. ч)	**Дика Іа тхо-м, шу муха Іа?**	дик Іа тхуом шу му:х Іа
И мы хорошо живем	**Тхо а дика Іаш ду**	тхуоэ дик Іаш ду
Спасибо, я неплохо живу, нормально, слава Богу	Баркалла, во" Іаш вац со-м, тоьар ду, далла бу хастам (м)	баркал: вуо:" Іаш вац суом тоьар ду дал: бу хастам
Как здоровье?	**Могушалла муха ю?**	могшал: му:х йу
Как твое здоровье?	Хьа " могушалла муха ю?	хьа" могшал: му:х йу
Как ваше здоровье? (мн. ч)	Шу " могушалла муха ю?	шу" могшал: му:х йу
Все, о ком надо спросить, здоровы?	**Хатта мел везарг а могуш вуй?**	хат: миэл виэ:заргэ могш вуй
	Йоккха стаг ирахь юй?	йокх: стаг ирахь йуй
	Воккха стаг ирахь вуй?	вокх: стаг ирахь вуй
Семья здорова?	Доьзал могуш буй?	доь:зал могш буй
Как ты? (Как ты себя чувствуешь?)	**Хьо муха ву?** (м)	хьуо му:х ву
	Хьо муха ю? (ж)	хьуо му:х йу
Как дети?	**Бераш муха ду?**	бе:рш му:х ду
Вы здоровы? (мн. ч)	**Могуш дуй шу?**	могш дуй шу

Ответы

Слава Богу, хорошее	Далла бу хастам, дика ю	дал: бу хастам дик йу
Слава Богу, неплохое	Далла бу хастам, во " яц	дал: бу хастам вуо:" йац
Нормальное	Тоьар ю	тоьар йу

Мы здоровы, а вы здоровы?	**Могуш ду тхо-м, шу дуй могуш?**	могш ду тхуом шу дуй могш
Нормально	Дика ву со-м	дик ву суом
И они здоровы	Уьш а могуш бу	уьшэ могш бу
Она нормально себя чувствует (хорошо ходит)	Дика лелаш ю иза-м	дик лиэ:лш йу изам
	Ирахь ву иза-м	ирахь ву изам
Все здоровы	Массо а могуш ву	мас:уо:э могш ву
Как дела?	**Муха ду гІуллакхаш?**	му:х ду гІулкхш
Как твои дела?	Хьа" гІуллакхаш муха ду?	хьа" гІулкхш му:х ду
Все нормально? (Беспокоящего ничего нет?)	**Сингаттаме хІума-м дац?**	сингат:миэ: хІумам дац
Ты работаешь?	Болх беш вуй хьо? (м)	буолх биэш вуй хьуо
	Болх беш юй хьо? (ж)	буолх биэш йуй хьуо
Как работа?	**Болх муха бу?**	буолх му:х бу
Справляешься?	Ларавой хьо? (м)	ла:рвуой хьуо
	Ларайой хьо? (ж)	ла:рйуой хьуо
Получается?	ГІуллакх хуьлий?	гІулкх хуьли:
Что нового?	**Керла хІумма а дуй?**	керл хІум:аэ дуй

Ответы

Хорошо	Дика ду	дик ду
Неплохо, а как твои?	**Во" дац, хьайнаш муха ду?**	вуо:" дац хьайнш му:х ду
Дел нет совсем!	ГІуллакхаш да" а дац-кх?	гІулкхш да"э дацкх
Слава Богу, нормально!	Далла бу хастам, тоьар долуш ду!	дал: бу хастам тоьар долш ду
Нормально (Ничего)	ХІума дац	хІум дац
Да (Есть)	Ву (м)	ву
	Ю (ж)	йу
Неплохо. Хорошо.	Во" бац. Дика бу	вуо:" бац дик ду
Да так себе	Ишта дІа бу-кх	иштт дІа букх
Пока нормально	Цкъачунна тоьар бара и-м	цІкъачун: тоьар бар им
У меня хорошая работа	Дика болх бу са"-м	дик буолх бу са"м

Стараюсь	ДIагIерташ-м ву со (м) ДIаволлу (м)	дIагIиэ:ртшм ву суо дIавуол:
У меня все хорошо (Все получается у меня)!	Дика гIуллакх хуьлу са^{н}-м!	дик гIулкх хуьл са^{н}м
Немножко что-то получается	Жимма-тIама хIума хуьлу	жим: тIам хIум хуьл
Бывает и получается и не получается	Хуьлуш а, ца хуьлуш а нисло	хуьлшэ ца хуьлшэ нислуо
Ничего не получается	ХIумма а ца хуьлу	хIум:аэ ца хуьл
Нормально (Ничего)	ХIумма а дац	хIум:аэ дац
Все хорошо	Массо а хIума дика ду	мас:уо:э хIум дик ду

ПРОЩАНИЕ

КЪАСТАР

[къастар]

Чем я могу быть полезен? (Что я могу сделать?)	**Аса да^{н} хIумма а дуй?**	ас да^{н} хIум: аэ дуй
Я свободен!	Со мукъа ву-кх!	суо мукъ вукх
Я к вашим услугам! (Если нужно, я свободен!)	**Эшахь, со мукъа ву-кх!**	иэ:шахь суо мукъ вукх
Располагайте мной, если нужно, я свободен!	Эшахь, со мукъа ву-кх, кхоавай ма Iе!	иэ:шахь суо мукъ вукх кхуоэвай маIиэ:
Если что-то нужно сделать, я готов!	Да^{н} хIума делахь, со кийча ву-кх!	да^{н} хIум делахь суо ки:ч вукх
Что-нибудь нужно?	ХIумма а оьший?	хIум: аэ оь:ши:
Чем я могу быть полезен? (Чем могу помочь?)	**Со хьажа хIумма а дуй?**	суо хьаж хIум:аэ дуй
Спасибо, ничего не нужно	**Дела реза хуьйла, хIума ца оьшу**	де:л ре:з хуь:л хIум ца оь:ш
Пусть Всевышний продлит твою жизнь!	**Дала дукха вахавойла!** (м)	да:л дукх ва:хвуойл
	Дала дукха яхайойла! (ж)	да:л дукх йа:хйуойл
Извините, я тороплюсь!	Бехк ма билла, со сиха ву (ю)! (м, ж)	биэхк мабил: суо сих ву (йу)
Я должен идти	Со ваха везаш ву	суо вахвиэ:зш ву
Я опаздываю	Со тIаьхьавуьсуш ву (м)	суо тIаьхьвуьсш ву

Я должна идти	Со яха езаш ю	суо йах йиэ:зш йу
Я опаздываю	Со тIаьхьаюьсуш ю (ж)	суо тIаьхьйуьсш йу
Я больше не могу оставаться	Са^{н} кхи^{н} Iа^{н} йиш яц	са^{н} кхи^{н} Iа^{н} йиш йац
До свидания!	**Iодика йойла!**	Iодик йуойл
Спасибо!	Дела реза хуьйла!	де:л ре:з хуь:л
Все было очень вкусно! (Съеденное и выпитое пусть будет пожертвованием!)	Йиънарг а, мелларг а дала сагIа йойла!	йиэнаргэ мел:аргэ да:л са:гI йуойл
На здоровье!	Хьанал хуьйла!	хьа:нал хуь:л
Передавай дома привет!	**ЦIахь маршалла ло!**	цIахь маршал: луо:
Всем передавай привет!	Массаьрга а маршалла ло!	мас:аьрга э маршал: луо:
И тебе привет!	**Маршалла хуьйла хьуна а!**	маршал: хуь:л хьу:наэ
Дай Бог удачи (успехов)!	**Дала аьтто бойла!**	да:л аьт:уо: буойл
Всем удачи (успехов)!	**Массера^{н} а бойла!**	мас:е:ра^{н} э буойл
Скажи ей, пусть приходит!	Йола ала цуьнга!	йуо:л а:л цуьнг
Скажи ему, пусть приходит!	Вола ала цуьнга!	вуо:л а:л цуьнг
Спасибо, скажу	Баркалла, эр ду	баркал: э:р ду
Приходи, обязательно приходи!	Воьллахь, ца вогIуш ма Iелахь! (м)	воьл:ахь ца во:гIш ма Iиэ:лахь
	Йоьллахь, ца йогIуш ма Iелахь! (ж)	йоьл:ахь ца йо:гIш ма Iиэ:лахь
Будет возможность, приходи!	Йиш хилча, йола! (ж)	йиш хилч йуо:л
	Йиш хилча, вола! (м)	йиш хилч вуо:л
Приду!	ЙогIур ю! (ж)	йо:гIур йу
	ВогIур ву! (м)	во:гIур ву
До свидания! (Оставайся свободным!)	**Марша Iойла!**	марш Iуойл
Счастливо (Иди свободным!)	**Марша гIойла!**	марш гIуойл
Счастливого пути!	**Некъ дика хуьйла!**	ниэкъ дик хуь:л
Спокойной ночи!	**Буьйса декъал йойла!**	буь:с де:къалйуойл
И тебе!	**Хьа^{н} а йойла!**	хьа^{н} э йуойл
И вам!	Шу^{н} а йойла!	шу^{н} э йуойл
Пиши! Звони!	Язделахь! Телефон тохалахь!	йаздиэ:лахь тилифуон туо:хлахь
Напишу. Позвоню	Язидийр ду. Тухур ю	йазди:р ду ту:хур йу

Увидимся!	**Гур ду вай!**	гур ду вай
Дай Бог!	Дала мукъалахь!	Да:л мукълахь
ОБРАЩЕНИЕ	**ШЕНА ТIЕ ТИДАМ БАХИЙТАР**	**[шиэ:н тIе тидам бахи:тар]**
Послушай (так обращается жена к мужу, муж к жене)	Хезий хьуна	хези: хьу:н
Извини…	Бехк ма биллалахь…	биэхк ма бил:лахь
Повернись, пожалуйста…	Схьаерзахьа… (ж)	схьайиэрзахь
	Схьаверзахьа… (м)	схьавиэрзахь
Послушай, пожалуйста…	ЛадогIахьа…	ладуо:гIахь
Послушайте, пожалуйста…(мн.ч)	ЛадогIийша…	ладуо:гIи:ш
Посмотри, пожалуйста…	Схьахьажахьа…	схьахьажахь
Красивая…	Хазаниг…	хазниг
Хорошая…	Диканиг…	дикниг
Чтоб ты долго жила…	Дукхаяхарг…	дукхйа:харг
Чтоб ты долго жил…	Дукхавахарг…	дукхва:харг
Бабушка (мама)…	Йоккха стаг (баба)…	йокх: стаг ба:б
Дедушка (папа)…	Воккха стаг (дада)…	вокх: стаг да:д
Эй, женщина…	ХIе, зуда…	хIе: зуд
Эй, человек (мужчина)…	ХIе, стаг…	хIе: стаг
Молодой человек…	Жима къонах…	жим къуо:нах
Дядя…	Ваши…	ваши:
Тетя…	Деца…	де:ц
Парень (хороший мальчик)	КIант (дика кIант)	кIант (дик кIант)
Девушка (красивая девочка)	ЙоI (хаза йоI)	йуоI (хаз йуоI)
Товарищ (товарищи)	Накъост (накъостий)	на:къуост(на:къуости:)
Друг (друзья)	ДоттагI (доттагIий)	дуот:агI (дуот:гIи:)
Братья	Вежарий	вежри:
Сестры	Йижарий	йижри:
Дети…	Бераш	бе:рш
Люди…	Нах	нах
Извини	Бехк ма биллалахь	биэхк ма бил:лахь
Будь добра (Ты ведь хорошая…)	Хьо дика а яй…	хьуо дикаэ йай

Будь добра (Ты ведь красивая…)	Хьо хаза а яй…	хьуо хазаэ йай
Скажи, пожалуйста, который час?	Мас сахьт даьлла алахьа	мас сахьт даьл: а:лахь
Ты не знаешь, где театр имени Нурадилова?	Хьуна ца хаьа, Нурадиловн цIарах театар мичахь ю?	хьу:н цахаьэ нурадилав цIарх тиатар мичахь йу
Как пройти в библиотеку?	Библиотеке муха ваха веза?	библиатекиэ: му:х вах виэ:з
Если тебя не затруднит, расскажи мне, пожалуйста, где находится улица имени Авторханова?	Хьайна хала дацахь, Авторхановн цIарах урам мичахь бу дийцахьа суна?	хьайн хал да:цахь автарханав цIарх у:рам мичахь бу ди:цахь су:н
Где останавливается 7-ой автобус?	ВорхIалгIа автобус мичахь соцуш ю?	вуорхIалгI автобус мичахь соцш йу
Тебе нужна помощь?	ГIо оьший хьуна?	гIуо оь:ши: хьу:н
Помочь тебе?	Аса гIо дей хьуна?	ас гIуо диэй хьу:н
Что с тобой?	Хьуна хIун хилла?	хьу:н хIун хил:а
Можно спросить?	Хатта мегар дуй?	хат: мегар дуй
Девушки…	Мехкарий…	мехкри:
Юноши…	КIентий…	кIенти:
ЗНАКОМСТВО	**ДОВЗАР**	**[довзар]**
Это кто?	И мила ву? (м)	и мил ву
	И мила ю? (ж)	и мил йу
Это кто? (Они кто?)	Уьш муьлш бу?	уьш муьлш бу
Познакомь меня с ней	Йовзийтахьа суна и	йовзи:тахь су:н и
Познакомь меня с ним	Вовзийтахьа суна и	вовзи:тахь су:н и
Познакомь меня с ними	Бовзийтахьа суна уьш	бовзи:тахь су:н уьш
Вы знакомы?	Шу доьвзаш дуй?	шу доьвзш дуй
Вы не знакомы?	Шу доьвзаш дац?	шу доьвзш дац
Я его не знаю	Суна и ца воьвза	су:н и ца воьвз
Я ее не знаю	Суна и ца йоьвза	су:н и ца йоьвз
Я их не знаю	Суна уьш ца боьвза	су:н уьш ца боьвз
Познакомь нас	Довзийтахьа тхойшиъ	довзи:тахь тхойшиэ

Я познакомлю вас	Аса довзуьйтур ду шу	ас довзуь:тур ду шу
Это мой (моя) …	ХIара са^{н} …	хIар са^{н} …
— друг	—доттагI ву	дуот:агI ву
— мама (мать)	— нана ю	на:н йу
— папа (отец)	— да ву	да: ву
— брат	— ваша ву	ваш ву
— сестра	— йиша ю	йиш йу
— дочь	— йоI ю	йуоI йу
— сын	— кIант ву	кIант ву
— супруга (хозяйка)	— хIусамнана ю	хIусамна:н йу
— супруг (хозяин)	— хIусамда ву	хIусамда: ву
— сосед	— лулахо ву	лу:лхуо: ву
— соседка	— лулахо ю	лу:лхуо: йу
Как твое имя?	Хьа^{н} цIе хIу^{н} ю?	хьа^{н} цIе хIу^{н} йу
Мое имя Салман	Са^{н} цIе Салман ю	са^{н} цIе салман йу
Мое имя Зарган	Са^{н} цIе Зарган ю	са^{н} цIе зарган йу
Ты чей (сын)?	Хьо хьена^{н} ву?	хьуо хье:н ву
Я Ахмеда сын Магомед	Со Ахьмада^{н} кIант Мохьмад ву	суо ахьмад кIант мохьмад ву
Ты чья (дочь)?	Хьо хьена^{н} (йоI) ю?	хьуо хье:н йуоI йу
Я Хумида дочь Зулай	Со Хьумида^{н} йоI Зулай ю	суо хьумид йуоI зулай йу
Я рад (а), что познакомился (познакомилась) с вами (мн. ч)	Суна чIогIа хазахета шу доьвзина	су:н чIо:гI хазхиэ:т шу доьвзин
Откуда ты родом?	ЦIера мичара ву хьо? (м)	цIе:р мичар ву хьуо
	ЦIера мичара ю хьо? (ж)	цIе:р мичар йу хьуо
Откуда вы родом? (мн. ч)	ЦIера мичара ду шу?	цIе:р мичар ду шу
Я из Ножай-Юрта	Со Нажи^{н}-Юьртара ву (м)	суо нажи^{н} йуьртар ву
Я из Старых Атагов	Со Йоккхачу АтагIара ю (ж)	суо йокх:ч а:тгIар йу
Где ты живешь?	Iаш мичахь ву хьо? (м)	Iаш мичахь ву хьуо
	Iаш мичахь ю хьо? (ж)	Iаш мичахь йу хьуо
Я живу в городе	Со гIалахь Iаш ю (ж)	суо гIа:лахь Iаш йу
Я живу …	Со … Iаш ву (м)	суо … Iаш ву
— в Гудермесе	— Гуьмсехь	гуьмсиэхь

— в селе	— юьртахь	йуьртахь
— у брата	— ваша волчохь	ваш волчуохь
— у родителей	— да-нана долчохь	да: на:н долчуохь
Ты впервые приехал в Чечню ?	Хьо дуьххьара веана Нохчийчу? (м)	хьуо дуьхь:ар веан нохчи:чу
Да (приехала), (приехал)	Еана (ж), веана (м)	йеан веан (йеэна)
Нет, я в третий раз приезжаю сюда	ХIа^{н}-хIа^{н}, со кхозлагIа вогIу кхуза (м)	хIа:^{н}-хIа^{н} суо кхозлагI во:гI кхуз
У меня отпуск	Са^{н} отпуск ю	са^{н} отпуск йу
Я приехал (а) в командировку	Со командировке веана (еана)	суо камандировкиэ: веэна (йеэна)
Я приехала в гости	Со хьошалгIа еана	суо хьо:шалгI йеан
Откуда ты приехал?	Мичара веана хьо? (м)	мичар веан хьуо
Я приехал из …	Со … веана	суо …веан (веэна)
— Саратова	— Саратовера	саратвиэ:р
— Сирии	— Сирера (Шемара)	сириэ:р (ше:мар)
— Иордании	— Иорданера	иорданиэ:р
— Турции	— Туркой^{н} махкара	туркуой^{н} махкар
— Франции	— Франсера	франциэ:р
— Саудовской Аравии	— Саудера	саудиэ:р
— Москвы	— Москвара	масква:р
Ты надолго? (Ты долго пробудешь ?)	Дукха Iийр вуй хьо? (м)	дукх Iи:р вуй хьуо
	Дукха Iийр юй хьо? (ж)	дукх Iи:р йуй хьуо
Месяц	Баттахь	бат:ахь
Надолго вы приехали? (мн. ч)	Дукха Iа^{н} даьххиний шу?	дукх Iа^{н} даьхкни: шу
Я предполагаю пробыть одну неделю	Цхьана кIиранах Iа^{н} дагахь ву со (м)	цхьан кIирнах Iа^{н} дагахь ву суо
Ты сам приехал?	Хьо-хьо веана? (м)	Хьуо хьуо: веан
Ты сама приехала?	Хьо-хьо еана? (ж)	Хьуо хьуо: йеан
С кем ты приехала?	Хьо хьаьнца еана? (ж)	хьуо хьаьнц йеэна
Да, я сам приехал	ХIаъ, со-со веана (м)	хIаэ суо суо: веэна
Нет, я приехал …	ХIа^{н}-хIа^{н}, со … веана (м)	хIа:^{н}хIа^{н} суо … веэна
— с другом	— доттагIчуьнца	дуот:агIчуьнц
— с супругой (хозяйкой)	— хIусамненаца	хIусамне:нц
— с семьей	— доьзалца	доь:залц

— с братом	— вешица	веши:ц
— с сестрой	— йишица	йиши:ц
— с сыном	— кIантаца	кIантц
— с дочерью	— йоIаца	йуоIц
Я со своим (и) … приехала	Со сай" … еана	суо сай" … йеэна
— супругом (хозяином)	— хIусамдеца	хIусамде:ц
— детьми	— берашца	бе:ршц
Мы все вместе приехали	Тхо массо а цхьаьна даьхкина	тхуо мас:уоэ цхьаьн даьхкин
Где ты остановился (лась)?	**Мичахь сецна хьо?**	мичахь сецна хьуо
Где вы остановились? (мн. ч)	**Мичахь соьвцна шу?**	мичахь соьвцна шу
У кого вы остановились? (мн. ч)	Хьаьнгахь соьвцна шу?	хьаьнгахь соьвцна шу
Я остановился (лась) у…	Со … сецна	суо … сецна
— родственников	— гергара нах болчохь	гергар нах болчуохь
— у друга	— доттагI волчохь	дуот:агI волчуохь
Мы остановились в гостинице	Тхо хьешацIа чохь соьвцна	тхуо хье:шцIа чуохь соьвцна
Я хочу увидеть озеро Кезеной	Суна Къоьзана Iам га" лаьа	су:н къоь:зан Iам га" лаьэ
Я хотел бы послушать чеченские песни	Со нохчий" иллешка, эшаршка ладогIа лууш вара	суо нохчи:" ил:иэшк э:шаршк ладуо:гI луэш вар
Мне очень нравятся чеченские танцы, я хотел бы их посмотреть	Суна чIогIа хазахста нохчий" хелхарш, цаьрга хьажа лууш вара-кх со	су:н чIо:гI хазхиэ:т нохчи:" хелхарш цаьрг хьаж луэш вар-кх суо
Я хотел бы навестить своих друзей	Сай" доттагIий болчу кхача лууш вара со	сай" дуот:гIи: болч кха:ч луэш вар суо
Я хочу увидеть ваши башни	Суна шу" бIоьвнаш га" лаьа	су:н шу" бIоьвнш га" лаьэ
ВСТРЕЧА	**ВОВШАХКХЕТАР**	**[вовшахкхиэ:тар]**
Посмотри, кто здесь!	Хьажахьа кхузахь мила ву!	хьажахь кхузахь мил ву

Как ты сюда попал (а)?	Хьо муха кхаьчна кхуза?	хуо му:х кхаьчна кхуз
Как удивительно, что вы сюда приехали (пришли)! (мн.ч)	Ма тамаша бу, шу кхуза дахкар!	ма та:мш бу шу кхуз дахкар
Как хорошо, что ты приехал (пришел)!	Ма дика ду хьо веана!	ма дик ду хьуо веан
Как хорошо, что ты приехала (пришла)!	Ма дика ду хьо еана!	ма дик ду хьуо йеан
Как хорошо, что вы приехали (пришли)! (мн.ч)	Ма дика ду шу даьхкина!	ма дик ду шу даьхкин
Я даже не мог предположить, что увижу тебя здесь!	Ма ца моьттура суна, хьо сайна кхузахь гур ву! (м)	ма ца моьт:ур су:н хьуо сайн кхузахь гур ву
Я рад(а) тебя видеть!	Хьо гина хазахета суна!	хьуо гин хазхиэ:т су:н
Как давно я тебя не видел(а)!	Ма дукха хан яра суна хьо газа!	ма дукх хан йар су:н хьуо газ
Как твоя семья?	Хьа" доьзал муха бу?	хьа" доь:зал му:х бу
Как родители?	Да-нана муха ду?	да:на:н му:х ду
Как твои дела?	Хьа" гIуллакхаш муха ду?	хьа" гIулкхш му:х ду
Что нового?	Керла хIу" ду? Керла хIумма а дуй?	керл хIу" ду керл хIум:аэ дуй
Приходи, если будет время (возможность)	Волахьа, хьай" йиш хилча (м)	вуолахь хьай" йиш хилч
Где ты живешь?	Мичахь Iаш ю хьо?(ж) Мичахь Iаш ву хьо? (м)	мичахь Iаш йу хьуо мичахь Iаш ву хьуо
На какой улице ты живешь?	Муьлхачу урамехь Iаш ву хьо? (м) Муьлхачу урамехь Iаш ю хьо? (ж)	муьлхч у:рмиэхь Iаш ву хьуо муьлхч у:рмиэхь Iаш йу хьуо
Я живу на проспекте имени Авторханова	Со Авторхановн цIарах йолчу проспектехь Iаш ю(ж)	суо автарханов цIарх йолч праспектиэхь Iаш йу
Номер нашего дома 29, квартира 16	Тха" цIийна" номер ткъе исс ю, квартира йолхуьйтталгIа ю	тха" цIи:н номир тIкъэ: ис йу кварти:р йолхуь: т:алгI йу

Сколько у вас комнат?	Мас чоь ю шуᴴ?	мас чоь: йу шуᴴ
У нас три комнаты	Тхаᴴ кхо чоь ю	тхаᴴ кхо чоь: йу
На каком этаже вы живете?	Муьлхачу этаж тIехь Iаш ду шу?	муьлхч этаж тIиэхь Iаш ду шу
Можно мне прийти в гости?	Со хьошалгIа баᴴ мегар дуй?	суо хьо:шалгI ва:ᴴ мегар дуй
Конечно, можно	Дера мегар ду	де:р мегар ду
(Гость — это большая благодать)	Хьаша — доккха беркат ду	хьа:ш докх: биэркт ду
Вы далеко живете? (мн.ч)	Генахь Iаш дуй шу?	ге:нахь Iаш дуй шу
Нет, мы живем рядом с рынком (базаром)	ХIаᴴ-хIаᴴ, тхо базарна уллохь Iаш ду	хIа:ᴴхIаᴴ тхуо ба:зарн ул:уохь Iаш ду
Вы все вместе живете?	Массо а цхьаьна Iаш дуй шу?	мас:уо:э цхьаьн Iаш дуй шу
Быть вместе — большое счастье!	Цхьаьна хилар — доккха ирс ду!	цхаьн хилар докх: ирс ду
Дай, пожалуйста, свой телефон	Хьайᴴ телефон лохьа	хьайᴴ тилифуон луо:хь
Когда мы снова встретимся?	Юха маца вовшахкхетар ду вай?	йух мац вовшхкхиэ:тар ду вай
Запиши, пожалуйста, мой телефон	ДIаязъехьа саᴴ телефон	дIайазйиэ:хь саᴴ тилифуон
Позвони мне, пожалуйста, завтра утром	Кхана Iуьйранна соьга телефон тохахьа!	кха:н Iуь:ран: соь:г тилифуон туо:хахь

ВОЗРАСТ. СЕМЬЯ | ХАН. ДОЬЗАЛ | [хан доь:зал]

Как твое имя?	Хьаᴴ цIе хIуᴴ ю?	хьаᴴ цIе хIуᴴ йу
Мое имя Разет	Саᴴ цIе Разет ю	саᴴ цIе ра:зиэт йу
Это очень красивое имя!	И чIогIа хаза цIе ю	и чIо:гI хаз цIе йу
Меня зовут Рамзан, будем знакомы	Саᴴ цIе Рамзан ю, доьвзаш хир ду вай	саᴴ цIе рамзан йу доьвзш хир ду вай
Сколько тебе лет?	Хьаᴴ мас шо ду?	хьаᴴ мас шуо ду
Мне …	Саᴴ … шо ду	саᴴ … шуо ду
— восемнадцать лет	— берхIитта	берхIит:
— двадцать два года	— ткъе ши	тIкъэ: ши
— сорок три года	— шовзткъе кхо	шовзтIкъэ: кхуо
Ты старше меня на четыре года	Хьо сол диъ шо йоккха ю / ву	хьуо суол диэ шуо йокх: йу / ву

Ты моложе меня на пять лет	Хьо сол пхи шо жима ю / ву	хьуо суол пхи шуо жим йу / ву
Я старше тебя на шесть лет	Со хьол ялх шо йоккха ю / ву	суо хьуол йалх шуо йокх: йу / ву
Я моложе тебя на семь лет	Со хьол ворхI шо жима ю / ву	суо хьуол воурхI шуо жим йу / ву
Он моего возраста	И саᴴ хенара ву	и саᴴ хе:нар ву
Мы одного возраста	Тхойшиъ цхьана хенара ду	тхойшиэ цхьан хе:нар ду
Я родилась в 1980 году	Со эзар исс бIе доьзткъалгIачу шарахь йина	суо эзар ис бIэ: доьзтIкъалгIч шарахь йина
Я родился в 1963 году	Со эзар исс бIе кхузткъе кхоалгIачу шарахь вина	суо эзар ис бIэ: кхузтIкъэ: кхуоалгIч шарахь вина
Я — 1978 года рождения	Со кхузткъе берхIитталгIачу шарахь йина / вина	суо кхузтIкъэ: берхIит:алгIч шарахь йина / вина
У меня завтра день рождения	Кхана со йина / вина де ду	кха:н суо йин / вин де ду
Сколько лет тебе исполняется?	Мас шо кхочу хьаᴴ?	мас шуо кхо:ч хьаᴴ
Мне исполняется 20 лет	Саᴴ ткъа шо кхочу	саᴴ тIкъа шуо кхо:ч
Они еще очень молодые	Уьш хIинца а вуно кегий бу	уьш хIинцаэ вуно: кеги: бу
Он пожилой человек	И воккха стаг ву	и вокх: стаг ву
Он твоего возраста	И хьаᴴ хеннара стаг ву	и хьаᴴ хен:ар стаг ву
Это моя семья	ХIара саᴴ доьзал бу	хIар саᴴ доь:зал бу
Это мой отец	ХIара саᴴ да ву	хIар саᴴ да: ву
Его зовут…	Цуьнаᴴ цIе…	цуьн цIе…
Это моя мать	ХIара саᴴ нана ю	хIар саᴴ на:н йу
Ее зовут…	Цуьнаᴴ цIе…	цуьн цIе…
В нашей семье пятеро детей: я, мои два брата и две сестры	Тхаᴴ доьзалехь пхи бер ду: сой, саᴴ ши ваший, ши йиший	тхаᴴ доь:злиэхь пхи бе:р ду суой саᴴ ши ваши: ши йиши:
Один брат старше меня на два года, а другой младше меня на полтора года	Цхьа ваша сол ши шо воккха ву, важа сол цхьа шой ах шой жима ву	цхьа ваш суол ши шуо вокх: ву важ суол цхьа шуой ах шуой жим ву

Ты женат?	Хьо зуда ялийна вуй?	хьуо зуд йа:ли:н вуй
Я женат	Со зуда ялийна ву	суо зуд йа:ли:н ву
Ты замужем?	Хьо марехь юй?	хьуо ма:риэхь йуй
Я замужем	Со марехь ю	суо ма:риэхь йу
Я не женат	Со зуда ялийна вац	суо зуд йа:ли:н вац
Я не замужем	Со марехь яц	суо ма:риэхь йац
Мы разошлись	Тхо дIасакъаьстина ду	тхуо дIаскъаьстин ду
Я разведен	Аса зуда йитина	ас зуд йитин (йитна)
Это моя вторая жена	ХIара са" шолгIа ялийна зуда ю	хIар са" шолгI йа:ли:н зуд йу
У вас есть дети? (мн.ч)	Бераш дуй шу"?	бе:рш дуй шу"
У нас трое детей, два сына и дочь	Тха" кхо бер ду, ши кIанттий, йоIIий	тха" кхуо бе:р ду ши кIант:и: йуоI:и:
У тебя большая семья?	Хьа" доьзал боккха буй?	хьа" доь:зал бокх: буй
Сколько человек в твоей семье?	Мас стаг ву хьа" доьзалехь?	мас стаг ву хьа" доь:злиэхь
Девять. Одиннадцать	Исс. Цхьайтта	ис цхьайт:
У меня муж и четверо детей	Са" хIусамда а, диъ бер а ду	са" хIусамда:э диэ бе:р э ду
У меня нет детей	Са" бераш дац	са" бе:рш дац
У меня нет семьи	Са" доьзал бац	са" доь:зал бац
Сестры-братья есть у тебя?	Йиша-ваша дуй хьа"?	йиш ваш дуй хьа"
У меня три сестры и четыре брата	Са" кхо йиший, виъ ваший ву	са" кхуо йиши: виэ ваши: ву
Это мой старший брат	ХIара са" воккхах волу ваша ву	хIар са" вокх:х вол ваш ву
Это моя младшая сестра	ХIара са" жимах йолу йиша ю	хIар са" жимх йол йиш йу
У тебя есть родители?	Да-нана дуй хьа"?	да: на:н дуй хьа"
Долгих лет им (Пусть Всевышний даст им долгую жизнь!)	Дала дукха бахабойла уьш!	да:л дукх ба:хбуойл уьш
Спасибо!	Дела реза хуьйла!	де:л ре:з хуь:л
Сколько лет твоей супруге ?	Хьа" хIусамнена" мас шо ду?	хьа" хIусамне:н мас шуо ду
Твоя мама жива?	Хьа" нана дийна юй?	хьа" на:н ди:н йуй
Сколько ей (ему) лет?	Мас шо ду цуьна"?	мас шуо ду цуьн
Сколько лет твоему сыну?	Хьа" кIента" мас шо ду?	хьа" кIент мас шуо ду

На кого похож твой сын?	Хьанах тера ву хьа" кIант?	хьа:нах тер ву хьа" кIант
Мой сын похож на своего отца	Са" кIант ше" дех тера ву	са" кIант шиэ:" де:х тер ву
Я похожа на тетю	Со децех тера ю	суо де:циэх тер йу
Это мой старший	ХIара са" воккхах верг ву	хIар са" вокх:х верг ву
Это моя самая младшая	ХIара са" уггар жиманиг ю	хIар са" уг:ар жимниг йу

СЛОВА К ТЕМЕ	***ОЬШУ ДЕШНАШ***	***[оь:ш дешнаш]***
Бабушка (по отцу)	Де" нана, йоккха баба	де:" на:н йокх: ба:б
Дедушка (по отцу)	Де" да, воккха дада	де:" да: вокх: да:д
Бабушка (по матери)	Нена" нана, баба (йу)	не:н на:н ба:б
Дедушка (по матери)	Нена" да, дада (ву)	не:н да: да:д
Сын, парень, мальчик	КIант (ву)	кIант ву
Дочь, девушка, девочка	ЙоI (ю)	йуоI йу
Отец, папа	Да, дада (ву)	да: да:д ву
Мать, мама	Нана, баба (ю)	на:н ба:б йу
Брат, братья	Ваша, вежарий (бу)	ваш вежри: бу
Сестра, сестры	Йиша, йижарий (бу)	йиш йижри: бу
Двоюродный брат	Шича ву	шич ву
Двоюродные братья	Шичой бу	шичуой бу
Двоюродная сестра	Шича ю	шич йу
Двоюродные сестры	Шичой бу	шичуой бу
Дядя (по отцу)	Ваши, де" ваша	ваши: де:" ваш
Тетя (по отцу)	Деца, де" йиша	де:ц де:" йиш
Дядя (по матери)	Ваши, нена" ваша	ваши: не:н ваш
Тетя (по матери)	Неца, нена" йиша	не:ц не:н йиш
Старший брат	Воккхах волу ваша	вокх:х вол ваш
Старшая сестра	Йоккхах йолу йиша	йокх:х йол йиш
Младший брат	Жимах волу ваша	жимх вол ваш
Младшая сестра	Жимах йолу йиша	жимх йол йиш
Племянник (сын брата)	Веши" кIант ву	веши" кIант ву
Племянник (сын сестры)	Йиши" кIант ву	йиши" кIант ву
Племянница (дочь брата)	Веши" йоI ю	веши" йуоI йу
Племянница (дочь сестры)	Йиши" йоI ю	йиши" йуоI йу

Ребенок, дети	Бер ду, бераш ду	бе:р ду бе:рш ду
Внук (сын сына)	КIента^{н} кIант ву	кIент кIант ву
Внук (сын дочери)	ЙоьIа^{н} кIант ву	йоьI кIант ву
Внучка (дочь сына)	КIента^{н} йоI ю	кIент йуоI йу
Внучка (дочь дочери)	ЙоьIа^{н} йоI ю	йоьI йуоI йу
Супруга (хозяйка)	ХIусамнана, (цIийннана)	хIусамна:н цИи:н на:н
Супруг (хозяин)	ХIусамда, (цIийнда)	хIусамда: цИи:нда:
Муж	Майра ву	майр ву
Жена, женщина	Зуда ю	зуд йу
Свадьба	Ловзар ду	ловзар ду
Невеста	Нускал ду	нускал ду
Сноха	Нус ю	нус йу
Две снохи в семье (по отношению друг к другу)	Кхин ю	кхын йу
Зять	Нуц ву	нуц ву
Два зятя в семье (по отношению друг к другу)	Бажа ву	ба:ж ву
Свекр (отец мужа)	Марда ву	марда: ву
Свекровь (мать мужа)	Марнана ю	марна:н йу
Деверь (брат мужа)	Марваша ву	марваш ву
Золовка (сестра мужа)	Маьрйиша ю	маьрйиш йу
Тесть (отец жены)	Стунда ву	стунда: ву
Теща (мать жены)	Стуннана ю	стун:а:н йу
Шурин (брат жены)	Стунваша ву	стунваш ву
Своячница (сестра жены)	Стунйиша ю	стунйиш йу
Мачеха	Десте ю	де:стиэ: йу
Падчерица	МерйоI ю	ме:рйуоI йу
Пасынок	МеркIант ву	ме:ркIант ву
Разведенная, вдова	Жеро ю	жиэ:руо: йу
Родственники	Гергара нах бу	гергар нах бу
Кем он тебе доводится?	Хьа^{н} мила ву и?	хьа^{н} мил ву и
Кем она тебе доводится?	Хьа^{н} мила ю и?	хьа^{н} мил йу и
Он мой троюродный брат	И са^{н} маьхча ву	и са^{н} маьхч ву
Она моя троюродная сестра	И са^{н} маьхча ю	и са^{н} маьхч йу
Это кто? (мн. ч)	Уьш муьлш бу?	уьш муьлш бу
Это дети моего брата (племянники)	Уьш са^{н} веши^{н} бераш ду	уьш са^{н} веши^{н} бе:рш ду

Какое родство между вами?	Шуна юккъехь хIу^{н} гергарло ду?	шун йукъ:иэхь хIу^{н} гергарлуо: ду
Мы троюродные (братья, сестры)	Тхо маьхчой ду	тхуо маьхчуой ду
Это мои родственники	ХIорш са^{н} гергара нах бу	хIорш са^{н} гергар нах бу
Он твой родственник?	И хьа^{н} гергара ву?	и хьа^{н} гергар ву
Она твоя родственница?	И хьа^{н} гергара ю?	и хьа^{н} гергар йу
Да. Нет. Он мой гость	ХIаъ. ХIа^{н}-хIа^{н}. И са^{н} хьаша ву	хIаэ хIа:^{н}хIа^{н} и са^{н} хьа:ш ву

ПРОФЕССИЯ. РАБОТА ГОВЗАЛЛА. БОЛХ [говзал: буолх]

Чем ты занимаешься?	Хьо хIу^{н} лелош ву /ю?	хьуо хIу^{н} лиэ:луош ву / йу
Я работаю	Со болх беш ву / ю	суо буолх биэш ву / йу
Ты работаешь?	Болх беш юй хьо? (ж)	буолх биэш йуй хьуо
	Болх беш вуй хьо? (м)	буолх биэш вуй хьуо
Я работаю редактором	Со редактор болх беш ю (ж)	суо ридактар буолх биэш йу
Кем ты работаешь?	Хьо хIу^{н} болх беш ву / ю?	хьуо хIу^{н} буолх биэш ву / йу
Какая у тебя специальность?	Хьа^{н} хIу^{н} говзалла ю?	хьа^{н} хIу^{н} говзал: йу
Я преподаватель	Со хьехархо ву / ю	суо хьиэ:хархуо: ву / йу
Что ты преподаешь?	ХIу^{н} хьоьхуш ву / ю хьо?	хIу^{н} хьоь:хш ву / йу хьуо
Я преподаю чеченский язык	Со нохчий^{н} мотт хьоьхуш ву / ю	суо нохчи:^{н} муот хьоь:хш ву / йу
Где ты работаешь?	Хьо мичахь болх беш ву / ю?	хьуо мичахь буолх биэш ву / йу
Я не работаю	Со болх беш вац / яц	суо буолх биэш вац / йац
Я не могу найти работу по своей специальности	Сай^{н} говзалле хьаьжжина болх ца карабо суна	сай^{н} говзал:иэ: хьаьж:ин буолх ца карбуо су:н

Какая у тебя профессия?	ХIу^{н} говзалла ю хьа^{н}?	хIу^{н} говзал: йу хьа^{н}
Я …	Со … ву / ю	суо … ву / йу
— дипломат	— дипломат	дипламат
— ученый	— Iилманча	Iилманч
— конструктор	— конструктор	канструктар
— врач	— лор	луор
— переводчик	— гочдархо	гуочдархуо:
— ветеринар	— бежний^{н} лор	бежни:^{н} луор
— инженер	— инженер	инжнер
Где ты работаешь?	Хьо мичахь болх беш ву / ю?	хьуо мичахь буолх биэш ву / йу
Я работаю …	Со … болх беш ву / ю	суо … буолх биэш ву / йу
— в банке	— банкехь	банкиэхь
— в школе	— ишколехь	ишкуолиэхь
— в магазине	— туьканахь	туькнахь
— на фирме	— фирмехь	фирмиэхь
— на заводе	— заводехь	заводиэхь
— в академии	— академехь	академиэхь
— в университете	— университетехь	универстетиэхь
— в больнице	— больницехь	бальниципэхь
— в кафе	— кафехь	кафэхь
Кем работает твоя жена?	Хьа^{н} зуда хIу^{н} болх беш ю?	хьа^{н} зуд хIу^{н} буолх биэш йу
Она не работает, она домохозяйка	И болх беш яц, и цIахь Iаш ю	и буолх биэш йац и цIахь Iаш йу
А сын работает?	КIант вуй болх беш?	кIант вуй буолх биэш
Он работает на фирме программистом	И фирмехь программист ву	и фирмехь праграмист ву

СЛОВА К ТЕМЕ	***ОЬШУ ДЕШНАШ***	***[оь:ш дешнаш]***
агроном	агроном ву / ю	аграном ву / йу
адвокат	адвокат	адвакат
артист	артист	артист

бубнист (ударник)	вотанча	ватанч
бизнесмен	бизнесмен	бизнысмен
бухгалтер	бугалтер	бугалтир
гармонист	пондарча	пуондарч
глава фирмы	фирми^{н} хьаькам	фирми^{н} хьаькам
животновод	даьхнилелорхо	даьхнилиэ:луорхуо:
журналист	журналист	журналист
летчик	кемалелорхо	киэ:млиэ:луорхуо:
менеджер	менеджер	ме:ниджир
прокурор	прокурор	пракурор
режиссер	режиссер	рижисоьр
токарь	токарь	токар
рабочий	белхало	белхлуо:
слесарь	слесарь	слесар
судья	суьдахо	суьдхуо:
учитель	хьехархо	хьиэ:хархуо:
философ	философ	философ
финансист	финансист	финансист
фотограф	суртдоккхург	суртдуокх:ург
художник	суртдуьллург	суртдуьл:ург
экономист	экономист	эканамист
юрист	юрист	йурист
сторож	хехо	хе:хуо:

УЧЕБА	**ДЕШАР**	**[диэ:шар]**
Ты работаешь или учишься?	Хьо болх беш ю я доьшуш ю? (ж)	хьуо буолх биэш йу йа доь:ш: йу
	Хьо болх беш ву я доьшуш ву? (м)	хьуо буолх биэш ву йа доь:ш: ву
Я не работаю, я учусь	Со болх беш вац, со доьшуш ву (м)	суо болх биэш вац суо доь:ш: ву
	Со болх беш яц, со доьшуш ю (ж)	суо болх биэш йац суо доь:ш: йу
Где ты учишься?	Хьо мичахь доьшуш ву / ю?	хьуо мичахь доь:ш: ву / йу
Я учусь в школе	Со ишколехь доьшуш ву / ю	суо ишкуо:лиэхь доь:ш: ву / йу

В каком классе?	Муьлхачу классехь?	муьлхч клас:иэхь
В десятом	УьтталгIачу	уьт:алгIч
Я учусь в колледже	Со колледжехь доьшуш ву / ю	суо ко:лиджиэхь доь:ш: ву / йу
Я уже закончил школу	Со ишкол чекхъяьккхина ваьлла	суо ишкуол чиэкхйаькх:ин ваьл:а
Когда?	Маца?	мац
Я закончила учебу в прошлом году	Стохка дешна чекхъяьлла со	стуохк диэшн чиэкхйаьл:а суо
Я заканчиваю учебу в этом году	Со кхушара дешна чекхволу (м)	суо кхушар диэшн чиэкхво:л
Ты еще не закончил(а) школу?	Ахьа хIинца а ишкол чекх ца яьккхина?	ахь хIинцаэ ишкуол чиэкх ца йаькх:ин
Закончил(а)	Яьккхина	йаькх:ин
Не закончил(а)	Ца яьккхина	ца йаькх:ин
Я ученик (ученица)	Со дешархо ву / ю	суо диэ:шархуо: ву / йу
Я студент (студентка)	Со студент ву / ю	суо студент ву / йу
Они студенты	Уьш студенташ бу	уьш студентш бу
Я учусь в университете	Со университетехь доьшуш ю	суо унивирстетиэхь доь:ш: йу
На каком факультете?	Муьлхачу факультетехь?	муьлхч факультетиэхь
На экономическом	Экономически	эканамичиски
На медицинском	Медицински	мидицински
Ты закончил университет?	Ахьа университет чекхъяьккхина?	ахь унивирстет чиэкхйаькх:ин
Нет, я учусь на четвертом курсе	ХIа[н]-хIа[н], со йоьалгIачу курсехь доьшуш ву / ю	хIа:[н] хIа[н] суо йоьалгIч курсиэхь доь:ш: ву / йу
Да, я закончил университет два года назад	ХIаъ, аса университет ши шо хьалха чекхъяьккхина	хIаэ ас унивирстет ши шуо хьалх чиэкхйаькх:ин
В каком институте ты учишься?	Муьлхачу институтехь доьшуш ву / ю хьо?	муьлхч институтиэхь доь:ш: ву / йу хьуо

Я учусь в педагогическом институте на химическом факультете	Хьехархой[н] институтехь хими[н] факультетехь доьшуш ю со (ж)	хьиэ:хархуой[н] институтиэхь хими[н] факультетиэхь доь:ш: йу суо
Я учусь на третьем курсе юридического института	Со юридически институтехь кхоалгIачу курсехь доьшуш ву / ю	суо йуридичиски институтиэхь кхуоалгIч курсиэхь доь:ш: ву / йу
Я нигде не учусь	Со цхьаннахьа а доьшуш вац / яц	суо цхьан:хьаэ доь:ш: вац / йац
Я хочу пойти учиться в университет на юридический факультет	Суна университете юридически факультете деша яха лаьа	су:н унивирстетиэ: йуридичиски факультетиэ: диэ:ш йах лаьэ
Я хочу быть врачом	Суна лор хила лаьа	су:н луор хыл лаьэ

ЗНАНИЕ ЯЗЫКА — МОТТ ХААР — [муот хаар]

Ты умеешь говорить на … языке?	Хьуна … мотт бийца хаьий?	хьу:н … муот би:ц хаьи:
— русском	— оьрсий[н]	оьрси:[н]
— французском	— французий[н]	французи:[н]
— немецком	— немцой[н]	немцой[н]
— английском	— ингалса[н]	ингалса[н]
— арабском	— Iаьрба[н]	Iаьрба[н]
— чеченском	— нохчий[н]	нохчи:[н]
Ты знаешь чеченский язык?	Хьуна нохчий[н] мотт хаьий?	хьу:н нохчи:[н] муот хаьи:
Немного знаю	Жимма хаьа	жим: хаьэ
Я не умею говорить на чеченском языке	Суна нохчий[н] мотт бийца ца хаьа	су:н нохчи:[н] муот би:ц ца хаьэ
Я немного умею говорить на чеченском языке	Суна жимма бийца хаьа нохчий[н] мотт	су:н жим: би:ц хаьэ нохчи:[н] муот
Я понимаю, что говорят, но говорить сама я не могу	Со дуьйцучух кхета, амма сайга бийца ца ло соьга	суо дуь:цчух кхиэ:т ам: сайг би:ц ца луо соь:г
Я не понимаю, что он(а) говорит	Со ца кхета цо дуьйцучух	суо ца кхиэ:т цуо: дуь:цчух

Я плохо знаю чеченский язык (хорошо не знаю)	Суна во " хаьа нохчий " мотт (дика ца хаьа)	су:н вуо:" хаьэ нохчи:" муот дик ца хаьэ
Я только начал изучать чеченский язык	Со хIинцца бе " ца волавелла нохчий " мотт Iамо	суо хIиц: биэ:" ца вуо:лвел:а нохчи:" муот Iа:муо:"
Я только начала изучать чеченский язык	Со хIинцца бе " ца йолаелла нохчий " мотт Iамо	суо хIиц: биэ:" ца йуо:лйел:а нохчи:" муот Iа:муо:"
Здесь кто-нибудь умеет говорить по-чеченски?	Нохчий " мотт бийца хаьий кхузахь цхьанна а?	нохчи:" муот би:ц хаьи: кхузахь цхьан:аэ
Я умею (знаю)	Суна хаьа	су:н хаьэ
Ты меня понимаешь?	Хьо сох кхетий?	хьуо суох кхиэ:ти:
Ты понимаешь, о чем я говорю?	Аса дуьйцучух кхетий хьо?	ас дуь:цчух кхиэ:ти: хьуо
Понимаю. Не понимаю	Кхета. Ца кхета	кхиэ:т ца кхиэ:т
Я тебя не понимаю	Со хьох ца кхета	суо хьуох ца кхиэ:т
Я понимаю, о чем ты говоришь	Со кхета ахьа дуьйцучух (бохучух)	суо кхиэ:т ахь дуь:цчух (бо:хчух)
Я все очень хорошо понимаю	Со дерригенах а вуно дика кхета	суо дер:игиэ:нахэ вуно: дик кхиэ:т
Он(а) не все понимает	И дерригенах а ца кхета	и дер:игиэ:нахэ ца кхиэ:т
Все понятно	Дерриге а кхеташ ду	дер:игиэ:э кхиэ:тш ду
Ничего не понятно	ХIумма а кхеташ дац	хIум:аэ кхиэ:тш дац
Я не понял(а) ни одного слова	Со цхьана а дашах ца кхийти	суо цхьанаэ дашах ца кхи:ти
Если тебе не трудно, повтори, пожалуйста	Хьайна хала дацахь, юхаалахьа	хьайн хал да:цахь йух а:лахь
Я не понял(а), повтори, пожалуйста	Со ца кхийтира, юхаалахьа	суо ца кхи:тир йух а:лахь
Пожалуйста, говори громче, ничего не слышно	ЧIогIа алахьа, хIумма а ца хеза	чIо:гI а:лахь хIум:аэ ца хез
Извини, что ты сказал(а)?	Бехк ма биллалахь, ахьа хIу " элира?	биэхк ма бил:лахь ахь хIу" э:лир
Можно спросить?	Хатта мегар дуй?	хат: мегар дуй
Можно, спрашивай	Мегар ду, хаттал	мегар ду хат:ал

Как сказать это слово по-чеченски?	И дош нохчий " маттахь муха ала деза?	и дуош нохчи:" мат:ахь му:х а:л диэ:з
Как написать это слово по-чеченски?	И дош нохчий " маттахь муха язда деза?	и дуош нохчи:" мат:ахь му:х йазда" диэ:з
Как пишется слово Родина на чеченском языке?	Даймохк боху дош муха яздо нохчий " маттахь?	даймуохк бо:х дуош му:х йаздуо нохчи:" мат:ахь
Я изучаю чеченский язык уже год	Шо ду аса нохчий " мотт Iамо	шуо ду ас нохчи:" муот Iа:муо:"
Произносить чеченские звуки очень трудно	Нохчий " аьзнаш ала чIогIа хала ду	нохчи:" аьзнаш а:л чIо:гI хал ду
Мы учим чеченский язык	Тхо нохчий " мотт Iамош ду	тхуо нохчи:" муот Iамуош ду
Я хочу выучить чеченский язык	Суна нохчий " мотт Iамо лаьа	су:н нохчи:" муот Iа:муо:" лаьэ
У меня в Чечне много друзей, и я хочу говорить с ними на их родном языке	Са " Нохчийчохь дуккха а доттагIий бу, суна цера " нена " маттахь къамел да " лаьа цаьрца	са" нохчи:чуохь дукх:аэ дуот:гIи: бу су:н це:р не:н мат:ахь къамиэл да" лаьэ цаьрц
Как это перевести на чеченский язык?	ХIара нохчий " матте муха даккха деза?	хIар нохчи:" мат:иэ: му:х дакх: диэ:з
Как это перевести на русский язык?	ХIара оьрсий " матте муха даккха деза?	хIар оьрси:" мат:иэ: му:х дакх: диэ:з
Переведи мне, пожалуйста, это предложение	И предложени гочъехьа суна	и придлажени гуочйиэ:хь су:н
Он(а) слабо знает чеченский язык	Цунна ледара хаьа нохчий " мотт	цун: ледар хаьэ нохчи:" муот
Повтори, пожалуйста, еще раз последнее слово	ТIаьххьара дош кхи " цкъа а алахьа	тIаьхь:ар дуош кхы" цIкъаэ а:лахь
Я правильно перевел(а)?	Аса нийса гочдиний?	ас ни:с гуочдини:
Что он(а) говорит?	Цо хIу " боху?	цуо хIу" бо:х
Что ты сказал(а)?	Ахьа хIу " элира?	ахь хIу" э:лир
Что означает это слово?	ХIу " маьIана ду цу деша "?	хIу" маьIан ду цу деш
Что это значит?	И бохург хIу " ду?	и бо:хург хIу" ду

Как нужно произнести это слово?	И дош муха ала деза?	и дуош му:х а:л диэ:з
Напиши, пожалуйста, это слово	ДIаяздехьа и дош	дIайаздиэ:хь и дуош
Я правильно написал(а)?	Аса нийса яздиний?	ас ни:с йаздини:
Я правильно сказал(а)?	Аса нийса элирий?	ас ни:с э:лири:
Я научился(лась) писать чеченские слова	Суна нохчий^{н} дешнаш язда Iемина	су:н нохчи:^{н} дешнаш йазда^{н} Iе:мин
Я не могу произнести этот звук	Соьга и аз ца алало	соь:г и аз ца а:л:уо
Ты быстро говоришь	Ахьа сиха дуьйцу	ахь сих дуь:ц
Я не знаю значения этого слова	Суна хIокху деша^{н} маьIана ца хаьа	су:н хIокх деш маьIан ца хаьа
Произнеси медленно, не торопясь, это слово, пожалуйста	И дош, сих а ца луш, меллаша алахьа	и дуош сих э ца луш мел:аш а:лахь
Я знаю много чеченских слов	Суна дуккха а нохчий^{н} дешнаш хаьа	су:н дукх:аэ нохчи:^{н} дешнаш хаьэ
Я умею читать и писать по-чеченски	Суна нохчий^{н} маттахь деша а, язда а хаьа	су:н нохчи:^{н} мат:ахь диэ:ша^{н}э йазда^{н} э хаьэ
Я хочу хорошо выучить чеченский язык	Суна нохчий^{н} мотт дика Iамо лаьа	су:н нохчи:^{н} муот дик Iа:муо:^{н} лаьэ
Какой язык ты знаешь?	Хьуна муьлха мотт хаьа?	хьу:н муьлх муот хаьэ
Я знаю несколько языков	Суна масех мотт хаьа	су:н масиэх муот хаьэ
Я знаю …	Суна … мотт хаьа	су:н … муот хаьэ
— итальянский	— итальянски	итальянски
— испанский	— испански	испански
— грузинский	— гуьржий^{н}	гуьржи:^{н}
— кабардинский	— гIебартой^{н}	гIе:бартуой^{н}
— армянский	— эрмалой^{н}	эрмлуой^{н}
— еврейский	— жуьгтий^{н}	жуькти:^{н}
— турецкий	— туркой^{н}	туркуой^{н}
Ты счастливый человек!	Хьо ирс долуш стаг ву (ю)-кх!	хьуо ирс долш стаг ву (йу)кх

ПРОСЬБА. РАЗРЕШЕНИЕ	**ДЕХАР. МАГАДАР**	**[диэ:хар магдар]**
Можно войти?	Чува^{н} мегар дуй? (м)	чува:^{н} мегар дуй
	Чуя^{н} мегар дуй? (ж)	чуйа:^{н} мегар дуй
Можно?	Мегар дуй?	мегар дуй
Можно, входи, садись	Мегар ду, чувола, охьахаа (м)	мегар ду чувуо:л уохьхаэ
	Мегар ду, чуйола, охьахаа (ж)	мегар ду чуйуо:л уохьхаэ
Можно, входите, садитесь (мн.ч)	Мегар ду, чудуьйла, охьаховша	мегар ду чудуь:л уохьховш
Вам помочь? (ед.ч)	Аса гIо дей хьуна?	ас гIуо диэй хьу:н
Извини, пожалуйста, подожди минутку, я сейчас закончу	Бехк ма биллалахь, цхьана минотехь собар дехьа, со хIинца волу хьуна (м)	биэхк ма бил:лахь цхьан минуо:тиэхь со:бар диэ:хь суо хIиц во:л хьу:н
Не мог(ла) бы ты мне помочь?	Суна гIо дийр дацара ахьа?	су:н гIуо ди:р да:цар ахь
Конечно, помогу	Дера дийр ду	де:р ди:р ду
Если тебе не трудно, помоги мне, пожалуйста	Хьайна хала дацахь, гIо дехьа суна	хьайн хал да:цахь гIуо диэ:хь су:н
Помоги мне, пожалуйста	ГIо дехьа суна	гIуо диэ:хь су:н
Не сделал(а) бы ты одно дело?	Цхьа гIуллакх дийр дацара ахьа?	цхьа гIул:кх ди:р да:цар ахь
Какой может быть разговор, говори	Къамел дац, схьаалал	къамиэл дац схьаэа:лал
Хоть тебя это и затруднит, передай мне эту сумку, пожалуйста	Хьайна хала делахь а, и тIоьрмиг схьакховдабехьа суна	хьайн хал делахьэ и тIоьрмг схьакховдбиэ:хь су:н
Если тебе не трудно, немного подвинься, пожалуйста	Хьайна хала дацахь, жимма дIахилахьа	хьайн хал да:цахь жим: дIахилахь
Будь добр, закрой, пожалуйста, окно	Хьо дика а вай, кор дIакъовлахьа	хьуо дикаэ вай куор дIакъовлахь
Можно открыть окно?	Кор дIаделла мегар дуй?	куор дIадиэл: мегар дуй

Можно, открывай	Мегар ду, дIаделла	мегар ду дIадиэл:
Если ты не против, я бы закурил	Хьо дуьхьал яцахь, аса цигаьрка узур яра-кх	хьуо дуьхьал йа:цахь ас цигаьрк у:зур йар-кх
Отвези меня, пожалуйста, домой	Со цIа йигахьа (ж)	суо цIа йигахь
С удовольствием	Дог реза долуш	дуог ре:з долш
С радостью	Хаза а хеташ Хазахетарца	хазаэ хиэ:тш хазхиэ:тарц
Подожди, пожалуйста, я сейчас приду	Собар делахь, со хIинцца схьавогIу хьуна (м)	со:бардиэ:лахь суо хIиц: схьаво:гI хьу:н
	Собар делахь, со хIинцца схьайогIу хьуна (ж)	со:бардиэ:лахь суо хIиц: схьайо:гI хьу:н
Ты бы не сказал мне, где эта улица?	ХIара урам мичахь бу эр дацара ахьа?	хIар у:рам мичахь бу э:р да:цар ахь
Красавица, скажи мне, пожалуйста,где этот офис?	Хьо хаза а яй, хIара офис мичахь ю алахьа соьга (ж)	хьуо хаза э йай хIар о:фис мичахь йу а:лахь соь:г
Послушай, парень, ты не знаешь,где универмаг (магазин)?	Хьажахьа, кIант, хьуна универмаг (туька) мичахь ю ца хаьа?	хьажахь кIант хьу:н унивирмаг (туьк) мичахь йу ца хаьэ
Сюда можно сесть?	Кхуза охьахаа мегар дуй?	кхуз уохьхаэ мегар дуй
Здесь кто-нибудь сидит?	Кхузахь Iаш цхьа а вуй?	кхузахь Iаш цхьа:э вуй
Можно посмотреть?	Хьажа мегар дуй?	хьаж мегар дуй
Можно	Мегар ду	мегар ду
Нет, нельзя	ХIа" -хIа", мегар дац	хIа:" хIа" мегар дац
Можно, я включу свет?	Стогар лато мегар дуй?	стогар латуо:" мегар дуй
Вы не против, если я выключу свет? (мн. ч)	Аса стогар дIабойур бара, шу дуьхьал-м дац?	ас стогар дIабойур бар шу дуьхьалм дац

Будь добра, покажи мне, пожалуйста,	Хьо дика а яй, хьешацIа долчу муха	хьуо дикаэ йай хье:шцIа долч му:х йах
как пройти к гостинице	яха еза гайтахьа суна	йиэ:з гайтахь су:н
Что ты делаешь сегодня вечером?	Тховса хIу" деш ву / ю хьо?	тховс хIу" диэш ву / йу хьуо
Приходи ко мне	Со йолчу йолахьа (ж)	суо йолч йуо:лахь
	Со волчу волахьа (м)	суо волч вуо:лахь
Разменяй, пожалуйста, 100 долларов, если у тебя есть	Хьайгахь делахь, бIе доллар къастадехьа	хьайгахь делахь бIэ: дол:ар къастдиэ:хь
Ты хочешь пойти со мной в гости?	Соьца хьошалгIа я "/ ва" лаьий хьуна?	соь:ц хьо:шалгI йа:" / ва:" лаьи: хьу:н
Пойдем со мной в театр , пожалуйста	Соьца театре йолахьа (ж)	соь:ц тиатриэ: йуо:лахь
Ты пойдешь со мной?	Хьо вогIий соьца?(м)	хьуо во:гIи: соь:ц
У меня к тебе одна просьба	Са" хьоьга цхьа дехар ду	са" хьоь:г цхьа диэ:хар ду
Разрешите пройти (ед.ч.)	Со дехьавалийтахьа	суо диэ:хьва:ли:тахь
Принеси, пожалуйста, еще чашку чая	Кхи" а цхьа чайна" кад бахьа	кхы" э цхьа чайн кад ба:хь
Если тебе не трудно, подай мне, пожалуйста, воду	Хьайна хала дацахь, хи кховдадехьа суна	хьайн хал да:цахь хы кховд:иэ:хь су:н
Возьми	ДIаэца	дIаиэ:ц
Спасибо (пусть тебя любят все, кто любит воду)	Баркалла, хи мел дезачунна йоьзийла (ж)	баркал: хы миэл диэ:зчун йоь:зи:л
Тебе что-нибудь нужно?	Хьуна хIумма а оьший?	хьу:н хIум:аэ оь:ши:
Что подать?	ХIу" ло аса?	хIу" луо: ас
Закурить можно?	Цигаьрка оза мегар дуй?	цигаьрк уо:з мегар дуй
Я бы позвонил, если можно	Мегар делахь, телефон тухур яра-кх аса	мегар делахь тилифуон тухур йаркх ас
С вашего разрешения я покину вас, меня ждут	Соьга хьоьжуш нах бу, шу" пурбанца со дIавоьду (м)	соь:г хьоь:жш нах бу шу" пурбанц суо дIавоь:д

Я прошу вас, не шумите, пожалуйста (мн.ч)	Аса дехар до шуьга, гIовгIанаш ма ейша	ас диэ:хар дуо шуьг гIовгIнаш ма йиэйш
Не клади трубку, пожалуйста	Трубка охьа ма йиллалахь	трупк уохь ма йил:лахь
Возьми трубку, пожалуйста	Трубка схьаэцахьа	трупк схьаиэ:цахь
Если тебе не трудно, позвони мне на работу, пожалуйста	Хьайна хала дацахь, балха телефон тохахьа соьга	хьайн хал да:цахь балх тилифуон туо:хахь соь:г
Подержи, пожалуйста, ребенка	Бер дIалацахьа	бе:р дIала:цахь
Присядь, пожалуйста, на минуточку	Цхьана минотана охьахаахьа	цхьан минуо:тан уохьхаахь
Расскажи, пожалуйста, что там было?	Дийцахьа, хIу^{н} дара цигахь?	ди:цахь хIу^{н} дар цигахь
Пожалуйста, больше ничего не говори	Кхи^{н} хIумма а ма алалахь	кхы^{н} хIум:аэ ма а:л:ахь
Что ты сказал (а)?	ХIу^{н} элира ахьа?	хIу^{н} э:лир ахь
Повтори, пожалуйста	Юхаалахьа	йух а:лахь
Ты не выходишь?	Хьо ара ца волу? (м)	хьуо а:р ца во:л
Пропусти меня, пожалуйста, я выхожу	Со дехьаялийтахьа, со арайолу (ж)	суо диэ:хьйа:ли:тахь суо а:рйо:л
Напиши мне, пожалуйста, свой адрес	Хьай^{н} адрес яздехьа суна	хьай^{н} адрис йаздиэ:хь су:н
Дай мне, пожалуйста, свой телефон	Хьай^{н} телефон лохьа суна	хьай^{н} тилифуон луо:хь су:н
Можно спросить?	Хатта мегар дуй?	хат: мегар дуй
Можно выйти?	Аравала мегар дуй?	а:рва:л мегар дуй
Я прошу тебя, не уходи, пожалуйста	ДIа ма гIохьа, аса дехар до хьоьга	дIамагIуо:хь ас диэ:хар дуо хьоь:г
Проводить тебя?	Аса дIайигий хьо? (ж) Аса дIавигий хьо? (м)	ас дIайиги: хьуо ас дIавиги: хьуо
Разрешите вас проводить? (ед.ч.)	Хьо дIайига пурба лой ахьа? (ж)	хьуо дIайиг пурб луой ахь
Отвези меня, пожалуйста, на вокзал	Вокзале дIайигахьа со	вагзалиэ: дIайигахь суо
Можно уйти?	ДIаваха мегар дуй?(м)	дIавах мегар дуй

	ДIаяха мегар дуй? (ж)	дIайах мегар дуй
Подожди, пожалуйста	Собар дехьа	со:бар диэ:хь
Скажи, пожалуйста, куда ты едешь (идешь)?	Хьо стенга воьду, алахьа? (м)	хьуо стиэнг воь:д а:лахь
	Хьо стенга йоьду,алахьа? (ж)	хьуо стенг йоь:д а:лахь
Можно я пойду с тобой?	Со хьоьца ва^{н} мегар дуй? (м)	суо хьоь:ц ва:^{н} мегар дуй
	Со хьоьца я^{н} мегар дуй? (ж)	суо хьоь:ц йа:^{н} мегар дуй
Можно мы пойдем с тобой?	Тхо хьоьца дахка мегар дуй?	тхуо хьоь:ц дахк мегар дуй
Можно мы пойдем с вами? (мн. ч)	Тхо шуьца дахка мегар дуй? (мн.ч)	тхуо шуьц дахк мегар дуй

БЛАГОДАРНОСТЬ. ПОЖЕЛАНИЯ. ПОЗДРАВЛЕНИЯ

БАРКАЛЛА АЛАР. ДЕКЪАЛДАР

[баркал: а:лар де:къалдар]

Спасибо!	Баркалла!	баркал:
Спасибо! (Пусть Бог будет доволен!)	Дела реза хуьйла!	де:л ре:з хуь:л
Я хочу всех поблагодарить	Массарна а баркалла ала лаьа суна	мас:арнаэ баркал: а:л лаьэ су:н
Спасибо вам, за то, что…	Баркалла шуна…	баркал: шун…
— пришли	— дахкарна а	дахкарнаэ
— помогли	— гIо дарна а	гIуо дарнаэ
— сказали доброе слово	— хаза дош аларна а	хаз дуош а:ларнаэ
— уважили меня	— со ларарна а	суо ла:рарнаэ
— приняли участие	— дакъа лацарна а	да:къ ла:царнаэ
— поздравили	— декъалварна а (м)	де:къалварнаэ
— пригласили в гости	— хьошалгIа кхайкхарна а	хьо:шалгI кхайкхарнаэ
— за совет	— хьехар дарна а	хьиэ:хар дарнаэ
Спасибо, не беспокойся	Баркалла, са ма гаттаде	баркал: са ма гат:диэ:
Дай Бог удачи!	Дала аьтто бойла!	да:л аьт:уо буойл
(Все лучшее в этот дом!)	Дика мел дерг кху чу!	дик миэл дерг кху чу

Будь счастлив(а)!	Ирс долуш хуьйла!	ирс долш хуь:л
Дай Бог долгой жизни!	Дала дукха яхайойла! (ж)	да:л дукх йа:хйуойл
	Дала дукха вахавойла! (м)	да:л дукх ва:хвуойл
Пусть Всевышний пошлет вашей семье здоровье, согласие и счастье!	Дала могушалла а, барт а, ирс а хуьлийла шу" доьзалехь!	да:л могшал:аэ бартэ ирсэ хуьли:л шу" доь:злиэхь
(Съеденное и выпитое пусть будет пожертвованием!)	Йиънарг а, мелларг а дала сагIа йойла!	йиэнаргэ мел:аргэ да:л са:гI йуойл
(Пусть Всевышний сохраняет в вашем доме согласие и изобилие!)	Дала имий, беркаттий шортта латтадойла шу" чохь!	да:л ими: беркат:и: шуорт: лат:дуойл шу" чуохь
Пусть сбудутся ваши мечты!	Дагахь мел дерг кхочуш хуьйла!	дагахь миэл дерг кхо:чш хуь:л
Дай Бог здоровья!	Дала могушалла лойла!	да:л могшал: луойл
	Дала маршалла дойла!	да:л маршал: дуойл
Пусть Всевышний спасет от тысячи бед!	Дала эзар балех хьалха воккхийла! (м)	да:л эзар ба:лиэх хьалх вуокх:и:л
(Пусть Всевышний здоровыми и свободными возвратит вас!)	Дала могуш-маьрша юхадерзадойла шу! (мн.ч)	да:л моґш-маьрш йухдиэрздуойл шу
Приятного аппетита	ГIоза юург хуьйла!	гIуо:з йуург хуь:л
Я поздравляю тебя с…	Аса декъал йо хьо…(ж)	ас де:къалйуо хьуо …
— днем рождения	— йинчу денца	йинч диэнц
— новым годом	— керлачу шарца	керлч шарц
— праздником	— дезачу денца	дезч диэнц
Пусть Бог благословит!	Дала декъал войла!(м)	да:л де:къалвуойл
	Дала декъал йойла!(ж)	да:л де:къал йуойл
(Дай Бог, чтобы он был братом семи братьев! (рождение сына)	Дала ворхI веши" ваша хуьйла!	да:л вуорхI веши:" ваш хуь:л

(Дай Бог, чтобы она была сестрой семи братьев! (рождение дочери)	Дала ворхI веши" йиша хуьйла!	да:л вуорхI веши:" йиш хуь:л
Дай Бог ему долгой жизни!	Дала дукха вахавойла и!	да:л дукх ва:хвуойл и
Дай Бог ей долгой жизни!	Дала дукха яхайойла и!	да:л дукх йа:хйуойл и
Дай Бог согласия!	Дала барт цхьаъ бойла	да:л барт цхьаэ буойл
Да благословит нас Всевышний!	Дала декъал дойла вай!	да:л де:къалдуойл вай
(Да будет пост благославлен, пусть Бог зачтет, как благодеяние, твой труд, а тем, кто не держал пост, пусть Бог простит!)	Марха къобалдойла, хьегна къа дала меле яздойла, ца кхаьбначунна дала гечдойла!	марх къо:балдуойл хьиэгн къа да:л ме:лиэ: йаздуойл ца кхаьбнчун: да:л гиэчдуойл
(Обряд в честь дня рождения пророка Мухаммеда да будет пожертвованием!)	Мовлад къобал сагIа хуьйла!	мовлд къо:бал са:гI хуь:л
(Да благословит Всевышний обряд в честь пророка Мухаммеда!)	Мовлад дала къобалйойла!	мовлд да:л къо:балйуойл
(Да не лишит нас Всевышний добра (хорошего), да убережет нас Всевышний от зла (плохого)!	Дала дикачух ма дохийла вай, дала вочух лардойла вай!	да:л дикчух ма до:хи:л вай да:л вуо:"чух лардуойл вай
(Пусть продажа принесет достаток (изобилие)!)	Мах беркате хуьйла!	мах биэрктиэ: хуь:л
(Пусть твои вещи (товар) продадутся!)	Хьа" хIуманаш мехала йовлийла	хьа" хIумнш ме:хал йовли:л
Приятного аппетита!	ГIоза юург хуьйла!	гIуо:з йуург хуь:л

СОБОЛЕЗНОВАНИЕ	**КАДАМ БАР**	**[кадам бар]**
Сочувствую (Принимаю участие в горе) (Да простит Всевышний все его грехи, да благословит Всевышний его возвращение (место, куда он прибыл)!)	Халхетара^{н} дакъа лоцу-кх! Дала гечдойла цунна, дала вирзина меттиг декъал йойла!	халхиэ:тар да:къа ло:цкх да:л гиэчдуойл цун: да:л вирзин мет:к де:къалйуойл
(А вам пусть Всевышний даст со смирением терпение!)	Шуна дала иманца собар лойла!	шун да:л и:манц со:бар луойл
(Спасибо. Пусть ваш приход Всевышний зачтет вам как благодеяние!) (Да пойдете вы в следующий раз радоваться (на хорошее)!)	Дела реза хуьйла!Аша мел баькхина ког дала меле лорийла! Юхадоьлхуш, дикане гIойла!	де:л ре:з хуь:л аш миэл баькх:ин куог да:л ме:лиэ: ло:ри:л йухдоьлхш дикниэ: гIуойл
ИЗВИНЕНИЕ. СОЖАЛЕНИЕ	**БЕХКАЛАВАХАР. ДОХКОВАЛАР. ДОГЪЭЦАР**	**[биэхкалвахар дуохкуо:ва:лар дуогиэ:цар]**
Извини, пожалуйста Прошу прощения Извини, пожалуйста … — за опоздание — что прерываю тебя	Бехк ма биллалахь Бехк цабиллар доьху Бехк ма биллалахь… — со тIаьхьависарна — хьо юкъахваккхарна (м)	биэхк ма бил:лахь биэхк цабил:ар доь:х биэхк ма бил:лахь… суо тIаьхьвисарн хьуо йукъахвакх:арн
— что отнял у тебя время Я не хотел тебя обидеть Я не хотела тебя обидеть	— хьай^{н} хан яйарна Хьуна халхетар да^{н} воллуш вацара со (м) Хьуна халхетар да^{н} йоллуш яцара со (ж)	хьай^{н} хан йайэарн хьу:н халхиэ:тар да^{н} вуол:ш ва:цар суо хьу:н халхиэ:тар да^{н} йуол:ш йа:цар суо

Я не виноват в этом	Цу тIехь со бехке вац	цу тIиэхь суо биэхкиэ: вац
Я не виновата Это не моя вина Я виноват, извини (прости) меня Это моя вина, прости меня	Со бехке яц И са^{н} бехк бац Со бехке ву, къинтIера яла суна (ж) И са^{н} бехк бу, къинтIера вала суна (м)	суо биэхкиэ: йац и са^{н} биэхк бац суо биэхкиэ: ву къинтIиэ:р йа:л су:н и са^{н} биэхк бу къинтIиэ:р ва:л су:н
Не сердись (не злись), пожалуйста	ОьгIаз ма гIохьа!	оь:гIаз ма гIуо:хь
Не обижайся, пожалуйста! Ничего, не беспокойтесь! (мн.ч) Не стоит беспокоиться!	Дегабаам ма бехьа! ХIума дац, са ма гаттадейша! Сагаттада^{н} оьшуш хIума дац!	дегбаам ма биэ:хь хIум дац са ма гат:диэйш сагат:да^{н} оь:ш: хIум дац
Я виноват перед тобой!	Со бехке ву хьуна хьалха! (м)	суо биэхкиэ: ву хьу:н хьалха:
Я виновата перед тобой!	Со бехке ю хьуна хьалха! (ж)	суо биэхкиэ: йу хьу:н хьалха:
Извини, я не знаю	Бехк ма билла, суна ца хаьа	биэхк ма бил: су:н ца хаьэ
Я раскаиваюсь	Со дохковаьлла (м) Со дохкояьлла (ж)	суо дуохкуо:ваьл:а суо дуохкуо:йаьл:а
Мы раскаиваемся Мне очень жаль ее (его)	Тхо дохкодоьвлла Суна чIогIа къахета цунах!	тхуо дуохкуо:доьвл:а су:н чIо:гI къахиэ:т цунах
Я сожалею о случившемся Ты неправильно понял(а) то, что я сказал(а) Дело в том, что…	Суна халахета и хилла Хьо нийса ца кхетта аса бохучух ГIуллакх муха ду хьуна аьлча…	су:н халхиэ:т и хыл: хьуо ни:с ца кхиэт:а ас бо:хчух гIулкх му:х ду хьу:н аьлча
Как я уже сказал(а)… Если сказать по-другому… Ты понимаешь, о чем я говорю? Прости, что плохо говорю по-чеченски	Аса ма аллара… Кхечу кепара аьлча… Хьо кхетий аса дуьйцучух? Бехк ма билла, нохчий^{н} мотт во^{н}	ас ма ал:ар кхе:ч киэ:пар аьлч хьуо кхиэ:ти: ас дуь:цчух биэхк ма бил: нохчи:^{н} муот вуо:^{н} би:царн

	бийцарна	
Ничего!	ХIума дац!	хIум дац
Это моя ошибка	И са^{н} гIалат ду!	и са^{н} гIа:лт ду
Прости меня!	КъинтIера вала суна! (м)	къинтIиэ:р ва:л су:н
	КъинтIера яла суна!(ж)	къинтIиэ:р йа:л су:н
Я простила тебя, пусть Бог простит тебя!	Со къинтIера яьлла хьуна, Дела къинтIера волийла хьуна! (ж)	суо къинтIиэ:р йаьл:а хьу:н де:л къинтIиэ:р во:ли:л хьу:н
Сожалею, что это так случилось!	Халахета-кх хIара иштта нисделла!	халхиэ:ткх хIар ишт: нисдел:
Чем я могу вам помочь?	Аса хIу^{н} гIо де шуна?	ас хIу^{н} гIуо диэ: шун

СОГЛАСИЕ. ПОДТВЕРЖДЕНИЕ

РЕЗАХИЛАР. ЧIАГIДАР

[ре:зхилар чIагIдар]

Да	ХIаъ	хIаэ
Да, ты прав	ХIаъ, хьо бакъ ву (м)	хIаэ хьуо бакъ ву
Да, ты права	ХIаъ, хьо бакъ ю (ж)	хIаэ хьуо бакъ йу
Да, вы правы (мн.ч)	ХIаъ, шу бакъ ду	хIаэ шу бакъ ду
Хорошо	Дика ду	дик ду
Очень хорошо	ЧIогIа дика ду	чIо:гI дик ду
Это так	Иштта ду и	ишт: ду и
Это так и есть	Иштта да^{н} а ду и	ишт: да^{н} э ду и
Похоже, что это так	И иштта долчух тера ду	и ишт: долчух тер ду
Это правда	И бакъ ду	и бакъ ду
Это сущая правда	И сил бакъ ду	и сил бакъ ду
Это чистая правда	И цIена бакъ ду	и цIен бакъ ду
По-видимому, это правда	Схьахетарехь, и бакъ ду	схьахиэ:триэхь и бакъ ду
Это правильно	И нийса ду	и ни:с ду
Ты правильно говоришь	Хьо нийса лоь	хьуо ни:с лоь:
То, что ты говоришь — правильно	Ахьа дуьйцург нийса ду	ахь дуь:цург ни:с ду
Ты считаешь правильно то, что я говорю?	Хьуна нийса хетий, аса бохург?	хьу:н ни:с хиэ:ти: ас бо:хург

Мне кажется, то,что ты говоришь — правильно	Ахьа бохург нийса хета суна	ахь бо:хург ни:с хиэ:т су:н
Пусть будет по-твоему	Ахьа ма бохху хуьлуьйтур вай!	ахь ма бох: хуьлуь:тур вай
Отчасти ты прав(а)	Цхьадолчунна тIехь хьо бакъ ву/ю	цхьадолчун: тIиэхь хьуо бакъ ву/йу
Я помогу тебе	Аса гIо дийр ду хьуна	ас гIуо ди:р ду хьу:н
Я сделаю все возможное	Аса, сайга далуш дерг, дерриге а дийр ду	ас сайг далуш дерг дер:игиэ: э ди:р ду
Я верю	Со теша	суо тиэ:ш
Можно. Я не против	Мегар ду. Со дуьхьал вац (м)	мегар ду суо дуьхьал вац
	Со дуьхьал яц (ж)	суо дуьхьал йац
Это можно сделать	И да^{н} мегар ду	и да^{н} мегар ду
Это будет правильно	И нийса хир ду	и ни:с хыр ду
Меня это устраивает	Суна и мегаш ду-кх	су:н и мегш дукх
Ничего страшного	И-м кхераме дацара	им кхиэ:рмиэ: да:цар
Пусть тебя это не беспокоит	Цунна са ма гаттаде ахьа	цун: са ма гат:диэ: ахь
Хотим мы того или нет, но это так	Вайна лаахь а, ца лаахь а, иштта ду-кх и	вайн лаахьа ца лаахьэ ишт: дукх и
То, что ты сказал, очень весомо (значимо)	Ахьа аьлларг вуно мехала ду	ахь аьл:арг вунуо: ме:хал ду
Я согласен (доволен)	Со реза ву	суо ре:з ву
Я довольна (согласна)	Со реза ю	суо ре:з йу
Ты не согласен с тем, что я говорю?	Хьо реза вац, аса бохучунна?	хьуо ре:з вац ас бо:хчун:
Согласен(согласна)	Реза ву/ю	ре:з ву/йу
Я согласен со всем, что ты говоришь!	Ахьа боххучунна, со реза ву-кх!	ахь бох:чун: суо ре:з вукх
Мы сделаем то, что ты говоришь!	Ахьа боххург дийр ду-кх вай!	ахь бох:ург ди:р дукх вай
Сделаете? Сделаем!	Дийр дуй? Дийр ду	ди:р дуй ди:р ду
Это очень хорошо	И чIогIа дика ду	и чIо:гI дик ду

ОТКАЗ. СОМНЕНИЕ	РЕЗАЦАХИЛАР. ТIЕЦАЛАЦАР. ШЕКОХИЛАР	[ре:зцахилар тIецала:цар шиэ:куо:хилар]
Нет	ХIа^{н}-хIа^{н}	хIа:^{н} хIа^{н}
Нет, ты не прав	ХIа^{н}-хIа^{н}, хьо бакъ вац!	хIа:^{н} хIа^{н} хьуо бакъ вац
Это нехорошо	И дика дац	и дик дац
Это плохо	И во^{н} ду!	и вуо:^{н} ду
Это не так!	И иштта дац!	и ишт: дац
Это неправда!	И бакъ дац!	и бакъ дац
Ты не прав!	Хьо бакъ вац!	хьуо бакъ вац
Ты не права!	Хьо бакъ яц!	хьуо бакъ йац
Вы не правы! (мн. ч)	Шу бакъ дац!	шу бакъ дац
По-видимому, это неправда	Схьахетарехь, и бакъ дац!	схьахиэ:триэхь и бакъ дац
Это далеко от правды	И бакъ хила гена ду	и бакъ хьил ге:н ду
Это неправильно	И нийса дац	и ни:с дац
Это неправда!	И харц ду!	и харц ду
Ты говоришь неправду!	Хьо харц лоь!	хьуо харц лоь:
Ты не права!	Хьо нийса яц!	хьуо ни:с йац
Ты не прав!	Хьо нийса вац!	хьуо ни:с вац
То, что ты говоришь, неправильно	Ахьа дуьйцург нийса дац	ахь дуь:цург ни:с дац
Я считаю, что это неправильно	Суна и нийса ца хета	су:н и ни:с ца хиэ:т
Я против	Со дуьхьал ву (м)	суо дуьхьал ву
	Со дуьхьал ю (ж)	суо дуьхьал йу
Я не согласен	Со реза вац (м)	суо ре:з вац
Я не согласна	Со реза яц (ж)	суо ре:з йац
Ты не обижайся, но я этого делать не буду	Хьуна хала а ма хета, амма аса и дийр дац	хьу:н халаэ ма хиэ:т ам: ас и ди:р дац
Ты ошибся	Хьо гIалатваьлла	хьуо гIа:лтваьл:а
Ты ошиблась	Хьо гIалатъяьлла	хьуо гIа:лтйаьл:а
Я тебе не верю	Со хьох ца теша	суо хьуох ца тиэ:ш
Это невозможно	И хила йиш йолуш дац	и хьил йиш йолш дац
Я на этот счет другого мнения	Цу хьокъехь са^{н} кхи^{н} ойла ю	цу хьокъиэхь са^{н} кхы^{н} уойл йу

Это так, но…	И иштта ду, амма…	и ишт: ду ам:
Нет, спасибо	ХIа^{н}-хIа^{н}, баркалла	хIа:^{н} хIа^{н} баркал:
Нет, к сожалению, я этого сделать не смогу	ХIа^{н}-хIа^{н}, халахетахь а, соьга и далур дац	хIа:^{н} хIа^{н} халхиэ:тахьэ соь:г и далур дац
Извини, но я этого делать не буду	Бехк ма билла, амма аса и дийр дац	биэхк ма бил: ам: ас и ди:р дац
Я не буду отвечать	Аса жоп лур дац	ас жуоп лур дац
Спасибо, я не хочу	Баркалла, суна ца лаьа	баркал су:н ца лаьэ
Трудно сказать	Ала хала ду	а:л хал ду
Я сомневаюсь	Со шек ву (м)	суо шиэк ву
	Со шек ю (ж)	суо шиэк йу
Извини, у меня дела	Бехк ма билла, са^{н} гIуллакхаш ду	биэхк ма бил: са^{н} гIулкхш ду
Я бы этого не сказал(а)	Аса-м эр дацара и	асам э:р да:цар и
Сомнительно!	Шеко ю-кх!	шиэ:куо: йукх
Это сомнительно!	И шеко йолуш хIума ду-кх!	и шиэ:куо йолш хIум дукх
Вряд ли это так!	Тамаша бу-кх и иштта делахь!	та:мш букх и ишт: делахь
К сожалению, я не смогу выполнить твою просьбу	Халахеташ делахь а, хьа^{н} дехар соьга кхочуш далур дац	халхиэ:тш делахьэ хьа^{н} диэ:хар соь:г кхо:чш далур дац
Наоборот, мне так не кажется	Мелхо а суна иштта ца хета	миэлхуо:э су:н ишт ца хиэ:т
Я не верю тому, что ты говоришь(рассказываешь)	Со ца теша, ахьа дуьйцучух	суо ца тиэ:ш ахь дуь:цчух
Я не верю	Со ца теша	суо ца тиэ:ш
Кто его знает!	Хьанна хаьа и!	хьан: хаьэ и
В это трудно поверить!	Цунах теша хала ду!	цунах тиэ:ш хал ду
Вряд ли	Тамаша бу-кх	та:мш букх
Отчасти ты не прав	Цхьадолчунна тIехь хьо бакъ вац	цхьадолчун тIиэхь хьуо бакъ вац
И такое бывает	И санна дерг а хуьлу	и сан: дергэ хуьл
Я не приду	Со вогIур вац (м)	суо во:гIур вац
	Со йогIур яц (ж)	суо йо:гIур йац
Мне некогда	Са^{н} йиш яц	са^{н} йиш йац
У меня нет времени	Са^{н} хан яц	са^{н} хан йац
Я занят (не свободен)	Со мукъа вац	суо мукъ вац
Я занята (не свободна)	Со мукъа яц	суо мукъ йац

Не жди меня!	Соьга ма хьежа!	соь:г ма хьиэ:ж
Это не так, как ты говоришь	Ахьа ма бохху дац и	ахь ма бох: дац и
Мне неохота	Са^{н} дог ца догIу	са^{н} дуог ца до:гI
Я не могу сейчас вас принять	Шу хIинца тIеэца йиш яц са^{н}	шу хIиц: тIеиэ:ц йиш йац са^{н}
Что ты говоришь?	Ахьа хIу^{и} дуьйцу?	ахь хIу^{и} дуь:ц
Ты правду говоришь?	Ахьа боккъал бохий?	ахь бокъ:ал бо:хи:
Так ли это?	Иштта дуй-те и?	ишт: дуй тиэ: и
Может быть	Хила а мега	хьыла э мег
Правда ли это?	Бакъ дуй-те и?	бакъ дуй тиэ: и
Кто тебе сказал?	Хьа^{н} аьлла хьоьга?	хьа^{н} аьл:а хьоь:г
Не похоже, что это так	Иштта долчух тера дац и	ишт: долчух тер дац и
Трудно сказать	И ала хала ду	и а:л хал ду
Трудно поверить в то, что ты говоришь	Ахьа бохучух теша хала ду	ахь бо:хчух тиэ:ш хал ду
Ты не веришь?	Хьо ца теша?	хьуо ца тиэ:ш
Ты мне не веришь?	Хьо сох ца теша?	хьуо суох ца тиэ:ш
Я тебе не верю	Со хьох ца теша	суо хьуох ца тиэ:ш
Вряд ли это так	Тамаша бу-кх и иштта делахь	та:мш букх и ишт: делахь
Я сомневаюсь, что это так	Со шек ву-кх и иштта хиларх (м)	суо шиэк вукх и ишт: хиларх
По-видимому, это не так	Схьахетарехь, и иштта дац	схьахиэ:триэхь и ишт: дац
Возможно, это не так	Иштта ца хила а там бу и	ишт: ца хылаэ там бу и
Может быть, это и не так	И иштта ца хила а мега	и ишт: ца хылаэ мег

ПРЕДУПРЕЖДЕНИЕ — ХААМ БАР — [хаамбар]

Будьте внимательны!	Тидаме хила!	тидмиэ: хыл
Будьте осторожны!	Ларлуш хила!	ларлуш хыл
Не ударься головой!	Корта дIа ма тохалахь!	куорт дIа ма туо:хлахь
Не упади!	Охьа ма вожалахь! (м)	уохь ма вуо:жлахь
	Охьа ма йожалахь! (ж)	уохь ма йуо:жлахь

Покрой голову, замерзнешь!	Коьрта хIума тилла, шеллур ю хьо! (ж)	коьрт хIум тил: шиэл:ур йу хьуо
Не говори то, что не нужно! (не говори лишнего)	ГIуллакх доцург ма дийца!	гIулкх до:цург ма ди:ц
Не пей холодную воду, горло будет болеть!	Шийла хи ма мийла, легаш лозур ду хьа^{н}!	ши:л хы ма ми:л легш лозур ду хьа^{н}
Подожди, не спеши!	Собар де, сих ма ло!	со:бардиэ: сих ма луо:
Осторожно!	Ларло!	ларлуо:
Иди медленно!	Меллаша гIо!	мел:аш гIуо:
Беги!	ДIавада! (м)	дIавад
	ДIаяда! (ж)	дIайад
Бегите! (мн.ч)	ДIадовда!	дIадовд
Расходитесь! (мн.ч)	ДIасадовла!	дIасдовл
Поторопись!	Сихлолахь!	сихлуо:лахь
Остановись!	Саца!	сац
Остановитесь! (мн.ч)	Совца!	совц
Не двигайся!	Меттах ма валалахь! (м)	мет:ах ма ва:л:ахь
Не делай этого!	Ма де и!	ма диэ: и
Не ходи туда!	Ма гIолахь цига!	ма гIуо:лахь циг
Уходи оттуда, там опасно!	ДIавала цигара, цигахь кхераме ду! (м)	дIава:л цигар цигахь кхиэ:рмиэ: ду
	ДIаяла цигара, цигахь кхераме ду! (ж)	дIайа:л цигар цигахь кхиэ:рмиэ: ду

УДИВЛЕНИЕ. РАЗДРАЖЕНИЕ — ЦЕЦВАЛАР. КАРЗАХВАЛАР — [циэцва:лар карзахва:лар]

Что ты говоришь?!	Ахьа хIу^{и} дуьйцу?!	ахь хIу^{и} дуь:ц
Что он(а) говорит?!	Цо хIу^{и} дуьйцу?!	цуо хIу^{и} дуь:ц
Правда?!	Боккъаллий?!	бокъ:ал:и:
Не может этого быть!	Бакъ хир ма дац и!	бакъ хыр ма дац и
Ты посмотри!	Хьажахь!	хьажахь
Как можно?!	Муха мегар ду?!	му:х мегар ду
Не шути!	Бегаш ма бехьа!	биэ:гш ма биэ:хь
Да брось ты!	ДIавалахьа! (м)	дIава:лахь
	ДIаялахьа! (ж)	дIайа:лахь

Не вмешивайся!	Юкъа ма гIерта!	йукъ ма гIиэрт
О, боже!	Ва, Дела!	ва: де:л
Мне надоело!	Суна кIордийна!	су:н кIуорди:на
Я сыт по горло!	Со логгец вуьзна!	суо лог:ец вуьзна
Я сыта по горло!	Со логгец юьзна!	суо лог:ец йуьзна
Не лезь не в свое дело!	Хьай^{н} гIуллакх доцчу ма гIерта!	хьай^{н} гIулкх дуоцч ма гIиэ:рт
Это не твое дело!	И хьа^{н} гIуллакх дац!	и хьа^{н} гIулкх дац
Сколько раз нужно говорить?!	Мосазза ала деза?!	мосаз: а:л диэ:з
Это мое дело!	И са^{н} гIуллакх ду	и са^{н} гIулкх ду
Я тысячу раз говорил(а) тебе!	Аса бIозза аьлла-кх хьоьга!	ас бIуоз: аьл:акх хьоь:г
Оставь меня в покое!	Витахьа со! (м)	витахь суо
	Йитахьа со! (ж)	йитахь суо
Оставь нас в покое!	Дитахьа тхо! (мн. ч)	дитахь тхуо
Ты не шутишь?	Ахьа забар-м ца йо?	ахь за:барм ца йуо
Уйди с моих глаз!	ДIавалахьа суна гучуьра! (м)	дIава:лахь су:н гучуьр
	ДIаялахьа суна гучуьра! (ж)	дIайа:лахь су:н гучуьр
Придумал же ты!	Дага а деъний хьуна!	дагаэ деэни: хьу:н
Как ты мог придумать такое?!	Дага а муха деъна хьуна и санна дерг?!	дагаэ му:х деэна хьу:н и сан: дерг
Всему должна быть мера (предел)!	Массо а хIумана^{н} барам хила беза!	мас:уо: э хIуман ба:рам хыл биэ:з
Да что это такое?!	ХIара хIу^{н} ду да^{н} а?!	хIар хIу^{н} ду да^{н} э
Как ты пожалеешь (раскаишься)!	Ма дохковер ву хьо! (м)	ма дуохкуо:ве:р ву хьуо
	Ма дохкоер ю хьо! (ж)	ма дуохкуо:йе:р йу хьуо
Вы пожалеете!	Шу дохкодоьвр ду шуна! (мн. ч)	шу дуохкуо:доьвр ду шун
Я не хочу ничего слышать!	Суна цхьана а хIумане ладогIа ца лаьа!	су:н цхьанаэ хIумниэ: ладуо:гI ца лаьэ
Хватит!	Тоьар ду!	тоьар ду
В чем моя вина?!	Са^{н} хIу^{н} бехк бу?!	са^{н} хIу^{н} биэхк бу

НУЖНЫЕ СЛОВА И ФРАЗЫ	***ОЬШУ ДЕШНАШ А, ВОВШАХКХЕТАРШ А***	***[оь:ш дешнашэ вовшахкхиэ:таршэ]***
Во-первых	Цкъа делахь	цкъа делахь
Во-вторых	ШолгIа делахь	шолгI делахь
По-видимому	Схьахетарехь	схьахиэ:триэхь
По-моему	Суна хетарехь	су:н хиэ:триэхь
Откровенно говоря	Бакъ дерг аьлча	бакъ дерг аьлч
Короче говоря	Доцца аьлча	доц: аьлч
Если	Нагахь (нагахь санна)	нагахь (нагахь сан:)
Поэтому	Цундела	цунде:л
Почему	ХIунда	хIунд
Потому что	ХIунда аьлча	хIунд аьлч
Более того (кроме того)	Цул сов	цул сов
И так далее	Ишттa дIа кхи^{н} а	ишт: дIа кхы^{н} э
Наоборот	Мелхо а	миэлхуо: э
Это от меня не зависит	И сох доьзна дац	и суох доьзн дац
Кто знает, может пригодится	Хьанна хаьа оьший а	хьан: хаьэ оь:ши: э
У меня одна просьба	Цхьа дехар ду са^{н}	цхьа диэ:хар ду са^{н}
Я устал, я хочу спать	Со кIадвелла, суна наб йогIу	суо кIадвел:а су:н наб йо:гI
Я устала, я хочу спать	Со кIадъелла, суна наб йогIу	суо кIадйел:а су:н наб йо:гI
Я проголодался, я хочу есть	Со мацвелла, суна яъхIума еза	суо мацвел:а су:н йаэхIум йиэ:з
Я проголодалась, я хочу есть	Со мацъелла, суна яъхIума еза	суо мацйел:а су:н йаэхIум йиэ:з
Меня мучает жажда, я хочу пить (воду)	Со хьагвелла, суна хи деза (м)	суо хьагвел:а су:н хы диэ:з
	Со хьагъелла, суна хи деза (ж)	суо хьагйел:а су:н хы диэ:з
Я наелся	Со вуьзна	суо вуьзна
Я наелась	Со юьзна	суо йуьзна
Я не голоден	Со меца вац	суо мец вац

Я не голодна	Со меца яц	суо мец йац
Мне жарко	Со йохъелла (ж)	суо йуохйел:а
	Со вохвелла (м)	суо вуохвел:а
Мне холодно, я замерз	Со шелло, со шелвелла	суо шиэл:уо суо шиэлвел:а
Мне холодно, я замерзла	Со шелло, со шелъелла	суо шиэл:уо суо шиэлйел:а
Я заблудился	Со тилвелла	суо тилвел:а
Я заблудилась	Со тилъелла	суо тилйел:а
Напиши, пожалуйста	Яздехьа	йаздиэ:хь
Покажи, пожалуйста	Гайтахьа	гайтахь
Скажи, пожалуйста	Алахьа	а:лахь
Отвези, пожалуйста	ДIайигахьа	дIайигахь
На, возьми	ХIа^{и} , дIаэца	хIа^{и} дIаиэ:ц
Дай, пожалуйста	Лохьа	луо:хь
Да	ХIаъ	хIаэ
Нет	ХIа^{и}-хIа^{и}	хIа:^{и} хIа^{и}
Хорошо	Дика ду	дик ду
Плохо	Во^{и} ду	вуо^{и}: ду
Можно	Мегар ду	мегар ду
Нельзя	Мегар дац	мегар дац
Спасибо!	Дела реза хуьйла!	де:л ре:з хуь:л
	Баркалла!	баркал:
Извини, пожалуйста!	Бехк ма биллалахь!	биэхк ма бил:лахь
Извини!	Бехк ма билла!	биэхк ма бил:

ВОПРОСИТЕЛЬНЫЕ СЛОВА И ВЫРАЖЕНИЯ

ХАТТАРА^{Н} ДЕШНАШ А, ВОВШАХ КХЕТАРШ А

[хат:ар дешнашэ вовшахкхиэ:таршэ]

Кто?	Мила ву / ю?	мил ву / йу
Что?	ХIу^{и} ю?	хIу^{и} йу
Где?	Мичахь? Стенгахь?	Мичахь стиэнгахь
Когда?	Маца?	мац
Почему? Зачем?	ХIунда?	хIунд
Куда?	Мича? Стенга?	мич стиэнг
Откуда?	Мичара? Стенгара?	мичар стиэнгар
Как?	Муха?	му:х

По какой причине?	ХIу^{и} бахьана долуш?	хIу^{и} бахьан долш
Какой?	Муьлха?	муьлх
Который?	МосалгIа?	мосалгI
Сколько?	Мел?	миэл
С кем?	Хьаьнца?	хьаьнц
С чем?	Стенца?	стиэнц
Кто это?	И мила ю? (ж)	и мил йу
	И мила ву? (м)	и мил ву
Кто там?	Мила ву цигахь?	мил ву цигахь
Что случилось?	ХIу^{и} хилла?	хIу^{и} хьл:а
Это что такое?	И хIу^{и} ду?	и хIу^{и} ду
Что там?	ХIу^{и} ду цигахь?	хIу^{и} ду цигахь
Что это значит?	И бохург хIу^{и} ду?	и бо:хург хIу^{и} ду
Что ты делаешь?	Хьо хIу^{и} деш ву? (м)	хьуо хIу^{и} диэш ву
Что ты хочешь?	Хьуна хIу^{и} лаьа?	хьу:н хIу^{и} лаьэ
Что мне делать?	ХIу^{и} де аса?	хIу^{и} диэ: ас
Кто?	Мила ву?	мил ву
Кто они? Это кто? (мн. ч)	Уьш муьлш бу?	уьш муьлш бу
Это кто?	ХIара мила ву? (м)	хIар мил ву
Что это?	И хIу^{и} ю? (ед. ч)	и хIу^{и} йу
	ХIорш хIу^{и} ю? (мн. ч)	хIорш хIу^{и} йу
Куда вы идете? (едете, летите) (мн. ч)	Шу стенга доьлху?	шу стиэнг доьлх
Куда ты идешь?	Хьо стенга воьду? (м)	хьуо стиэнг воь:д
	Хьо стенга йоьду? (ж)	хьуо стиэнг йоь:д
Куда мы идем?	Вай стенга доьлху?	вай стиэнг доьлх
Куда ты хочешь пойти?	Стенга ваха лаьа хьуна? (м)	стиэнг вах лаьэ хьу:н
	Стенга яха лаьа хьуна? (ж)	стиэнг йах лаьэ хьу:н
Где?	Стенгахь? Мичахь?	стиэнгахь мичахь
Где мы?	Вай мичахь ду?	вай мичахь ду
Где он?	И мичахь ву?	и мичахь ву
Где она?	И мичахь ю?	и мичахь йу
Где это было?	И мичахь дара?	и мичахь дар
Где ты живешь?	Хьо мичахь Iаш ву?(м)	хьуо мичахь Iаш ву
Где вы остановились?	Стенгахь соьвцна шу?	стиэнгахь соьвцна шу

У кого ты остановилась? (остановился)	Хьаьнгахь сецна хьо?	хьаьнгахь сецна хьуо
Где ты работаешь?	Болх беш мичахь ю хьо? (ж)	буолх биэш мичахь йу хьуо
Где ты учишься?	Доьшуш мичахь ву хьо? (м)	доь:ш: мичахь ву хьуо
С кем ты был?	Хьаьнца вара хьо?	хьаьнц вар хьуо
С кем ты была?	Хьаьнца яра хьо?	хьаьнц йар хьуо
Где вы были? (мн.ч)	Мичахь дара шу?	мичахь дар шу
Когда ты приехала?	Хьо схьа маца еъна?	хьуо схьа мац йеэна
Когда ты приехал?	Хьо схьа маца веъна?	хьуо схьа мац веэна
Когда вы приехали? (мн. ч)	Шу схьа маца даьххина?	шу схьа мац даьххкин
Когда вы собираетесь уезжать? (мн. ч)	ДІадаха дагахь маца ду шу?	дІадах дагахь мац ду шу
Когда ты уезжаешь?	Хьо дІа маца воьду? (м)	хьуо дІа мац воь:д
	Хьо дІа маца йоьду? (ж)	хьуо дІа мац йоь:д
Когда вы уезжаете? (мн.ч)	Шу дІа маца доьлху?	шу дІа мац доьлх
Сколько ты там будешь?	Мел Іийр ю хьо цигахь? (ж)	миэл Іийр йу хьуо цигахь
	Мел Іийр ву хьо цигахь? (м)	миэл Іийр ву хьуо цигахь
Сколько вы там будете? (мн.ч)	Мел Іийр ду шу цигахь?	миэл Іийр ду шу цигахь
Ты долго будешь?	Веха Іийр вуй хьо? м)	ве:х Іийр вуй хьуо
	Еха Іийр юй хьо? (ж)	йе:х Іийр йуй хьуо
Как дела?	Муха ду гІуллакхаш?	му:х ду гІулкхш
Как здоровье?	Могушалла муха ю?	могшал: му:х йу
Как себя чувствуешь?	Муха хета хьуна?	му:х хиэ:т хьу:н
Как проехать на вокзал?	Вокзале муха ваха веза? (м)	вагза:лиэ: му:х вах виэ:з
Как туда пройти?	Цига муха ваха веза?	циг му:х вах виэ:з
Какой автобус туда едет (идет)?	Муьлха автобус йоьду цига?	муьлх автобус йоь:д циг
Вон тот идет?	ДІоранига йоьдий?	дІо:рниг йоь:ди:
Как на улице (погода)?	Арахь муха ю?	а:рахь му:х йу
Сегодня какой день?	Тахана муьлха де ду?	тахан муьлх де ду

Какой автобус идет на вокзал?	Вокзале мосалгІа автобус йоьду?	вагза:лиэ: мосалгІ автобус йоь:д
Одиннадцатый идет?	ЦхьайтталгІаниг йоьдий?	цхьайт:алгІниг йоь:ди:
Чей это чемодан?	ХІара чамда хьена[н] ю?	хІар чамд хье:н йу
Это твои вещи?	ХІара хІумнаш хьа[н]юй?	хІар хІумнш хьа[н] йуй
Что вам нужно (вы хотите)? (мн.ч)	Шуна хІу[н] оьшу?	шун хІу[н] оь:ш
Вам хлеб нужен?	Бепиг оьший шуна?	бе:пк оь:ши: шун
Тебе принести воду?	Хи дай хьуна?	хы дай хьу:н
Вызвать врача?	Лор кхайкхий аса?	луор кхайкхи: ас
Тебе помочь?	Го дей хьуна?	гІуо диэй хьу:н
Тебе нужна помощь?	Го оьший хьуна?	гІуо оь:ши: хьу:н
Ты свободна сегодня вечером?	Тховса мукъа юй хьо?	тховс мукъ йуй хьуо
Что ты делаешь завтра?	Кхана хІу[н] деш ву хьо? (м)	кха:н хІу[н] диэш ву хьуо
Что ты собираешься делать?	Хьо хІу[н] да[н] йоллу?(ж)	хьуо хІу[н] да[н] йуол:
	Хьо хІу[н] да[н] воллу? (м)	хьуо хІу[н] да[н] вуол:
Ты уходишь (улетаешь, уезжаешь)?	Хьо дІавоьду? (м)	хьуо дІавоь:д
	Хьо дІайоьду? (ж)	хьуо дІайоь:д
Как тебя зовут?	Хьа[н] цІе хІу[н] ю?	хьа[н] цІе хІу[н] йу
Ты устал?	КІадвеллий хьо?	кІадвел:и: хьуо
Ты устала?	КІадъеллий хьо?	кІадйел:и: хьуо
Вы устали? (мн. ч)	КІадделлий шу?	кІад:ел:и: шу
Какой размер ты носишь?	ХІу[н] размер лелайо ахьа?	хІу[н] размер лиэ:лйуо ахь
Когда мне прийти?	Маца вола со? (м)	мац вуо:л суо
	Маца йола со? (ж)	мац йуо:л суо
Когда нам прийти?	Маца дуьйла тхо?	мац дуь:л тхуо
Почему ты не приходишь?	ХІунда ца вогІу хьо? (м)	хІунд ца во:гІ хьуо
Почему ты не пришла?	Хьо хІунда ца еара? (ж)	хьуо хІунд ца йеар
Зачем ты это сделал(а)?	И хІунда дира ахьа?	и хІунд дир ахь
Сколько тебе лет?	Хьа[н] мас шо ду?	хьа[н] мас шуо ду
Сколько стоит билет?	Билетах хІу[н] доьху?	биле:тах хІу[н] доь:х

Ты откуда?	Хьо мичара ву (ю)?	хьуо мичар ву (йу)
Как вот это называется?	ХIокхунах хIу^{н} олу?	хIокхнах хIу^{н} о:л
Который час?	Мас даьлла?	мас даьл:а
По какой причине?	ХIу^{н} бахьана долуш?	хIу^{н} бахьан долш
С какой целью?	ХIу^{н} Iалашо йолуш?	хIу^{н} Iа:лшуо: йолш
Мало / Много	КIезиг / Дукха	кIезг / дукх
Один / Несколько	Цхьаъ / Масех	цхьаэ / масиэх
Достаточно (хватит)	Тоьар ду	тоьар ду
Слишком	Сов, тIех	сов тIиэх

МЕСТОНАХОЖДЕНИЕ — МЕТТИГ БИЛГАЛЪЯР — [мет:кбилгалйар]

Где?	Стенгахь? Мичахь?	стиэнгахь мичахь
Куда?	Стенга? Мича?	стиэнг мич
Откуда?	Стенгара? Мичара?	стиэнгар мичар
Где ты была?	Стенгахь яра хьо?	стиэнгахь йар хьуо
Где ты был?	Стенгахь вара хьо?	стиэнгахь вар хьуо
Где он?	Мичахь ву и?	мичахь ву и
Здесь	Кхузахь	кхузахь
Там	Цигахь	цигахь
Снаружи (на улице)	Арахь	а:рахь
Внутри (дома, в комнате)	Чохь	чуохь
Далеко	Генахь	ге:нахь
Близко. Рядом	Уллохь. Юххехь	ул:уохь йух:иэхь
Вверху	Лакхахь	лакхахь
Внизу	Лахахь	лахахь
Вон там	ДIогахь	дIо:гахь
Впереди	Хьалха(хь)	хьалха: (хь)
Сзади	ТIехьа(хь)	тIиэ:хьа: (хь)
В другом месте	Кхечанхьа(хь)	кхэ:чанхьа: (хь)
Везде	Массанхьа а	мас:анхьа:э
Нигде	Цхьаннахьа а	цхьан:хьа:э
Справа (с правой стороны)	Аьтту агIор	аьт:у а:гIуор
Слева (с левой стороны)	Аьрру агIор	аьр:у а:гIуор
Через дорогу (по ту сторону дороги)	Некъал дехьа	ниэ:къал диэ:хьа:

По эту сторону дороги	Некъал сехьа	ниэ:къал сиэ:хьа:
Напротив цирка	Циркана дуьхьал	цыркан дуьхьал
Я была…	Со … яра	суо … йар
— в школе	— ишколехь	ишкуо:лиэхь
— на работе	— балхахь	балхахь
— в магазине	— туьканахь	туькнахь
— в театре	— театрехь	тиатриэхь
— в университете	— университетехь	унивирстетиэхь
— в библиотеке	— библиотекехь	библиатекиэхь
— дома (внутри)	— чохь	чуохь
— у подруги	— доттагI йолчохь	дуот:агI йолчуохь
— у врача	— лор волчохь	луор волчуохь
— на свадьбе	— ловзаргахь	ловзаргахь
Я правильно иду?	Со нийса воьдий? (м)	суо ни:с воь:ди:
Театр в этой стороне?	Театар хIокху агIор юй?	тиатар хIокх а:гIуор йуй
Нет, ты должен пойти в другую сторону	ХIа^{н}-хIа^{н}, хьо вукху агIор ваха веза	хIа:^{н}хIа^{н} хьуо ву:кх а:гIуор вах виэ:з
Куда ты ходил?	Хьо стенга ваханера?	хьуо стиэнг вахниэ:р
Куда ты ходила?	Хьо стенга яханера?	хьуо стиэнг йахниэ:р
Куда они идут?	Уьш стенга боьлху?	уьш стиэнг боьлх
Я ходила …	Со … яханера	суо … йахниэ:р
— в город	— гIала	гIа:л
— в театр	— театре	тиатриэ:
— в школу	— ишколе	ишкуо:лиэ:
— на работу	— балха	балх
— в гости	— хьошалгIа	хьо:шалгI
— к подруге	— доттагI йолчу	дуот:агI йолч
— к матери	— нана йолчу	на:н йолч
— в магазин	— туькана	туькан
— в университет	— университете	унивирстетиэ:
— на свадьбу	— ловзарга	ловзарг
Я иду купаться	Со лийча йоьду (ж)	суо ли:ч йоь:д
Я еду в Москву	Со Москва воьду (м)	суо масква воь:д
Я еду в Чишки	Со ЧIишка воьду (м)	суо чIишк воь:д
Ты никуда не пойдешь (не поедешь)	Хьо цхьаннахьа а гIур яц (ж)	хьуо цхьан:хьа:э гIу:р йац

Куда вы ходили? (мн. ч)	Шу стенга даханера?	шу стиэнг дахниэ:р
Мы были в кафе	Тхо кафе чохь дара	тхуо кафэ чуохь дар
Ты откуда идешь?	Хьо стенгара вогIу? (м)	хьуо стиэнгар во:гI
	Хьо стенгара йогIу?(ж)	хьуо стиэнгар йо:гI
Вы откуда идете? (мн. ч)	Шу стенгара догIу?	шу стиэнгар до:гI
Мы идем …	Тхо … догIу	тхуо … до:гI
— из школы	— ишколера	ишкуо:лиэ:р
— от друзей	— доттагIий болчуьра	дуот:гIи: болчуьр
— из театра	— театрера	тиатриэ:р
— из университета	— университетера	университетиэ:р
Я иду …	Со … вогIу (м)	суо … во:гI
— с работы	— балхара	балхар
— из дома	— цIера	цIе:р
— из города	— гIалара	гIа:лар
— с концерта	— концертера	канцэртиэ:р
— от гостей	— хьошалгIара	хьо:шалгIар
— со свадьбы	— ловзаргара	ловзаргар
— из магазина	— туьканара	туькнар
— из офиса	— офисера	о:фисиэ:р
Я иду с рынка (базара)	Со базарара йогIу (ж)	суо ба:зрар йо:гI
Рынок далеко отсюда?	Базар кхузара генахь юй?	ба:зар кхузар ге:нахь йуй
Недалеко. Рядом	Генахь яц. Уллохь ю	ге:нахь йац ул:уохь йу
Ты из дома идешь?	Хьо цIера вогIуш ву? (м)	хьуо цIе:р во:гIш ву
Ты дома была?	Хьо цIахь яра?	хьуо цIахь йар
Иди сюда	Схьавола (м)	схьавуо:л
	Схьайола (ж)	схьайуо:л
Садись	Охьахаа	уохьхаэ
Идите сюда (мн.ч)	Схьадуьйла	схьадуь:л
Садитесь (мн.ч)	Охьаховша	уохьховш
Встань, пожалуйста	ХьалагIаттахьа	хьалгIат:ахь
Вставайте (мн.ч)	ХьалагIовтта	хьалгIовт:
Поднимайся (наверх)	Хьалавала (м)	хьалва:л
	Хьалаяла (ж)	хьалйа:л
Поднимайтесь (наверх) (мн.ч)	Хьаладовла	хьалдовл
Я спускаюсь(на лифте)	Со охьавоьду (м)	суо уохьвоь:д
	Со охьайоьду (ж)	суо уохьйоь:д

Ты выходишь? (из транспорта)	Хьо охьавуссуш вуй? (м)	хьуо уохьвус:ш вуй
Слезай . Выходи	Охьайосса. Араяла (ж)	уохьйуос: а:рйа:л
	Охьавосса. Аравала (м)	уохьвуос: а:рва:л
Выходите (слезайте) (мн.ч)	Охьадисса. Арадовла	уохьдис: а:рдовл
Мы приехали, выходите	Вай схьакхаьчна, охьадисса	вай схьакхаьчна уохьдис:
Заходи (входи)	Чувола (м)	чувуо:л
	Чуйола (ж)	чуйуо:л
Заходите (входите) (мн.ч)	Чудуьйла	чудуь:л
Выходи	Аравала (м)	а:рва:л
	Араяла (ж)	а:рйа:л
Выходите (мн.ч)	Арадовла	а:рдовл
Я ухожу	Со дIавоьду (м)	суо дIавоь:д
	Со дIайоьду (ж)	суо дIайоь:д
Мы уходим	Тхо дIадоьлх	тхуо дIадоьлх
Я не ухожу	Со дIа ца воьду	суо дIа ца воь:д
Никто не уходит	Цхьа а ца воьду дIа	цхьа:э ца воь:д дIа
Положи, пожалуйста, торт на …	Торт … тIе йиллахьа	торт … тIе йил:ахь
— стол	— стол	стуол
— стул	— гIанта	гIант
— окно	— кора	куо:р
На … нет места	… тIехь меттиг яц	… тIиэхь мет:кйац
— столе	Стол —	стуол
— стуле	ГIанта —	гIант
— окне	Кора —	куо:р
Убери, пожалуйста, сумку …	… тIера тIоьрмиг дIабаккхахьа	… тIиэ:р тIоьрмг дIабакх:ахь
— со стула	ГIанта —	гIант
— с окна	Кора —	куо:р
— с кровати	Маьнги —	маьнги
Я бросила соль в …	Аса … чу туьха тесира	ас … чу туьх тесир
— воду	— хи	хы
— ведро	— ведар	виэ:дар
— таз	— теса	те:с

— бочку	— черми	чиэрми
В … есть рыба?	… чохь чIерий дуй?	… чуохь чIе:ри: дуй
— Сунже	Соьлжи —	соьлжи
— ведре	Ведар —	виэ:дар
— бочке	Черми —	чиэрми
Он взял карандаш из …	Цо … чуьра къолам схьаийцира	Цуо: … чуьр къо:лам схьаи:цир
— сумки	— тIоьрмиг	тIоьрмг
— коробки	— гIутакх	гIуткх
— шкафа	— ишкап	ишкап
Ахмед свои туфли положил (поставил) под …	Ахьмада ше[и] мачаш … кIел хIиттийра	ахьмад шиэ:[и] ма:чш … кIел хIит:и:р
— кровать	— маьнги	маьнги
— стол	— стол	стуол
— стул	— гIанта	гIант
Туфли Ахмеда под …	Ахьмада[и] мачаш … кIелахь ю	ахьмад ма:чш … кIелахь йу
— столом	— стол	стуол
— стулом	— гIанта	гIант
— кроватью	— маьнги	маьнги
Давайте куда-нибудь пойдем?	Цхьанхьа гIой вай?	цхьанхьа: гIуой вай
Где мы встречаемся?	Вовшах мичахь кхета вай?	вовшах мичахь кхиэ:т вай
Перед университетом	Университетана хьалха	унивирсте:тан хьалха:
Рядом с театром	Театрана уллохь	тиатран ул:уохь
За цирком	Циркана тIехьа	цыркан тIиэ:хьа:
Везде побывать мы не успеем	Массанхьа а даха кхуьур дац вай	мас:анхьа:э дах кхуьур дац вай
Стой здесь, никуда не уходи!	Кхузахь латталахь, дIаса ма ялалахь! (ж)	кхузахь лат:лахь дIас ма йа:л:ахь
	Кхузахь латталахь, дIаса ма валалахь! (м)	кхузахь лат:лахь дIас ма ва:л:ахь

Стойте здесь, никуда не расходитесь! (мн.ч)	Кхузахь латталаш, дIаса ма довлалаш!	кхузахь лат:лаш дIас ма довл:аш
После обеда	Делкъал тIаьхьа	диэлкъал тIаьхь
Ради тебя	Хьа[и] дуьхьа	хьа[и] дуьхь
Из-за (по причине) тебя	Хьо бахьанехь	хьуо бахьниэхь
С каких пор?	Маца дуьйна?	мац дуь:н
До каких пор?	Маццалц?	мац:алц
До вечера	Сарралц	сар:алц
С другом	ДоттагIчуьнца	дуот:агIчуьнц
У двери	НеIрехь	ниэIриэхь
В саду	Бешахь	биэ:шахь
Около университета	Университетана уллохь	унивирсте:тан ул:уохь

КАЛЕНДАРЬ. ВРЕМЯ

БЕТТАНАШ. ДЕНОШ. ХАН

[бет:наш диэ:нуош. хан]

Месяцы	**Беттанаш**	**бет:наш**
январь	январь (январь бутт бу)	йанварь бут бу
февраль	февраль (февраль бутт бу)	фивраль бут бу
март	март	март
апрель	апрель	апрель
май	май	май
июнь	июнь	ийунь
июль	июль	ийуль
август	август	август
сентябрь	сентябрь	синтябрь
октябрь	октябрь	актябрь
ноябрь	ноябрь	наябрь
декабрь	декабрь	дикабрь
В январе (месяце)	Январехь (январь баттахь)	йанвариэхь (йанварь бат:ахь)
В августе (месяце)	Августехь (август баттахь)	августиэхь (август бат:ахь)
В прошлом месяце	Баханчу баттахь	баханч бат:ахь

В следующем месяце	ТIебогIучу баттахь	тIебо:гIч бат:ахь
До мая	Май тIекхачале	май тIекха:члиэ:
До середины марта	Март юккъе баххалц	март йукъ:иэ: бах:алц
К концу ноября	Ноябрь чекхболуш	наябрь чиэкхбо:лш
С начала октября	Октябрь болалуш	актябрь буо:л:уш
Когда закончится сентябрь	Сентябрь чекхбаьлча	синтябрь чиэкхбаьлч

Неделя. День	**КIира. Де**	**[кIир де]**
Воскресенье	КIиранде	кIиранде
Понедельник	Оршот (оршот де)	уоршуот (де)
Вторник	Шинара (шинари^{н} де)	шинар (шинри^{н} де)
Среда	Кхаара (кхаари^{н} де)	кхаар (кхаэри^{н} де)
Четверг	Еара (еари^{н} де)	йеар (йеэри^{н} де)
Пятница	ПIераска (пIераскан де)	пIе:рск (пIе:рскан де)
Суббота	Шот (шоьта^{н} де)	шуот (шоь:та^{н} де)
Свободный день	Мукъа де	мукъ де
Какой сегодня день?	Тахана муьлха де ду?	тахан муьлх де ду
Сегодня понедельник	Тахана оршот де ду	тахан уоршуот де ду
Вчера было воскресенье	Селхана кIиранде дара	сиэлхан кIиранде дар
Завтра будет вторник	Кхана шинари^{н} де хир ду	кха:н шинари^{н} де хыр ду
Послезавтра среда	Лама кхаара ду	лам кхаар ду
Через два дня — четверг	Ула еара ду	ула йеар ду
Сегодня днем	Тахана	тахан
Сегодня вечером	Тховса	тховс
Вчера днем	Селхана	сиэлхан
Вчера вечером	Сийсара	си:сар
Позавчера	Стомара	сто:мар
Ежедневно	Денна	диэн:
Каждый день	ХIор дийнахь	хIо:р ди:нахь
Целый день (до вечера)	Дийнахь сарралц	ди:нахь сар:алц

Днем	Дийнахь	ди:нахь
9 дней	Исс дийнахь	ис ди:нахь
Утром	Іуьйранна	Іуь:ран:
С утра	Іуьйран дуьйна	Іуь:ран дуь:н
В обед	Делкъехь, делкъанна	делкъиэхь делкъан:
Вечером	Сарахь, суьйранна	сарахь суь:ран:
До наступления обеда	Делкъа^{н} хан хилале	делкъ хан хыл:иэ:
До самого обеда	Делккъалц	делкъ:алц
До наступления вечера	Сарале	сарлиэ:
До самого вечера	Сарралц	сар:алц
С вечера	Сарахь дуьйна	сарахь дуь:н
Ночью	Буса, буьйсанна	бус буь:сан:
До рассвета (всю ночь)	Буса сахиллалц	бус сахил:алц
На рассвете	Сахуьлуш, сатосуш	сахуьлш сатосш
Я ждал(а) тебя до (самого) обеда	Со делккъалц Іийра хьоьга хьоьжуш	суо делкъ:алц Іи:р хьоь:г хьоь:жш
Он вышел до рассвета	Сахилале араваьлла и	сахил:иэ: а:рваьл:а и
Мы уезжаем ночью	Тхо буьйсанна дІадоьлху	тхуо буь:сан: дІадоь:лх
Я … его не видел(а)	Суна и газа …	су:н и газ …
— месяц	— бутт бу	бут бу
— год	— шо ду	шуо ду
— неделю	— кІира ду	кІир ду
Я был(а) там …	Со … Іийра цигахь	суо … Іи:р цигахь
— неделю	— кІиранах	кІирнах
— месяц	— баттахь	бат:ахь
— год	— шарахь	шарахь
Я провел у него два дня	Аса ши де даькххира и волчохь	ас ши де даькх:ир и волчуохь
Сегодня праздник	Тахана дезаде ду	тахан дезде ду
Я приеду в этом году	Кхушарахь йогIур ю со (ж)	кхушарахь йо:гIур йу суо
В этом году	Кхушара, кхушарахь	кхушар кхушарахь
С этого года (начиная)	Кхушара дуьйна	кхушар дуь:н
В следующем году	Юхашара, юхашарахь	йухшар йухшарахь
Со следующего года	Юхашара дуьйна	йухшар дуь:н
В прошлом году	Стохка	стуохк
С прошлого года	Стохка дуьйна	стуохк дуь:н
В позапрошлом году	Лурчах	лурчх

Времена года.Время	**Шера^{н} хенаш.Хан**	**[шер хе:нш хан]**
Зима. Зимой	Іа. Іай	Іа Іай
Весна. Весной	БІаьсте. БІаьста	бІаьстиэ: бІаьст
Лето. Летом	Аьхке. Аьхка	аьхкиэ: аьхк
Осень. Осенью	Гуьйре. Гурахь	гуь:риэ: гурахь
До наступления осени	Гурале, гурралц	гурлиэ: гур:алц
В этом году я не смогу приехать	Кхушара са^{н} йогІийла хир дац (ж)	кхушар са^{н} йо:гІи:л хьыр дац
	Кхушара са^{н} вогІийла хир дац (м)	кхушар са^{н} во:гІи:л хьыр дац
В этом году мы не сможем приехать	Кхушара тха^{н} догІийла хир дац	кхушар тха^{н} до:гІи:л хьыр дац
Раньше	Хьалха	хьалх
Еще рано	ХІинца а хьалхе ду	хІинцаэ хьалхиэ:ду
Позже (попозже)	ТІаьхьа	тІаьхь
Теперь (сейчас) поздно	ХІинца тІаьхьа ду	хІинц тІаьхь ду
Попозже поговорим	ТІаьхьа дуьйцур ду вай	тІаьхь дуь:цур ду вай
Потом	ТІаккха	тІакх:
Потом будет поздно	ТІаккха тІаьхьа хир ду	тІакх: тІаьхь хир ду
Иногда	Наггахь	наг:ахь
Изредка	Наг-наггахь	наг-наг:ахь
Иногда	Цкъацкъа	цІкъацІкъ
Никогда (ни разу)	Цкъа а, цкъеллиг цкъа	цІкъа:э цІкъэл:иг цІкъа
Скоро	Кеста	кест
Часто	Кест-кеста	кест-кест
Всегда	Гуттар	гут:ар
Навсегда	Гуттаренна	гут:риэн:
Постоянно	Даима, даиманна	да:им да:иман:
Когда-нибудь	Мацца а	мац:аэ
Недавно	Дукха хан йоцщуш	дукх хан йоц:ш
Увидимся через …	… гур ду вай	… гур ду вай
— два дня	Ши де даьлча —	ши де даьлч
— месяц	Бутт баьлча —	бут: баьлч
— неделю	КІира даьлча —	кІир даьлч

— год	Шо даьлча —	шуо даьлч
— час	Сахьт даьлча —	сахьт даьлч
Когда ты его(ее) видел(а)?	Маца гира хьуна и?	мац гир хьу:н и
Я его (ее) видел(а) вчера	Суна и сийсара гира	су:н и си:сар гир
Я каждый день прихожу	Со хІор дийнахь вогІу (м)	суо хІо:р ди:нахь во:гІ
	Со хІор дийнахь йогІу (ж)	суо хІо:р ди:нахь йо:гІ
Мы каждый день приходим	Тхо хІор дийнахь догІу	тхуо хІо:р ди:нахь до:гІ
Когда он приходил?	Маца веънера и?	мац веэниэ:р и
На этой неделе ничего (дело) не получится	ХІокху кІирнах гІуллакх хир дац	хІокх кІирнах гІулкх хир дац
Ты рано пришла	Хьо хьалхе еъна	хьуо хьалхиэ: йеэна
Ты поздно пришел	Хьо тІаьхьа веъна	хьуо тІаьхь веэна
Ты пришел вовремя	Ше^{н} хеннахь веъна хьо	шиэ:^{н} хен:ахь веэна хьуо
Уже поздно, я пойду	Вайна хан яьлла, со дІайоьду (ж)	вайн хан йаьл:а суо дІайоь:д
Ночь длинная, посиди, пожалуйста, еще немного	Буьйса еха ю, кхи^{н} а жимма Іехьа	буь:с йе:х йу кхы^{н} э жим: Іиэ:хь
С давних пор (времени)	Дукха хенахь дуьйна	дукх хе:нахь дуь:н
Я давно хотела поехать на море	Дукха хенахь дуьйна хІорд тІе яха лууш яра со (ж)	дукх хе:нахь дуь:н хІуорд тІе йах луэш йар суо
Что сейчас будем делать?	ХІинца хІу^{н} до вай?	хІинц хІу^{н} дуо вай
Сегодня рабочий день	Тахана белха^{н} де ду	тахан белх де ду
Завтра у меня свободный день	Кхана са^{н} мукъа де ду	кха:н са^{н} мукъ де ду
Когда?	Маца?	мац
На днях	ХІокху деношкахь	хІокх диэ:нуошкахь
Секунда	Сиконд ю	сикуонд йу
Минута	Минот ю	минуот йу
Час	Сахьт ду	сахьт ду
Полчаса	Ах сахьт ду	ахсахьт ду
День	Де ду	де ду
Неделя	КІира ду	кІир ду
Месяц	Бутт бу	бут бу
Год	Шо ду	шуо ду
Полгода	Ах шо ду	ахшуо ду
Сто лет	БІе шо ду	бІэ: шуо ду

Какое сегодня число?	Тахана муьлха терахь ду?	тахан муьлх терахь ду
Десятое	УьтталгIа	уьт:алгI
Год?	Шо?	Шуо
2004-й	Ши эзар доьалгIа	ши эзар доьалгI

Часы. Время	**Сахьт. Хан**	**[сахьт хан]**
Твои часы работают?	Хьа^{н} сахьт болх беш дуй?	хьа^{н} сахьт буолх биэш дуй
Который час?	Мас сахьт даьлла?	мас сахьт даьл:а
Семь часов	ВорхI сахьт даьлла	вуорхI сахьт даьл:а
Ты завел(а) часы?	Ахьа сахьт дуьйлирий?	ахь сахьт дуь:лири:
Завел(а). Не завел(а)	Дуьйлира. Ца дуьйлира	дуь:лир ца дуь:лир
5 минут девятого	УьссалгIачух пхи минот яьлла	уьс:алгIчух пхи минуот йаьл:а
Половина третьего	КхоалгIачух ах даьлла	кхуоалгIчух ах даьл:а
Без 15 минут четыре	Пхийтта минот яьлча, диъ долу	пхи:т: минуот йаьлч диэ до:л
Ровно два	Нисса шиъ даьлла	нис: шиэ даьл:а
Скоро пять	Пхиъ долуш ду	пхиэ до:лш ду
Без 10 минут час	Сахьт дала итт минот йисна	сахьт да:л ит минуот йисна
Не опаздывай!	ТIаьхьа ма йисалахь (ж)	тIаьхь ма йислахь
	ТIаьхьа ма висалахь (м)	тIаьхь ма вислахь
У меня только 20 минут	Са^{н} ткъа минот бе^{н} хан яц	са^{н} тIкъа минуот биэ:^{н} хан йац
У меня нет времени, я ухожу	Са^{н} хан яц, со дIавоьду (м)	са^{н} хан йац суо дIавоь:д
Сколько времени?	Мел хан яьлла вайна?	миэл хан йаьл:а вайн
12 часов	Вайна шийтта сахьт даьлла	вайн ши:т: сахьт даьл:а
У меня мало времени	Са^{н} хан кIезиг ю	са^{н} хан кIезг йу
У меня много времени, я свободен	Со мукъа ву, са^{н} шортта хан ю	суо мукъ ву са^{н} шуорт: хан йу
Еще рано, только 6 часов	ХIинца а хьалхе ду, ялх сахьт бе^{н} ца даьлла	хIинцаэ хьалхиэ: ду йалх сахьт биэ:^{н} ца даьл:а

Уже поздно	ХIинца тIаьхьа ду	хIинц тIаьхь ду
Ты давно здесь?	Хьо кхузахь волу дукха хан юй? (м)	хьуо кхузахь вол дукх хан йуй
	Хьо кхузахь йолу дукха хан юй? (ж)	хьуо кхузахь йол дукх хан йуй
Вы давно здесь? (мн.ч)	Шу кхузахь долу дукха хан юй?	шу кхузахь дол дукх хан йуй
Они давно здесь?	Уьш кхузахь болу дукха хан юй?	уьш кхузахь бол дукх хан йуй
Два часа	Ши сахьт ду	ши сахьт ду
Когда ты пришла?	Хьо маца еъна? (ж)	хьуо мац йеэна
За час до тебя	Хьол цхьа сахьт хьалха	хьуол цхьа сахьт хьалх
Я давно пришла	Со еана дукха хан ю	суо йеан дукх хан йу
Недавно	Дукха хан йоццуш	дукх хан йоц:ш
Когда вы прибыли? (мн.ч)	Схьа маца кхаьчна шу?	схьа мац кхаьчна шу
Вчера в семь часов вечера	Сийсара ворхI сахьт даьлча	си:сар вуорхI сахьт даьлч
А когда думаете уезжать? (мн.ч)	ДIадаха мана дагахь ду шу?	дIадах мац дагахь ду шу
11-го августа	ЦхьайтталгIачу августехь	цхьайт:алгIч августиэхь
Во сколько?	Мас даьлча?	мас даьлч
Ночью в 3 часа 15 минут	Буьйсанна кхо сахьт пхийтта минот яьлча	буь:сан: кхуо сахьт пхи:т: минуот йаьлч
В час я приеду, чтобы отвезти вас (мн.ч)	Сахьт даьлча, со шу дIадига вогIур ву(м)	сахьт даьлч суо шу дIадиг во:гIур ву
Разве не рано в час?	Сахьт даьлча, хьалхе дац?	сахьт даьлч хьалхиэ: дац
Дорога длинная, на нее придется потратить 40 минут	Некъ беха бу, цунна шовзткъа минот яйа езар ю	ниэкъ бе:х бу цун: шовзтIкъ минуот йайэ йиэ:зар йу
Я буду готова через полчаса	Ах сахьт даьлча, со кийча хир ю	ахсахьт даьлч суо ки:ч хыр йу
А сейчас сколько?	Ткъа хIинца мас даьлла?	тIкъа хIинц мас даьл:а
Мои часы …	Са^{н} сахьт …	са^{н} сахьт …
— спешат	— хьалхадуьйлуш ду	хьалхдуь:лш ду

— отстают	— тІаьхьадуьсуш ду	тІаьхьдуьсш ду
На моих часах без шести минут девять	Са" сахьта тІехь исс дала пхи минот йисна	са" сахьт тІиэхь ис да:л пхи минуот йисна
8.35 — восемь тридцать пять	БархІ сахьттий, ткъе пхийтта миноттий	бархІ сахьт:и: тІкъэ: пхи:т: минуот:и:
Без двадцати пяти девять	Исс дала ткъе пхи минот йисна	ис да:л тІкъэ: пхи минуот йисна
Тридцать пять минут девятого	УьссалгІачух ткъе пхийтта минот яьлла	уьс:алгІчух тІкъэ: пхи:т: минуот йаьл:а
9.30 — половина десятого (полдесятого)	УьтталгІачух ах даьлла	уьт:алгІчух ах даьл:а
11.55 — без пяти двенадцать	Пхи минот яьлча, шийтта долу	пхи минуот йаьлч ши:т: до:л
	Шийтта дала пхи минот йисна	ши:т: да:л пхи минуот йисна
Когда встречаемся?	Вовшах маца кхета вай?	вовшах мац кхиэ:т вай
В час	Сахьт даьлча	сахьт даьлч
Без 20 минут 2 часа	Шиъ дала ткъа минот йисна	шиэ да:л тІкъа минуот йисна
	Ткъа минот яьлча, шиъ долу	тІкъа минуот йаьлч шиэ до:л
Когда самолет?	Кема маца ду?	киэ:м мац ду
Через два часа	Ши сахьт даьлча	ши сахьт даьлч
Я буду ждать тебя с двух до трех	Шиъ даьлча кхоъ даллалц, хьоьга хьоьжур ву со (м)	шиэ даьлч кхуоэ дал:алц хьоь:г хьоь:жур ву суо
Разбуди меня, пожалуйста, утром в 6 часов, у меня в 9 самолет	Со Іуьйранна ялх даьлча самаяккхалахь, са" исс даьлча кема ду (ж)	суо Іуь:ран: йалх даьлч самйакх:лахь са" ис даьлч киэ:м ду
Мои часы хорошо ходят	Са" сахьт дика лела	са" сахьт дик лиэ:л

ПОГОДА — ХЕНА" ХІОТТАМ — [хе:н хІуот:ам]

Как на улице?	Арахь муха ю?	а:рахь му:х йу
Холодно	Шийла ю	ши:л йу

Жарко (тепло)	Йовха ю	йовх йу
Туман	Дохк ду	дуохк ду
Идет дождь	ДогІа догІу	догІ до:гІ
Моросит	Дерз ду	диэрз ду
Может быть, будет дождь	ДогІа да" мега	догІ да:" мег
Пасмурно	Кхоьлина ю	кхоь:лин йу
Выглянуло солнце	Малх хьаьжна	малх хьаьжна
Идет снег	Ло догІу	луо: до:гІ
Ветренно (ветер)	Мох бу	муох бу
Поднялся ветер	Мох баьлла	муох баьл:а
Скользко	Шера ю	ше:р йу
Сыро	ТІуьна ю	тІуьн йу
Дует западный ветер	Малхбузера мох бу хьоькхуш	малхбузиэ:р муох бу хьоь:кхш
С юга движутся черные тучи	Къилбехьара Іаьржа мархаш ю схьаоьхуш	къилбиэ:хьа:р Іаьрж мархш йу схьаоьхш
Восток	Малхбале	малхба:лиэ:
Запад	Малхбузе	малхбузиэ:
Юг	Къилбе	къилбиэ:
Север	Къилбседа	къиблсиэ:д
Сегодня будет прекрасный день!	Тахана хаза де хир ду!	тахан хаз де хир ду
Какой прекрасный сегодня день!	Ма хаза де ду тахана!	ма хаз де ду тахан
Возможно, пойдет дождь	ДогІа да" там бу!	догІ да:" там бу
Сказали, что завтра пойдет снег	Кхана ло догІур ду, аьлла	кха:н луо до:гІур ду аьл:а
Небо чистое	Стигал цІена ю	стигал цІен йу
Облаков нет	Мархаш яц	мархш йац
Какой ужасный день сегодня!	Ма ирча де ду тахана!	ма ирч де ду тахан
Дует сильный ветер!	ЧІогІа мох хьоькху!	чІо:гІ муох хьоь:кх
Гром гремит, сверкает молния	Стигал къекъа, стелахаьштиг етта	стигал къиэ:къ стиэ:лхаьштк йиэт:
Снег тает	Ло дешаш ду	луо: деш: ду
На дороге скользко, будьте осторожны	Новкъахь шера ю, ларлуш хила!	новкъахь ше:р йу ларлуш хыл

У вас зимой холодно?(мн.ч.)	Іай шийла хуьлий шу долчохь?	Іай ши:л хуьли: шу долчуохь
У вас летом жарко? (мн.ч.)	Аьхка йовха хуьлий шу долчохь?	аьхк йовх хуьли: шу долчуохь
Зимой снег бывает?	Іай ло хуьлий?	Іай луо: хуьли:
Когда выпадает снег?	Ло маца дуьллу?	луо: мац дуьл:
Как ты переносишь холод?	Шело муха лов ахьа?	шиэ:луо: му:х лов ахь
Ты плохо переносишь жару?	Йовхо во" лов ахьа?	йовхуо: вуо:" лов ахь
Дождь льет как из ведра	Ведар чуьра санна охьадогІуш догІа ду	виэ:дар чуьр сан: уохьдо:гІш догІ ду
Идет проливной дождь	Кхоьвссина догІуш догІа ду	кхоьвс:ин до:гІш догІ ду
Вчера целый день шел дождь	Селхана дийнахь сарралц догІа деара	сиэлхан ди:нахь сар:алц догІ деар
На улице похолодало	Арахь шелъелла	а:рахь шиэлйел:а
В комнате жарко (тепло)	Чохь йовха ю	чуохь йовх йу

МЕСТОИМЕНИЯ — ЦІЕРМЕТДЕШНАШ — [цІермет:дешнаш[

Личные местоимения — Яххьий" цІерметдешнаш — [йахь:и:" цІермет:дешнаш]

Я	Со	суо
Ты	Хьо	хьуо
Он, она, оно	И (иза)	и (из)
Мы	Тхо (без собеседника)	тхуо
	Вай (с собеседником)	вай
Вы	Шу	шу
Они	Уьш	уьш
Я иду на вокзал	**Со** вокзале воьду (м)	суо вагза:лиэ: воь:д
	Со вокзале йоьду (ж)	суо вагза:лиэ: йоь:д
Где моя сумка?	**Са"**тІоьрмиг мичахь бу?	са" тІоьрмг мичахьбу
У меня нет денег	**Са"** ахча дац	са" ахч дац
Мне нужны деньги	**Суна** ахча оьшу	су:н ахч оь:ш
Я купил на завтра билет	**Аса** кханенна билет эцна	ас кха:ниэн: билет эцна
Кто с тобой?	Хьоьца мила ву?	хьоь:ц мил ву
Со мной брат	**Соьца** ваша ву	соь:ц ваш ву

Мне кто-нибудь звонил?	**Соьга** цхьаммо а телефон туьйхирий?	соь:г цхьам:уо:э тилифуон туь:хири:
Скажи ему, чтобы он встретился со мной	**Сох** кхета алахьа цуьнга	суох кхиэ:т а:лахь цуьнг
Он впереди меня	И **сол** хьалха ву	и суол хьалх ву
Он старше меня	И **сол** воккха ву	и суол вокх: ву
Она младше его	И **цул** жима ю	и цул жим йу

Притяжательные местоимения — ТІеозора" цІерметдешнаш — [тІеуо:зуо:р цІермет:дешнаш]

мой	1	са"	2 сайниг	са"	сайниг
твой		хьа"	хьайниг	хьа"	хьайниг
его, её		цуьна"	цуьнниг	цуьн	цуьн:иг
наш		тха", вай"	тхайниг	тха",	тхайниг,
			вайниг	вай"	вайниг
ваш		шу"	шуьниг	шу"	шуьниг
их		цера"	цераниг	це:р	це:рниг

1-ая форма притяжательных местоимений употребляется только с существительными, а 2-ая и 3-ья формы — самостоятельно, без существительных

мои	3	сайнаш	сайнш
твои		хьайнаш	хьайнш
его, её		цуьннаш	цуьн:ш
наши		тхайнаш, вайнаш	тхайнш вайнш
ваши		шуьнаш	шуьнш
их		церанаш	це:рнш
Где наши сумки?		Вай" тІоьрмигаш мичахь ду?	вай" тІоьрмгш мичахь ду
Моя здесь, твоя на стуле стоит, а свои они унесли		Сайниг кхузахь бу, хьайниг гІанта тІехь лаьтташ бу, ткъа шайнаш цара дІадихьина	сайниг кхузахь бу хьайниг гІант тІиэхь лаьт:ш бу тІкъа шайнш ца:р дІадихьна

ЧИСЛИТЕЛЬНЫЕ	ТЕРАХЬДЕШНАШ	[терахьдешнаш]
Количественные числительные	**Масалли" терахьдешнаш**	**[масал:и" терахьдешнаш]**
Сколько?	**Мас? Мел?**	**[мас миэл]**
один	цхьаъ	цхьаэ
два	шиъ	шиэ
три	кхоъ	кхуоэ
четыре	диъ (виъ, йиъ, биъ)	диэ (виэ йиэ биэ)
пять	пхиъ	пхиэ
шесть	ялх	йалх
семь	ворхI	вуорхI
восемь	бархI	бархI
девять	исс	ис
десять	итт	ит
одиннадцать	цхьайтта	цхьайт:
двенадцать	шийтта	ши:т:
тринадцать	кхойтта	кхуойт:
четырнадцать	дейтта (вейтта, ейтта, бейтта)	дейт: (вейт: йейт: бейт:)
пятнадцать	пхийтта	пхи:т:
шестнадцать	ялхитта	йалхит:
семнадцать	вуьрхIитта	вуьрхIит:
восемнадцать	берхIитта	берхIит:
девятнадцать	ткъайоьссина	тIкъайоьс:ин
двадцать	**ткъа**	тIкъа
двадцать один	ткъе цхьаъ	тIкъэ: цхьаэ
тридцать	ткъе итт	тIкъэ: ит
тридцать один	ткъе цхьайтта	тIкъэ: цхьайт:
тридцать два	ткъе шийтта	тIкъэ: ши:т:
тридцать три	ткъе кхойтта	тIкъэ: кхуойт:
тридцать четыре	ткъе дейтта	тIкъэ: дейт:

тридцать пять	ткъе пхийтта	тIкъэ: пхи:т:
тридцать шесть	ткъе ялхитта	тIкъэ: йалхит:
тридцать семь	ткъе вуьрхIитта	тIкъэ: вуьрхIит:
тридцать восемь	ткъе берхIитта	тIкъэ: берхIит:
тридцать девять	ткъе ткъайоьссина	тIкъэ: тIкъайоьс:ин
сорок	**шовзткъа**	шовзтIкъ
сорок два	шовзткъе шиъ	шовзтIкъэ: шиэ
пятьдесят	шовзткъе итт	шовзтIкъэ: ит:
пятьдесят три	шовзткъе кхойтта	шовзтIкъэ: кхуойт:
шестьдесят	**кхузткъа**	кху:зтIкъ
шестьдесят четыре	кхузткъе диъ (виъ, йиъ, биъ)	кху:зтIкъэ:диэ, (виэ, йиэ, биэ)
семьдесят	кхузткъе итт	кху:зтIкъэ: ит:
семьдесят пять	кхузткъе пхийтта	кху:зтIкъэ: пхи:т:
восемьдесят	**доьзткъа** (воьзткъа, йоьзткъа, боьзткъа)	доьзтIкъ (воьзтIкъ йоьзтIкъ боьзтIкъ)
восемьдесят два	доьзткъе шиъ	доьзтIкъэ: шиэ
девяносто	доьзткъе итт	доьзтIкъэ: ит
сто	**бIе**	бIэ:
сто один	бIе цхьаъ	бIэ: цхьаэ
сто десять	бIе итт	бIэ: ит
сто двадцать	бIе ткъа	бIэ: тIкъа
сто тридцать	бIе ткъе итт	бIэ: тIкъэ: ит
сто тридцать семь	бIе ткъе вуьрхIитта	бIэ: тIкъэ: вуьрхIит:
двести	ши бIе	ши бIэ:
триста	кхо бIе	кхуо бIэ:
четыреста	диъ бIе	диэ бIэ:
пятьсот	пхи бIе	пхи бIэ:
тысяча	**эзар**	эзар
две тысячи	ши эзар	ши эзар
восемь тысяч	бархI эзар	бархI эзар
десять тысяч	итт эзар	ит эзар
тринадцать тысяч	кхойтта эзар	кхуойт: эзар
двадцать пять тысяч	ткъе пхи эзар	тIкъэ: пхи эзар
сорок тысяч	шовзткъа эзар	шовзтIкъ эзар
сто тысяч	бIе эзар	бIэ: эзар
сто шестьдесят тысяч	бIе кхузткъа эзар	бIэ: кхузтIкъ эзар

триста семьдесят шесть	кхо бIе кхузткъе	кхуо бIэ кхузтIкъэ:
тысяч	ялхитта эзар	йалхит: эзар
миллион	мильон	мильон

Порядковые числительные	**РогIалли" терахьдешнаш**	**[рогIал:и" терахьдешнаш]**
Который?	**МосалгIа?**	**мосалгI**
первый	хьалхара	хьалхар
второй	шолгIа	шолгI
третий	кхоалгIа	кхуоалгI
четвертый	доьалгIа	доьалгI
пятый	пхоьалгIа	пхоьалгI
шестой	йолхалгIа	йуолхалгI
седьмой	ворхIалгIа	вуорхIалгI
восьмой	борхIалгIа	буорхIалгI
девятый	уьссалгIа	уьс:алгI
десятый	уьтталгIа	уьт:алгI
одиннадцатый	цхьайтталгIа	цхьайт:алгI
двенадцатый	шуьйтталгIа	шуь:т:алгI
тринадцатый	кхойтталгIа	кхуойт:алгI
четырнадцатый	доьйтталгIа	доьйт:алгI
пятнадцатый	пхуьйтталгIа	пхуь:т:алгI
шестнадцатый	йолхуьйтталгIа	йуолхуь:т:алгI
семнадцатый	вуьрхIитталгIа	вуьрхIит:алгI
восемнадцатый	берхIитталгIа	берхIит:алгI
девятнадцатый	ткъайоьссналгIа	тIкъайоьс:налгI
двадцатый	ткъолгIа	тIкъуолгI
двадцать первый	ткъе хьалхара	тIкъэ: хьалхар
тридцатый	ткъе уьтталгIа	тIкъэ: уьт:алгI
тридцать первый	ткъе цхьайтталгIа	тIкъэ: цхьайт:алгI
сороковой	**шовзткъалгIа**	шовзтIкъалгI
сорок второй	шовзткъе шолгIа	шовзтIкъэ: шолгI
пятидесятый	шовзткъе уьтталгIа	шовзтIкъэ: уьт:алгI
пятьдесят третий	шовзткъе кхойтталгIа	шовзтIкъэ: кхуойт:алгI
шестидесятый	**кхузткъалгIа**	кхузтIкъалгI
шестьдесят четвертый	кхузткъе доьалгIа	кхузтIкъэ: доьалгI
семидесятый	кхузткъе уьтталгIа	кхузтIкъэ: уьт:алгI

семьдесят пятый	кхузткъе пхуьйтталгIа	кхузтIкъэ: пхуь:т:алгI
восьмидесятый	**доьзткъалгIа**	доьзтIкъалгI
восемьдесят шестой	доьзткъе йолхалгIа	доьзтIкъэ: йуолхалгI
девяностый	доьзткъе уьтталгIа	доьзтIкъэ: уьт:алгI
девяносто седьмой	доьзткъе вуьрхIитталгIа	доьзтIкъэ: вуьрхIит:алгI
сотый	бIолгIа	бIуолгI
Сколько раз?	**Мосазза?**	**мосаз:**
два раза, дважды	шозза	шоз:
три раза, трижды	кхузза	кхуз:
четыре раза, четырежды	доьазза	доьаз:
пять раз	пхоьазза	пхоьаз:
шесть раз	йолхазза	йуолхаз:
семь раз	ворхIазза	вуорхIаз:
восемь раз	борхIазза	буорхIаз:
девять раз	уьссазза	уьс:аз:
десять раз	уьттазза	уьт:аз:
сто раз	бIозза	бIуоз:

Деньги	**Ахча ду**	**[ахч ду]**
1 рубль	цхьа **сом** (сом) ду	цхьа суом ду
2 рубля	ши сом	ши суом
3 рубля	кхо сом	кхуо суом
4 рубля	**диъ** сом	диэ суом
5 рублей	пхи сом	пхи суом
6 рублей	ялх сом	йалх суом
7 рублей	ворхI сом	вуорхI суом
8 рублей	бархI сом	бархI суом
9 рублей	исс сом	ис суом
10 рублей	**туьма**	туьм
11 рублей	цхьайтта сом	цхьайт: суом
12 рублей	шийтта сом	ши:т: суом
16 рублей	ялхитта сом	йалхит: суом
(2×10) 20 рублей	**ши туьма**	ши туьм
(2×10+1) 21 рубль	ши туьман цхьа сом	ши туьман цхьа суом
(2×10+9) 29 рублей	ши туьман исс сом	ши туьман ис суом
(3×10) 30 рублей	**кхо туьма**	кхуо туьм

(3×10+1)	31 рубль	кхо туьман цхьа сом	кхуо туьман цхьа суом
(3×10+7)	37 рублей	кхо туьман ворхI сом	кхуо туьман вуорхI суом
(4×10)	40 рублей	**диъ туьма**	диэ туьм
(10×10)	100 рублей	**итт туьма**	ит туьм
(15×10)	150 рублей	**пхийтта туьма**	пхи:т: туьм
(20×10)	200 рублей	**ткъа туьма**	тIкъа туьм
(60×10)	600 рублей	**кхузткъа туьма**	кхузтIкъ туьм
(80+10)×10)	900 рублей	**доьзткъе итт туьма**	доьзтIкъэ: ит туьм
(100×10)	1000 рублей	**бIе туьма**	бIэ: туьм
(526×10)	5260 рублей	**пхи бIе ткъе ялх туьма**	пхи бIэ:тIкъэ: йалх туьм
(1000×10)	10000 рублей	**эзар туьма**	эзар туьм
(9000×10)	90000 рублей	**исс эзар туьма**	ис эзар туьм
	5 копеек	цхьа **шай** (шай)	цхьа шай
(2×5)	10 копеек	ши шай	ши шай
(3×5)	15 копеек	кхо шай	кхуо шай
	20 копеек	**эппаз**	эп:аз
(5×5)	25 копеек	пхи шай	пхи шай
(7×5)	35 копеек	ворхI шай	вуорхI шай
(9×5)	45 копеек	исс шай	ис шай
пол рубля	50 копеек	**ах сом**	ах суом

ПРИЛАГАТЕЛЬНЫЕ БИЛГАЛДЕШНАШ [билгалдешнаш]

Цвет	**Бос бу**	**[буос бу]**
красный	цIе"	цIиэ:"
краснее огня	цIарула-цIе"	цIару:л цIиэ:"
синий	сийна	си:н
синее синьки	лилула-сийна	лилу:л си:н
желтый	можа	мо:ж
желтее желтка	бурула-можа	буру:л мо:ж
зеленый	баьццара	баьц:ар
зеленее лужайки	байл-баьццара	Байл баьц:ар
белый	кIай"	кIай"
белее молока	шурула-кIай"	шуру:л кIай"
черный	Iаьржа	Iаьрж
чернее угля	кIарула-Iаьржа	кIару:л Iаьрж

темно-коричневый	ал	ал
коричневый	боьмаша	боь:мш
серый	сира	сир
серебристый	дети" басахь	дети" басахь
золотистый	деши" басахь	деши" басахь
светлый	сирла	сирл
темный, темно-синий	таьIна, таьIна-сийна	таьIн таьIнси:н
одноцветный	цхьа бос болуш	цхьа буос болш
пестрый	къорза	къуорз
разноцветный	тайп-тайпана беснаш долуш (бес-бесара)	тайп-тайпан беснаш долш (бес-бесар)
темно-серый	мокха	мо:кх

Качество	**Мухалла**	**[му:хал:]**
большой / маленький	воккха / жима	вокх: / жим
быстро / медленно	сиха / меллаша	сих / мел:аш
богатый / бедный	хьалдолуш / къе"	хьалдолш / къиэ:"
веселый / грустный	синкъераме/сингаттаме	синкъиэ:рмиэ:/сингат:миэ:
высокий / низкий	лекха / лоха	лекх / лох
вкусный / невкусный	чомехь /чаьммаза	чо:миэхь /чаьм:аз
горячий / холодный	довха / шийла	довх / ши:л
глубокий / мелкий	кIорга / кIорга доцуш	кIуорг / кIуорг до:цш
густой / жидкий	дуькъа / коча	дуькъ / ко:ч
густой / редкий	юькъа / нилха	йуькъ / нилх
длинный / короткий	деха / доца	де:х / до:ц
дорогой / дешевый	деза / дорах	дез / до:рах
жирный / худой	дерстина / оза	дерстин / о:з
злой / добрый	оьгIазе / къинхетаме	оь:гIзиэ:/къинхиэ:тмиэ:
красивый / некрасивый	хаза / ирча	хаз / ирч
легкий / тяжелый	дай" / деза	дай" / дез
легкий / трудный	атта / хала	ат: / хал
мягкий / жесткий	кIеда / чIогIа	кIе:д / чIо:гI
молодой / старый	къона / къена	къуо:н / къе:н
новый / старый	керла / шира	керл / шир
правильный / неправильный	нийса / нийса доцу, харц	ни:с / ни:с до:ц харц
мощный / хилый	онда / эгIаза	онд / э:гIаз
светлый / темный	сирла / Iаьржа, таьIна	сирл / Iаьрж, таьIн
сухой / мокрый	декъа / тIеда	декъ / тIе:д

соленый / пресный	дуьра / теза	дуьр / тез
сладкий / горький	мерза / къаьхьа	мерз / къаьхь
светлый / пасмурный	сирла / кхоьлина	сирл /кхоь:лин
свободный / занятый	мукъа / мукъа воцу	мукъ / мукъ во:ц
толстый / тонкий	стомма / дуткъа	стом: / дутlкъ
умный / глупый	хьекъал долуш / Іовдал	хье:къал долш/ Іовдал
хороший / плохой	дика / во[н]	дик / вуо[н]:
храбрый / трус	майра / стешха	майр / стиэшх
чистый / грязный	цІена / боьхьа	цІен / боь:х
широкий / узкий	шуьйра / готта	шуь:р / гот:
щедрый / скупой	комаьрша / сутара	комаьрш / сутар

Выучите чеченские пословицы. Нохчий[н] кицанаш Іамаде.

Вочу стагаца машар хуьлучул, дикачу стагаца дов тоьла.
Чем мир с плохим человеком, лучше ссора с хорошим человеком.

Неха[н] дикачу динал, ше[н] вониг тоьла.
Чем чужой хороший конь,лучше свой плохой.

Ше[н] кетІахь нІаьна а хуьлу майра.
У своего порога и петух бывает храбрым.

Дукха дезаро кІезиг дезийтина.
Желая многого, довольствовался малым.

Буьйса бодане мел хили, седарчий сирла хуьлу.
Чем темнее ночь, тем светлее звезды.

ПРИБЫТИЕ И ОТБЫТИЕ

СХЬАКХАЧАР А, ДІАДАХАР А

ПРИЕЗД	СХЬАКХАЧАР	[схьакха:чар]
Здравствуйте!	Салам-маршалла ду	салам-маршал: ду
Приготовьте, пожалуйста, паспорта, вы прибыли в Чечню	шуьга! Шай" паспорташ кечде, шу Нохчийчу	шуьг шай" паспортш киэчдиэ: шу нохчи:ч
Сколько дней вы пробудете здесь? (мн. ч)	схьакхаьчна Мас дийнахь Iийр ду шу кхузахь?	схьакхаьчна мас ди:нахь Iи:р ду шу кхузахь
Я пробуду здесь …	Со кхузахь … Iийр ву (м)	со кхузахь … Iи:р ву
— несколько дней	— масех дийнахь	масиэх ди:нахь
— две недели	— шина кIиранах	шин кIирнах
— месяц	— баттахь	бат:ахь
— полгода	— эха шарахь	э:хшарахь
— год	— шарахь	шарахь
Я еще не знаю	Суна хIинца а ца хаьа	су:н хIинцаэ ца хаьэ
Вы один?	Хьо-хьо ву?	хьуохьуо: ву
Да. Нет, я …	Ву. ХIа"-хIа", со… ву/ю	хIа:" хIа" суо … ву/йу
— с женой	— зудчуьнца	зудчуьнц
— с мужем	— майрачуьнца	майрчуьнц
— с семьей	— доьзалца	доь:залц
— с сыном	— кIантаца	кIантц
Ребенок вписан в паспорт моей жены	Са" зудчу" паспорт тIе яздина ду бер	са" зудчу" паспорт тIе йаздин ду бе:р
Цель вашей поездки?	Шу дахкара" хIу" Iалашо ю?	шу дахкар хIу" Iа:лшуо: йу
Я приехал …	Со … веъна	суо … веэна
— в гости	— хьошалгIа	хьо:шалгI
— в командировку	— командировке	камандировкиэ:
— к родственникам	— гергара нах болчу	гиэргар нах болч
Я сюда приехал в отпуск	Со кхуза отпуске веъна	суо кхуз отпускиэ: веэна
Я приехала учиться	Со деша еъна	суо диэ:ш йеэна
Я приехала по делу	Со цхьа гIуллакх долуш еъна	суо цхьа гIулкх долш йеэна
Я приехал работать	Со болх ба " веъна	суо буолх ба" веэна

Где ты будешь жить?	Мичахь Iийр ву хьо? (м)	мичахь Iи:р ву хьуо
Я буду жить …	Со… болчохь Iийр ву	суо… болчуохь Iи:р ву
— у друзей	— доттагIий	дуот:гIи:
— у родственников	— гергара нах	гиэргар нах
— в гостинице	— хьешацIа чохь	хье:шцIа чуохь
— в Шали	— Шелахь	ше:лахь
Откройте чемодан	Чамда дIаелла	чамд дIайиэл:
У вас еще есть багаж?	Кхи " юй хьа " хIумнаш?	кхы" йуй хьа" хIумнш
Вы должны заплатить за это (деньги)	ХIоккунах ахча дала деза аша	хIокхнах ахч дал диэ:з аш
Я могу идти?	Со дIаваха мегар дуй?	суо дIавах мегар дуй
Да, удачи вам!	Мегар ду, дала аьтто бойла!	мегар ду да:л аьт:уо: буойл
Меня должны встретить	Суна дуьхьал бахка б ,аш бу	су:н дуьхьал бахк биэ:зш бу
Меня никто не встретил	Суна дуьхьал цхьа а ца веа	су:н дуьхьал цхьа:э ца веа
Как мне добраться … ?	…муха кхочур вара-те со?	…му:х кхо:чур вартиэ: суо
— до города	ГIала —	гIа:л
— до гостиницы	ХьешацIа долчу —	хье:шцIа долч
Какой автобус идет до гостиницы?	ХьешацIа долчу муьлха автобус йоьду?	хье:шцIа долч муьлх автобус йоь:д
Где остановка автобуса?	Автобус соцу меттиг мичахь ю? (Автобус мичахь соцу?)	автобус соц мет:к мичахь йу (автобус мичахь соц)
Где стоянка такси?	Такси мичахь соцу?	такси мичахь соц
Дай мне, пожалуйста, один билет	Суна цхьа билет лохьа	су:н цхьа билет луо:хь
На какой остановке мне выходить?	Мичахь сецча, охьайосса еза со? (ж)	мичахь сецч уохьйуос: йиэ:з суо
Скажи мне, когда мы доедем до гостиницы	ХьешацIа долчу кхаьчча, алалахь соьга	хье:шцIа долч кхаьч: а:л:ахь соь:г
Я здесь должен выходить?	Кхузахь ахьавосса везий со?	кхузахь уохьвуос: виэ:зи: суо
Такси! Довези меня, пожалуйста, …	Такси! … вигахьа со	такси … вигахь суо
— до гостиницы	— хьешацIа	хье:шцIа
— по этому адресу	— хIокху адресца	хIокх адрисц

— в центр города	— гIали юккъе	гIа:ли йукъ:иэ:
Я спешу	Со сиха ву (м)	суо сих ву
Здесь останови	Кхузахь сацйиэ:хь	кхузахь сацйиэ:хь
Поверни налево / направо	Аьрру агIор ерзае / аьтту агIор	аьр:у а:гIуор йиэрзйиэ: аьт:у а:гIуор
Поезжай прямо	Нисса дIагIо	нис: дIагIуо:
Сколько я тебе должен?	Мел дала деза аса хьуна?	миэл дал диэ:з ас хьу:н
Сколько с меня?	Мел догIу соьгара?	миэл до:гI соь:гар
Поставь, пожалуйста, чемоданы …	Чамданаш … хIиттаехьа	чамднаш …хIит:йиэ:хь
— здесь (сюда)	— кхуза	кхуз
— там (туда)	— цига	циг
— вон там (туда)	— дIога	дIо:г
Спасибо	Дела реза хуьйла	де:л ре:з хуь:л

В ГОСТИНИЦЕ — ХЬЕШАЦIА ЧОХЬ — [хье:шцIа чуохь]

У вас есть свободный номер?	Еса номер юй шу"?	йе:с номир йуй шу"
У вас есть места?	Меттигаш юй шу"?	мет:кш йуй шу"
Свободных мест нет	Еса меттигаш яц	йе:с мет:кш йац
Мне нужен … номер	Суна … номер оьшу	су:н … но:мир оь:ш
— одноместный	— цхьаметтиг йолу	цхьамет:к йол
— двухместный	— шиметтиг йолу	шимет:к йол
— трехместный	— кхометтиг йолу	кхуомет:к йол
— люкс	— люкс	луькс
Я хочу номер на 2 этаже	Суна шолгIачу этаж	су:н шолгIч этаж
В номере есть… ?	тIехь номер еза	тIиэхь но:мир йиэ:з
— холодильник	Номерехь… юй / дуй?	но:мириэхь…йуй / дуй
— телефон	— яъхIумшелйийрг	йаэхIумшиэлйи:рг
— телевизор	— телефон	тилифуон
— горячая вода	— телевизор	тиливизар
— душ	— довха хи	довх хы
Есть ли здесь … ?	— душ	душ
— парикмахерская	Кхузахь … юй?	кхузахь … йуй
— бар	— парикмахерски	парикмахирски
	— бар	ба:р

Можно ли поставить кровать для ребенка?	Берана маьнга хIотто мегар дарий?	бе:ран маьнг хIуот:уо: мегар дари:
Можно посмотреть номер?	Номере хьажа мегар дуй?	но:мириэ: хьаж мегар дуй
Этот подойдет	ХIара мегаш ю	хIар мегш йу
Этот номер мне не нравится	ХIара номер суна дика ца хета (хаза ца хета)	хIар но:мир су:н дик ца хиэ:т (хаз ца хиэ:т)
Здесь …	Кху чохь… ю	кху чуохь … йу
— сыро	— тIуьна	тIуьн
— холодно / жарко	— шийла / йовха	ши:л / йовх
— темно	— Iаьржа	Iаьрж
Нет ли у вас чего-нибудь.. .	… ерг яц шу"?	… йерг йац шу"
— получше	Дико —	дикуо:"
— побольше	Йоккхо —	йокх:уо:
— подешевле	Йорахо —	йо:рхуо:
Этот номер хороший	ХIара номер дика ю	хIар но:мир дик йу
Я остаюсь здесь	Со кхузахь юьсу (ж)	суо кхузахь йуьс
Сколько стоит номер…?	ХIу" доьху номерах … Iийча?	хIу" доь:х но:мирх … Iи:ч
— в сутки	— цхьана дийнахь-бусий	цхьан ди:нахь буси:
— в неделю	— кIиранах	кIирнах
— с завтраком	— Iуьйранна хIума а юуш	Iуь:ран: хIумаэ йуэш
— без питания	— хIума а ца юуш	хIумаэ ца йуэш
Это слишком дорого	И вуно дукха ду	и вуно: дукх ду
Покажите мне, пожалуйста, другой номер	Суна кхи" номер гайтахьа	су:н кхы" но:мир гайтахь
За ребенка платить отдельно?	Берах къаьстина дала дезий?	бе:рах къаьстин дал диэ:зи:
Я пробуду здесь …	Со кхузахь … бе" Iийр вац / яц	суо кхузахь … биэ:" Iи:р вац / йац
— только сутки	— цхьана дийнахь-бусий	цхьан ди:нахь буси:
— три дня	— кхаа дийнахь	кхаэ ди:нахь
— неделю	— кIиранах	кIирнах
Дайте, пожалуйста, ваш паспорт (ед.ч.)	Хьай" паспорт схьалохьа	хьай" паспарт схьалуо:хь
Заполните эту карточку (ед.ч.)	ХIокху тIехь оьшург дIаязде	хIокх тIиэхь оь:шург дIайаздиэ:

Напишите, пожалуйста, разборчиво свою фамилию и имя (ед.ч.)	Хьай" фамили а, цIе а къаьсташ язъелахь	хьай" фамилиэ цIеэ къаьстш йазйиэ:лахь
Распишитесь здесь, пожалуйста (ед.ч.)	Кхузахь куьг таIадехьа	кхузахь куьг таIдиэ:хь
Сколько дней вы пробудете здесь? (ед.ч.)	Мас де доккхур ду ахьа кхузахь?	мас де дуокх:ур ду ахь кхузахь
Пока я заплачу за 5 дней	Цкъачунна пхеа денна ахча дIалур ду аса	цIкъачун: пхеэ диэн: ахч дIалур ду ас
На каком этаже мой номер?	Са" номер муьлхачу этаж тIехь ю?	са" но:мир муьлч этаж тIиэхь йу
Ваш номер на … этаже	Хьа" номер … этаж тIехь ю	хьа" но:мир … этаж тIиэхь йу
— третьем	— кхоалгIачу	кхуоалгIч
— втором	— шолгIачу	шолгIч
— четвертом	— йоьалгIачу	йоьалгIч
— шестом	— йолхалгIачу	йуолхалгIч
Какой у меня номер?	Са" номер муьлха ю?	са" но:мир муьлх йу
78-й	Кхузткъе берхIитталгIа	кхузтIкъэ: берхIит:алгI
Отправьте мой багаж в номер, пожалуйста (ед.ч.)	Са " хIумнаш номер чу дIаяхьийтахьа	са" хIумнш но:мир чу дIайахьи:тахь
Возьмите свои ключи	Шай " догIанаш дIаэца	шай" до:гIнаш дIаиэ:ц
Где … ?	… мичахь ю?	… мичахь йу
— лифт	Лифт —	лифт
— ресторан, кафе	Ресторан, кафе —	ристаран кафэ
— парикмахерская	Парикмахерски —	парикмахирски
— администратор	Администратор —	администратар
Во сколько завтрак?	Iуьйранна яъхIума мас даьлча юу?	Iуь:ран: йаэхIум мас даьлч йуэ
Я поднимаюсь	Со хьалайолу (ж)	суо хьалйо:л
	Со хьалаволу (м)	суо хьалво:л
Мы поднимаемся	Тхо хьаладовлу	тхуо хьалдовл
Эти вещи… пожалуйста	ХIара хIумнаш …	хIар хIумнш …
— почистите	— цIанъехьа	цIанйиэ:хь
— постирайте (ед.ч.)	— йиттахьа	йит:ахь
Погладьте, пожалуйста вот эти…(ед.ч.)	ХIокхарна иту хьакхахьа…	хIокхарн иту: хьакхахь…
Когда вещи будут готовы?	ХIумнаш кийча маца хир ю?	хIумнш ки:ч мац хир йу

Это не мои вещи	ХIара хIумнаш са " яц	хIар хIумнш са" йац
Здесь холодно, принеси мне еще …	Кху чохь шийла ю, кхи " … суна	кху чуохь ши:л йу кхы" … су:н
— одно одеяло	— цхьа маша бахьа	цхьа ма:ш ба:хь
— одно полотенце	— цхьа гата дахьа	цхьа гат да:хь
— одну подушку	— цхьа гIайба бахьа	цхьа гIайб ба:хь
У вас есть утюг? (ед.ч.)	Иту юй шу "?	иту: йуй шу"
Принеси мне …	Суна …	су:н …
— иголку с черной ниткой	— Iаьржа тай чохь маха бахьа	Iаьрж тай чуохь ма:х ба:хь
— ножницы	— тукар дахьа	тукар да:хь
— ножик	— урс дахьа	урс да:хь
— пепельницу	— чимчутосург яхьа	чимчтосург йа:хь
— три стакана	— кхо стака дахьа	кхуо стак да:хь
У меня нет горячей / холодной воды	Са " довха / шийла хи дац	са" довх / ши:л хы дац
Лампочка перегорела	Стогар баьгна	стогар баьгна
Не открывается окно	Кор дIа ца деллало	куор дIа ца диэл:луо
Вода капает	Хи охI ьхуш ду	хы уохьэоьхш ду
У меня в номере не работает …	Са " номерехь … болх беш яц	са" но:мириэхь … буолх биэш йац
— холодильник	— яъхIумшелйийрг	йаэхIумшиэлйи:рг
— телевизор	— телевизор	тиливизар
— розетка	— розетка	разетк
У меня захлопнулась дверь	Са " неI дIакъовлаелла	са" ниэI дIакъовлйел:а
Помоги мне, пожалуйста, открыть дверь	НеI дIаелла гIо дехьа суна	ниэI дIайиэл: гIуо диэ:хь су:н
Закрой, пожалуйста, окно, дует	Кор дIакъовлахьа, мох хьоькху	куор дIакъовлахь муох хьоь:кх
Я потерял(а) ключ!	Аса догIа дайина!	ас до:гI дайэин (дайэна)
Дверь захлопнулась, а ключ остался внутри!	НеI дIакъовлаелла, ткъа догIа чохь дисна!	ниэI дIакъовлйел:а тIкъа до:гI чуохь дисна
Открой, пожалуйста, мою дверь!	Са" неI дIаеллахьа!	са" ниэI дIайиэл:ахь
Я сейчас открою	Аса хIинцца дIайоьллур ю	ас хIиц: дIайоьл:ур йу
Пусть принесут мне ужин (еду) в номер	Юург номер чу яийтахьа суна	йуург но:мир чу йаи:тахь су:н

Ко мне сегодня придут гости	Тахана со йолчу хьеший богIур бу (ж)	тахан суо йолч хье:ши: бо:гIур бу
Мы сегодня вечером идем в гости к друзьям	Тхо тховса доттагIий болчу хьошалгIа доьлху	тхуо тховс дуот:гIи: болч хьо:шалгI доьлх
Если меня спросят, скажи,что я скоро вернусь	Нагахь со хаттахь, со кестта юхайогIур ю, алалахь (ж)	нагахь суо хат:ахь суо кест: йухйо:гIур йу а:л:ахь
Меня кто-нибудь спрашивал?	Со цхаммо а хаьттирий?	суо цхьам:уо:э хаьт:ири:
Мне никто ничего не оставлял?	Суна цхьаммо а хIумма а ца йитира?	су:н цхьам:уо:э хIум:аэ ца йитир
Мне кто-нибудь звонил?	Соьга цхьаммо а телефон туьйхирий?	соь:г цхьам:уо:э тилифуон туь:хири:

ОТЪЕЗД

ДIАДАХАР

[дIадахар]

Мы … уезжаем	Тхо … дIадоьлху	тхуо … дIадоьлх
— сегодня	— тахана	тахан
— завтра	— кхана	кха:н
— ночью	— буьйсанна	буь:сан:
Я сегодня уезжаю	Со тахана дIайоьду (ж)	суо тахан дIайоь:д
	Со тахана дIавоьду (м)	суо тахан дIавоь:д
Когда нужно освободить номер?	Номер чуьра ара маца вала веза?	но:мир чуьр а:р мац ва:л виэ:з
Могу я заплатить?	Ахча дIадала мегий аса?	ахч дIадал меги: ас
Не могли бы вы вызвать такси? (ед.ч.)	Такси ялор ялара ахьа?	такси йа:луор йа:цар ахь
Разбуди меня завтра в семь утра	Кхана Iуьйранна ворхI даьлча самаякхалахь со (ж)	кха:н Iуь:ран: вуорхI даьлч самйакх:лахь суо
Закажи мне такси на 6 часов вечера	Суна сарахь ялх даьлча такси хилийталахь	су:н сарахь йалх даьлч такси хыли:тлахь
Я пробыла в вашей гостинице неделю	Шу^{н} хьешацIа чохь аса кIира даькхина	шу^{н} хье:шцIа чуохь ас кIир даькх:ин
Сколько с меня?	Соьгара мел догIу?	соь:гар миэл до:гI

Когда вы уезжаете?	ДIа маца доьлху шу?	дIа мац доьлх шу
Сегодня ночью в 12 часов	Тховса буьйсанна шийтта даьлча	тховс буь:сан: ши:т: даьлч
Отнесите, пожалуйста, мои вещи вниз (ед.ч.)	Са^{н} хIумнаш лаха охьахьохьа	са^{н} хIумнш лах уохь:хьуо:хь
Я уезжаю сейчас	Со хIинцца дIавоьдуш ву	суо хIиц: дIавоь:дш ву
Мне очень понравилось здесь. Спасибо	Суна чIогIа хазахийти кхузахь. Баркалла	су:н чIо:гI хазхи:ти кхузахь баркал:
Приезжайте к нам еще	Кхи^{н} а дуьйла тхо долчу	кхы^{н} ə дуь:л тхуо долч
Приедем	ДогIур ду	до:гIур ду
Счастливо оставаться!	Марша Iойла!	марш Iуойл
Счастливого отъезда!	Марша гIойла!	марш гIуойл
Счастливой дороги!	Некъ дика хуьйла!	ниэкъ дик хуь:л

ЕСЛИ ВЫ ЧТО-ЛИБО ПОТЕРЯЛИ

НАГАХЬ АША ЦХЬА ХIУМА ЯЙИНЕХЬ

[нагахь аш цхьа хIум йайəниэхь]

Я оставила в автобусе…	Аса автобус чохь …	ас автобус чуохь …
— сумку	— тIоьрмиг битина	тIоьрмг битна
— зонт	— зонт (четар) дитина	зонт (че:тар) дитна
— кошелек	— бумаьштиг йитина	бумаьштк йитна
— перчатки	— каранаш дитина	ка:рнаш дитна
— ключи	— догIанаш дитина	до:гIнаш дитна
— книжку	— киншка йитина	киншк йитна
Вы не видели здесь черную сумку?	Шуна кхузахь цхьа Iаьржа тIоьрмиг ца гира?	шун кхузахь цхьа Iаьрж тIоьрмг ца гир
Если сумка найдется, позвони мне, пожалуйста	Нагахь тIоьрмиг карабахь, соьга телефон тохалахь	нагахь тIоьрмг карбахь соь:г тилифуон туо:хлахь
Вот мой адрес	ХIара ду хьуна са^{н} адрес	хIар ду хьу:н са^{н} а:дрис
Где здесь милиция?	Кхузахь милици мичахь ю?	кхузахь милици мичахь йу

Я потеряла …	Аса …	ас …
— чемодан	— чамда яйина	чамд йайэна
— часы	— сахьт дайина	сахьт дайэна
— кольцо	— чIуг яйина	чIуг йайэна
У меня украли деньги	Са" ахча лачкъийна	са" ахч лачIкъи:на
Меня избили	Суна йиттина	су:н йит:на
У меня отняли часы	Соьгара сахьт даькхина	соь:гар сахьт даькх:на
Я его не знаю	Суна и ца воьвза	су:н и ца воьвз
Я его впервые вижу	Суна и дуьххьара гуш ву	су:н и дуьхь:ар гуш ву
Я не понимаю, о чем ты говоришь	Ахьа дуьйцучух ца кхета со	ахь дуь:цчух ца кхиэ:т суо
Это твои?	ХIорш хьа" юй?	хIорш хьа" йуй
В моем чемодане …	Са" чамди чохь …	са" чамди чуохь …
В моей сумке …	Са" тIоьрмиг чохь …	са" тIоьрмг чуохь …

ЕСЛИ ВЫ ЗАБЛУДИЛИСЬ	**НАГАХЬ ШУ ТИЛДЕЛЛЕХЬ**	**[нагахь шу тилдел:иэхь]**
Я заблудился	Со тилвелла	суо тилвел:а
Я заблудилась	Со тилъелла	суо тилйел:а
Мы заблудились	Тхо тилделла	тхуо тилдел:а
Извините, не могли бы	Бехк ма биллалахь, суна	биэхк ма бил:лахь су:н
Вы мне помочь?(ед.ч.)	гIо дийр дацара ахьа?	гIуо ди:р да:цар ахь
Извините, можно спросить?	Бехк ма биллалахь, хатта мегар дуй?	биэхк ма бил:лахь хат: мегар дуй
Как называется эта улица?	ХIокху урама" цIе хIу" ю?	хIокх у:рам цIе хIу" йу
Где улица Бадуева?	Бадуевн урам мичахь бу?	бадуев у:рам мичахь бу
Вы не сказали бы, где гостиница? (ед.ч.)	ХьешацIа мичахь ду, эр дацара ахьа?	хье:шцIа мичахь ду э:р да:цар ахь
Покажи мне, пожалуйста, где эта улица	ХIара урам мичахь бу, гайтахьа суна	хIар у:рам мичахь бу гайтахь су:н

Скажи, пожалуйста, где почта?	Почта мичахь ю, алахьа	почт мичахь йу а:лахь
Я иду в театр, я правильно иду?	Со театре йоьдуш ю, нийса йоьдий со?	суо тиатриэ: йоь:дш йу ни:с йоь:ди: суо
Нет, ты неправильно идешь	ХIа"-хIа", хьо нийса ца йоьду	хIа:"хIа" хьуо ни:с ца йоь:д
Видишь вон тот мост?	Хьуьллара тIай гой хьуна?	хьуьл:ар тIай гуой хьу:н
Нужно перейти на ту сторону и повернуть направо / налево	Цунна дехьа а яьлла, аьтту / аьрру агIор ерза еза хьо (ж)	цун: диэ:хьаэ йаьл: аьт:у / аьр:у а:гIуор йиэ:рз йиэ:з хьуо
У тебя есть адрес?	Адрес дуй хьоьгахь?	адрис дуй хьоь:гахь
Куда тебе нужно идти?	Стенга яха езаш ю хьо? (ж)	стиэ:нг йах йиэ:зш йу хьуо
	Стенга ваха везаш ву хьо? (м)	стиэ:нг вах виэ:зш ву хьуо
Мне нужна вот эта …	Суна хIара … оьшу-кх	су:н хIар … оь:шкх
— улица	— урам	у:рам
— магазин	— туька	туьк
— дом	— цIенош	цIиэ:нуош
Вы не могли бы сказать, где улица имени Лермонтова? (ед.ч.)	Лермонтовн цIарах болу урам мичахь бу, эр дацара ахьа?	лермонтов цIарх бол у:рам мичахь бу э:р да:цар ахь
Университет далеко?	Университет генахь юй?	универстет ге:нахь йуй
Я не знаю, куда мне идти	Со стенга ваха веза ца хаьа суна (м)	суо: стиэ:нг вах виэ:з ца хаьэ су:н
Как мне добраться до …	… муха кхочур яра-те со	му:х кхочур йартиэ:суо
— почты	Почте —	почтиэ:
— цирка	Цирке —	цыркиэ:
— мечети	Маьждиге — (ж)	маьждгиэ:
Я ищу …	Аса … лоьху	ас … лоь:х
Покажи мне …	… гайтахьа суна	… гайтахь су:н
Скажи мне, пожалуйста, где останавливается … автобус?	… алахьа соьга? —Автобус мичахь соцу	а:лахь соь:г… автобус мичахь соц

Вы мне скажете, когда мы доедем до рынка? (ед.ч.)	Базара дІакхаьчча, эр дуй ахьа соьга?	ба:зар дІакхаьч: э:р дуй ахь соь:г
Не беспокойтесь, обязательно скажу (ед.ч.)	Дера эр ду, са ма гаттаде ахьа	де:р э:р ду са ма гат:диэ:ахь
Я впервые приехал в ваш город	Со шуʰ гІала дуьххьара веъна	суо шуʰ гІа:л дуьхь:ар веэна
Тогда ты мой гость	Делахь хІета хьо саʰ хьаша ву	делахь хІет хьуо саʰ хьа:ш ву
Мой дом — твой дом!	СаʰцІа — хьаʰ цІа!	саʰ цІа — хьаʰ цІа

Выучите чеченские пословицы. Нохчийʰ кицанаш Іамаде.

Дикачу пхьидо шеʰ Іам хестабо.
Хорошая лягушка прославляет свое болото.

Хазачу дашо Іуьргара лаьхьа баькхина.
Красивое слово змею из норы выманило.

Хьайца нах дика хила лаахь,цаьрца дика хила.
Если хочешь , чтобы люди к тебе хорошо относились, сам будь с ними хорошим.

Вониг къорачунна а хезна.
Плохое и глухой услышал.

Хьаша ца вогІучу, беркат а ца догІу.
Туда, куда не приходит гость, достаток не заглядывает.

ПУТЕШЕСТВИЕ. ПОЕЗДКИ

АРАВАЬЛЛА ЛЕЛАР. ДІАСАВАХАР

ПУТЕШЕСТВИЯ. ПОЕЗДКИ	АРАВАЬЛЛА ЛЕЛАР. ДІАСАВАХАР	[а:рваьл: лиэлар дІасвахар]
Ты куда едешь (идешь, летишь)?	Хьо стенга воьдуш ву?(м)	хьуо стиэнг воь:дш ву
	Хьо стенга йоьдуш ю?(ж)	хьуо стиэнг йоь:дш йу
Вы куда едете? (мн.ч)	Шу стенга доьлхуш ду?	шу стиэнг доьлхш ду
Я еду … в Чечню	Со Нохчийчу … воьдуш ву (м)	суо нохчи:ч … воь:дш ву
— в командировку	— командировке	камандировкиэ:
— на отдых	— садаІа	садаІ
— в гости	— хьошалгІа	хьо:шалгІ
— по делам	— гІуллакх долуш	гІулкх долш
Где находится …	… мичахь ю?	… мичахь йу
— аэропорт	Аэропорт —	аэрапорт
— автостанция	Автостанци —	автастанци
— вокзал	Вокзал —	вагзал
— стоянка такси	Такси лаьтта меттиг —	такси лаьт: мет:к
Как туда проехать?	Цига муха ваха веза?	циг му:х вах виэ:з
Он(а) далеко?	Генахь юй и?	ге:нахь йуй и
На каком автобусе можно туда проехать?	Цига муьлхачу автобус тІехь ваха веза?	циг муьлхч автобус тІиэхь вах виэ:з
Пешком идти далеко туда?	ГІаш ваха генахь юй и?	гІаш вах ге:нахь йуй и
На вокзал нужно ехать на первом автобусе, пешком идти туда далеко	Вокзале хьалхарчу автобус тІехь ваха веза, цига гІаш ваха гена ду	вагзалиэ: хьалхарч автобус тІиэхь вах виэ:з циг гІаш вах ге:н ду
Какой автобус идет в аэропорт?	Аэропорте муьлха автобус йоьду?	аэрапортиэ: муьлх автобус йоь:д
Седьмой	ВорхІалгІа	ворхІалгІ
Где он останавливается?	Мичахь соцу и?	мичахь соц и

Самолет	Кема	[киэ:м]
Где касса?	Касса мичахь ю?	кас: мичахь йу
Есть билеты на самолет?	Кеманна билеташ дуй?	киэ:ман: биле:тш дуй
Где продаются билеты на самолет?	Кеманна билеташ мичахь духкуш ду?	киэ:ман: биле:тш мичахь духкш ду
Сколько килограмм разрешают провезти бесплатно?	Мах а боцуш, дехьа мас кийла йоккхуьйту?	махэ бо:цш диэ:хь мас ки:л йуокх:уь:т
Сколько стоит билет?	Билета" мах хІу" бу?	биле:т мах хІу" бу
Дай мне, пожалуйста, два билета на завтра	Кханенна ши билет лохьа суна	кха:ниэн: ши билет луо:хь су:н
На завтра билетов нет	Кханенна билеташ дац	кха:ниэн: биле:тш дац
А на какой день есть?	Муьлхачу денна ду?	муьлхч диэн: ду
На послезавтра	Ламенна	ламиэн:
Уже объявили посадку?	Кеман тІе ховша мегар ду элирий?	киэ:ман тІе ховш мегар ду э:лири:
Самолет опаздывает	Кема тІаьхьадуьсуш ду	киэ:м тІаьхьдуьсш ду
Говорят, самолет отправится вовремя	Кема ше" хеннахь дІагІур ду боху	киэ:м шиэ" хен:ахь дІагІу:р ду бо:х
Это твой чемодан?	ХІара хьа" чамда юй?	хІар хьа" чамд йуй
Эту сумку я могу взять с собой?	ХІара тІоьрмиг сайца бахьа мегар дуй аса?	хІар тІоьрмг сайц бахь мегар дуй ас
У твоего багажа лишний вес	Хьа" хІумнаш оьшучул еза ю	хьа" хІумнш оь:шчул йез йу
Сколько я должна заплатить за лишний вес?	Сов йолчунна мел дала деза аса?	сов йолчун: миэл дал диэ:з ас
Это мое место?	ХІара юй са" меттиг?	хІар йуй са" мет:к
Дай мне, пожалуйста, воды	Суна хи лохьа	су:н хы луохь
Мне плохо с сердцем, дай мне, пожалуйста, лекарство	Са" дог во" хилла, суна молха лохьа	са" дуог вуо:" хыл:а су:н молх луо:хь
Меня тошнит, дай мне, пожалуйста, пакет	Са" дог керча, суна пакет лохьа	са" дуог киэрч су:н пакет луохь

У меня заложило уши	Са^{н} лергаш чу пот хIоьттина	са^{н} лергшч пуот хIоьт:на
У меня разболелась голова	Са^{н} корта лазабаьлла	са^{н} куорт лазбаьл:а
Мне душно	Садукъделла са^{н}	садукъдел:а са^{н}
Как здесь жарко!	Ма йовха ю кху чохь!	ма йовх йу кху чуохь
Когда же мы долетим?	ДIа маца кхочур ду-те вай!	дIа мац кхо:чур дутиэ: вай
Самолет снижается, сейчас прибудем	Кема охьалахлуш ду, хIинцца дIакхочур ду	киэ:м уохьлахлуш ду хIиц: дIакхо:чур ду
Когда прибывает самолет?	Кема дIа маца кхочу?	киэ:м дIа мац кхо:ч
Когда мы прилетим?	Вай дIа маца кхочур ду?	вай дIа мац кхо:чур ду
Мы прилетели	Вай дIакхаьчна	вай дIакхаьчна
Приготовьтесь к выходу!	Арадовла кечам бе!	а:рдовл киэ:чам биэ:
Не забывайте свои вещи	Шай^{н} хIумнаш йиц ма е	шай^{н} хIумнш йиц ма йиэ:
Ты ничего не забыла?	Ахьа хIумма а йиц-м ца йина?	ахь хIум:аэ йиц м ца йина
Ты все взял (а)?	Массо а хIума схьаэцний ахьа?	мас:суо:э хIум схьаиэцни: ахь
Выходим	Арадовлу вай	а:рдовл вай
Сколько часов вы летели?	Мас сохьтехь даьхки шу?	мас суохьтиэхь даьхки шу
Где выдача багажа?	ХIумнаш схьа мичахь оьцу?	хIумнш схьа мичахь оь:ц
У тебя много вещей?	ХIумнаш дукха юй хьа^{н}?	хIумнш дукх йуй хьа^{н}
У меня пять мест (багажа)	Са^{н} пхи меттиг ю	са^{н} пхи мет:к йу
Это мои чемоданы	ХIорш са^{н} чамданаш ю	хIорш са^{н} чамднаш йу
Я не могу найти свою черную большую сумку	Суна сай^{н} боккха Iаьржа тIоьрмиг ца карабо	су:н сай^{н} бокх: Iаьрж тIоьрмг ца карбуо
Не беспокойся, найдешь	Са ма гаттаде, карор бу хьуна	самагат:диэ: каруор бу хьу:н

ПОЕЗД	**ЦIЕРПОШТ**	**[цIерпуошт]**
Где находится вокзал?	Вокзал мичахь ю? (ЦIерпошт соцу меттиг мичахь ю?)	вагзал мичахь йу (цIерпуошт соц мет:к мичахь йу)
На каком автобусе можно туда проехать?	Цига муьлхачу автобус тIехь ваха веза?	циг муьлхч автобус тIиэхь ваха виэ:з
Какой автобус идет до вокзала?	Вокзале муьлха автобус йоьду?	вагзалиэ: муьлх автобус йоь:д
Как туда пройти?	Цига муха ваха веза?	циг му:х вах виэ:з
Где продаются билеты?	Билеташ мичахь духку?	биле:тш мичахь духк
Дайте мне, пожалуйста, нижнее место в купейном вагоне (ед.ч)	Суна купейни вагон чохь лахара меттиг лохьа	су:н купэйны вагон чуохь лахар мет:к луо:хь
Сколько билетов?	Мас билет?	мас билет
Два	Шиъ	шиэ
Когда отправляется поезд?	ЦIерпошт дIа маца йоьду?	цIерпуошт дIа мац йоь:д
Через 20 минут	Ткъа минот яьлча	тIкъа минуот йаьлч
Где носильщик?	ХIумнашдIасакхоьхьург мичахь ву?	хIумншдIаскхоь:хьург мичахь ву
Отвези, пожалуйста, эти вещи	ХIара хIумнаш дIахьохьа	хIар хIумнш дIахьуо:хь
Сколько я должен(а)?	ХIу^{н} дала деза аса?	хIу^{н} дал диэ:з ас
В какие дни ходит поезд?	ЦIерпошт муьлхачу деношкахь лела?	цIерпуошт муьлхч диэ:нуошкахь лиэ:л
Где наш вагон?	Вай^{н} вагон мичахь ю?	вай^{н} вагуон мичахь йу
Какой у тебя вагон?	Хьа^{н} муьлха вагон ю?	хьа^{н} муьлх вагуон йу
Чай будет?	Чай хир дуй?	чай хир дуй
Принеси мне постель (белье), пожалуйста	Суна мотт бахьа	су:н муот ба:хь
Когда поезд прибывает в город?	ЦIерпошт гIала дIа маца кхочу?	цIерпуошт гIа:л дIа мац кхо:ч

Завтра утром в 12 часов	Кхана Іуьйранна шийтта даьлча	кха:н Іуь:ран: ши:т: даьлч
Сколько минут стоит поезд?	ЦІерпошт мас минотехь лаьтта?	цІерпуошт мас минуотиэхь лаьт:
Поднимайся, поезд отправляется	Хьалавала, цІерпошт дІайоьду хьуна (м)	хьалва:л цІерпуошт дІайоь:д хьу:н
Разбуди меня за час до прибытия	ДІакхачале, цхьа сахьт хьалха самаваккхалахь со (м)	дІакха:члиэ: цхьа сахьт хьалх самвакх:лахь суо
Поезд прибудет вовремя?	ЦІерпошт ше" хеннахь дІакхочур юй?	цІерпуошт шиэ:" хен:ахь дІакхо:чур йуй
Мы не опаздываем?	Вай тІаьхьа-м ца дуьсу?	вай тІаьхьам ца дуьс
Мы приедем вовремя!	Вай ше" хеннахь дІакхочур ду!	вай шиэ:" хен:ахь дІакхо:чур ду
Слава Богу!	Далла бу хастам!	дал: бу хастам
АВТОМОБИЛЬ	**МАШЕН**	**[машиэн]**
Где бензоколонка?	Бензин долу меттиг мичахь ю?	бинзин дол мет:к мичахь йу
Налей мне, пожалуйста, 30 литров	Суна ткъе итт литар йоттахьа	су:н тІкъэ:ит литар йуот:ахь
Налей полный бак	Бак юьззина доттахьа	бак йуьз:ин дуоттахь
Где бы я мог купить карту автомобильных дорог?	Машен дІасалела некъаш тІехь долу карта мичахь оьцур дара-те аса?	машиэн дІаслиэ:л ниэ:къш тІиэхь дол карт мичахь оь:цур дартиэ: ас
Извините, куда ведет эта дорога? (ед.ч.)	Бехк ма биллалахь, хІара некъ стенга боьдуш бу?	биэхк ма бил:лахь хІар ниэкъ стиэнг боь:дш бу
Как мне добраться до Рошничу?	Роьшничу муха кхочур вара со?	роьшнич му:х кхо:чур вар суо
Сколько часов нужно ехать туда?	Мас сохьтехь ваха веза цига?	мас суохьтиэхь вах виэ:з циг
Поблизости есть телефон?	Кху юххехь телефон юй?	кху йух:иэхь тилифуон йуй

На дороге авария	Новкъахь авари хилла	новкъахь авари хил:а
Сколько стоит литр бензина?	Бензина" литарх хІу" доьху?	бинзин литарх хІу" доь:х
На 200 рублей налей	Ткъа туьман доттахьа	тІкъа туьман дуот:ахь
Масло закончилось	Даьтта кхачийна	даьт: кха:чи:на
У вас есть автомойка? (ед.ч.)	Машен юьлуш меттиг юй шу"?	машиэн йуьлш мет:к йуй шу"
Вымой, пожалуйста, машину	Машен йилахьа	машиэн йилахь
Это хорошая машина?	ХІара машен дика юй?	хІар машиэн дик йуй
Почему ты меня остановил?	Ахьа со хІунда сацийна?	ахь суо хІунд саци:на
Предъявите ваши документы! (ед.ч.)	Хьай" документаш гайта!	хьай" дакументш гайт
Ты ехал на большой скорости	Хьо дукха сиха вогІуш вара	хьуо дукх сих во:гІш вар
Я еду в Итум-кале, покажи мне, пожалуйста, дорогу	Со Итум-кхаьлла воьдуш ву, некъ гайтахьа суна	суо итум кхаьл: воь:дш ву ниэкъ гайтахь су:н
Сколько туда километров?	Цига кхаччалц мас километар ю?	циг кхач:алц мас киламе:тар йу
Как попасть на главную дорогу?	Боккхачу новкъа муха вала веза?	бокх:ч новкъ му:х ва:л виэ:з
Я правильно еду?	Со нийса воьдий?	суо ни:с воь:ди:
По этой дороге есть …	ХІокху новкъахь … юй?	хІокх новкъахь … йуй
— техстанция	— техстанци	техстанци
— мотель	— мотель	матель
— ресторан	— ресторан	ристаран
— заправка	— заправка	заправк
У тебя плохо работает мотор	Хьа" моторо болх во" бо	хьа" матуоруо: буолх вуо" буо
У тебя не горит левая фара	Аьрру стогар богуш бац хьа"	аьр:у стогар бо:гш бац хьа"
У тебя спустило колесо	ЧІург яссаелла хьа"	чІург йас:йел:а хьа"
У тебя открылся багажник	Багажник дІаеллаелла хьа"	багажник дІайиэл:йел:а хьа"

Я поставлю машину на ремонт	Машен тоя^{н} дIахIоттор ю аса	машиэн туойа^{н} дIахIуот:уор йу ас
За сколько дней ты закончишь?	Мас дийнахь вер ву хьо?	мас ди:нахь ве:р ву хьуо
Останови машину!	Машен сацае!	машиэн сацйиэ:
Поезжай!	Машен дIаяхийта!	машиэн дIайахи:т
С тебя штраф	Хьоьгара штраф йогIу (гIуда догIу)	хьоь:гар штраф йо:гI (гIу:д до:гI)
Поворачивай назад!	Юханехьа ерзае!	йухниэ:хьа: йиэрзйиэ:
Поезжай прямо, а потом поверни направо	Нисса дIагIо, тIаккха аьтту агIор дIаверза	нис: дIагIуо: тIакх: аьт:у а:гIуор дIавиэрз
Езжай тихо!	Меллаша гIолахь!	мел:аш гIуо:лахь
Будь осторожен!	Ларлолахь!	ларлуо:лахь
Мы заблудились	Тхо тилделла	тхуо тилдел:а
Мы не знаем, куда нам ехать	Тхуна ца хаьа, тхаьш стенга даха деза	тху:н ца хаьэ тхаьш стиэнг дах диэ:з
Куда вам нужно ехать? (мн.ч)	Стенга даха дезаш ду шу?	стиэнг дах диэ:зш ду шу
Здесь можно остановиться?	Кхузахь саца мегар дуй?	кхузахь сац мегар дуй
Здесь нельзя оставлять машину на ночь	Кхузахь буьйсанна машен йита мегар дац	кхузахь буь:сан: машиэн йит мегар дац
Я потерял документы	Аса документаш дайина	ас дакументш дайэна
У меня украли права	Са^{н} бакъонаш лачкъийна	са^{н} бакъуо:нш лачIкъи:на
Поставь машину здесь	Машен кхуза хIоттае	машиэн кхуз хIуот:йиэ
Куда звонить при аварии?	Авари хилча, телефон стенга тоха еза?	авари хилч тилифуон стиэнг туо:х йиэ:з
В какую сторону мне ехать?	Муьлхачу агIор ваха веза со?	муьлхч а:гIуор вах виэ:з суо
Как отсюда выехать?	Кхузара дIа муха ваха веза?	кхузар дIа му:х вах виэ:з
Сейчас спросим	ХIинцца хоттур ду вай	хIиц: хуот:ур ду вай
Мне нужен переводчик	Суна гочдархо оьшу	су:н гуочдархуо: оь:ш
Ты разбил мою машину!	Ахьа са^{н} машен йохийна!	ахь са^{н} машиэн йуо:хи:на

АВТОБУС	**АВТОБУС**	**[автобус]**
Где касса предварительной продажи билетов?	Хьалххе билеташ дукхуш йолу касса мичахь ю?	хьалх:иэ: биле:тш духкш йол кас: мичахь йу
Дай мне, пожалуйста, два билета до Харачоя на послезавтра, на автобус, идущий в 2 часа	Хорача кхаччалц ламенна ши билет лохьа суна, ши сахьт даьлча йоьдучу автобусана	хо:рач кхач:алц ламиэн: ши билет луохь су:н ши сахьт даьлч йоь:дч автобусан
Дай, пожалуйста, один билет на ближайший рейс до Памятоя	Пхьамта хIинцца йоьдучу автобусана цхьа билет лохьа	пхьамт хIиц: йоь:дч автобусан цхьа билет луо:хь
Сколько с меня?	Соьгара мел догIу?	соь:гар миэл до:гI
Не сказали бы вы мне, где … место? (ед.ч.)	… меттиг мичахь ю, эр дацара ахьа соьга?	… мет:к мичахь йу э:р да:цар ахь соь:г
— пятое	ПхоьалгIа —	пхоьалгI
— десятое	УьтталгIа —	уьт:алгI
— двадцать третье	Ткъе кхоалгIа —	тIкъэ: кхуоалгI
Помогите мне, молодой человек, положить эти вещи вон туда	Жима къонах, хIара хIумнаш дIога охьаяхка гIо дехьа суна	жим къуонах хIар хIумнш дIо:г уохьйахк гIуо диэ:хь су:н
Предупредите меня, пожалуйста, когда мы приедем в Чишки (ед.ч.)	ЧIишка вай дIакхаьчча, соьга хаам белахь	чIишк вай дIакхаьч: соь:г хаам биэ:лахь
Дайте мне, пожалуйста, воды (ед.ч.)	Хи лохьа суна	хы луо:хь су:н
Сколько часов идет автобус?	Автобус мас сохьтехь йоьду?	автобус мас суохьтиэхь йоь:д
Во сколько мы приедем?	Мас даьлча дIакхочур ду вай?	мас даьлч дIакхо:чур ду вай
Этот автобус едет в Гойты?	ХIара автобус ГIойтIа йоьдий?	хIар автобус гIуойтI йоь:ди:
В Брагуны последний автобус во сколько	БоргIане йоьду тIаьххьара автобус мас	буоргIниэ: йоь:д тIаьхь:ар автобус мас

отправляется?	даьлча дIайоьду?	даьлч дIайоь:д
Какой автобус идет в Ишхой-юрт?	Ишхой-оьвла муьлха автобус йоьду?	ишхуой оьвл муьлх автобус йоь:д
Где автобус, который едет в Самашки?	СемаIашка йоьду автобус мичахь ю?	се:маIашк йоь:д автобус мичахь йу
На каком автобусе я смогу поехать в Старые Атаги?	Йоккхачу АтагIа муьлхачу автобус тIехь яхалур ю со? (ж)	йокх:ч а:тагI муьлхч автобус тIиэхь йахлур йу суо
Здесь остановите, пожалуйста (ед.ч.)	Кхузахь сацаехьа!	кхузахь сацйиэ:хь
Я бы здесь вышла, открой, пожалуйста, дверь, будь добр	Со кхузахь охьаюссур яра, неI дIаеллахьа, хьо дика а вай	суо кхузахь уохьйус:ур йар ниэI дIайиэл:ахь хьуо дикаэ вай

СТРАНА	МОХК	[муохк]
Австралия	Австрали	австрали
Австрия	Австри	австри
Азербайджан	Азербайджан	азирбайжан
Азия	Ази	ази
Англия	Англи	англи
Армения	Армени	армени
Аргентина	Аргентина	аргенти:н
Афганистан	Афганистан	авганистан
Белоруссия	Белоруси	биларуси
Бельгия	Бельги	бельги
Ближний Восток	Гергара Малхбале	гиэ:ргар малхба:лиэ:
Болгария	Болгари	балгари
Бразилия	Бразили	бразили
Великобритания	Великобритани	виликабритани
Венгрия	Венгри	венгри
Венесуэла	Венесуэла	винисуэ:л
Вьетнам	Вьетнам	вйитнам
Гватемала	Гватемала	гватыма:л

Германия	Германи	гирма:ни
Голландия	Голланди	галанди
Гондурас	Гондурас	гандурас
Греция	Греци	гре:цы
Грузия	Гуьржех	гуьржиэх
Дания	Дани	да:ни
Европа	Европа	йивро:п
Египет	Мисар	мисар
Израиль	Израиль	израиль
Индия	Инди	инди
Иордания	Иордани	иарда:ни
Ирак	Ирак	ирак
Иран	Иран	иран
Испания	Испани	испа:ни
Италия	Итали	ита:ли
Йемен	Йемен	йе:мин
Казахстан	Казахстан	казахстан
Канада	Канада	кана:д
Камбоджа	Камбоджа	камбодж
Киргизия	Киргизи	киргизи
Китай	Китай	китай
Колумбия	Колумби	калумби
Конго	Конго	конг
Корея	Корей	корей
Куба	Куба	ку:б
Кувейт	Кувейт	кувейт
Латвия	Латви	латви
Латинская Америка	Латини Іамерка	латини Іамерк
Ливан	Ливан	ливан
Ливия	Ливи	ливи
Литва	Литва	литва
Малайзия	Мазази	мала:зи
Мексика	Мексика	мексик
Молдавия	Молдави	малда:ви
Монако	Монако	мана:к
Монголия	Монголи	манго:ли

Норвегия	Норвеги	нарве:ги
Объединенные	Іарбий" Цхьаънакхетта	Іарби:" цхьаънкхиэт:
Арабские Эмираты	Эмираташ	эмиратш
Пакистан	Пакистан	пакистан
Палестина	Палестина	палисти:н
Панама	Панама	пана:м
Перу	Перу	пиру
Польша	Польша	польш
Португалия	Португали	партуга:ли
Россия	Росси	рос:и
Саудовская Аравия	Сауди	сауди:
Северная Америка	Къилбаседа Іамерка	къилбсиэ:д Іамерк
Сенегал	Сенегал	синигал
Сирия	Сири (Шема)	сири: (ше:м)
Средняя Азия	Юккъера Ази	йукъ:иэ:р а:зи
Судан	Судан	судан
Таджикистан	Таджикистан	таджикистан
Тунис	Тунис	тунис
Туркменистан	Туркмени	туркме:ни
Турция	Турци	турци
Узбекистан	Узбекистан	узбикистан
Украина	Украина	украи:н
Филиппины	Филиппинаш	филипи:нш
Финляндия	Финлянди	финлянди
Чехия	Чехи	че:хи
Швейцария	Швейцари	швийцари
Швеция	Швеци	шве:ци
Эстония	Эстони	эсто:ни
Эфиопия	Эфиопи	эфио:пи
Южная Америка	Къилбера Іамерка	къилбиэ:р Іамерк
Япония	Япони	Йапо:ни

КАВКАЗ. ЧЕЧНЯ	КАВКАЗ. НОХЧИЙЧОЬ	[кавказ нохчи:"чоь]
Абхазия	Абхази	абхази
г.Сухуми	Сухуми	сухуми
Аджария	Аджари	аджари
г.Кутаиси	Кутаиси	кутаиси
Адыгея	Адыгей	адыгей
г.Майкоп	Майкоп	майкоп
Азербайджан	Азербайджан	азирбайжан
г.Баку	Баку	баку
Армения	Эрмалой" мохк	эрмауой" муохк
г Ереван	Ереван	йириван
Грузия	Гуьржий" мохк	гуьржи:" муохк
г. Тбилиси	Тбилиси	тбилиси
Дагестан	Дагестан	дагистан
г.Махачкала	Махачкала	махачкала
Ингушетия	ГІалгІайчоь	гІалгІайчоь:
Кабардино-Балкария	ГІебартой"-Балкхарой" мохк	гІе:бартуой"балкха руой" муохк
г.Нальчик	Нальчик	нальчик
гора Казбек	Башлам	башлам
Карачаево-Черкесия	Кхарачой"-Чергазий" мохк	кха:рчуой" чергази:" муохк
г.Карачаевск	Карачаевск	карачайевск
г.Нахичевань	Нахичевань	нахичивань
Северная Осетия	Къилбаседера ХІирийчоь	къилбсиэ:диэ:р хІири":чоь:
Чечня	Нохчийчоь	нохчи:"чоь
г.Грозный	Грозни (Соьлжа-гІала)	грозны (соьлж-гІа:л)
Южная Осетия	Къилбера ХІирийчоь	къилбиэ:р хІири":чоь:
г.Цхинвали	Цхинвали	цхынва:ли
с.Автуры	Оьвтара	оьвтар

с.Агишбатой	ЭгIишбета	э:гIшбе:т
с.Агишты	ЭгIашта	э:гIшт
с.Алхазурово	Олхазар-кIотар	уолхзар кIуо:тар
с.Алхан-кала	Iалхан-гIала	Iалхан гIа:л
Алханчуртская долина	Шина регIа" юкъ	шин ре:гI йукъ
с.Алхан-юрт	Iалхан-юрт	Iалхан йурт
г.Аргун	Устрада-оьвла	устра:д оьвл
р.Аргун	Орга	уорг
с.А Шерипово	Шериповн-оьвла	шерипов оьвл
р.Асса	Iасс хи	Iас хы
ст.Ассиновская	Эха борзе	э:х буорзиэ:
с.Ачхой-Мартан	ТIехьа-Марта	тIиэ:хь март
с.Бамут	Буммат	бум:т
р.Басс	Бас хи	бас хы
с.Бачи-юрт	БIачи"-юрт	бIачи" йурт
с.Белгатой	БелгIатой-оьвла	белгIтуой оьвл
с.Белореченское	Иласхан-юрт	Илсхан йурт
с.Беной	Бени-кIотар	бе:ни кIуо:тар
с.Беной-Ведено	Беной-Ведана	бе:ную виэ:дан
с.Большие Атаги	ЙоккхаАтагIа	йокх: а:тагI
с.Барзой	Борзе	буорзиэ:
ст.Бороздиновская	Бороздиновски	бараздинавски
с.Брагуны	БоргIане	буоргIниэ:
с.Братское	НогIа-Мирзи"-юрт	нуо:гIмирзи" йурт
с.Валерик	ВаларгтIе	валаргтIе
с.Вашиндарой	Вашиндара	ва:шиндар
с.Ведено	Ведана	виэ:дан
с.Верхний Наур	Лакха Ноьйре	лакх ноьйриэ:
с.Виноградное	Бамат-юрт	Бамат йурт
ст.Вознесенская	Мохьмад-хитIе	Муохьмад хитIе
с.Гардали	ГIоьрдала	гIоьрдал
с.Гвардейское	Iели"-юрт	Iэ:ли" йурт
с.Герменчук	Гермачиг	гермчиг
с.Гехи	Гихта	гихт
пос.Гикало	Гикало	гика:л
р.Гойтинка	ГIой хи	гIуой хы

с.Гойты	ГIойтIа	гIуойтI
пос.Горагорск	Горагорск	гаргорск
ст. Гребенская	Гребенской	грибинской
с.Грушевое	ГIуш-коьрте	гIушкоьртиэ:
г. Гудермес	Гуьмсе	гуьмсиэ:
р.Гудермес	Гумс	гумс
с.Гуни	Гуьна	гуьн
с.Гуной	Гуной	гунуой
с.Дарго	ДаьргIа	даьргI
Дарьяльское ущелье	Терка" чIаж	терк чIаж
с.Даттых	Даьттаха	даьт:ах
с.Дачу-Барзой	Доча-борзе	до:ч буорзиэ:
р.Джалка	Джалкх хи	жалкх хи
с.Джалка	Джалкх	жалкх
с.Дуба-юрт	Дуби"-оьвла	дуби" оьвл
ст.Дубовская	Дубовской	дубавской
с.Дышни-Ведено	Дишни-Ведана	дышни виэ:дан
с.Закан-юрт	Закан-юрт	закан йурт
с.Зандак	Зандакъ	зандакъ
с.Зибир-юрт	Зибир-юрт	зибир йурт
с.Знаменское	ЧIулг-юрт	чIулг йурт
ст.Ильинская	Баса-гIала	бас гIа:л
с.Истису	Мелачухе	мелчхиэ:
с.Итумкале	Итон-кхаьлла	итум кхаьл:
с.Ишхой-юрт	Ишхой-юрт	ишхуой йурт
ст.Ищерская	Ишоьра	ишоь:р
озеро Кезеной-ам	Къоьзана-Iам	къоь:зан Iам
ст.Калиновская	Калиновски	калинавски
г.Карабулак	Эльдархи"-гIала	эльдархи" гIа:л
ст.Каргалинская	Каргалински	каргалински
с.Катыр-юрт	Котар-юрт	куо:тар йурт
с.Кенхи	Кенха	кенх
с.Кень-юрт	Галне	галниэ:
с.Киров-юрт	Тоьвзана	тоьвзан
г.Кизляр	ГIизлар-гIала	гIизлар гIа:л
с.Комсомольское	БердкIел	биэрдкIел

с.Кошкельды	Хошкелда	хошкелд
с.Кулары	ГIуларе	гIулриэ:
ст. Курдюковская	Курдюковски	курдюковски
с.Курчалой	Курчала	курчал
с.Лермонтов-юрт	Лермонтов-юрт	лермантав йурт
с.Майртуп	Майртуп	майртуп
с.Макажой	МакIажа	ма:кIаж
ст.Мекенская	Меки^{н}-гIала	меки^{н} гIа:л
с.Малые Варанды	Лаха-Варанда	лах-варанд
р.Мартанка	Марта хи	март хы
с.Махкеты	МахкатIе	махктIе
с.Мекен-юрт	Мекане	мекниэ:
с.Мескар-юрт	Мескар-оьвла	мескар оьвл
с.Надтеречное	Лаха-Ноьйре	лах ноьйриэ:
ст.Наурская	Ноьйре-гIала	ноьйриэ: гIа:л
ст.Нестеровская	ГIажарий^{н}-юрт	гIа:жри:^{н} йурт
с.Новая жизнь	Гелдагана	гиэлдган
пос.Новогрозненский	Ойсхара	ойсхар
ст.Новощедринская	Новощедрински	наващидрински
с.Новые Атаги	Жима АтагIа	жим а:тагI
с.Ножай-юрт	Нажи^{н}-юрт	нажи^{н} йурт
с.Октябрьское	Цоци^{н}-оьвла	цо:ци^{н} оьвл
ст.Первомайская	Мамаки^{н}-кIотар	мама:ки^{н} кIуотар
ст.Петропавловская	Чурт-тогIи	чурт туо:гIи
с.Пседах	Доьлака	доь:лак
с.Рошни-чу	Роьшни-чу	роьшнич
с.Самашки	СемаIашка	се:маIашк
с.Саясан	Сесана	се:сан
с.Сельментаузен	Селми^{н}-тоьйзана	селми^{н} тоьйзан
с.Сержень-юрт	Сиржа-оьвла	сирж оьвл
г.Слепцовск	Сипсо-гIала	сипсо-гIа:л
с.Старая Сунжа	Соьлже	соьлжиэ:
ст.Старогладовская	Старогладовски	старогла:давски
с.Суворов-юрт	Суворов-юрт	суворов йурт
р.Сунжа	Соьлжа хи	соьлж хы
Сунженский хребет	Ташхой^{н} ргI	ташхуой^{н} ргI

с.Тезен-кале	Тоьйзан-кхаьлла	тоьйзанкхаьл:
р.Терек	Терк хи	терк хы
с.Толстой-юрт	Доьвлатгири^{н}-оьвла	доьвлатгири^{н}оьвл
ст.Троицкая	Обарг-юрт	обаргйурт
с.Улус-Керт	Улус-Керт	улскиэрт
г.Урус-Мартан	Хьалха-Марта	хьалхмарт
с.Ушкалой	Уш-кхаьлла	ушкхаьл:
с.Халкилой	Хьала-кела	хьалкиэ:л:
Ханкальская гора	Суьйра-Корта	суь:ркуорт
Ханкалькое ущелье	Шина Суьйра-юкъ	шин суь:р йукъ
с.Харачой	Хорача	хо:рч
с.Херсеной	Хьаьрсана	хьаьрсан
с.Хаттуни	Хоттана	хот:ан
с.Хиди-хутор	Хиди^{н}-кIотар	хыди^{н} кIуотар
р.Хулхулау	Хулхула хи	хулхул хы
с.Ца Ведено	ЦIе^{н} Ведана	цIиэ:^{н} виэ:дан
с.Центарой	ЦIоьнтара	цIоьнтар
р.Чанты-Аргун	ЧIаьнтий^{н} Орга	чIаьнти:^{н} уорг
с.Чанты-юрт	ЧIаьнта	чIаьнт
ст.Червленная	Оьрз-гIала	оьрзгIа:л
с.Чечен-аул	Чечана	че:чан
с.Шаами-юрт	ШаIми-юрт	шаIми йурт
с.Шалажи	Шалажа	ша:лаж
г.Шали	Шела	ше:л
с.Шатой	Шуьйта	шуь:т
ст.Шелковская	Шелковской	шилкавской
с.Шуани	Шоьна	шоь:н
с.Элистанжи	Элистанжа	э:лстанж
с.Энгеной	Энгана	энган
с.Эрсеной	Эрсана	эрсан
с.Ялхой-мохк	Ялхой-мохк	йалхуоймуохк

НАЦИОНАЛЬНОСТЬ. НАРОД **КЪАМ** **[къам]**

Какой ты национальности?	Хьо муьлхачу къомах ву/ю?	хьуо муьлхч къо:мах ву/йу
Я … Мы …	Со … ву/ю Тхо … ду	суо … ву/йу тхуо … ду
— абхазец / абхазка	— абхаз / абхазаш	абхаз / абха:зш
— аджарец / аджарка	— аджар / аджараш	аджар / аджа:рш
— адыгеец / адыгейка	— адыг / адыгаш	адыг / ады:г:ш
— азербайджанец / азербайджанка	— гIажари / гIажарий	гIа:жри: / гIа:жри:
— армянин / армянка	— эрмало / эрмалой	эрмлуо / эрмлуой
— грузин / грузинка	— гуьржи / гуьржий	гуьржи / гуьржи:
—аварец / аварка	— суьйли / суьйлий	суь:ли / суь:ли:
— лакец / лачка	— гIазгIумки / гIазгIумкий	гIазгIумки / гIазгIумки:
— кумык / кумычка	— гIумки / гIумкий	гIумки / гIумки:
— осетин / осетинка	— хIири / хIирий	хIири / хIири:
— ингуш / ингушка	— гIалгIа / гIалгIай	гIалгIа / гIалгIай
— кабардинец / кабардинка	— гIебарто / гIебартой	гIе:бартуо: / гIе:бартуой
— черкес / черкешенка	— чергази / чергазий	чергзи / чергзи:
— карачаевец /карачайка	— кхарачо / кхарачой	кха:рачуо: / кха:рачуой
— балкарец / балкарка	— балкхаро /балкхарой	балкхруо: /балкхруой
— еврей / еврейка	— жуьгти / жуьгтий	жуькти / жуькти:
— русский / русская	— оьрси / оьрсий	оьрси / оьрси:
— бацбиец / бацбийка	— бацо / бацой	бацуо: / бацуой
— ногаец / ногайка	— ногIи / ногIий	нуо:гIи / нуо:гIи:
— калмык / калмычка	— гIалмакхо /гIалмакхой	гIалмкхуо:/гIалмкхуой
— чеченец / чеченка	— нохчо / нохчой	нохчуо: / нохчуой
	— (нохчи, нохчий)	(нохчи, нохчи:)
— араб / арабка	— Iаьрбо / Iаьрбой	Iаьрбуо: / Iаьрбуой
— турок / турчанка	— турко / туркой	туркуо: / туркуой
— татарин / татарка	— гIезало / гIезалой	гIе:злуо: / гIе:злуой

— киргиз / киргизка	— гIиргIазо / гIиргIазой	гIиргIзуо: / гIиргIзуой
— казах / казашка	— казах / казахаш	казах / каза: хш
— узбек / узбечка	— узбек / узбекаш	узбек / узбе:кш
Они …	Уьш … бу	уьш … бу
— немцы	— немцой	немцуой
— грузины	— гуьржий	гуьржи:
— французы	— французаш	француз:зш
— шведы	— шведаш	шве:дш
Она из …	И … ю	и … йу
— Англии	— Англера	англиэ:р
— Голландии	— Голландера	галандиэ:р
— Америки	— Америкера	Iамеркиэ:р
— Испании	— Испанера	испа:ниэ:р
Вы откуда? (мн.ч.)	Шу мичара ду?	шу мичар ду
Мы из …	Тхо … ду	тхуо … ду
— Италии	— Италера	ита:лиэ:р
— Китая	— Китайра	китайр
— Индии	— Индера	индиэ:р
— Японии	— Японера	йапо:ниэ:р
Где вы были? (мн.ч.)	Шу мичахь хилла?	шу мичахь хыл:а
Мы были в …	Тхо … хилла	тхуо … хыл:а
— Венгрии	— Венгрехь	венгриэхь
— Чехии	— Чехехь	че:хиэхь
— Австрии	— Австрехь	австриэхь
— Германии	— Германехь	гирма:ниэхь
Куда вы едете (летите)?	Шу стенга доьлхуш ду?	шу стиэнг доьлхш ду
Мы едем (летим) в…	Тхо… махка доьлхуш ду	тхуо…махка доьлхш ду
— Чечню	— Нохчий"	нохчи:"
— Осетию	— ХIирий"	хIири:"
— Кабарду	— ГIебартой"	гIе:бартуой"
— Калмыкию	— ГIалмакхой"	гIалмкхуой"
— Черкесию	— Чергазий"	чергзи:"
— Карачай	— Кхарачой"	кха:рчуой"
— Балкарию	— Балкхарой"	балкхруой"
Государство	**Пачхьалкх ю**	**пачхьалкх йу**
Российское	Росси"	рос:и"

Английское	Ингалса^{н}	ингалс
Американское	Іамерка^{н}	Іамерк
Турецкое	Туркой^{н}	туркуой^{н}
Арабское	Іаьрба^{н}	Іаьрб
Север	Къилбаседа	къилбсиэ:д
Юг	Къилбе	къилбиэ:
Запад	Малхбузе	малхбузиэ:
Восток	Малхбале	малхба:лиэ:

В ГОРОДЕ

ГІАЛАХЬ

ПАРИКМАХЕРСКАЯ	ПАРИКМАХЕРСКИ	[парикмахирски]
Где здесь парикмахерская?	Схьахьажахь, парикмахирски мичахь ю ккузахь	схьахьажахь парикмахирски мичахь йу ккузахь
Как пройти в мужской зал?	**Божарий " зал чу муха ваха веза?**	**буожри:" залч му:х вах виэ:з**
Я хочу побрить голову	Суна корта баша лаьа	су:н куорт ба:ш лаьэ
Я хочу подрезать волосы	Суна месаш дIахедо лаьа	су:н месш дIахиэ:дуо: лаьэ
Укороти мне волосы, пожалуйста	Месаш яцъехьа са"	месш йацйиэ:хь са"
Длину оставь, пожалуйста	Йохалла йиталахь	йо:хал: йитлахь
Подравняй	Нисъехьа	нисъйиэ:хь
Сними, пожалуйста, немного спереди	Хьалхара жимма дIаяхахьа	хьалхар жим: дIайа:хахь
Сзади укороти, пожалуйста	ТIехьара яцъехьа	тIиэ:хьар йацйиэ:хь
Сделайте виски ...(ед.ч.)	Гиччош ... хададехьа	гич:уош ... ха:д:иэ:хь
— прямые	— нийса	ни:с
— немного косые	— жимма раз	жим: раз
— потоньше	— дуткъо	дутIкъуо:
— покороче	— доцо	до:цуо:
Сделайте ... пробор, пожалуйста (ед.ч.)	... чIор даккхахьа	... чIуор дакх:ахь
— прямой	Юккъехь —	йукъ:иэхь
— справа	Аьтту агIор —	аьт:у а:гIуор
— слева	Аьрру агIор —	аьр:у а:гIуор
Зачешите наверх (ед.ч.)	Хьалхьакхахьа	хьалхьакхахь
Маленькими ножницами поправь, пожалуйста, ...	Жимчу тукарца ...	жимч тукарц ...
— усы	— мекхаш тодехьа	миэ:кхш туодиэ:хь
— волосы	— месаш нисъехьа	месш нисйиэ:хь
— бороду	— маж тоехьа	маж туойиэ:хь
— виски	— гиччош тодехьа	гич:уош туодиэ:хь

Оставьте так	Иштта йита ахьа	ишт: йит ахь
Побрей, пожалуйста	Маж яшахьа	маж йа:шахь
Горячий компресс сделать?	Йовха компресс ей?	йовх кампрес йиэй
Сколько с меня?	Соьгара мел догIу?	соь:гар миэл до:гI
Спасибо	Дела реза хуьйла	де:л ре:з хуь:л
Как пройти в женский зал?	**Зударий " зал чу муха ваха веза?**	**зудри:" залч му:х вах виэ:з**
Где женский зал?	Зударий " зал мичахь ю?	зудри:" зал мичахь йу
Что ты хочешь сделать?	ХIу " да" лаьа хьуна?	хIу" да" лаьэ хьу:н
Я хочу ...	Суна ... лаьа	су:н ... лаьэ
— вымыть голову	— корта била	куорт бил
— сделать укладку	— месаш дIанисъя"	месш дIанисйа"
— постричь волосы	— месаш хедо	месш хиэ:дуо: "
— укоротить волосы	— месаш яцъя "	месш йацйа"
— сделать завивку	— месаш хьийзо	месш хьи:зуо: "
Помой мне, пожалуйста, голову	Са" корта билахьа	са" куорт билахь
Вода ...	Хи ... ду	хы ... ду
— холодная	— шийла	ши:л
— горячая	— довха	довх
— теплая	— мела	мел
Я хотела бы посмотреть модели причесок	Месаш муха тоя " еза хьажа лаьара суна	месш му:х туо:йа" йиэ:з хьаж лаьар су:н
Какая прическа мне пойдет?	Месаш муха тойича хазахетар яра соьгахь?	месш му:х туо:йич хазхиэ:тар йар соь:гахь
Так идет мне?	Иштта хазахетий соьгахь?	ишт: хазхиэ:ти: соь:гахь
Только подравняй, больше ничего не делай, пожалуйста	Нисъе, кхи "хIумма а ма делахь	нисйиэ: кхы" хIум:аэ ма диэ:лахь
Я хочу, чтобы уши были открыты (закрыты)	Лергаш дIадиллина (дIакъоьвлина) хуьлийла лаьа суна	лергш дIадил:ин (дIакъоьвлин) хуьли:л лаьэ су:н
Закрой (открой), пожалуйста, уши	Лергаш дIакъовлахьа (дIаделлахьа)	лергш дIакъовлахь дIадиэл:ахь
Расчеши мои волосы, пожалуйста, ...	Са" месаш шаръехьа ...	са" месш шарйиэ:хь

— без пробора	— чIор а ца доккхуш	чIуор а ца дуокх:ш
— с пробором	— чIор а доккхуш	чIуор а дуокх:ш
— посередине	— юккъехула	йукъ:иэхул
— слева	— аьрру агIор	аьр:у а:гIуор
— справа	— аьтту агIор	аьт:у а:гIуор
Покрой, пожалуйста, лаком	Лак тохахьа	лак туо:хахь
Лак не нужен	Лак ца оьшу	лак ца оь:ш
Сделай мне завивку	Месаш хьовзаехьа са"	месш хьовзйиэ:хь са"
Красить будем волосы?	Месаш басар йой вайшимма?	месш басар йуой вайшим:
Покрась, пожалуйста, волосы	Месаш басаръехьа	месш басарйиэ:хь
Какой цвет предпочитаете: ...?	Муьлха бос беза хьуна: ...?	муьлх буос биэ:з хьу:н
— черный	— Iаьржа	— Iаьрж
— коричневый	— боьмаша	— боь:маш
— с красным отливом	— цIоьлла йолуш	— цIоьл: йолш
Покрасьте ...	... басар хьакхахьа	... басар хьакхахь
— брови	ЦIоцкъамашна —	цIоцIкъмашн
— ресницы	БIаьрга" негIаршна —	бIаьрг негIаршн
Эта краска слишком ...	ХIара басар дукха ... ду	хIар басар дукх ... ду
— темная	— таьIна	таьIн
— светлая	— сирла	сирл
Поправьте брови	ЦIоцкъамаш тодехьа	цIоцIкъмаш туо:диэ:хь
Сделайте тоньше	Дуткъадехьа.	дутIкъдиэ:хь
Сделай, пожалуйста, маникюр ...	Маникюр ехьа ...	маникюр йиэ:хь
— убери лак	— лак дIадаккхахьа	лак дIадакх:ахь
— укороти ногти	— мIараш яцъехьа	мIа:рш йацйиэ:хь
— оставь длинные	— еха йитахьа	йе:х йитахь
У вас есть накладные ногти?	ТIелатош йолу мIарш юй шу"?	тIелатуош йол мIа:рш йуй шу"
Покрой, пожалуйста, ... лаком	... лак хьакхахьа	... лак хьакхахь
— бесцветным	Бос боцу —	буос бо:ц
— красным	ЦIе" —	цIиэ:"
— светлым	Сирла —	сирл

— темным	ТаьIна —	таьIн
Каким лаком покрыть?	Муьлха лак хьакха аса?	муьлх лак хьакх ас
Вот этим	ХIара	хIар
Где косметический кабинет?	**Косметически кабинет мичахь ю?**	**касмитичиски кабинет мичахь йу**
Ты делаешь педикюр?	Ахьа педикюр йой?	ахь пидикюр йуой
Ты делаешь массаж?	Ахьа массаж йой?	ахь мас:аж йуой
Сделай мне,пожалуйста, чистку лица	Са" юьхь цIанъехьа	са" йуьхь цIанйиэ:хь
Сделай мне, пожалуйста, макияж	Суна макияж ехьа	су:н макийаж йиэ:хь
Сделай мне, пожалуйста, массаж ...	Суна ... массаж ехьа	су:н ... мас:аж йиэ:хь
— лица	— юьхьана	йуьхьан
— шеи	— вортанна	вуортан:
— головы	— коьртана	коьртан
— спины	— букъана	букъан

РЕМОНТ ОБУВИ — МАЧАШ ТОЯР — [ма:чш туо:йар]

Где ремонтируют обувь?	Мачаш тоеш йолу меттиг мичахь ю?	ма:чш туо:йиэш йол мет:ик мичахь йу
Эти ... можно починить?	ХIара ... тоя" мегар дуй?	хIар ... туо:йа" мегар дуй
— туфли	— мачаш	ма:чш
— сапоги	— эткаш	эткш
— тапочки	— кIархаш (тоба)	кIархш (туо:ба")
Я сломала каблук	Аса кIажа кагбина	ас кIа:ж кагбина
У меня на сапоге сломалась молния	Са" этка тIера догIа доьхна	са" этк тIиэ:р до:гI доьхна
Подбей, пожалуйста, каблук	КIажа дIатохахьа	кIа:ж дIатуо:хахь
Вшей, пожалуйста, молнию	ДогIа дIатегахьа	до:гI дIатиэ:гахь
Зашей вот досюда	ХIоккхуза кхаччалц дIатегахьа	хIокх:уз кхач:алц дIатиэ:гахь
Это можно сделать сейчас при мне?	ХIара хIинцца да" мегар дуй, со а йолуш?	хIар хIиц: да" мегар дуй суоэ йолш

Поставьте новые набойки на каблуки	КIажошна кIел керла хIума тохахьа	кIа:жуошн кIел керл хIум туо:хахь
Когда будет готово?	Кийча маца хир ю?	ки:ч мац хир йу
Когда можно забрать?	ДIаяхьа маца мегар ду?	дIайахь мац мегар ду
Сколько я должна?	Мел дала деза аса?	миэл дал диэ:з ас
Можно оставить сапоги?	Эткаш йита мегар дуй?	эткш йит мегар дуй
Вы до которого часа работаете?	Мас даллалц болх бо аша?	мас дал:ац буолх буо аш
До восьми	БархI даллалц	бархI дал:лац
Я приду в половине восьмого	Со борхIалгIачух ах даьлча йогIур ю	суо буорхIалгIчух ах даьлч йо:гIур йу

ЧАСОВАЯ МАСТЕРСКАЯ

САХЬТАШ ТОДЕШ ЙОЛУ МЕТТИГ

[сахьтш туо:диэш йол мет:к]

Здесь есть поблизости часовая мастерская?	Кхузахь юххехь сахьт тодеш меттиг юй?	кхузахь йух:иэхь сахьт туо:диэш мет:к йуй
Мои часы …	Са" сахьт …	са" сахьт …
— остановились	— сецна	сец:а
— спешат	— хьалхадуьйлу	хьалхдуь:л
— отстают	— тIаьхьадуьсу	тIаьхьдуьс
Я их …	Ас и …	ас и …
— уронил(а)	— охьадожийна	уохьдуо:жи:на
— ударил(а)	— дIатоьхна	дIатоьхна
Мои часы то останавливаются, то идут	Са" сахьт цкъа соцу, тIаккха долало	са" сахьт цIкъа соц тIакх: дуо:л:уо
Стекло разбилось	Ангали доьхна	англи доьхна
Плохо видны цифры	Цифарш во" го	цифарш вуо:" гуо
Сломалась стрелка	Цхьамза кагбелла	цхьамз кагбел:а
Я не могу завести часы	Соьга сахьт дула ца ло	соь:г сахьт ду:л ца луо
Вы сейчас их почините, или мне позже прийти? (ед.ч.)	ХIинцца тодо ахьа и я тIаьхьо йола со?	хIиц: туо:дуо ахь и йа тIаьхьуо: йуо:л суо
Платить сейчас?	Ахча хIинца дIалой аса?	ахч хIиц: дIалуой ас
Приходи часа через два, пожалуйста	Цхьа-ши сахьт даьлча йолахьа (ж)	цхьа ши сахьт даьлч йуо:лахь

Здесь можно подождать?	Кхузахь собар да" мегар дуй?	кхузахь со:барда" мегар дуй
У вас есть батарейка для этих часов?	ХIокху сахьтана батарейка юй шу"?	хIокх сахьтан батарейк йуй шу"
Дай, пожалуйста, две	Шиъ лохьа	шиэ луо:хь
Нигде нет!	Цхьанххьа а яц-кх!	цхьанхь:аэ йацкх
Сколько я должен?	ХIу" дала деза аса?	хIу" дал диэ:з ас
Их уже нельзя исправить, придется тебе покупать новые часы	ХIара толур дац, керла сахьт эца дезар ду хьа"	хIар туо:лур дац керл сахьт иэ:ц диэ:зар ду хьа"

РЕМОНТ ФОТОАППАРАТУРЫ. ФОТОГРАФИЯ

СУРТДОККХУРГ ТОЯР. СУРТДОККХУ МЕТТИГ

[суртдуокх:ург туо:йар суртдуокх: мет:к]

Где я могу отремонтировать фотоаппарат?	Суртдоккхург мичахь тоя" мегар ду?	суртдуокх:ург мичахь туо:йа" мегар ду
Вы можете отремонтировать мой фотоаппарат?	Хьоьга толур ярий са" суртдоккхург?	хьоь:г туо:лур йари: са" суртдуокх:ург
Что ты сделал с ним?	ХIу" дина ахьа кхунна?	хIу" дина ахь кхун:
Я его уронил	Аса и охьайожийна	ас и уохьйуо:жи:на
У меня не вынимается пленка	Чуьра пленка схьа ца йолу са"	чуьр пленк схьа ца йо:л са"
Заедает затвор	ТIетаIош ерг дIаса хала лела	тIетаIуош йерг дIас хал лиэ:л
Я хочу отдать пленку и сделать фотографии	Суьрташ дайта, пленка дIаяла лаьа суна	суьртш дайт пленк дIайал лаьэ су:н
Когда будут готовы фотографии?	Суьрташ кийча маца хир ду?	суьртш ки:ч мац хыр ду

А нельзя сделать снимки завтра утром?	Суьрташ кхана Іуьйранна да" мегар дац?	суьртш кха:н Іуь:ран: да" мегар дац
Приходи завтра в 10 утра	Кхана Іуьйранна итт даьлча волахьа (м)	кха:н Іуь:ран: ит даьлч вуо:лахь
Мы хотели бы сфотографироваться	Тхо сурт даккха лууш дара-кх	тхуо сурт дакх: луэш дар-кх
Сначала вдвоем, а потом в отдельности	Цкъа хьалха цхьаьна, тІаккха ша-ша	цІкъа хьалх цхьаьн тІакх: ша: ша:
Вы на паспорт фотографируете?	Аша паспортана сурт доккхий?	аш паспартан сурт дуокх:и:
Мне нужны фотографии этого размера	Суна хІокху барамехь суьрташ оьшу	су:н хІокх ба:рмиэхь суьртш оь:ш
Куда мне сесть?	Охьа мича хаа со?	уохь мич хаэ суо
Немного … голову	Корта жимма …	куорт жим: …
— наклоните	— охьатаІабе	уохьтаІбиэ:
— поднимите	— хьалатаІабе	хьалтаІбиэ:
— улыбнитесь	— елало	йиэ:л:уо
Сколько стоит фотография размером 18 на 24?	Шоралла берхІиттий, дохалла ткъе йиъий сантиметар йолчу суьрта" мах хІу" бу?	шуо:рал: берхІит:и: до:хал: тІкъэ: йиэи: сантиметар йолч суьрт хІу" мах бу
Я сейчас посмотрю	Со хІинцца хьожу	суо хІиц: хьож
Я подожду	Аса собар дийр ду	ас со:бар ди:р ду
Мне подождать?	Аса собар дей?	ас со:бар диэй
У вас есть рамки для фотографий?	Суьрташна гураш дуй шу"?	суьртшн гу:рш дуй шу"
Сколько стоит одна рамка?	Цхьана гура" хІу" мах бу?	цхьан гу:р хІу" мах бу
Я возьму вот эти	Аса хІорш схьаоьцу	ас хІорш схьаоь:ц
Мне нужен фотоальбом, есть у вас, покажи, пожалуйста	Суьрташ чудахка альбом оьшу суна, юй шу", гайтахьа	суьртш чудахк альбом оь:ш су:н йуй шу" гайтахь
Сколько с меня?	Соьгара мел догІу?	соь:гар миэл до:гІ
Спасибо	Дела реза хуьйла	де:л ре:з хуь:л

БАНК	**БАНК**	**[банк]**
Где можно обменять деньги?	Ахча мичахь хийца мегар ду?	ахч мичахь хи:ц мегар ду
Здесь рядом где-нибудь есть банк?	Кхузахь юххехь цхьанххьа а банк юй?	кхузахь йух:иэхь цхьанхь:аэ банк йуй
Здесь обменивают валюту?	Кхузахь валюта хуьйций?	кхузахь валю:т хьуь:ци:
Я хотела бы обменять доллары / евро	Долларш / евро хийца лаьара суна	дол:арш / йевро хи:ц лаьар су:н
Какой у вас курс? (ед.ч.)	Курс хІу" ю шу"?	курс хІу" йу шу"
Где можно получить деньги по кредитной карточке?	Кредита" кехатца ахча мичахь схьаэца мегар ду?	кредита" ке:хатц ахч мичахь схьаиэ:ц мегар ду
Можно получить деньги, присланные из Турции?	Турцера даийтина ахча схьаэца мегар дуй?	турциэ:р даи:тин ахч схьаиэ:ц мегар дуй
Они еще не пришли	И хІинца а схьа ца кхаьчна	и хІинцаэ схьа ца кхаьчна
Они пришли	И схьакхаьчна	и схьакхаьчна
Дайте мне … деньги (купюры)	Суна … ахча лохьа	су:н … ахч луо:хь
— крупные	— даккхийра	дакх:и:р
— мелкие	— кегийра	кеги:р
Разменяйте мне 100 долларов.	БІе доллар хийцахьа суна	бІэ: дол:ар хи:цахь су:н
Я хотел бы …	Суна … лаьар-кх	су:н … лаьар-кх
— открыть счет	— счет дІаелла	щёт дІайиэл:
— снять со счета	— счетера схьаэца	щётиэ:р схьаиэ:ц
— закрыть счет	— счет дІакъовла	щёт дІакъовл
Я хочу положить это на счет	ХІара счет тІе дилла лаьа суна	хІар щёт тІе дил: лаьа су:н
Где мне расписаться?	Куьг мичахь таІаде аса?	куьг мичахь таІдиэ: ас
Можно снять со счета 200 долларов?	Счет тІера ши бІе доллар схьаэца мегар дуй?	щёт тІиэ:р ши бІэ: дол:ар схьаиэ:ц мегар дуй

ПОЧТА

Мне нужен конверт, где здесь почта?

Во сколько открывается (закрывается) почта?
Где можно купить открытку / конверт / марку?
Сколько стоит марка?
Сколько стоит конверт?
Сколько марок нужно наклеить на это письмо?
Где принимают …
— телеграмму
— заказное письмо
— бандероли
Я хотела бы отправить …
— деньги
— посылку
Куда можно опустить письмо?
Сколько нужно заплатить за посылку?
Мне есть письмо?
Для вас ничего нет.
Вот ваше письмо.

Где взять бланк для перевода денег?
Как отправить посылку за границу?

Дай мне два конверта с марками

ПОЧТА

Почта мичахь ю кхузахь, суна конверт оьшур-кх?

Почта дIа мас даьлча йоьллу, дIа маца къовлу?
Сурт / конверт / марка мичахь эца мегар ду?

Марканах хIу[н] доьху?
Конвертах хIу[н] доьху?
ХIокху кехат тIе мас марка лато еза?
… дIа мичахь оьцу?
Телеграмма —
Заказ йина кехат —
Бандероль —
Суна … дIадахьийта лаьара.
— ахча
— посылк(ю)
Кехат чу мича таса мегар ду?
Посылкех хIу[н] дала деза?
Суна кехат дуй?
Хьуна хIумма а яц.
ХIара ду хьуна хьа[н] кехат.
Ахча дIадохьуьйту бланк мичахь оьцу?
Дозанал дехьа посылка дIа муха яхьийта еза?

Суна ши конверт лохьа, маркнашца

[почт]

почт мичахь йу
кхузахь су:н канверт оь:шур-кх
почт дIа мас даьлч
йоь:л: дIа мац къовл
сурт / канверт / марк мичахь иэ:ц мегар ду

маркнах хIу[н] доь:х
канвертах хIу[н] доь:х
хIокх киэ:хт тIе мас марк латуо:[н] йиэ:з
… дIа мичахь оь:ц
тилиграм:
заказ йин киэ:хт
бандыруоль
су:н … дIадахьи:т лаьар
ахч
пасылк(йу)
киэ:хт чу мич тас мегар ду
пасылкиэх хIу[н] дал диэ:з
су:н киэ:хт дуй
хьу:н хIум:аэ йац
хIар ду хьу:н хьа[н] киэ:хт
ахч дIадуохьуь:т
бланк мичахь оь:ц
до:знал диэ:хьа:
пасылк дIа му:х йахьи:т йиэ:з
су:н ши канверт луо:хь маркнашц

Напиши свой адрес

Я не знаю адреса
У вас есть открытки с видами города?

Я хочу послать телеграмму
Бланк … телеграммы можно взять?
— международной

— срочной
Сколько стоит слово?

Я хочу послать телеграмму с оплаченным ответом
Когда она дойдет?
Сколько стоит такая телеграмма?
Это очень дорого.
Сколько часов идет телеграмма в Грозный / Лондон / Москву?

Хьай[н] адрес дIаяздехьа

Суна адрес ца хаьа
ГIалара хаза меттигаш тIехь йолу суьрташ дуй шу[н]?
Телеграмма яхьийта лаьа суна
… телеграмми[н] бланк эца мегар дуй?
Дозанал дехьа йохьуьйтучу —
Сиха дIайохьуьйтучу —
Цхьана деша[н] мах хIу[н] бу?

Схьадоуьйтучу жоьпана ахча а луш, телеграмма яхьийта лаьа суна
ДIа маца кхочур ю иза?
Ишттачу телеграммех хIу[н] доьху?
И чIогIа еза ю.
Грозне / Лондоне / Москва мас сохьтехь йоьду телеграмма?

хьай[н] а:дрис дIайаздиэ:хь
су:н а:дрис ца хаьэ
гIа:лар хаз мет:кш тIиэхь йол суьртш дуй шу[н]
тилиграм: йахьи:т лаьэ су:н
… тилиграм:и[н] бланк иэ:ц мегар дуй
до:знал диэ:хьа:
йуохьуь:тч
сих дIайуохьуь:тч
цхьан деш мах хIу[н] бу

схьадоуь:тч жоь:пан ахчаэ луш тилиграм:
йахьи:т лаьэ су:н
дIа мац кхо:чур йу из
ишт:ч тилиграм:иэх
хIу[н] доь:х
и чIо:гI йез йу
грозниэ: / лонданиэ: / масква: мас суохьтиэхь йоь:д тилиграм:

ТЕЛЕФОН. ТЕЛЕГРАФ

Где здесь телефон?

Откуда можно позвонить?
Где можно купить мобильный телефон?
Можно от вас позвонить?

ТЕЛЕФОН. ТЕЛЕГРАФ

Телефон мичахь ю кхузахь?
Телефон мичара тоха мегар ду?
Мобильни телефон мичахь эца мегар ду?
Шуьгара телефон тоха мегар дуй?

[тилифуон тилиграф]

тилифуон мичахь йу кхузахь
тилифуон мичар туо:х мегар ду
мабильни тилифуон мичахь иэ:ц мегар ду
шуьгар тилифуон туо:х мегар дуй

Сколько стоит минута разговора с…?	Цхьана минота^{н} мах хIу^{н} бу…къамел деш?	цхьан минуо:т мах хIу^{н} бу…къамиэлдиэш
— Москвой	— Москваца	масква:ц
— Грозным	— Грозныца	грозны:ц
— Парижем	— Парижаца	пари:жц
Как узнать код города / страны?	ГIали^{н}/ мехка ^{н} код муха хуур яра?	гIа:ли^{н} / мехк код му:х хуур йар
Какой номер?	Номер муха ю?	но:мир му:х йу
Скажи номер	Номер алахьа	но:мир а:лахь
Мой номер …	Са^{н} номер …	са^{н} но:мир …
Сколько минут вы хотите говорить? (ед.ч.)	Мас минотехь да^{н} лаьа хьуна къамел?	мас минуо:тиэхь да^{н} лаьа хьу:н къамиэл
Подождите (ед.ч.)	Собар де	со:бардиэ:
Я хочу заказать разговор с …	Суна … къамел да^{н} заказ я^{н} лаьа,	су:н … къамиэл да^{н} заказ йа^{н} лаьа
— Берлином	— Берлинаца	бирлинц
— Лондоном	— Лондонца	лонданц
на утро на 8 часов	Iуьйранна бархI даьлча.	Iуь:ран: бархI даьлч
Линия занята	Лини мукъа яц	лини мукъ йац
Примите заказ	Заказ дIаэцахьа	заказ дIаиэ:цахь
Я снимаю заказ	Аса заказ дIайоккху	ас заказ дIайуокх:
Говорите, вас соединили! (ед.ч.)	Шу вовшахтоьхна, къамел де!	шу вовшахтоьхна къамиэл диэ:
Кто говорит?	Мила ву къамел дийрг?	мил ву къамиэлди:рг
Тебя просят к телефону	Хьоьга телефоне кхойкху	хьоь:г тилифуониэ: кхойкх
Запиши, пожалуйста, мой номер телефона	Са^{н} телефона ^{н} номер дIаязъехьа	са^{н} тилифуон но:мир дIайазйиэ:хь
Нас разъединили	Тхойшиъ юкъахъяьккхи.	тхойшиэ йукъхйаькх:и
Это опять я.	ХIара юха а со ю (ж)	хIар йухаэ суо йу
Алло! Это говорит …	Алло! Къамел деш ерг …	къамиэл диэш йерг …
Я хочу поговорить с …	Суна…къамел да^{н} лаьара	су:н…къамиэл да^{н}лаьар
Попросите к телефону	Ахьмаде телефоне кхайкхахьа	ахьмадиэ: тилифуониэ: кхайкхахь
Ахмеда, пожалуйста	Суна во^{н} хеза хьо	су:н вуо:^{н} хез хьуо
Я тебя плохо слышу	ЧIогIа дийцахьа (алахьа)	чIо:гI ди:цахь а:лахь
Говори громче, пожалуйста		
Я не слышу, что ты говоришь	Ахьа дуьйцург ца хеза суна	ахь дуь:цург ца хез су:н

Да, я слушаю	ХIаъ, со ладугIуш ю. (ж)	хIаэ суо ладу:гIш йу
Говори помедленнее	Сих а ца луш дийцахьа	сихэ ца луш ди:цахь
Я не понимаю	Со ца кхета	суо ца кхиэ:т
Откуда ты звонишь?	Мичара етта ахьа?	мичар йиэт: ахь
Ты где?	Мичахь ву хьо? (м)	мичахь ву хьуо
Я позвоню попозже	Аса тIаьхьо тухур ю	ас тIаьхьуо: ту:хур йу
Не вешай (клади) трубку!	Трубка охьа ма йиллалахь!	трупк уохь ма йил:лахь
Ты слушаешь?	Хьо ладугIуш вуй? (м)	хьуо ладу:гIш вуй
Ничего не слышно	ХIумма а ца хеза	хIум:аэ ца хез
Я тебя хорошо слышу, говори	Суна хьо дика хеза, дийцахьа	су:н хьуо дик хез ди:цахь
Я не могу дозвониться	Са^{н} телефон дIа ца кхочу	са^{н} тилифуон дIа ца кхо:ч
Мне долго ждать?	Дукха хьежа езий со?	дукх хьиэ:ж йиэ:зи: суо
Номер не отвечает	Номеро жоп ца ло	но:мируо: жуоп ца луо
Звоните еще	Кхи^{н} а тоха	кхы^{н} э туо:х
Простите, с кем я говорю?	Бехк ма билла, хьаьнца къамел деш ву со? (м)	биэхк ма бил: хьаьнц къамиэл диэш ву суо
Ее нет дома, перезвоните попозже	И чохь яц, тIаьхьо юхатохахьа. (ж)	и чуохь йац тIаьхьуо: йухтуо:хахь
Когда он вернется домой?	ЦIа маца вогIур ву и? (м)	цIа мац во:гIур ву и
Когда она придет?	Маца йогIур ю и? (ж)	мац йо:гIур йу и
Передайте, что я позвоню завтра в девять вечера	Аса кхана сарахь исс даьлча, телефон тухур ю, алахьа	ас кха:н сарахь ис даьлч тилифуон ту:хур йу а:лахь
Передайте ему, что звонил Иса и просил позвонить ему	Iийса вара телефон етташ, алахьа цуьнга, цо шега телефон тоха бахара, алий	Iи:са вар тилифуон йиэ:т:ш а:лахь цуьнг цуо: шиэ:г тилифуон туо:х ба:хар а:ли:
По какому номеру вы звоните? (ед.ч.)	Муьлхачу номерца етта ахьа телефон?	муьлхч но:мирц йиэ:т: ахь тилифуон
Вы не туда попали (ед.ч.)	Хьо цига ца кхаьчна	хьуо циг ца кхаьчна
Извините (ед.ч.)	Бехк ма билла	биэхк ма бил:
Пусть он(а) мне позвонит по номеру …	ХIокху номерца … соьга телефон тоха алахьа цуьнга.	хIокх но:мирц … соь:г тилифуон туо:х а:лахь цуьнг

Я буду ждать	Со хьоьжуш Iийр ву (м)	суо хьоь:жш Iи:р ву
Никто не подходит	Цхьа а тIе ца вогIу	цхьа:э тIе ца во:гI
Я перезвоню, как только вернусь	Со схьа ма еъанехь, аса юхатухур ю	суо схьа ма йеэ:ниэхь ас йухту:хур йу
Вам звонят (ед.ч.)	Хьоьга телефон етта	хьоь:г тилифуон йиэт:
Телефон поменялся	Телефон хийцаелла	тилифуон хи:цйел:а
Минуточку	Цхьана минотехь	цхьан минуо:тиэхь
Телефон не работает	Телефон болх беш яц	тилифуон буолх биэш йац
Положите трубку	Трубка охьайилла.	трупк уохьйил:
Алло! Я слушаю!	Алло! Со ладугIуш ю / ву	суо ладу:гIш йу / ву
Добрый день! Я Малика,	Де дика дойла! Со	де дик дуойл суо
Ольгу можно позвать к телефону?	Малика ю. Оле телефоне кхайкха мегар дуй?	мали:к йу о:лиэ: тилифуониэ: кхайкх мегар дуй
(С добром долго живи и ты, Малика. Пусть Бог тебя любит!)	Диканца дукха ехийла, хьо а, Малика. Далла йоьзийла!	диканц дукх йе:хи:л хьуоэ мали:к дал: йоь:зи:л
Ольга дома, я ее сейчас позову	Оля чохь ю, аса хIинцца схьакхойкху цуьнга	о:ль чуохь йу ас хIиц : схьакхойкх цуьнг
Если тебя это не затруднит, позови	Хьайна хала дацахь, кхайкхахьа	хьайн хал да:цахь кхайкхахь
Я Заур	Со Заур ву	суо заур ву
Я звоню из Анкары	Аса телефон Анкарара етта	ас тилифуон анкара:р йиэт:
Попросите, пожалуйста, к телефону Рамзана	Рамзане телефоне кхайкхахьа	рамза:ниэ:тилифуониэ: кхайкхахь
Его нет. Что ему передать?	И чохь вац. Чувеъча, хIу" ала аса цуьнга?	и чуохь вац чувеэч хIу" а:л ас цуьнг
Если можно, я перезвоню вечером в половине шестого	Мегар делахь, аса сарахь юхатухур ю,	мегар делахь ас сарахь йухту:хур йу
Передайте ему, пожалуйста, что звонил Заур из Анкары (ед.ч.)	йолхалгIачух ах даьлча Заур вара, Анкарара телефон етташ, алахьа цуьнга	йуолхалгIчух ах даьлч заур вар анкара:р тилифуон йиэт:ш а:лахь цуьнг
Хорошо, я передам.	Дика ду, аса дIаэр ду	дик ду ас дIаэ:р ду
Когда ему можно позвонить?	Маца тоха мегар ду цуьнга телефон?	Мац туо:х мегар ду цуьнг тилифуон

Скажите ему, что я просил его мне позвонить.	Аса сайга телефон тоха бохура, алахьа цуьнга.	ас сайг тилифуон туо:х бо:хур а:лахь цуьнг
Спасибо.	Дела реза хуьйла.	де:л ре:з хуь:л
До свидания!	Iодика йойла!	Iодикйуойл
Передавай всем привет!	Массаьрга а маршалла ло!	мас:аьргаэ маршал: луо:
В МИЛИЦИИ	**МИЛИЦЕХЬ**	**[милициэхь]**
Добрый день!	Де дика дойла!	де дик дуойл
Помогите мне, пожалуйста! (мн.ч.)	ГIо дейша суна	гIуо диэйш су:н
Что случилось?	ХIу" хилла?	хIу" хыл:а
У меня украли …	Са" … лачкъийна	са" … лачIкъи:на
— паспорт	— паспорт	паспарт
— документы	— документаш	дакументш
— автомобиль	— машен	машиэн
— кошелек	— бумаьштиг	бумаьштк
— деньги	— ахча	ахч
Я потеряла …	Аса … дайина	ас … дайин
— зонт	— четар (зонт)	че:тар (зонт)
— кошелек	— бумаьштиг (яйина)	бумаьштк (йайин)
— кольцо	— чIуг (яйина)	чIуг (йайин)
Я оставил в автобусе …	Аса автобус чохь … битина	ас автобус чуохь … битин
— сумку	— тIоьрмиг	тIоьрмг
— чемодан	— чамда (йитина)	чамд (йитин)
У меня украли сумку	Са" тIоьрмиг лачкъийна	са" тIоьрмг лачIкъи:на
В ней были …	Цу чохь … дара.	цу чуохь … дар
— паспорт	— паспорт	паспарт
— билеты	— билеташ	биле:тш
— деньги	— ахча	ахч
Я был в городе, поэтому опоздал на …	Со гIалахь вара, цундела … тIаьхьависна (м)	суо гIа:лахь вар цунде:л … тIаьхьвисна
— поезд	— цIерпоштана	цIерпуоштан
— автобус	— автобусана	автобусан

Там остались мои деньги, вещи	Цигахь са^{н} ахча а, хIумнаш а йисна	цигахь са^{н} ахчаэ хIумнашэ йисна
Я здесь в гостях	Со қхузахь хьошалгIахь ву/ю	суо кхузахь хьо:шалгIахь ву/йу
Я опаздал на самолет	Со кеманна тIаьхьависна	суо киэ:ман: тIаьхьвисна
Я приехала в командировку	Со командировке еъна	суо камандировкиэ: йеэна
Я сюда приехал по работе	Со кхуза белха^{н} гIуллакхана веъна	суо кхуз белх гIулкхан веэна
Меня задержали незаконно. Я ни в чем не виноват	Со лацар Iедалца догIуш дац. Со цхьана а хIуманна бехке вац	суо ла:цар Iе:далц до:гIш дац суо цхьанаэ хIуман: биэхкиэ: вац
Вы меня с кем-то спутали (ед.ч.)	Со цхьаннах тарвелла шуна	суо цхьан:ах тарвел:а шун
Я ничего не сделал	Аса хIумма а ца дина	ас хIум:аэ ца дина
Мне нужен переводчик	Суна гочдархо оьшу	су:н гуочдархуо: оь:ш
Позвоните вот по этому номеру телефона (мн.ч.)	ХIокху номерца телефон тохийша	хIокх но:мирц тилифуон туохи:ш
Я приехал из Ирана	Со Иранера веъна	суо ира:ниэ:р веэна
Я не виноват	Со бехке вац	суо биэхкиэ: вац
Я этого не делал.	Аса ца дина и	ас ца дина и
Что я сделал?	ХIу^{н} дина аса?	хIу^{н} дина ас
Я виноват	Со бехке ву	суо биэхкиэ: ву
Я возмещу ущерб	Айса дина зе^{н} аса меттахIоттор ду	айс дин зиэ^{н}: ас мет:хIуот:уор ду
Я это сделал не умышленно	Аса и хIуьттаренна-гамонна ца дина	ас и хIуьт:риэн: га:муон: ца дина
Я должен оштрафовать вас за превышение скорости	Хьо дукха сиха вахарна, хьуна гIуда тоха дезаш ву со	хьуо дукх сих вахарн хьу:н гIу:д туо:х диэ:зш ву суо
Можно мне позвонить другу?	ДоттагIчуьнга телефон тоха мегар дуй?	дуот:агIчуьнг тилифуон туо:х мегар дуй
Звоните	Тоха	туо:х
Простите, за беспокойство, вы можете идти	Бехк ма билла, хьийзаварна, хьо дIаваха мегар ду	биэхк ма бил: хьи:зварн хьуо дIавах мегар ду

ЕДА

ЮУРГ

В РЕСТОРАНЕ. В КАФЕ	**РЕСТОРАНЕХЬ. КАФЕХЬ**	**[ристарaниэхь кафэхь]**
Я хочу есть.	Суна яахIума еза.	су:н йаэхIум йиэ:з
Я проголодался	Со мацвелла	суо мацвел:а
Я проголодалась	Со мацъелла	суо мацйел:а
Мы проголодались	Тхо мацделла	тхуо мацдел:а
Я хочу пить (воду)	Суна хи деза	су:н хы диэ:з
Меня мучит жажда.	Со хьагвелла. (м)	суо хьагвел:а
	Со хьагъелла. (ж)	суо хьагйел:а
Пойдемте в ресторан / кафе	Ресторане / кафе гIой вай	ристарaниэ: / кафэ гIуой вай
Ты пойдешь с нами?	Хьо йогIий тхоьца? (ж)	хьуо йо:гIи: тхоь:ц
	Хьо вогIий тхоьца? (м)	хьуо во:гIи: тхоь:ц
Ты не хочешь пойти с нами?	Хьуна тхоьца ва" ца лаьа? (м)	хьу:н тхоь:ц ва:" ца лаьэ
	Хьуна тхоьца я" ца лаьа? (ж)	хьу:н тхоь:ц йа:" ца лаьэ
Ты не идешь со мной?	Хьо ца вогIу соьца?	хьуо ца во:гI соь:ц
Здесь поблизости есть место, где можно перекусить?	Кхуза юххехь хIума кхалла меттиг юй?	кхуз йух:иэхь хIум кхал: мет:к йуй
Где здесь ресторан?	Ресторан мичахь ю кхузахь?	ристаран мичахь йу кхузахь
Здесь поблизости есть хороший, недорогой ресторан / кафе?	Кхуза юххехь дика а йолуш, еза а йоцуш ресторан / кафе юй?	кхуз йух:иэхь дикаэ йолш йезаэ йо:цш ристаран / кафэ йуй
Когда открывается / закрывается ресторан / кафе?	Ресторан / кафе дIа маца йоьллу / да маца къовлу?	ристаран / кафэ дIа мац йоьл: / дIа мац къовл
Нам нужен столик на троих	Тхуна стол оьшу кхаанна	тху:н стуол оь:ш кхаэан:
Мы хотели бы стол вон в том углу	Тхуна хьуьлла маьIехь стол езара	тху:н хьуьл: маьI:иэхь стуол йиэ:зар
Мы хотели бы сесть у окна	Тхуна кора юххехь ховша лаьара	тху:н куо:ра йух:иэхь ховш лаьар

Мы хотели бы сесть подальше от оркестра	Тхуна оркестрана генахьо ховша лаьара	тху:н аркестран ге:нхьуо: ховш лаьар
Вот сюда можно сесть?	XIоккхуза ховша мегар дуй?	хIокх:уз ховш мегар дуй
На улице есть места?	Арахь меттигаш юй?	а:рахь мет:кш йуй
Дайте меню	Меню лохьа.	миню луо:хь
Официант, принесите, пожалуйста, …	Официант, … дахьа	афицант … да:хь
— еще один стул	— кхи" цхьа гIант	кхы" цхьа гIант
— вилку	— мIара (бахьа)	мIа:р (ба:хь)
— ложку	— Iайг (бахьа)	Iайг (ба:хь)
— нож	— урс	урс
— тарелку	— бошхап	башхап
— чашку	— кад (бахьа)	кад (ба:хь)
— стакан	— стака	стака
— пепельницу	— чимчутосург (яхьа)	чимчтосург (йа:хь)
Примите заказ	Заказ дIаэцахьа	заказ дIаиэ:цахь
Я еще не выбрал(а)	Аса хIинца а ца хаьржина	ас хIинцаэ ца хаьржин
Что будем есть?	XIу" юу вай?	хIу" йуэ вай
Я возьму …	Аса … оьцур ю	ас … оь:цур йу
Мне дайте…пожалуйста	Суна … лохьа	су:н … луо:хь
Какое у вас фирменное блюдо?	Фирменни даар муьлханиг ду шу"?	фирман даар муьлхниг ду шу"
У вас есть чеченские блюда?	Нохчий" даар дуй шу"?	нохчи:" даар дуй шу"
Будь добра, принеси, пожалуйста, фрукты	Хьо дика а яй, стоьмаш дахьа.	хьуо дикаэ йай стоь:мш да:хь
Это остыло (холодное)	XIара шелъелла (шийла ю).	хIар шиэлйел:а (ши:л йу)
Это очень …	XIара чIогIа … ю	хIар чIо:гI … йу
— сладкое	— мерза	мерз
— горькое	— къаьхьа	къаьхь
— соленое	— дуьра	дуьр
— кислое	— муьста	муьст
— перченое	— кIо"	кIуо:"
Мясо …	Жижиг…	жижг …
— жесткое	— чIогIа ду	чIо:гI ду
— недожаренное	— датта ца делла	дат: ца дел:а

— сырое	— буьйда ду	буь:д ду
— пересолено	— тIех дурдина	тIиэх дурдина
— недосолено	— теза ду	тез ду
Это не вкусно	ХIоккуьна^{н} цхьа а чам бац	хIокхуьн цхьа:э чам бац
Это можно заменить?	ХIара хийца мегар юй?	хIар хы:ц мегар йуй
Я это не просил	Аса хIара ца йийхира	ас хIар ца йи:хыр
Еще что-нибудь принести?	Кхи^{н} хIумма а яй?	кхы^{н} хIум:аэ йа:й
Спасибо, больше ничего не нужно	Баркалла, кхи^{н} хIумма а ца оьшу	баркал: кхы^{н} хIум:аэ ца оь:ш
Приятного аппетита!	ГIоза юург хуьйла!	гIуо:з йуург хуь:л
Подайте, пожалуйста, счет (ед.ч)	Счет схьакховдаехьа	щёт схьакховдйиэ:хь
Возьмите сдачу (ед.ч)	ДIаэца, хIара юхадогIу хьуна	дIаиэ:ц хIар йухдо:гI хьу:н
Спасибо, сдачи не нужно, оставьте себе	Баркалла, ца оьшу, юхадогIург хьайна дита	баркал: ца оь:ш йухдо:гIург хьайн дит
Все было очень вкусно, спасибо	Массо а хIума чIогIа мерза яра, дела реза хуьйла	мас:уо:э хIум чIо:гI мерз йар де:л ре:з хуь:л
Приходите еще!	Кхи^{н} а дуьйла!	кхы^{н} э дуь:л

СЛОВА К ТЕМЕ	*ОЬШУ ДЕШНАШ*	*[оь:ш дешнаш]*
Закуски	**ТIекхоллуш ерг**	**[тIекхуол:ш йерг]**
икра	Iов ю	Iов йу
рыба	чIара бу	чIа:р бу
салат	салат ю	салат йу
язык	мотт бу	муот бу
сыр	нехча ю	ниэхч йу
Суп	**Чорпа**	**[чуорп]**
бульон куриный	котама^{н} чорпа ю	куо:там чуорп йу
суп с …	… чорпа	… чуорп
— фасолью	кхоьш тесина —	кхоьш тесин
— рисом	дугана^{н} —	дуган
— мясом	нохчий^{н} —	нохчи:^{н}
— лапшой	гарзний^{н} —	гарзни:^{н}

Мясные блюда	**Жижига^{н} даар**	**[жижг даар]**
баранина	уьстагI-жижиг ду	уьстагI жижг ду
говядина	бежан-жижиг ду	бежан жижг ду
жареное мясо	кхерзина жижиг	кхерзин жижг
вареное мясо	кхехкийна жижиг	кхиэхки:н жижг
сушеное мясо	дакъийна жижиг	дакъи:н жижг
печень	доIах ду	доIх ду
почки	жаннаш ду	жан:ш ду
сердце	дог ду	дуог ду
ребрышки	пIендарш ду	пIиэндарш ду
шашлык	шашлык йу	шашлык йу
колбаса	йоьхь ду	йоьхь ду
гусь	гIаз ю	гIаз йу
утка	бад ю	бад йу
курица	котам ю	куо:там йу
индейка	москал ю	муоскал йу
фазан	акха котам (нIаьна)	а:кх куо:там (нIаьн)
цыпленок	кIорни ду	куорни ду
голова и ножки	кортий-когаший	куорти: куогши:
Гарниры	**Юххеюьллург**	**[йух:иэ:йуьл:ург]**
фасоль	кхоьш ю	кхоьш йу
капуста …	… копаста ю	… ко:пст йу
— свежая	керла —	керл
— соленая	хи чу йоьллина —	хычйоьл:ин
— цветная	къорза —	къуорз
картофель …	… картолаш ю	… картуо:лш йу
— жареный	кхерзина —	кхерзин
— печеный	еттина —	йет:ин
— отварной	кхехкийна —	кхиэхки:н
зеленый лук	сийна хох бу	си:н хуох бу
морковь	жIонк ду	жIуонк ду
макароны, спагетти	гарзанаш ю	гарзнаш йу
помидоры	помидораш ю	памдуо:рш йу
редиска	хорсамаш ду	хорсмаш ду
репа, редька …	… хорсам ду	… хорсам ду
— черная	Iаьржа —	Iаьрж
— белая	кIай^{н} —	кIай^{н}
— круглая	горга —	гуорг
— длинная	деха —	де:х

кукуруза	хьаьаш ю	хьаьэш йу
черемша	хьонка бу	хьуонк бу
сыр	нехча ю	ниэхч йу
творог	кIалд ю	кIалд йу
яйца	хIоаш ду	хIоэш ду
огурцы …	… наьрсаш ю	… наьрсш йу
— свежие	керла —	керл
— соленые	хи чу йоьхкина —	хьчIйоьхкин
Пряности	**Чам беш йолу хIумнаш**	**[чам биэш йол хIумнш]**
имбирь	занжабил ю	занжбил йу
горчица	горчица ю	гарчиц йу
пахучая трава	хьожа йогIу буц	хьож йо:гI буц
лимон	лимон ю	лимуон йу
чеснок	саьрмасекх бу	саьрмсиэкх бу
перец …	… бурч ю	… бурч йу
— сладкий	мерза —	мерз
— горький	кIо[н] —	кIуо:[н]
— черный	Iаьржа —	Iаьрж
— красный	цIе[н] —	цIиэ:[н]
соль	туьха ду	туьх ду
сахар	шекар ду	шиэ:кар ду
уксус	къонза ду	къуонз ду
Десерт	**Мерза хIумнаш**	**[мерз хIумнш]**
мороженое	шийланиг (морожени) ю	ши:лниг (марожни) йу
пирожное	мерзаниг (пирожни) ю	мерзниг (пирожни) йу
шоколад	шоколад ю	шаклад йу
кишмиш, изюм	кишмиш ю	кишмиш йу
мед	моз ду	муоз ду
халва …	… хьовла ду	хьовл ду
— пшеничная	дема[н]	дем
— кукурузная	ахьара[н]	ахьар
— зернистая	буьртигий[н]	буьртги:[н]
— лапшевидная	гарзаний[н]	гарзни:[н]
Фрукты	**Стоьмаш**	**[сто:мш]**
айва	хьайба ю	хьайб йу
абрикосы	шапталш ю	шапталш йу
ананас	ананас ю	ананас йу
бананы	бананаш ю	бана:нш йу

виноград	кемсаш ю	кемсш йу
вишни	баьллаш ю	баьл:ш йу
гранат	нар ю	на:р йу
груши	кхораш ду	кхуо:рш ду
мандарины	мандаринаш ю	мандари:нш йу
мушмула	хьаьмцаш ду	хьаьмцш ду
апельсины	апельсинаш ю	апильси:нш йу
орехи	бIараш ду	бIа:рш ду
сливы	хьечаш ду	хье:чш ду
яблоки	Iежаш ду	Iе:жш ду
персики	гIаммагIаш ю	гIам:агIш йу
арбуз	хорбаз ю	хорбаз йу
дыня	паста ю	паст йу
клубника	цIазамаш ду	цIа:змаш ду
кизил	стеш ду	сте:ш ду
лимон	лимон ю	лимуон йу
хурма	хурманаш ю	хурмнаш йу
Напитки	**Молу хIума**	**[мол хIум]**
вода …	… хи ду	… хы ду
— минеральная	минеральни —	минирални
— сладкая	мерза —	мерз
— со льдом	шаца —	шац
кофе …	… къахьо (кофе) ю	… къахьуо: (кофи) йу
— черный	Iаьржа —	Iаьрж
— с молоком	шурица —	шури:ц
— с сахаром	шекарца —	шиэкарц
— без сахара	шекар доцуш —	шиэ:кар до:цш
холодное молоко	шийла шура ю	ши:л шур йу
кефир	етта шура ю	йет: шур йу
сок …	… мутт ду	… мут: ду
— апельсиновый	апельсиний[н] —	апильсини:[н]
— виноградный	кемсий[н] —	кемси:[н]
— яблочный	Iежий[н] —	Iэ:жи:[н]
— вишневый	баьллий[н] —	баьл:и:[н]
чай	чай ду	чай ду
коктейль	коктейль ю	кактель йу
водка	къаьркъа ду	къаьркъ ду
вино …	… чагIар ду	… ча:гIар ду
— белое	кIай[н] —	кIай[н]

— красное	цIе^{н} —	цIиэ:^{н}
коньяк	коньяк ду	каньйак ду
шампанское	шампански ду	шампански ду
пиво …	… пиво ду	… пи:в ду
— светлое	сирла —	сирл
— темное	таьIна —	таьIн
— крепкое	чIогIа —	чIо:гI
— легкое	дай^{н} —	дай^{н}
пиво (чеченский напиток из проса)	йий ду	йи: ду
брага (из кукурузы, проса)	ниха ду	них ду
буза, квас (из кукурузы, проса)	мохса ду	мохс ду

НАЦИОНАЛЬНЫЕ ЧЕЧЕНСКИЕ БЛЮДА	**НОХЧИЙ^{Н} КЪОМА^{Н} ДААР**	**[нохчи:^{н} къо:м даар]**
галушки из … муки	… галнаш ю	… галнш йу
— пшеничной	дема^{н} —	дем
— кукурузной	ахьара^{н} —	ахьар
галушки с … мясом	галнаш …ю	галнш … йу
— говяжьим	— бежана^{н} жижигца	бежан жижгц
— бараньим	— уьстагIа^{н} жижигца	уьстагI жижгц
галушки с курицей	котам-галнаш ю	куо:там галнш йу
чесночный соус	саьрмасекха^{н} берам	саьрмсиэ:кха^{н} биэ:рам
луковый соус	хохий^{н} берам	хуохи:^{н} биэ:рам
галушки с бараньей головой и ножками	уьстагIа^{н} кортий-когашца хьалтIаш	уьстагI куорти: куо:гшц хьалтIаш
мелкие круглые кукурузные галушки с соусом из соленого творога	кегий ахьара^{н} галнаш тIоберамца, кIалдаьттанца	кеги: ахьар галнш тIуо:биэ:рамц кIалдаьт:анц
чурек	сискал ю	сискал йу
пшеничные лепешки с	…	
— творогом	чIепалгаш ду	чIе:палгш ду
— тыквой	хингалш ду	хынгалш ду
— картофелем	картол чуйоьллина	картуол чуйоьл:ин
— рублеными внутренностями	далнаш ю	далнш йу

Орехи (куски требухи начиняются рубленными внутренностями и подаются с кукурузными галушками и соусом)	бIараш бу	бIа:рш бу
продолговатые пельмени с загибом в елочку	курзанаш ю	курзнаш йу
черемша	хьонка … бу	хьуонк … бу
— вареная	— кхехкийна	кхиэхки:н
— жареная	— кхерзина (жахар бу)	кхерзин (жахар бу)
— маринованная	— хи чу боьллина	хычбоьл:ин
толокно кукурузное / из сухофруктов	цу бу / кхорий^{н} цу бу	цу бу / кхуо:ри:^{н} цу бу
лепешка из кукурузной муки (с ладонь) (внутри с крапивой или с мясом)	чуднаш ю (нитташца, Iаьхьина жижигца)	чуднаш йу (нит:шц Iаьхьин жижгц)
Овечий сыр с молодой картошкой и маслом, с калмыцким чаем	жан-нехча, картолашца, налхаца, гIалмакхчайнаца	жан-ниэхч картуолшц налхц гIалмкхчайнц
Чеченский суп	нохчий^{н} чорпа ю	нохчи:^{н} чуорп йу
Жареное мясо	кхерзина жижиг ду	кхерзин жижг ду
Сладкий плов	мерза плов ду	мерз плов ду
пшеничная толстая лепешка (хлеб)	хьокхам бу	хьо:кхам бу
хлеб …	… бепиг (кхаллар) ду	… бе:пк (кхал:ар) ду
— белый	кIай^{н} —	кIай^{н}
— черный	Iаьржа —	Iаьрж
оладьи	локъмаш ю	локъмш йу
кукуруза …	…	
— воздушная	чуьппалгаш ю	чуьп:алгш йу
— вареная	кхехкийна хьаьжкIаш	кхиэхки:н хьаьчIкIш
— жареная	еттина хьаьжкIаш	йет:ин хьаьчIкIш
блинчики	гIемакхаш ду	гIе:мкхш ду
голубцы	долмнаш ю	дуолмнаш йу
каша из пшеничной муки с молоком	цIиййинчу шурица дем-худар ду	цIи:йинч шуриц дем-худар ду
мамалыга	ахьар-худар ду	ахьархудар ду
рисовая каша	дуган-худар ду	дуганхудар ду

простокваша	етта шура ю	йет: шур йу
кипяченое молоко	цIиййина шура	цIи:йин шур йу
калмыцкий чай	гIалмакхчай ду	гIалмкхчай ду
ПОСУДА	**ПХЬЕГIАШ**	**[пхьиэ:гIш]**
ведро / ведра	ведар ду / ведарш ду	виэ:дар ду / виэ:дарш ду
вилка / вилки	мIара бу / мIерий ду	мIа:р бу / мIэ:ри: ду
доска	у ду	у ду
кастрюля	яй бу	йай бу
крышка / крышки	негIар ду / негIарш ду	негIар ду / негIарш ду
кружка	кушка ю	кушк йу
кувшин …	… кIудал ю	… кIудал йу
— медный	цIеста —	цIест
— глиняный	кхаба ю	кха:б
— для омовения	гIуммагIа ю	гIум:агI йу
ложка / ложки …	… Iайг бу / Iайгаш ду	… Iайг бу / Iайгш ду
— деревянная	дечига" —	дечк
— большая (столовая)	боккха —	бокх:
— чайная	стакана" —	стакан
миска (большая)	бога ду	буо:г ду
нож / ножи	урс ду / арсаш ду	урс ду / арсш ду
пепельница	чимчутосург ю	чимчтосург йу
перечница	бурччуюхкург ю	бурччуйухкург йу
половник	чами бу	ча:ми бу
сахарница	шекарчудухкург ю	шиэ:карчудухкург йу
сковородка …	…	
— с ручкой	ялгIу ду	йалгIу: ду
— без ручки	зайла ю	зайл йу
сито	цаца бу	цац бу
стакан / стаканы	стака ду / стаканаш ду	стак ду / стакнаш ду
солонка	туьхчудухкург ю	туьхчдухкург йу
тарелка / тарелки …	… бошхап ду /бошхепаш ду	… башхап ду / башхе:пш ду
— большая	доккха —	докх:
— маленькая	жима —	жим
— чайная	чайна" —	чайн
шумовка	чоьлпа ду	чоьлп ду

ДОСУГ

САМУКЪАДАККХАР

ТЕАТР

	ТЕАТАР	[тиатар]
Какой спектакль мне посмотреть?	Муьлхачу спектакле хьажа со?	муьлхч спиктаклиэ: хьаж суо
На какой спектакль пойти нам?	Муьлхачу спектакле гIо тхо?	муьлхч спиктаклиэ: гIуо: тхуо
Какой спектакль тебе нравится больше всех?	Хьуна уггар хазахеташ йолу спектакль муьлханиг ю?	хьу:н уг:ар хазхиэ:тш йол спиктакаль муьлхниг йу
Что идет сегодня в театре?	Тахана театрехь хIу^{н} ю хIоттош?	тахан тиатриэхь хIу^{н} йу хIуот:уош
Мы хотим пойти в чеченский театр	Тхуна нохчий^{н} театре даха лаьа	тху:н нохчи:^{н} тиатриэ: дах лаьэ
Сколько стоят билеты?	Билетех хIу^{н} доьху?	биле:тиэх хIу^{н} доь:х
Во сколько начинается (заканчивается) спектакль?	Спектакль мас даьлча йолало (чекхйолу)?	спиктакаль мас даьлч йуол:уо (чиэкхйо:л)
У вас есть билеты … ?	… билеташ дуй шу^{н}?	… биле:тш дуй шу^{н}
— на сегодня	Таханенна —	тахниэн:
— на завтра	Кханенна —	кханиэн:
— на воскресенье	КIиранденна —	кIирандиэн:
Сколько стоит билет в партер?	Партере долчу билетах хIу^{н} доьху?	партэриэ: долч биле:тах хIу^{н} доь:х
Дайте мне билет в …	Суна … билет лохьа	су:н … билет луо:хь
— партер	— партере	партэриэ:
— ложу	— ложе	ложиэ:
— 7 ряду	— ворхIалгIачу рядехь	вуорхIалгIч рядиэхь
Все билеты проданы	Массо а билет доьхкина ду	мас:уо:э билет доьхкин ду
Покажите, пожалуйста, наши места	Тха^{н} меттигаш гайтахьа	тха^{н} мет:кш гайтахь
Как пройти в партер (ложу, на балкон)?	Партере (ложе, балкон тIе) муха ваха веза?	партэриэ:ложиэ:бал-куон тIе му:х вах виэ:з
Дайте программку	Программка лохьа	праграмк луо:хь
Кто написал эту пьесу?	ХIара пьеса хьа^{н} язйина?	хIар пйе:с хьа^{н} йазйина

Кто играет в этом спектакле?	ХIокху спектаклехь ловзуш мила ву?	хIокх спиктаклиэхь ловзш мил ву
В какую сторону нам идти?	Тхо муьлхачу агIор даха деза?	тхуо муьлхч а:гIуор дах диэ:з
Где можно сдать пальто?	Пальто дIа мичахь яла мегар ду?	палтуо: дIа мичахь йал мегар ду
Извини, можно я пройду?	Бехк ма биллалахь, со дехьаяла мегар дуй?	биэхк ма бил:лахь суо диэ:хьйа:л мегар дуй
Спектакль уже начался?	Спектакль дIайолаелла?	Спиктакаль дIайуо:лйел:а
Как хорошо видно отсюда!	Кхузара ма дика а го!	кхузар ма дикаэ гуо
Спектакль был очень хорошим!	Спектакль чIогIа дика яра!	спиктакаль чIо:гI дик йар
Вам понравился спектакль?	Шуна спектакль хазахийтин?	шун спиктакаль хазхи:тин
Тебе понравился … ?	Хьуна … хазахийтирий?	хьу:н … хазхи:тири:
Мне очень понравился!	Суна чIогIа хазахийтира!	су:н чIо:гI хазхи:тир
Мне не очень понравился	Суна башха хаза а ца хийтира	су:н башх хазаэ ца хи:тир
Этот спектакль …	ХIара спектакль … ю	хIар спиктакаль … йу
— хороший	— дика	дик
— скучный	— сингаттаме	сингат:миэ:
— веселый	— синкъераме	синкъиэ:рмиэ:
Мне понравилась …	Суна … хазахийтира	су:н … хазхи:тир
— музыка	— эшарш, мукъамаш	э:шарш мукъмаш
— костюмы	— тIейоьхна хIумнаш	тIейоьхн хIумнш
Кто твой любимый актер?	Хьуна везаш волу артист муьлханиг ву?	хьу:н виэ:зш вол артист муьлхниг ву
Вы уже смотрели..?(мн.ч.)	Шу хьоьвсний … ?	шу хьоьвсни: …
Ты уже смотрел(а) … ?	Хьо хаьжний … ?	хьуо хьажни: …

КИНОТЕАТР

	КИНОТЕАТАР	[кинатиатар]
Куда бы нам пойти вечером?	Стенга гIур дара-техьа вай сарахь?	стиэнг гIу:р дар тиэ:хь вай сарахь
Я бы пошла в кино	Со кино гIур яра	суо кино гIу:р йар
Я бы пошел в кино	Со кино гIур вара	суо кино гIу:р вар

А ты как считаешь?	Хьуна муха хета?	хьу:н му:х хиэ:т
Это хороший фильм?	И дика кино юй?	и дик кино йуй
Его стоит посмотреть?	Хьажа мегар долуш юй и?	хьаж мегар долш йуй и
Все хотят его посмотреть	Массарна а лаьа цуьнга хьажа	мас:арнаэ лаьэ цуьнг хьаж
Какой фильм идет сегодня?	Муьлха кино ю тахана?	муьлх кино йу тахан
В каком кинотеатре идет этот фильм?	Муьлхачу кинотеатрехь ю и кино?	Муьлхч кинатиатриэхь йу и кино
Вы смотрели этот фильм?	Шу хьоьвсиний цу кинога?	шу хьоьвсни: цу кино:г
Тебе понравился?	Хьуна хазахийтирий?	хьу:н хазхи:тири:
Мы идем в кино!	Вай кино доьлху!	вай кино доьлх
Я хочу пойти в кино!	Суна кино яха лаьа!	су:н кино йах лаьэ
Я хочу посмотреть комедию (детектив, боевик)	Суна комедига (детективе, боевике) хьажа лаьа	су:н камеди:г (дэтэктивиэ: байивикиэ:) хьаж лаьэ
Кто играет в этом фильме?	ХІокху кинохь мила ву ловзуш?	хІокх кинохь мил ву ловзш
Вам понравился фильм? (мн.ч.)	Шуна кино хазахийтирий?	шун кино хазхи:тири:
Мы сидим слишком далеко	Вай дукха генахь	вай дукх ге:нахь
Отсюда плохо видно	Іаш ду	Іаш ду
Это очень большой кинотеатр	Кхузара во" го	кхузар вуо:" гуо
Это очень маленький кинотеатр	ХІара вуно йоккха кинотеатр ю	хІар вуно: йокх: кинатиатар йу
	ХІара вуно жима кинотеатр ю	хІар вуно: жим кинатиатар йу

МУЗЕЙ

Я хочу пойти в музей	Суна музей яха лаьа	су:н музей йах лаьэ
Музей каждый день открыт?	Музей хІор дийнахь хуьлий дІайиллина?	музей хІо:р ди:нахь хуьли: дІайил:ин
Где находится музей?	Музей мичахь ю?	музей мичахь йу
Туда можно пройти пешком?	ГІаш вахалой цига?	гІаш вахлуой циг

Сколько стоит билет?	Билета" мах хІу" бу?	биле:т мах хІу" бу
Фотографировать можно?	Сурт даккха мегар дуй?	сурт дакх: мегар дуй
Мне нравится эта картина	ХІара сурт хазахета суна	хІар сурт хазхиэ:т су:н
Кто ее написал?	Хьа" диллина и?	хьа" дил:ин и
У вас есть каталог картин? (ед.ч)	Суьртий" каталог юй шу"?	суьрти:" каталаг йуй шу"
Можно купить картину?	Сурт эца мегар дуй?	сурт иэ:ц мегар дуй
Все вещи и картины, которые здесь находятся, не продаются	Кху чохь йолу массо а хІумнаш а, суьрташ а духкуш дац	кху чуохь йол мас:уо:э хІумнашэ суьрташэ духкш дац
А в том зале что?	Оцу чохь хІу" йу?	оц чуохь хІу" йу
Мы уходим	Тхо дІадоьлху	тхуо дІадоьлх
Вы идете с нами?	Шу догІий тхоьца?	шу до:гІи: тхоь:ц
Одну минуточку подождите (мн.ч.)	Цхьана минотехь собар дейша	цхьан минуотиэхь со:бар диэ:йш
Есть ли у вас картины...? (ед.ч.)	... суьрташ дуй шу"?	суьртш дуй шу"
— Рембрандта	Рембрандта" —	рембрандта" —
— Ван Дейка	Ван Дейка" —	ван дейка" —
— Петра Захарова из чеченцев	Нохчех ваьллачу Петр Захаровн —	нохчиэх ваьл:ч пётар захаровн —
Где можно купить ...?	... мичахь эца мегар ду?	мичахь иэ:ц мегар ду
— альбом	Альбом —	альбом
— каталог	Каталог —	каталаг
— репродукции картин	Суьртий" репродукциш	суьрти:" рипрадукцыш

КОНЦЕРТ

Пойдемте вечером на концерт?	Сарахь концерте гІо вай?	сарахь канцэртиэ: гІуо: вай
Я бы послушал чеченские народные песни	Аса нохчий" халкъа" эшаршка дадугІур дара-кх	ас нохчи:" халкъ э:шаршк ладу:гІур дар кх

МУЗЕЙ

[музей]

КОНЦЕРТ

[канцэрт]

Ты хоть одну чеченскую песню знаешь?	Хьуна нохчий[и] цхьа йиш мукъана а хаьий?	хьу:н нохчи:[и] цхьа йиш мукънаэ хаьи:
Я хотел бы выучить	Суна Іамо-м лаьара	су:н Іа:муо:[и] м лаьар
Мне очень нравятся чеченские танцы	Суна чІогІа хазахета нохчий[и] хелхарш	су:н чІо:гІ хазхиэ:т нохчи:[и] хелхарш
Когда же будет концерт ансамбля «Вайнах» или «Ловзар»?	«Вайнах» я «Ловзар» ансамбла[и] концерт	вайнах йа ловзар ансамбла[и] канцэрт мац
Ты хочешь пойти?	маца хир ю-техьа?	хир йу тиэ:хь
Конечно, хочу	Хьуна яха лаьа?	хьу:н йах лаьэ
Где будет концерт?	Дера лаьа	де:р лаьэ
Кто участвует в концерте?	Мичахь хир ю концерт?	мичахь хир йу канцэрт
Мне очень понравился концерт, а тебе?	Концертехь дакъа лоцуш мила ву?	канцэртиэхь да:къ ло:цш мил ву
Мне тоже понравился	Суна чІогІа хазахийтира концерт, хьуна?	су:н чІо:гІ хазхи:тир канцэрт хьу:на
Мне не очень понравился	Суна а хазахийтира	су:наэ хазхи:тир
Мне не понравился	Суна башха хаза а ца хийтира	су:н башх хазаэ ца хи:тир
Там было весело	Суна хаза ца хийтира	су:н хаз ца хи:тир
Там было скучно	Цигахь самукъане дара	цигахь самукъниэ: дар
Вам было весело?	Цигахь сингаттаме дара	цигахь сингат:миэ: дар
	Шу[и] самукъделирий?	шу[и] самукъде:лири:

ПАРК

ПАРК

[парк]

Давайте пойдем в парк?	Парке гІо вай?	паркиэ: гІуо: вай
Давайте полетаем?	Кема хахкий вай?	киэ:м хахки: вай
Покатаешься на качелях?	Бинжолаг тІехь хахкалой хьо?	бинжуо:лг тІиэхь хахклуой хьуо
Как здесь красиво!	Ма хаза ду кхузахь!	ма хаз ду кхузахь
Я хочу поплавать, здесь есть бассейн?	Суна лийча лаьа, кхузахь бассейн юй?	су:н ли:ч лаьэ кхузахь басейн йуй
Я хочу танцевать, здесь есть дискотека?	Суна хелхавала лаьа, кхузахь дискотека юй?	су:н хелхва:л лаьэ кхузахь дискате:к йуй
Давайте пойдем играть в теннис (баскетбол, бадминтон)?	Теннисах (баскетболах, бадминтонах) ловза гІой вай?	тэнисах (баскидбо:лах бадминто:нах) ловз гуой вай

В этом парке много птиц	ХІокху паркехь дукха олхазарш ду	хІокх паркиэхь дукх уолхзарш ду
Здесь и белки есть	Кхузахь тарсалш а ю	кхузахь тарсалшэ йу
Мне жарко	Со йохъелла	суо йуохйел:а
Я хочу пить	Суна хи деза	су:н хы диэ:з
Давайте выпьем воды	Хи мала вай	хы мал вай
Здесь очень вкусное мороженое	Кхузахь шийланиг чІогІа мерза ю.	кхузахь ши:лниг чІо:гІ мерз йу
Давайте здесь присядем и отдохнем	Кхуза охьа а лахлой, садаІа вай	кхуз уохьаэ лахлуой садаІ вай
Жарко	Йовха ю	йовх йу
Ты умеешь играть в шахматы?	Хьуна шахматех ловза хаьий?	хьу:н шахматиэх ловз хаьи:
Сыграем?!	Ловзий вай?!	ловзи: вай
А где ты видишь шахматы?	Хьуна мичахь го шахматаш?	хьу:н мичахь гуо шахматш
А ты не видишь вон те столы?!	Хьуьлла лаьтта стоьлаш ца го хьуна?!	хьуьл: лаьт: стоь:лш ца гуо хьу:н

НА ОЗЕРЕ КЕЗЕНОЙ

КЪОЬЗАНА-ІАМ ТІЕХЬ

[коь:зан Іам тІиэхь]

До озера ехать далеко?	Іам тІе кхачархьама гена ваха везий?	Іам тІе кха:чархьам ге:н вах виэ:зи:
Как долго мы ехали!	Ма деха даьхки вай!	ма де:х даьхки вай
Какие здесь красивые места!	Ма хаза меттигаш ю кхузахь!	ма хаз мет:кш йу кхузахь
Смотрите, водопад!	Хьовсийша, чухчари!	хьовси:ш, чухчри
А это что? Мечеть?	ХІара хІу[и] ю? Маьждиг ду ?	хІар хІу[и] йу маьждг ду
А церковь есть где-нибудь?	Ткъа килс юй цхьаннахьа а?	тІкъа килс йуй цхьан:хьаэ
Конечно есть. В самом центре города есть большая красивая церковь	Дера ю. ГІали[и] юккъехь йоккха хаза килс ю	де:р йу гІа:ли[и] йукъ:иэхь йокх: хаз килс йу
У нас и синагога есть	Тха[и] –м жуьгтий[и] килс а ю	тха[и]м жуькти:[и] килсэ йу

Мы посмотрим?	Хьовсур дуй вай?	хьовсур дуй вай
Ты покажешь нам?	Ахьа гойтур юй тхуна?	ахь гойтур йуй тху:н
Конечно посмотрим!	Дера хьовсур ду	дер хьовсур ду
В горах туман	Лаьмнашкахь дохк ду	лаьмнашкахь дуохк ду
Боже мой, как красиво!	Ва, дела, ма хаза а ду!	ва: де:л ма хазаə ду
Какая чистая вода!	Хи ма цIена а ду!	хы ма цIенаə ду
В озере есть рыба?	Iам чохь чIерий дуй?	Iам чуохь чIе:ри: дуй
Здесь глубоко?	Кхузахь кIорга юй?	ккхузахь кIуорг йуй
Здесь можно купаться?	Кхузахь лийча мегар дуй?	ккхузахь ли:ч мегар дуй
Я иду ловить рыбу, кто идет со мной?	Со чIерий леца воьду, соьца мила вогIу?	суо чIе:ри: лиэ:ц воь:д соь:ц мил во:гI
Где можно пожарить рыбу?	ЧIара мичахь кхарза мегар ду?	чIа:р мичахь кхарз мегар ду
Как хорошо мы отдохнули!	Ма дика садаьIи вай !	ма дик садаьIиʰ вай

МАГАЗИНЫ. ПОКУПКИ

ТУЬКАНАШ. ХIУМНАШ ЭЦАР

Здесь где-нибудь поблизости есть … магазин?	Кхузахь юххехь цхьанххьа а … туька юй?	кхузахь йух:иэхь цхьанхь:аэ … туька йуй?
— хлебный	— бепиг духкуш	бе:пк духкш
— мясной	— жижиг духкуш	жижг духкш
— молочный	— шура юхкуш	шур йухкш
— овощной	— хасстоьмаш духкуш	хас:тоь:мш духкш
— ювелирный	— дашо хIумнаш юхкуш	дашуо:^{н} хIумнш йухкш
— парфюмерный	— парфюмери юхкуш	парфюмери йухкш
— рыбный	— чIара бухкуш	чIа:р бухкш
— цветочный	— зезагаш духкуш	зиэ:згш духкш
— книжный	— киншкаш юхкуш	киншкш йухкш
— продуктовый	— яъхIума юхкуш	йаэхIум йухкш
— мебельный	— мебель юхкуш	мебиль йухкш
Ты не знаешь, где …?	… йолу меттиг мичахь ю ца хаьа хьуна?	йол мет:к мичахь йу ца хаьа хьу:н
— химчистка	ХIумнаш цIанъеш —	хIумнш цIанйиэш
— прачечная	ХIумнаш юьттуш —	хIумнш йуьт:ш
— фототовары	Суртдоккхург юхкуш —	сурт дуохх:ург йухкш
— табачные изделия	Цигаьрканаш юхкуш —	цигаьркнаш йухкш
— подарки	СовгIаташ духкуш —	совгIтш духкш
— одежда	Теюху хIумнаш юхкуш —	тIейу:х хIумнш йухкш
— обувь	Мачаш юхкуш —	ма:чш йухкш
— посуда	ПхьегIаш юхкуш —	пхьиэ:гIш йухкш
Гастроном	Гастроном ю	гастраном йу
Универсам	Универсам ю	унивирсам йу
Рынок	Базар ю	ба:зар йу
Когда открывается магазин?	Туька дIа маца йоьллу?	туьк дIа мац йоьл:
Когда закрывается магазин?	Туька дIа маца къовлу?	туьк дIа мац къовл
Магазин … до которого часа работает?	… туька мас даллалц болх беш ю?	туьк мас дал:лац буолх биэш йу
Это хороший магазин?	И туька дика юй?	и туьк дик йуй
Это дорогой магазин?	И туька еза юй?	и туьк йез йуй
Это большой магазин?	И туька йоккха юй?	и туьк йокх: йуй

Где можно купить…?	… мичахь эца мегар ду?	… мичахь иэ:ц мегар ду
Где находится магазин…?	… юхку туька мичахь ю?	… йухк туьк мичахь йу
Это далеко отсюда?	Кхузара гена юй и?	кхузар ге:н йуй и
Я хочу купить…	Суна … эца лаьа	су:н … иэ:ц лаьэ
Мне нужно купить…	Со … эца дезаш ю	суо … иэ:ц диэ:зш йу
Вам помочь? (ед.ч)	ГIо дей хьуна?	гIуо диэй хьу:н
Что вам показать? (ед.ч)	ХIу^{н} гайта хьуна?	хIу^{н} гайт хьу:н
Покажи, пожалуйста,…	… гайтахьа	… гайтахь
Дай, пожалуйста, посмотреть …	… хьажа лохьа	… хьаж луо:хь
Дай, пожалуйста вот это …	И … лохьа	и … луо:хь
Я еще не выбрала то, что мне нужно.	Сайна оьшург хIинца а ца хаьржина аса	сайн оь:шург хIинцаэ ца хаьржин ас
Есть ли у вас…? (ед.ч)	… юй шу^{н}?	… йуй шу^{н}
Будь добра, скажи, пожалуйста, сколько это стоит?	Хьо дика а яй, кхунах хIу^{н} доьху, алахьа	хьуо дикаэ йай кхунах хIу^{н} доь:х а:лахь
У вас есть другие? (ед.ч)	Кхи^{н}ерш юй шу^{н}?	кхы^{н}йерш йуй шу^{н}
Извините, других больше нет (ед.ч)	Бехк ма билла, кхи^{н} ерш яц	биэхк ма бил: кхы^{н} йерш йац
Я беру это	Аса хIара схьаоьцу	ас хIар схьаоь:ц
Сколько вы хотите? (ед.ч)	Мел еза хьуна?	миэл йиэ:з хьу:н
Какая цена?	ХIу^{н} мах бу?	хIу^{н} мах бу
Напиши, пожалуйста, цену	Мах язбехьа	мах йазбиэ:хь
Это очень дорого	И чIогIа еза ю	и чIогI йез йу
Вы можете снизить цену? (ед.ч)	Мах охьабаккха таро юй хьа^{н}?	мах уохьбакх: таруо: йуй хьа^{н}
Я возьму это, если вы снизите цену(ед.ч)	Ахьа мах охьабаккхахь, аса хIара схьаоьцу	ахь мах уохьбакх:ахь ас хIар схьаоь:ц
Вы принимаете кредитные карточки?	Кредитни кехат схьаоьций аша?	кридитни киэ:хт схьаоь:ци: аш
У вас есть …? (ед.ч)	… юй шу^{н}?	… йуй шу^{н}
Нет ли у вас …? (ед.ч)	… яц шу^{н}?	… йац шу^{н}
Мне нужно …	… оьшу суна	… оь:ш су:н

Какой это размер?	ХIара муьлха размер ю?	хIар муьлх размер йу
Можно ли примерить?	ТIейоьхна хьажа мегий со?	тIейоьхн хьаж меги: суо
Нет ли у вас чего-нибудь… (ед.ч)	…хIумма а яц шу"	…хIум:а ə йац шу"
— подешевле	Йорахо —	йо:рхуо:
— получше	Дико —	дикуо:
— побольше	Йоккхо —	йокх:оу:
— поменьше	Жимо —	жимуо :
— полегче	Ккхул яй" —	ккхул йай"
— посветлее	Сирло —	сирлуо:
— потемнее	ТаьIно —	таьIнуо:
Это не то, что я хочу	Суна езарг яц хIара	су:н йиэ:зарг йац хIар
Нет, это мне не нравится	ХIа"-хIа", хIара суна хаза ца хета	хIа:" хIа" хIар су:н хаз ца хиэ:т
Это мне нравится, я его беру	ХIара суна хазахета, аса	хIар су:н хазхиэ:т ас
Заверни, пожалуйста	схьаоьцу и	схьаоь:ц и
Платить вам или в кассу? (ед.ч)	ДIахьарчаехьа	дIахьарчйиэ:хь
Где касса?	Ахча хьуна дала деза я кассе?	ахч хьу:н дал диэ:з йа кас:иэ:
Дай еще это…	Касса мичахь ю?	кас: мичахь йу
Еще что-нибудь дать?	Кхи" а и … лолахь	ккы" ə и … луо:лахь
Нет, спасибо, больше ничего не нужно	Кхи" хIумма а лой?	ккы" хIум:аə луой
Отправьте все по этому адресу … (ед.ч)	ХIа"-хIа", баркалла, кхи" хIумма а ца оьшу	хIа:"хIа" баркал: ккы" хIум:аə ца оь:ш
Отправьте все это в гостиницу … (ед.ч)	ХIокху адресца … дIяхьийтахьа ерриш а … хьешацIа чу	хIокх адрисц … дIайахьи:тахь йер:ишə … хье:шцIа чу
	дIаяхьийтахьа хIорш ерриш а	дIайахьи:тахь хIорш йер:иш ə
Я не понимаю	Со ца кхета	суо ца ккиэ:т
Я плохо понимаю	Со во" кхета	суо вуо:" кхиэ:т
Говори медленнее, пожалуйста	Меллаша алахьа	мел:аш а:лахь
Будь добра, дай мне, пожалуйста, чек	Хьо дика а яй, чек лохьа	хьуо дикаə йай чек
Я хочу это вернуть	су:на (ж)	луо:хь су:н
	ХIара юхаяла лаьа суна	хIар йухйал лаьə су:н

ПРОДОВОЛЬСТВЕННЫЙ МАГАЗИН	ЯЪХIУМА ЮХКУ ТУЬКА	[йаəхIум йухк туьк]
Дай, пожалуйста, …	… лохьа	луо:хь
— пачку кофе	Цхьа пачка къахьо —	цхьа пачк къахьуо:
— этот кусочек сыра	И нехча —	и ниэхч
Взвесь, пожалуйста,…	… озахьа	… уо:захь
— полкилограмма колбасы	Ах кийла йоьхь —	ах ки:л йоьхь
— килограмма два-три говядины	Ши-кхо кийла бежан жижиг —	ши кхуо ки:л бежан жижг
Подай, пожалуйста, …	… схьакховдадехьа.	… схьакховд:иэ:хь
— буханку черного хлеба	Цхьа булка Iаьржа бепиг —	цхьа булк Iаьрж бе:пк
— два батона	Ши батон —	ши батуон
— одну лепешку	Цхьа хьокхам —	цхьа хьо:кхам
Десяток яиц, пожалуйста	Итт хIоа лохьа.	ит хIоə луо:хь
У вас есть … баранки?	… чIургаш дуй шу"?	… чIургш дуй шу"
— крупные	Дакккхий —	дакх:и:
— мелкие	Кегий —	кеги:
— сладкие	Мерза —	мерз
— не сладкие	Мерза доцу —	мерз до:ц
— свежие	Керла —	керл
— продолговатые	Деха —	де:х
Они свежие?	Керла дуй хIорш?	керл дуй хIорш
Пожалуйста, пакет молока и две сметаны по 250 гр.	Цхьа шурий, ши бIе ах бIе грам йолу ши тIой.	цхьа шури: ши бIэ: ах бIэ:грам йол ши тIуо:й
Дайте еще, пожалуйста, пачку творога жирного (не жирного) и три сладких творожка (ед.ч.)	Кхи" а цхьа пачка хьена (хьена йоцу) кIалд а, кхо мерза кIалд а лохьа	ккы"ə цхьа пачк хье:н (хье:н йо:ц) кIалдə ккуо мерз кIалдə луо:хь
Виноградный и апельсиновый сок	Кемсий " а, апельсиний " а мутт	кемси:"ə апилсини:"ə мут
Взвесьте, пожалуйста,…	… озахьа	… уо:захь
— килограмм яблок	Цхьа кийла Iежаш —	цхьа ки:л Iе:жш

— полкилограмма груш	Ах кийла кхораш —	ах ки:л кхуо:рш
— одну кисть винограда	Цхьа кемсий[н] хорха —	цхьа кемси:[н] хуорх
— три айвы	Кхо хьайба —	кхуо хьайб
У вас есть клубника?	ЦIазамаш дуй шу[н]?	цIа:змаш дуй шу[н]
4 кг картошки, пожалуйста	Йиъ кийла картолаш.	йиэ ки:л картуо:лш
Будь добра, дай мне, пожалуйста, бутылку … масла	Хьо дика а яй, суна цхьа шиша … даьтта лохьа	хьуо дикаэ йай су:н цхьа шиш … даьт: луо:хь
— оливкового	— зайтаний[н]	зайтни:[н]
— кукурузного	— хьаьжкIий[н]	хьаьчIкIи:[н]
Этот мед этого года?	И моз кхушара даькхина дуй?	и муоз кхушар даькх:ин дуй
Дай мне, пожалуйста, три банки	Кхо банка лохьа	кхуо банк луо:хь

СЛОВА К ТЕМЕ	*ОЬШУ ДЕШНАШ*	*[оь:ш дешнаш]*
Мясо-птица	**Жижиг**	**[жижг]**
говядина	бежан-жижиг	бежанжижг
конина	говр-жижиг	говржижг
баранина	уьстагI-жижиг	уьстагIжижг
телятина	шинари[н] -жижиг	шинари[н]жижг
колбасы	йоьхьаш	йоь:хьш
печень	доIах ду	доIх ду
сердце	дог ду	дуог ду
мякоть	семса жижиг	семсжижг
фарш	Iаьхьина жижиг	Iаьхьинжижг
голова-ноги	кортий-когаш	куорти:куо:гш
курица	котам ю	куо:там
утка	бад ю	бад йу
гусь	гIаз ю	гIаз йу
индюк	москал ю	муоскал йу
цыпленок	кIорни ду	кIуорни ду
крылышки	тIемаш ду	тIе:мш ду
грудки	накхош (кIай[н] жижиг)	на:кхуош (кIай[н] жижг)

окорочка	гIогIаш ду	гIуо:гIш ду
сердечки	дегнаш ду	дегнаш ду
желудочки	потакаш ду	пуо:ткш ду
внутренности	чо-ко ю	чуо:куо:йу
Рыба	**ЧIара**	**[чIа:р]**
… рыба	… чIара бу	… чIа:р бу
Свежая —	TIеда —	тIе:д
Жареная —	Кхерзина —	кхерзин
Красная —	ЦIе[н] —	цIиэ:[н]
Сушеная —	Бакъийна —	бакъи:н
… икра	… Iов ю	… Iов йу
Черная —	Iаьржа —	Iаьрж
Красная —	ЦIе[н] —	цIиэ:[н]
Свежая —	Керла (TIеда) —	керл (тIе:д)
Молоко–сыр–масло	**Шура–нехча–налха**	**[шур ниэхч налх]**
… молоко	… шура ю	... шур йу
Свежее —	Керла —	керл
Кипяченое —	ЦIиййина —	цIи:йин
Холодное —	Шийла —	ши:л
Горячее —	Йовха —	йовх
Простокваша —	Етта —	йет:
… сыр	… нехча ю	… ниэхч йу
Соленый —	Дуьра —	дуьр
Не соленый —	Теза —	тез
Малосоленый —	Жимма дуьра —	жим: дуьр
Овечий —	Жан —	жан
… творог	… кIалд ю	… кIалд йу
Свежий —	Керла —	керл
Сегодняшний —	Тахана яьккхина —	тахан йаькх:ин
Пропитавшийся рассолом —	Берамах йоьлла —	биэ:рмах йоьл:
Твердый —	ЧIогIа —	чIо:гI
Соленый —	Дуьра —	дуьр

Хороший (вкус) —	Дика чам болуш —	дик чам болш
Попробуй на вкус!	Чам баккхал!	чам бакх:ал
… сметана	… тІо бу	… тІуо: бу
Густая —	Буькъа —	буькъ
Жидкая —	Коча —	ко:ч
Жирная —	Хьена —	хье:н
Сегодняшняя —	Тахана баькхина —	тахан баькх:ин
Сливочное масло	Налха бу	налх бу
Растительное масло	Даьтта ду	даьт: ду
Крупы	**Ялта**	**[йалт]**
Пшено	Іов ю	Іов йу
Овес	Сула ду	сул ду
Ячмень	Мукх бу	мукх бу
Просо	Борц бу	буорц бу
Пшеница	КІа ду	кІа ду
Кукуруза (зерно)	Хьаъъш ю	хьаьэш йу
Рис	Дуга ду	дуг ду
Лен	Воьта ду	воь:т ду
Мука (пшеничная)	Дама ду	дам ду
Мука (кукурузная)	Ахьар ду	ахьар ду
Хлеб	**Бепиг (кхаллар)**	**[бе:пк (кхал:ар)]**
… хлеб	… бепиг ду	… бе:пк ду
Белый —	КІай[н] —	кІай[н]
Черный —	Іаьржа —	Іаьрж
Мягкий —	КІеда —	кІе:д
Твердый —	ЧІогІа —	чІо:гІ
Черствый —	Шира —	шир
Вчерашний —	Селханлера —	сиэлханле:р
Бублики, баранки	ЧІургаш ду	чІургш ду
Батон	Батон ю	батуон йу
Сухари	Сухарш ю	сухарш йу
Половинка	Ах ю	ах йу
Ломтик, ломоть	Цастар ду	цастар ду

УНИВЕРМАГ	**УНИВЕРМАГ**	**[унивирмаг]**
Одежда	**Бедарш. ТІеюху хІумнаш**	**[бедарш тІейу:х хІумнш]**
… одежда	… бедарш ю	… бедарш йу
Женская —	Зударий[н] —	зудри:[н]
Мужская —	Божарий[н] —	буо:жри:[н]
Детская —	Берий[н] —	бе:ри:[н]
Костюм	Костюм ю	кастуом йу
Брюки (трусы)	Хеча ю	хеч йу
Джинсы	Джинсаш ю	жинсш йу
… куртка	… куртка ю	… куртк йу
Кожаная —	ТІаьрсига[н] —	тІаьрск
Утепленная—	Йовха —	йовх
Тонкая —	Юткъа —	йутІкъ
С большим воротником —	Боккха кач болуш —	бокх: кач болш
С маленьким воротником —	Жима кач болуш —	жим кач болш
С накладными карманами —	ТІедеххина кисанаш долуш —	тІедехкин киснаш долш
Без карманов —	Кисанаш доцуш —	киснаш до:цш
Большая —	Йоккха —	йокх:
Маленькая —	Жима —	жим
Рубашка …	… коч ю	… куоч йу
— с короткими рукавами	Доца пхьуйш долуш —	до:ц пхьуь:ш долш
— с длинными рукавами	Деха пхьуйш долуш —	де:х пхьуь:ш долш
— с круглым воротником	Горга кач болуш —	гуорг кач болш
— без воротника	Кач боцуш —	кач бо:цш
… платье	… коч ю	… куоч йу
Широкое —	Шуьйра —	шуь:р
Узкое —	Готта —	гот:
Длинное —	Еха —	йе:х

Короткое —	Йоца —	йо:ц
Спортивный костюм	Спортивни коч-хеча ю	спартивни куоч хеч йу
Юбка	Юбка ю	йупк йу
Чулки (носки)	Пазаташ ю	па:стш йу
Безрукавка	Пхьуьйшдоцург ю	пхьуь:шдо:цург йу
Пальто	Пальто ю	палтуо: йу
Шарф	Логахъхьарчорг ю	логх хьарчуо:рг йу
Свитер	ТIергIа" коч ю	тIергI куоч йу
Нижнее белье	Чухулаюху хIумнаш	чухулйу:х хIумнш
… шапка	… куй бу	… куй бу
Мохнатая —	Месала —	месал
Войлочная —	БIегIага" —	бIиэ:гIаг
Каракулевая —	Холхаза" —	хуолхаз
Шерстяная —	ТIергIа" —	тIергI
Пиджак	Пиджак ю	пинжак йу
Халат	Халат ю	халат йу
Перчатки	Каранаш ду	ка:рнш ду
Дубленка (тулуп)	Кетар ю	кетар йу
… платок	… йовлакх ду	… йовлкх ду
Носовой —	Мерах хьокху —	мерх хьокх
Шейный —	Логах доьхку —	логх доьхк
На голову —	Коьрта туьллу —	коьрт туьл:
Шаль	Бой ю (кортали ду)	буой йу (куортли ду)
Платок, полностью закрывающий волосы	Чухта ю	чухт йу

Национальная одежда	**Къома" духар**	**[къо:м ду:хар]**
Черкеска	Чоа ду	чуоэ ду
Бешмет	ГIовтал ю	гIовтал йу
Бурка	Верта ду	верт ду
Башлык	Башлакх ю	башлкх йу
Женский национальный костюм	ГIабали йу	гIа:бли йу
Нагрудник	Туьйдаргаш ду	туь:даргш ду
Женский пояс	Доьхка ду	доьхк ду
Мужской пояс	Меттанаш долу доьхка	мет:наш дол доьхк

Мужская рубашка с пуговицами из тесьмы	Ветнаш долу коч ю	ветнаш дол куоч йу
Мужские мягкие сапоги	Маьхьсеш ю	маьхьсиэш йу
Кинжал	Шаьлта ю	шаьлт йу
Газыри	Бустамаш ду	бустмаш ду
Сабля	Тур ду	тур ду
Это можно примерить?	ХIара тIейоха мегар дуй?	хIар тIейуо:х мегар дуй
Эта юбка слишком …	ХIара юбка сов … ю	хIар йупк сов … йу
— длинная	— еха	йе:х
— короткая	— йоца	йо:ц
— широкая	— шуьйра	шуь:р
— узкая	— готта	гот:
— большая	— йоккха	йокх:
— маленькая	— жима	жим
Ткань	КIади ду	кIа:ди ду
Это чисто … ткань	ХIара цIена … кIади ду	хIар цIен … кIа:ди ду
— шерстяная	— тIергIа"	тIергI
— хлопчатобумажная	— бамби"	бамби"
— шелковая	— чиллан	чил:ан
Мне не нравится этот цвет	Суна и бос хаза ца хета	су:н и буос хаз ца хиэ:т
Покажите другую расцветку (ед. ч.)	Кхи" бос берг гайтахьа	кхы" буос берг гайтахь
Этот очень …	ХIара дукха … ю	хIар дукх … йу
— светлый	— сирла	сирл
— темный	— таьIна	таьIн
— пестрый	— къорза	къуорз
Его можно стирать в стиральной машине?	ХIумнаш юьттучу машен чохь йитта мегар дуй и?	хIумншйуьт:ч машиэн чуохь йит: мегар дуй и
Он не сядет после стирки?	Йиттинчул тIаьхьа ята-м етар яц и?	йит:инчул тIаьхь йатам йетар йац и
Он не линяет, не мнется?	И баса-м ца йолу, хьерча-м ца хьерча?	и басам ца йо:л хьиэрчам ца хьиэрч
У вас есть пальто моего размера? (ед. ч.)	Суна мегар йолуш пальто юй шу"?	су:н мегар йолш палтуо йуй шу"
Покажи, пожалуйста, это (этот, эту) черное …	И Iаьржа … гайтахьа	и Iаьрж … гайтахь
— платье	— коч	куоч
— платок	— коьрта туьллу йовлакх	коьрт туьл: йовлкх

— юбку	— юбку	йупк
Какой это размер?	ХIара хIу^{н} размер ю?	хIар хIу^{н} размер йу
Мне нужно на один размер …	Суна цхьа размер … еза.	су:н цхьа размер … йиэ:з
— меньше	— жима	жим
— больше	— йоккха	йокх:
Мне нужен мужской костюм (рубашка) … размера	Суна божарий^{н} костюм (коч) оьшу … размер	су:н буожри:^{н} кастуом (куоч) оьшу … размер
— 44-го	— шовзткъе йоьалгIа	шовзтIкъэ: йоьалгI
— 46-го	— шовзткъе йолхалгIа	шовзтIкъэ: йуолхалгI
— 48-го	— шовзткъе борхIалгIа	шовзтIкъэ: буорхIалгI
— 50-го	— шовзткъе уьтталгIа	шовзтIкъэ: уьт:алгI
— 52-го	— шовзткъе шуьйтталгIа	шовзтIкъэ: шуь:т:алгI
Мне нравится то, что на витрине	Суна витринехь ерг хазахета	су:н витриниэхь йерг хазхиэ:т
Можно примерить?	ТIе а йоьхна, хьажа мегар дуй?	тIеэ йоьхн хьаж мегар дуй
У вас есть зеркало?	Куьзга дуй шу^{н}?	куьзг дуй шу^{н}
Примерь и посмотри	ТIе а йохий, хьажахьа	тIеэ йуохи: хьажахь
Где можно примерить?	ТIе а йоьхна, хьажа мичахь мегар ду?	тIеэ йоьхн хьаж мичахь мегар ду
Очень хорошо сидит.	ЧIогIа дика хета	чIо:гI дик хиэ:т
Он тебе не подходит	И хьоьгахь хаза ца хета	и хьоь:гахь хаз ца хиэ:т
Можно это переделать?	ХIара тоя^{н} мегар дуй?	хIар туо:йа^{н} мегар дуй
Сколько это будет стоить?	И дийрг мел дала дезар ду?	и ди:рг миэл дал диэ:зар ду
Когда будет готово?	Кийча маца хир ю?	ки:ч мац хир йу
Эти брюки мне как раз	ХIара хеча суна гIеххьа ю-кх!	хIар хеч су:н гIехь: йукх
Как они сидят на мне?	Муха хета хIорш суна тIехь?	му:х хиэ:т хIорш су:н тIиэхь
Я беру их.	Аса схьаоьцу хIорш	ас схьаоь:ц хIорш
Какая у них цена?	ХIу^{н} мах бу кхера^{н}?	хIу^{н} мах бу кхе:р
Они не дешевые	Йорах-м яц хIорш	йо:рх м йац хIорш
Подай мне, пожалуйста, эту шляпу	И куй (шляпа) схьакховдабехьа суна	и куй (шля:п) схьакховдбиэ:хь су:н

Мне идет эта шляпа?	ХIара куй товш буй соьгахь?	хIар куй товш буй соь:гахь
Эта шляпа тебе очень идет, бери	И куй хьоьгахь чIогIа хазахета, схьаэца ахьа.	и куй хьоь:гахь чIо:гI хазхиэ:т схьаиэ:ц ахь
Какой это размер?	ХIара хIу^{н} размер ю?	хIар хIу^{н} размер йу
Какой у вас размер? (ед.ч.)	Хьа^{н} хIу^{н} размер ю?	хьа^{н} хIу^{н} размер йу
Я не знаю	Суна ца хаьа	су:н ца хаьэ
Заверни, пожалуйста	ДIахьарчабехьа (куй)	дIахьарчбиэ:хь
Спасибо	Дела реза хуьйла	де:л ре:з хуь:л
Обувь	**Мачаш**	**[ма:чш]**
Мне нужны осенние туфли черного цвета	Суна гурахь лело Iаьржачу басахь мачаш оьшу	су:н гурахь лиэ:луо:^{н} Iаьржч басахь ма:чш оь:ш
У вас есть мужские осенние туфли? (ед.ч.)	Гурахь лело божарий^{н} мачаш юй шу^{н}?	гурахь лиэ:луо:^{н} буожри:^{н} ма:чш йуй шу^{н}
У вас есть женские зимние сапоги? (ед.ч.)	Iай лело зударий^{н} эткаш юй шу^{н}?	Iай лиэ:луо:^{н} зудри:^{н} эткш йуй шу^{н}
Я хочу туфли …	Суна … мачаш еза.	су:н … ма:чш йиэ:з
— на высоком каблуке	— лекха кIажа болуш	лекх кIа:ж болш
— на низком каблуке	— лоха кIажа болуш	лох кIа:ж болш
— без каблуков	— кIажа боцуш	кIа:ж бо:цш
Эти жмут	ХIорш къуьйлуш ю	хIорш къуь:лш йу
Дай, пожалуйста, на полразмера … чем эти.	ХIокхарал ах размер … ерш лохьа.	хIокха:рал ах размер … йерш луо:хь
— больше	— якккий	йакх:и:
— меньше	— кегий	кеги:
Эти туфли мне …	ХIара мачаш суна …	хIар ма:чш су:н …
— узкие	— готта ю	гот: йу
— широкие	— шуьйра ю	шуь:р йу
— как раз	— гIеххьа ю	гIехь: йу
Другого цвета нет?	Кхи^{н} бос берш яц?	кхы^{н} буос берш йац
Эти сапоги …	ХIара эткаш … ю.	хIар эткш … йу
— высокие	— лекха	лекх
— низкие	— лоха	лох

— дорогие	— еза	йез
— дешевые	— йорах	йо:рх
— широкие	— шуьйра	шуь:р
— узкие	— готта	гот:
Они мне малы	ХIорш суна кегий ю	хIорш су:н кеги: йу
У меня 38 размер	Са" ткъе вуьрхIитталгIа размер ю	са" тIкъэ: вуьрхIит:алгI размер йу
Правый сапог жмет …	Аьтту этко … къуьйлу	аьт:у эткуо: … къуь:л
— в носке	— буьхьигехь	буьхьгиэхь
— в пятке	— кIажехь	кIа:жиэхь
Эти мне велики	ХIорш суна яккхий ю	хIорш су:н йакх:и: йу
Правый как раз, а левый немного жмет	Аьттуниг гIеххьа ю, ткъа аьрруниг жимма къуьйлуш ю	аьт:униг гIехь: йу тIкъа аьр:униг жим: къуь:лш йу
У вас есть шнурки? (ед.ч.)	ЧимчаргIанаш дуй шу"?	чимчаргIнш дуй шу"
Можно посмотреть?	Хьажа мегар дуй?	хьаж мегар дуй
Мне нужны мужские тапочки 42-го размера	Суна божарий" кIархаш оьшу шовзткъе шолгIа размер	су:н буожри:" кIархш оь:ш шовзтIкъэ: шолгI размер
У вас есть тапочки?	КIархаш буй шу"?	кIархш буй шу"
Покажи, пожалуйста	Гайтахьа	гайтахь
Эти тапочки дешевые	ХIара кIархаш борах бу	хIар кIархш бо:рах бу
Эти сапоги очень дорогие	ХIара эткаш чIогIа еза ю	хIар эткш чIо:гI йез йу
Я эти не хочу, я возьму вот эти	Суна хIорш ца еза, аса хIорш оьцур ю	су:н хIорш ца йиэ:з ас хIорш оь:цур йу
У вас есть … ? (ед.ч.)	ШУ" … юй?	шу" … йуй
— высокие калоши	— берткаш йолу калош	берткш йол калуош
— зимние сапоги	— Iаьна" эткаш	Iаьн эткш
— осенние туфли	— гуьйрена" мачаш	гуь:риэ:н ма:чш
— кроссовки	— кроссовкаш	красовкш
Сколько стоят эти туфли?	ХIу" доьху оцу мачех?	хIу" доь:х оц ма:чиэх
Платить вам или в кассу? (ед.ч.)	Ахча хьоьга дала деза я кассе дала деза?	ахч хьоь:г дал диэ:з йа кас:иэ дал диэ:з

Парфюмерия. Косметика	**Парфюмери. Косметика**	**[парфюмери касме:тик]**
… дай, пожалуйста	… лохьа	… луо:хь
Два мыла —	Ши саба —	ши са:б
Эту губную помаду —	Балдашна хьокху и басар —	балдшн хьуокх и басар (ду)
Тушь для ресниц —	БIаьрга" негIаршна хьокху тушь —	бIаьрг негIаршн хьуокх туш
Этот лак для ногтей —	МIарашна хьокху и лак	мIа:ршн хьуокх и лак
Ночной крем —	Буьйсанна хьокху крем	буь:сан хьуокх крем
Пудру —	Пудар —	пу:дар
Какие у вас есть духи?	Муьлха духи ду шу"?	муьлх духи ду шу"
У вас есть духи фирмы «Кристиан Диор» («Шанель»)? (ед.ч.)	Шу" «Кристиан Диор» («Шанэль») бохучу фирмий" духи дуй?	шу" кристиан диор (шанэль) бо:хч фирми:" духи дуй
Какая у них цена?	ХIу" мах бу цера"?	хIу" мах бу це:р
Покажите, пожалуйста, …	… гайтахьа	… гайтахь
— крем для бритья	Маж йошуш хьокху крем	мажйо:ш: хьуокх крем
— лосьон после бритья	Маж яьшначул тIаьхьа хьокху лосьон —	мажйаьшнчул тIаьхь хьуокх ласьйон
Мне карандаш для глаз, пожалуйста, покажи	Суна бIаьргашна хьокху къолам гайтахьа	су:н бIаьргшн хьуокх къо:лам гайтахь
Можно выбрать?	Харжа мегар дуй?	харж мегар дуй
Дай мне,пожалуйста,…	Суна … лохьа	су:н … луо:хь
— дезодорант	— дезодорант	дизадарант
— шампунь	— шампунь (кортабуьлург)	шампунь (куортбуьлург)
— вон те маленькие ножнички	— хьуьлла Iуьллу жима тукар	хьуьл: Iуьл: жим тукар
Мне нужна красивая расческа для волос, покажи вон ту, серебристого цвета	Суна цхьа хаза ехк оьшу месаш шаръя", хьуьлла Iуьллу дети басахь ерг гайтахьа	су:н цхьа хаз йиэхк оь:ш месш шарйя" хьуьл: Iуьл: дети басахь йерг гайтахь
Эта очень большая, дайте поменьше	ХIара чIогIа йоккха ю, жимо ерг лохьа	хIар чIо:гI йокх: йу жимуо: йерг луо:хь
Нет ли у вас …? (ед.ч.)	… дац шу"?	… дац шу"

— крема для рук	Куьйгех хьокху крем —	куь:гиэх хьуокх крем
— гигиенической помады	Балдашна хьокху гигиенически басар —	балдшн хьоукх гигиничиски басар
— дневного крема для сухой кожи	Декъачу чIорана дийнахь хьокху крем —	декъачу чIуо:ран ди:нахь хьуокх крем
Ювелирные изделия	**Дашо хIумнаш**	**[дашуо:" хIумнш]**
В универмаге есть ювелирный отдел?	Универмагехь дашо хIумнаш юхкуш меттиг юй?	унивирмагиэхь дашуо:" хIумнш йухкш мет:к йуй
Где находится ювелирный магазин?	Дашо хIумнаш юхку тыька мичахь ю?	дашуо:" хIумнш йухк туьк мичахь йу
Покажи мне, пожалуйста,...	... гайтахьа суна	... гайтахь су:н
— сережки	ЧIагарш —	чIагарш
— браслет	ХIоз —	хIуоз
— брошь	Хьалхабуллу маха —	хьалха:бул:ма:х
— кольцо	ЧIуг —	чIуг
— цепочку	ЗIе	зIэ:
Что это за камень?	ХIара хIу" тIулг бу?	хIар хIу" тIулг бу
Сколько стоит это кольцо с черным жемчугом?	ХIокху Iаьржа жовхIар долчу чIагарх хIу" доьху?	хIокх Iаьрж жовхIар долч чIагарх хIу" доь:х
Покажите мне эту ... цепочку (ед.ч.)	Суна и ... зIе гайтахьа	су:н и ... зIэ: гайтахь
— широкую	— шуьйра	шуь:р
— узкую	— готта	гот:
— короткую	— йоца	йо:ц
— длинную	— еха	йе:х
— дорогую	— еза	йез
— дешевую	— йорах	йо:рх
Можно посмотреть этот ...	ХIокху ... хьажа мегар дуй?	хIокх ... хьаж мегар дуй
— кулон	— кулоне (кочауллург)	кулуониэ: (ко:чэуллург)
— браслет	— хIазаре	хIазариэ:
— перстень	— мухIаре	мухIариэ:
Покажите, пожалуйста, серебряные серьги (ед.ч.)	Дато чIагарш гайтахьа?	датуо:" чIагарш гайтахь

Сколько они стоят?	ХIу" доьху кхарах?	хIу" доь:х кха:рах
Они очень красивые, я их покупаю	ХIорш чIогIа хаза ю, аса оьцу хIорш	хIорш чIо:гI хаз йу ас оь:ц хIорш
Покажите что-нибудь подешевле (ед.ч.)	Йорахо ерш гайтахьа	йо:рхуо: йерш гайтахь
Сколько стоит брошка?	Хьалхабуллучу мехах хIу" доьху?	хьалха:бул:ч ме:хах хIу" доь:х
Где можно купить швейцарские часы?	Швейцарски сахьт мичахь эца мегар ду?	швейцарски сахьт мичахь иэ:ц мегар ду
Я хочу купить дорогие хорошие часы в подарок	СовгIатана цхьа дика деза сахьт эца лаьа суна	совгIан цхьа дик дез сахьт иэ:ц лаьэ су:н
Покажите ...часы (ед.ч.)	... долу сахьт гайтахьа	... дол сахьт гайтахь
— настольные	Стол тIе хIоттош —	стол тIе хIуот:уош
— будильник	Самавоккхуш	самвуокх:ш
— карманные	Киснахь лелош —	киснахь лиэ:луош
Драгоценные камни	Деза тIулгаш ду	дез тIулгш ду
Золото	Деши ду	деши ду
Серебро	Дети ду	дети ду
Кольцо с ...	... бIаьрг болу чIуг.	... бIаьрг бол чIуг
— бриллиантом	Бирлаьнта" —	бирлаьнт
— рубином	ЦIе" —	цIиэ:"
— изумрудом	Баьццара —	баьц:ар
— сапфиром	Сийна —	си:н
— бирюзой	Стигала" басахь —	стигал басахь
Ткани	**КIади**	**[кIа:ди]**
Сколько стоит метр этой ткани?	ХIокху кIади" метарх хIу" доьху?	хIокх кIа:ди" ме:тарх хIу" доь:х
Она не садится?	ХIара ята-м ца ета?	хIар йатам ца йет
Она не сильно мнется?	И чIогIа-м ца хьерча?	и чIо:гIам ца хьиэрч
Отрежь(те) мне 3 с половиной метра	Суна кхо метар ах метар яккхахьа	су:н кхуо ме:тар ах ме:тар йакх:ахь
Сколько с меня?	Соьгара хIу" догIу?	соь:гар хIу" до:гI
Я хотела бы купить что-нибудь ...	Суна ... ерг эца лаьара	су:н ... йерг иэ:ц лаьар
— потоньше	— юткъо	йутIкъуо:
— потолще	— стоммо	стом:уо:
— получше	— дико	дикуо:

… нет?	… ерг яц?	… йерг йац
Потемнее —	ТаьІно —	таьІнуо:
Посветлее —	Сирло —	сирлуо:
Мне не нравится этот цвет	Суна и бос хаза ца хета	су:н и буос хаз ца хиэ:т
Этот цвет мне очень нравится	ХІара бос суна чІогІа хазахета	хІар буос су:н чІо:гІ хазхиэ:т
Какая ширина этой ткани?	ХІокху кІади[н] шоралла мел ю?	хІокх кІа:ди[н] шуо:рал: миэл йу
Эта хорошая ткань, но узкая	ХІара кІади дика ду, амма готта ду-кх	хІар кІа:ди дик ду ам: гот: дукх
5 метров отрежь(те)	Пхи метар яккхахьа	пхи ме:тар йакх:ахь
У вас есть покрывало?	Маьнги тІе тосу шаршу юй шу[н]?	маьнги тІе тос шаршу: йуй шу[н]
Дайте два (ед.ч.)	Шиъ лохьа	шиэ луохь
Покажи вон ту скатерть	Хьуьллара, стол тІе тосу шаршу гайтахьа	хьуьл:ар стуол тІе тос шаршу: гайтахь
Где ее цена?	Мах мичахь бу хІокхуьна[н]?	мах мичахь бу хІокхуьн
Какая у нее ширина-длина?	Шоралла-йохалла мел ю хІара?	шуо:рал: йо:хал: миэл йу хІар
Извини, здесь есть отдел, где продают одеяло, подушки?	Бехк ма биллалахь, кхузахь юргІа-гІайба духкуш метгиг я[н] а юй?	биэхк ма бил:лахь кхузахь йургІ гІайб духкш мет:к йа[н] э йуй
Будь добра, скажи мне, пожалуйста, где можно купить …	Хьо дика а яй … мичахь эца мегар ду, алахьа соьга?	хьуо дикаэ йай … мичахь иэ:ц мегар ду а:лахь соь:г
— нитки	— тай	тай
— иголки	— мехий / маха	ме:хи: / ма:х
— пуговицы	— нуьйдарчий / нуьйда	нуь:дарчи: / нуь:д
— ножницы	— тукар / тукарш	тукар / тукарш
— наперсток	— тІара	тІар
— швейную машинку	— хІумнаш тоьгу чарх	хІумнш тоь:г чарх
Сколько стоят большие ножницы?	Доккхачу тукарх хІу[н] доьху?	докх:ч тукарх хІу[н] доь:х
Какие они дорогие, чьи они (чье производство)?	Уьш ма деза ду, хьена[н] ду уьш?	уьш ма дез ду хье:н ду уьш

Нет, я их не беру	ХІа[н]-хІа[н], аса ца оьцу уьш	хІа:[н]хІа[н] ас ца оь:ц уьш
Заверните (ед.ч.)	ДІахьарчадехьа	дІахьарчдиэ:хь
СЛОВА К ТЕМЕ	***ОЬШУ ДЕШНАШ***	***[оь:ш дешнаш]***
атлас	атлас ду	атлас ду
батист	батист ю	батист йу
бумазея	бумзи ю	бумзи йу
бархат	бархат ду	бархт ду
бязь	боз ду	буоз ду
вильвет	хут ду	хут ду
габардин	габардин ду	габардин ду
замша	замша ду	замш ду
кружева, тюль	бойнаш ю	буойнш йу
кожа	тІаьрсиг ду	тІаьрск ду
шелковая ткань	чиллан кІади ду	чил:ан кІа:ди ду
шелк	дари ду	да:ри ду
шифон	шифон ю	шипуон йу
шерстяная ткань	зип ду	зип ду
	шал ду	шал ду
	тІергІа[н] кІади ду	тІергІ кІа:ди ду
шерсть	тІаргІа бу	тІаргІ бу
марля	хинкиса ду	хынкис ду
полотно х/б	киса ду	кис ду
сатин	сатин ю	сатин йу
ситец	басма бу	басм бу
скатерть, простынь	шаршу ю	шаршу: йу
одеяло	юргІа ду	йургІ ду
одеяло (шерстяное, х/б)	маша бу	ма:ш бу
подушка	гІайба бу	гІайб бу
пододеяльник	юргІанчІуьйрг ю	йургІанчІуь:рг йу
наволочка	гІайбичІуьйрг ю	гІайби[н]:чІуь:рг йу
полотенце	гата ду	гат ду
цена	мах бу	мах бу

Детские товары	**Берий^{н} хIумнаш**	**[бе:ри:^{н} хIумнш]**
Послушай, ты не знаешь, где продается детская одежда и обувь?	Хьажахьа, хьуна ца хаьа, берий^{н} тIеюху хIума а, мачаш а, мичахь юхкуш ю?	хьажахь хьу:н ца хаьэ бе:ри:^{н} тIейу:х хIумаэ ма:чшэ мичахь йухкш йу
Какого размера вот это белое платье?	ХIокху кIайчу куча^{н} размер хIу^{н} ю?	хIокх кIайч ку:ч размер хIу^{н} йу
Оно будет как раз девочке 6 лет?	Ялх шо кхаьчначу йоIана гIехьа хир юй и?	йалх шуо кхаьчнч йоIан гIе:хь хир йуй и
Сколько оно стоит?	ХIу^{н} доьху цунах?	хIу^{н} доь:х цунах
А с коротким рукавом нет? Есть?	Доца пхьош дерг яц? Юй?	до:ц пхьуош дерг йац йуй
Другая расцветка есть?	Кхи^{н} бос берг юй?	кхы^{н} буос берг йуй
Я ищу туфли для 7-летнего мальчика, у вас есть что-нибудь? (ед.ч.)	ВорхI шо долчу кIантана мачаш лоьхуш ю со, хIумма а юй шу^{ну}?	вуорхI шуо долч кIантан ма:чш лоь:хш йу суо хIум:а э йуй шу^{н}
Выбери, пожалуйста, для девочки пяти лет какую-нибудь недорогую куклу	Пхи шо кхаьчначу йоIана цхьа йорахо тайниг харжахьа	пхи шуо кхаьчнч йуоIан цхьа йо:рхуо: тайнг харжахь
У вас нет трехколесного велосипеда? (ед.ч.)	Кхо чIург йолу велосипед яц шу^{ну}?	кхуо чIург йол вилспет йац шу^{н}
Я хотел бы купить для 4-летнего мальчика …	Диъ шо кхаьчначу кIантана … эца лаьара суна	диэ шуо кхаьчнч кIантан … иэ:ц лаьар су:н
— ролики	— чIургаш йолу конькеш	чIургш йол канькиэш
— кубики	— кубикаш	ку:бикш
— мяч	— буьрка	буьрк
— видеоигры	— гойтуш долу ловзарш	гойтш дол ловзарш
— фотоаппарат	— суртдоккхург	суртдуокх:ург
Где продаются вещи для новорожденных?	ХIинцца динчу берашна хIумнаш мичахь юхкуш ю?	хIиц: динч бе:ршн хIумнш мичахь йухкш йу
Дай мне, пожалуйста, две теплые пелёнки	Йовха (стомма) ши пелёнка лохьа суна	йовх (стом:) ши пилёнк луо:хь су:н
Покажи несколько сосок, я хочу выбрать	Масех тIармаIа гайтахьа, харжа лаьа суна	масех тIармаI гайтахь харж лаьэ су:н

Ты знаешь, где продаются детские игрушки? Я возьму этого зайца, вон того мишку, эту обезьянку и этого ежика	Берий^{н} ловзохIумнаш мичахь юхкуш ю хаьий хьуна? ХIара пхьагал а, хьуьллара ча а, и маймал а, хIара зу а оьцур ю аса.	бе:ри:^{н} ловзуо:^{н} хIумнш мичахь йухкш йу хаьи: хьу:н хIар пхьа:галэ хуьл:ар чаэ и маймалэ хIар зуэ оь:цур йу ас
Электротовары	**Электротовараш**	**[электратаварш]**
У вас есть маленькая стиральная машина?	ХIумнашъюьтту жима машен юй шу^{ну}?	хIумншйуьт: жим машиэн йуй шу^{н}
Сколько надо платить за доставку?	ДIахьург хIу^{н} дала деза?	дIахьу:рг хIу^{н} дал диэ:з
Эта высокая	И лекха ю	и лекх йу
Вот эта хорошая, низкая и узкая	ХIара дика ю, лоха а йолуш, готта а йолуш	хIар дик йу лоха э йолш гот:а э йолш
Вы запишите адрес? (ед.ч.)	Адрес дIаяздой ахьа?	адрис дIайаздуой ахь
Отвези(те), пожалуйста, это вот по этому адресу	ХIокху адресца дIахьохьа и	хIокх адрисц дIахьуо:хь и
Давай(те) посмотрим, как она работает	Цо болх муха бо, хьовсий вай	цуо буолх му:х буо хьовси: вай
А где ее инструкция?	Цуьна^{н} инструкци мичахь ю?	цуьн инструкци мичахь йу
У вас есть …	Шу^{н} … юй?	шу^{н} … йуй
— вентилятор	— мохтухург	муохту:хург
— посудомоечная машина	— пхьегIашъюьлу машен	пхьиэ:гIшйуьл машиэн
— пылесос	— чанчуузург	чанчууз:ург
— холодильник	— юургшелйийрг	йуургшиэлйи:рг
— мясорубка	— жижигъIохьург	жижг Iохьург
— утюг	— иту	иту:
— телевизор	— телевизор	тиливизар
— магнитофон	— магнитофон	магнитафуон
— ксерокс	— ксерокс	ксеракс
— чайник	— чайник	чайнк
— лампа (торшер, люстра, бра)	— стогар (лаьтта хIотторг, тховхтухург, пенахтухург) бу	стогар (лаьт: хIуот:уорг тховхту:хург пиэ:нахту:хург) бу

— электробритва	— мажйошург	мажйо:шург
Где можно купить кассеты с чеченскими песнями?	Нохчий^{н} эшарш тIехь йолуш касеташ	нохчи:^{н} э:шарш тIиэхь йолш касе:тш
Можно ее послушать?	мичахь эца мегар ду? ЛадогIа мегар дуй цуьнга?	мичахь иэ:ц мегар ду ладуо:гI мегар дуй цуьнг
У вас есть кассета с песнями …	ШУ^{н} … эшарш тIехь йолуш касета юй?	шу^{н} … э:шарш тIиэхь йолш касе:т йуй
Сколько стоит эта кассета?	Цу касетех хIу^{н} доьху?	цу касе:тиэх хIу^{н} доь:х
Какая?	Муьлхачух?	муьлхчух
Та, которую ты только что ставил?	Ахьа хIинцца лакхийтинчух	ахь хIиц: лакхи:тинчух
Цветы	**Зезагаш**	**[зиэ:згш]**
Я еду в гости, мне нужны цветы, где они продаются? (м)	Со хьошалгIа воьдуш ву, суна зезагаш оьшу, уьш мичахь духкуш ду?	суо хьо:шалгI воь:дш ву су:н зиэ:згш оь:ш уьш мичахь духкш ду
Где здесь можно купить цветы?	Кхузахь зезагаш мичахь эца мегар ду?	кхузахь зиэ:згш мичахь иэ:ц мегар ду
Дайте мне, пожалуйста, пять белых роз (ед.ч.)	Суна пхи кIай^{н} роза лохьа	су:н пхи кIай^{н} ро:з луо:хь
Сколько стоит одна красная роза?	Цхьана цIечу рознах хIу^{н} доьху?	цхьан цIиэ^{н}ч ро:знах хIу^{н} доь:х
Сколько стоит этот букет цветов?	ХIокху зезагий^{н} курса^{н} хIу^{н} мах бу?	хIокх зиэ:зги:^{н} курс хIу^{н} мах бу
У вас нет корзины с цветами? (ед.ч.)	Зезагаш чохь долу тускар дац шу^{н}?	зиэ:згш чуохь дол тускар дац шу^{н}
Мне нужны три корзины цветов	Суна зезагаш чохь долу кхо тускар оьшу	су:н зиэ:згш чуохь дол кхуо тускар оь:ш
Табак	**Тонка**	**[туонк]**
Ты не знаешь, где продаются сигареты?	Хьуна ца хаьа, цигаьрканаш мичахь юхкуш ю?	хьу:н ца хаьа цигаьркнаш мичахь йухкш йу

Здесь есть отдел, где продают сигареты?	Кхузахь цигаьрканаш юхкуш меттиг юй?	кхузахь цигаьркнаш йухкш мет:к йуй
Дай мне, пожалуйста, пачку сигарет и зажигалку	Цхьа пачка цигаьрканаш а, цIелаторг а лохьа	цхьа пачка цигаьркнашэ цIелатуоргэ луо:хь
Покажи мне мундштук	Муштакх гайтахьа суна	муштк гайтахь су:н
Выбери маленькую / большую красивую пепельницу	Йоккха / жима хаза чимчутосург харжахьа	йохх: жим хаз чимч тосург харжахь
РЫНОК. БАЗАР	**БАЗАР**	**[базар]**
Где находится рынок?	Базар мичахь ю?	базар мичахь йу
Где продают мясо?	Мичахь духкуш ду жижиг?	мичахь духкш ду жижг
Где находится молочный ряд?	Шура юхкушберш мичахь лаьтта?	шур йухкшберш мичахь лаьт:
Где я могу купить … творог?	… кIалд мичахь эца мегар ду?	… кIалд мичахь иэ:ц мегар ду
— свежий	Керла яькхина —	керл йаькх:ин
— соленый	Дуьра —	дуьр
— для лепешек с сыром	ЧIепалгаш да^{н} —	чIе:палгш да^{н}
— для вареников	Вареникаш я^{н} —	вареникш йа^{н}
Сметана свежая?	ТIо керла буй?	тIуо: керл буй
Сколько стоит эта баночка?	Кхунах хIу^{н} доьху?	кхунах хIу^{н} доь:х
Я хочу купить чеченскую колбасу	Суна нохчий^{н} йоьхь эца лаьа	су:н нохчи:^{н} йоьхь иэ:ц лаьа
Есть ли у вас говяжий язык?	Бежан мотт буй шу^{н}?	бежан муот: буй шу^{н}
Где продают баранью голову и ножки?	УьстагIа^{н} кортий-когаш мичахь ду духкуш?	уьстагI куорти: куогш мичахь ду духкш
Мне нужно купить легкое, сердце и требуху	Са^{н} пах а, дог а, чо-ко а эца еза	са^{н} пахэ дуогэ чуо: куо:э иэ:ц йиэ:з
Сколько они стоят?	ХIу^{н} доьху кхарах?	хIу^{н} доь:х кха:рх
Я покупаю их	Аса схьаоьцу хIорш.	ас схьаоь:ц хIорш
Взвесь, пожалуйста, килограмм чеснока	Цхьа кийла саьрмасекхаш озахьа	цхьа ки:л саьрмсиэ:кхш уо:захь

А дешевле дадите? (ед.ч.)	Йорахо лой ахьа?	йо:рхуо: луой ахь
У тебя неправильные весы	Хьа^{н} терза нийса дац	хьа^{н} тиэ:рз ни:с дац
Где продавец?	Йохкархо мичахь ву/ю?	йохкархуо: мичахь ву/йу
Покупатель пришел, а продавца нет	Эцархо веьна, ткъа йохкархо вац	иэ:цархуо: веэна. тIкъа йохкархуо: вац
(Пусть продажа будет прибыльной!)	Мах беркате хуьйла!	мах биэрктиэ: хуь:л
(Пусть твои вещи продадутся!)	Хьа^{н} хIумнаш мехала йовлийла!	хьа^{н} хIумнш ме:хал йовли:л
Где продают овощи и фрукты?	Хасстоьмаш а, стоьмаш а духку меттиг мичахь ю?	хас:тоь:мшэ стоь:мшэ духк мет:к мичахь йу
Мне нужен зеленый лук	Суна сийна хохаш оьшу	су:н си:н хуо:хш оь:ш
Черемша очень мелкая?	Хьонка дукха кегийра буй?	хьуонк дукх кеги:р буй
У тебя очень хорошая черемша, взвесь мне 5 килограмм	Хьа^{н} хьонка чIогIа дика бу, цхьа пхи кийла озахьа	хьа^{н} хьуонк чIо:гI дик бу цхьа пхи ки:л уо:захь
Сколько стоит килограмм?	Кийланах хIу^{н} доьху?	ки:лнах хIу^{н} доь:х
Две банки кукурузной муки насыпь, пожалуйста	Ши банка ахьар дохкахьа	ши банк ахьар дуохкахь
Сколько стоит лен (льняное повидло)?	Воьтанах хIу^{н} доьху ахьа?	воь:тнах хIу^{н} доь:х ахь
У вас нет грушевого толокна? (ед.ч.)	Кхорий^{н} цу бац хьа^{н}?	кхуори:^{н} цу бац хьа^{н}
У вас есть кулек (пакет, сумка)? (ед.ч.)	ТIоьрмиг буй шу^{н} ?	тIоьрмг буй шу^{н}
Этот маленький	И жима бу	и жим бу
Дай(те), пожалуйста, вон тот большой	Хьуьллара боккханиг лохьа	хьуьл:ар бокх:ниг луо:хь
У вас нет небольшой корзины? (ед.ч.)	Жимо тускар дац шу^{н}?	жимуо: тускар дац шу^{н}
У меня нет сдачи	Юхадала дац са^{н}	йухдал дац са^{н}
Простите, а у вас не найдется помельче, у меня нет сдачи (ед.ч.)	Бехк ма билла, кегийра ахча дац хьа^{н}, соьгахь юхадала дац	биэхк ма бил: кеги:р ахч дац хьа^{н} соь:гахь йухдал дац

ЗДОРОВЬЕ

МОГУШАЛЛА

ЗДОРОВЬЕ. БОЛЕЗНЬ	МОГУШАЛЛА . ЦАМГАР	[могшал:] [цамгар]
Как твое здоровье?	Хьа^{н} могушалла муха ю?	хьа^{н} могшал: му:х йу
Я болен	Со цомгуш ву	суо цонгш ву
Я больна	Со цомгуш ю	суо цонгш йу
Мне нездоровится	Со могуш вац (м)	суо могш вац
	Со могуш яц (ж)	суо могш йац
Мне плохо	Суна во^{н} хета	су:н вуо:^{н} хиэ:т
Меня тошнит	Са^{н} Iетто дог керча	са^{н} Iэт:уо:^{н} дуог киэ:рч
Мне плохо с сердцем	Са^{н} дог во^{н} хилла	са^{н} дуог вуо:^{н} хил:а
Я не могу дышать	Соьга са ца даккхало	соь:г са ца дакх:луо
Меня вырвало	Со Iеттийра	суо Iет:и:р
Я не могу уснуть	Суна наб ца кхета	су:н наб ца кхиэ:т
У меня пропал сон	Са^{н} наб яйна	са^{н} наб йайна
Мне там больно	Со цигахь лазйо (ж)	суо цигахь лазйуо
Мне здесь больно	Со кхузахь лазаво (м)	суо кхузахь лазвуо
У меня вот здесь болит	Са^{н} хIоккхузахь лозу	са^{н} хIокх:узахь лоз
У меня кружится голова	Са^{н} корта хьийза	са^{н} куорт хьи:з
Я охрип(ла)	Са^{н} йиш хаьлла	са^{н} йишхаьл:а
Она потеряла сознание	И кхетамчуьра яьлла	и кхиэ:тамчуьр йаьл:а
У меня высокая температура	Са^{н} чIогIа дагар ду	са^{н} чIо:гI да:гар ду
У меня болит …	Са^{н} … лозу	са^{н} … лоз
— горло	— легаш	легш
— голова	— корта	куорт
— печень	— доIах	дуоIх
— спина	— букъ	букъ
У меня болят ноги	Са^{н} настарш лозу	са^{н} настарш лоз
Я подвернул ногу	Са^{н} ког керчина	са^{н} куог керчин
Я ушибла плечо	Аса белш лазийна	ас белш лази:на
Я упал	Со охьавоьжнера	суо уохьвоьжниэ:р
Я упала	Со охьайоьжнера	суо уохьйоьжниэ:р
Я сломал(а) руку	Аса куьг кагдина	ас куьг кагдина
Я обожгла палец	Аса пIелг багийна	ас пIелг ба:ги:на
Мне что-то попало в глаз	Суна бIаьрга чу хIума яхана	су:н бIаьрг чу хIум йахна

Меня ужалила оса	Суна зIугано ю тоьхна	су:н зIу:гнуо: йу: тоьхна
Я не могу двинуть рукой	Соьга куьг меттах ца даккхало	соь:г куьг мет:ах ца дакх:луо
У меня повысилось (понизилось) давление	Са^{н} давлени хьалаяьлла (охьаяьлла)	са^{н} давлени хьалйаьл:а (уохьйаьл:а)
Мне холодно	Со шелло	суо шиэл:уо
Я простудилась	Со шелъелла	суо шиэлйел:а
Я простудился	Со шелвелла	суо шиэлвел:а
Меня знобит(лихорадит)	Суна хорша съна	су:н хуорш йеэна
Мне жарко	Со йохъелла	суо йохйел:а
Я кашляю	Со йовхарш етташ ву/ю	суо йовхарш йиэт:ш ву/йу
У меня насморк	Са^{н} мара оьху	са^{н} мар оьх
Мне нужен врач	Суна лор оьшу	су:н луор оь:ш
Вызовите, пожалуйста, врача (мн.ч.)	Лоьре кхайкхийша	лоь:риэ: кхайкхи:ш
Здесь рядом есть телефон?	Кхузахь юххехь телефон юй?	кхузахь йух:иэхь тилифуон йуй
Можно позвонить?	Телефон тоха мегар дуй?	тилифуон туо:х мегар дуй
Отвезите меня в больницу (мн.ч.)	Со больнице йигийша	суо бальницие: йиги:ш
Давай пойдем в поликлинику к врачу	Поликлинике гIой вай, лор волчу.	паликлиникиэ: гIуой вай луор волч
Что мне делать?	ХIу^{н} де аса?	хIу^{н} диэ: ас
У ВРАЧА	**ЛОР ВОЛЧОХЬ**	**[луор волчуохь]**
Что со мной?	Суна хIу^{н} хилла?	су:н хIу^{н} хил:а
Моя болезнь опасна?	Са^{н} цамгар кхераме юй?	са^{н} цамгар кхиэ:рмиэ: йуй
Перевяжите мне, пожалуйста, ногу (ед.ч.)	Са^{н} ког дIабехкахьа	са^{н} куог дIабиэхкахь
В каком кабинете принимает глазной врач (окулист)?	БIаьргий^{н} лоьро муьлхачу кабинет чохь тIеоьцу?	бIаьрги:^{н} лоьруо: муьлхч кабинет чуохь тIеоь:ц

Где находится глазной врач?	БIаьргий^{н} лор мичахь ву?	бIаьрги:^{н} луор мичахь ву
Вы на прием к глазному врачу? (ед.ч.)	Хьо бIаьргий^{н} лор волчу лаьтташ юй? (ж)	хьуо бIаьрги:^{н} луор волч лаьт:ш йуй
Платить нужно?	Ахча дала дезий?	ахч дал диэ:зи:
Что у вас болит? (ед.ч.)	ХIу^{н} лозу хьа^{н}?	хIу^{н} лоз хьа^{н}
У вас было такое когда-нибудь раньше? (ед.ч.)	Хьалха цкъа а хIара санна дерг хиллий хьуна?	хьалх цIкъа:э хIар сан: дерг хыл:и: хьу:н
Что с вами? (ед.ч.)	Хьуна хIу^{н} хилла?	хьу:н хIу^{н} хыл:а
Вы давно болеете? (ед.ч.)	Дукха хан юй хьо цомгуш йолу (ж)	дукх хан йуй хьуо цонгш йол
	Дукха хан юй хьо цомгуш волу (м)	дукх хан йуй хьуо цонгш вол
Разденьтесь до пояса (ед.ч.)	ГIодаюккъе кхаччалц хьайна тIера хIумнаш дIаяха	гIодйукъ:иэ: кхач:алц хьайн тIиэ:р хIумнш дIайа:х
Ложитесь на спину, пожалуйста (ед.ч.)	Букъ тIе вижахьа (м)	букъ тIе вижахь
Повернитесь на бок (ед.ч.)	Букъ тIе йижахьа (ж)	букъ тIе йижахь
Повернитесь сюда (ед.ч.)	АгIор верза (м)	а:гIуор виэрз
Повернитесь туда (отвернитесь) (ед.ч.)	АгIор ерза (ж)	а:гIуор йиэрз
Глубоко вдохните! (ед.ч.)	Схьаверза (м)	схьавиэрз
Не дышите! (ед.ч.)	Схьаерза (ж)	схьайиэрз
Вставайте (ед.ч.)	дIаверза (м)	дIавиэрз
Одевайтесь (ед.ч.)	дIаерза (ж)	дIайиэрз
Откройте рот (ед.ч.)	КIоргга садаккхал!	кIуорг: садакх:ал
Не закрывайте (ед.ч.)	Са ма деIа!	са ма диэ:I
Закройте (ед.ч.)	ХьалагIатта	хьалгIат:
Здесь больно?	ТIе хIума йоха	тIе хIум йуо:х
	Бага дIаелла	баг дIайиэл:
Где болит?	ДIа ма къовлалахь	дIа ма къовл:ахь
Вот здесь	ДIакъовла	дIакъовл
Это лекарство есть в аптеке?	Кхузахь лазайой? (ж)	кхузахь лазйуой
	Кхузахь лазавой? (м)	кхузахь лазвуой
	Мичахь лозу?	мичахь лоз
	ХIоккхузахь	хIокх:узахь
	ХIара молха аптекехь дуй?	хIар молх апте:киэхь дуй

Это лекарство нужно принимать два-три раза в день до еды	ХIара молха хIума яале, дийнахь шозза-кхузза мала деза	хIар молх хIум йаэлиэ: ди:нахь шоз: кхуз: мал диэ:з
Как нужно принимать (пить) эти лекарства?	Муха мала деза хIара молханаш?	му:х мал диэ:з хIар молхнаш
Натощак?	Мецачу чоьнна тIе?	мецч чоьн: тIе
До еды?	ХIума яале?	хIум йаэлиэ:
После еды?	ХIума йиинчул тIаьхьа?	хIум йиэинчул тIаьхь
Целую таблетку или полтаблетки?	Дийнна бIелиг я ах бIелиг?	ди:н: бIэ:лг йа ах бIэ:лг
Один раз в день	Дийнахь цкъа	ди:нахь цIкъа
Три раза в день	Дийнахь кхузза	ди:нахь кхуз:
Утром	Iуьйранна	Iуь:ран:
Вечером	Сарахь	сарахь
Через каждые 3 часа	ХIор кхо сахьт мосазза дели	хIо:р кхуо сахьт мосаз: де:ли
5-7 дней, если боль обострится	Пхеа-ворхI дийнахь, лазар чIагIлахь	пхеэ вуорхI ди:нахь лазар чIагIлахь
Оба глаза нужно закапывать или один?	Шина а бIаьрга тоха деза я цхьанна?	шинаэ бIаьрг туо:х диэ:з йа цхьан:
Сколько капель?	Мас тIадам?	мас тIадам
В оба глаза 3 раза в день по две капли	Шишша тIадам, шина а бIаьрга, дийнахь кхузза.	шиш: тIадам шинаэ бIаьрг ди:нахь кхуз:
На ночь под ноги ставьте грелку	Буьйсанна когаш кIел йохйийрг хIоттае.	буь:сан: куогш кIел йохйи:рг хIуот:йиэ:
Сколько дней я должен (а) буду пробыть дома?	ЦIахь мас дийнахь Iа^{н} дезар ду са^{н}?	цIахь мас ди:нахь Iа^{н} диэ:зар ду са^{н}
Сколько дней я должен (а) провести в постели?	Мас де даккха деза аса меттахь?	мас де дакх: диэ:з ас мет:ахь
Пока не пройдет кашель и не спадет температура	Йовхарш дIайовллалц а, дагар дIадаллалц а	йовхарш дIайовл:алцэ да:гар дIадал:алцэ
Мне снова нужно приходить?	Са^{н} юха а ва^{н} веза? (м)	са^{н} йухаэ ва:^{н} виэ:з
Когда мне прийти?	Са^{н} юха а я^{н} еза? (ж)	са^{н} йухаэ йа:^{н} йиэ:з
	Со маца йола? (ж)	суо мац йуо:л
	Со маца вола? (м)	суо мац вуо:л
Как ты?	Хьо муха ю? (ж)	хьуо му:х йу
	Хьо муха ву? (м)	хьуо му:х ву
Как ты сейчас себя чувствуешь?	ХIинца муха хета хьуна?	хIинц му:х хиэ:т хьу:н

Тебе лучше?	ГIоли хетий хьуна?	гIуо:ли хиэ:ти: хьу:н
Теперь я чувствую себя хорошо	ХIинца дика ю/ву со-м	хIинц дик йу/ву суом
Не беспокойся, все будет хорошо	Са ма гаттаде, дала мукъалахь, дерриге а дика хир ду	са ма гат:диэ: да:л мукълахь дер:игиэ:э дик хыр ду
Береги себя!	Ларлуш хила!	ларлуш хыл
Выздоравливай!	Толо!	туо:луо:
Дай Бог здоровья!	Дала маршалла дойла!	да:л маршал: дуойл

У ЗУБНОГО ВРАЧА

ЦЕРГИЙ [н] ЛОР ВОЛЧОХЬ

[церги:[н] луор волчуохь]

Где здесь зубной врач?	Мичахь ву кхузахь цергий [н] лор?	мичахь ву кхузахь церги:[н] луор
С которого часа он работает?	Мас даьлча болх бо цо?	мас даьлч буолх буо цуо:
Там кто-нибудь есть?	Цу чохь цхьа а вуй?	цу чуохь цхьа:э вуй
Зубной врач принимает?	Цергий [н] лоьро тIеоьций?	церги:[н] лоь:руо: тIеоь:ци:
В каком кабинете?	Муьлхачу кабинет чохь?	муьлхч кабинет чуохь
У меня болит зуб	Са [н] цIерг лозу	са[н] цIерг лоз
Какой?	Муьлханиг?	муьлхниг
Верхний, второй слева	Лакхарниг, аьрру агIор шолгIаниг	лакхарниг аьр:у а:гIуор шолгIниг
Нижний, под коронкой	Лахарниг, ботт кIелахь ерг	лахарниг буот: кIелахь йерг
Снимите коронку, пожалуйста	Ботт дIаяккхахьа	буот: дIайакх:ахь
У меня …	Са [н] …	са[н] …
— кровоточат десны	— доьлех цIий оьху	доь:лиэх цIи: оьх
— опухла щека	— бесни йистина	бесни йистин
— сломался зуб	— церг кагъелла	церг кагйел:а
— выпала коронка	— ботт схьаяьлла	буот: схьайаьл:а
Какой зуб вас беспокоит? (ед.ч.)	Хьа [н] сагаттадеш ерг муьлха церг ю?	хьа[н] сагат:диэш йерг муьлх церг йу
Больно?	Лазавой? (м) Лазайой? (ж)	лазвуой лазйуой

Очень болит?	ЧIогIа лозу?	чIо:гI лоз
Я сделаю укол	Аса маха тухур бу	ас ма:х тухур бу
Удалите этот зуб (ед.ч.)	И церг дIаяккхахьа	и церг дIайакх:ахь
Я бы не хотела удалять этот зуб (коренной)	И кхел дIаяккха ца лаьара суна	и кхэ:л дIайакх: ца лаьар су:н
Этот зуб шатается	ХIара церг лесташ ю	хIар церг лиэстш йу
Поставьте, пожалуйста, пломбу (ед.ч.)	Пломба хIоттаехьа	пломб хIуот:йиэ:хь
Я хочу полечить десны	Доьлашна дарба лело лаьа суна	доь:лшн дарб лиэ:луо[н] лаьэ су:н
Я хочу поставить коронку на этот зуб	ХIокху цергана ботт йолла лаьа суна	хIокх церган буот: йол: лаьэ су:н

СЛОВА К ТЕМЕ

ОЬШУ ДЕШНАШ

[оь:ш дешнш]

Болезнь	Цамгар ю	цамгар йу
Здоровье	Могушалла ю	могшал: йу
Лекарство	Молха ду	молх ду
Операция	ЭтIор	иэ:тIуор
Кровь	ЦIий ду	цIи: ду
Рана	Чов ю	чов йу
Сделать укол	Маха тоха	ма:х туо:х
Бессонница	Наб яйна	наб йайна
Болит	Лозу	лоз
Горечь во рту	Багахь къаьхьалла ю	багахь къаьхьал: йу
Жар	Дагар ду	да:гар ду
Желтуха	Маждар ду	маждар ду
Желчь	Стим бу	стим бу
Изжога	Дог мустаделла	дуог мустдел:а
Кровотечение	ЦIий оьху	цIи: оьх
Одышка	Салацар	сала:цар
Отсутствует аппетит	ЯахIума ца еза	йаэхIум ца йиэ:з
Сонливость	Наб оьху	наб оьх
Тошнит	Дог керча	дуог киэрч
Воспаление легких	Пехий [н] цамгар ю	пехи:[н] цамгар
Туберкулез	Йовхарий [н] цамгар ю	йовхри:[н] цамгар
Вывихнута рука	Куьг чуьрадаьлла	куьг чуьрдаьл:а
Нужно сдать кровь	ЦIий дIадала деза	цIи: дIадал диэ:з

Корь	Хьара ду	хьа:р ду
Малярия	Хорша ю	хуорш йу
Обожгла(обжег) ногу	Ког багийна	куог ба:ги:на
Под мышкой опухоль	Пхьарс кIелахь дестар ду	пхьарс кIелахь диэстар ду
Паралич правой стороны	аьтту агIор чуьра са дIадаьлла	аьт:у а:гIуор чуьр са дIадаьл:а
Перелом ребра	ПIенда кагбина	пIиэнд кагбина
Простуда	Шелвелла / шелъелла	шиэлвел:а / шиэлйел:а
Ревматизм	Ан хIоьттина	ан хIоьт:ин
Окулист (глазной врач)	БIаьргий " лор	бIаьрги:" луор
Гинеколог (женский врач)	Зударий " лор	зудри:" луор
Педиатр (детский врач)	Берий " лор	бе:ри:" луор
Стоматолог (зубной врач)	Цергий " лор	церги:" луор
Онколог (врач по опухолям)	Дестарий " лор	диэстри:" луор
Травматолог (врач по травмам)	Травматолог	травматолог
Дерматолог (кожный врач)	ЧIора " цамгарий " лор	чIуо:ра" цамгари:" луор
Кардиолог (врач по заболеваниям сердца)	Дега " цамгарий " лор	дег цамгари:" луор
Гастроэнтеролог (врач по заболеваниям желудочно-кишечного тракта)	Чоьна " цамгарий " лор	чоь:н цамгари:" луор
Хирург	ЭтIош волу лор	иэ:тIуош вол луор
Части тела	**ДегIа" меженаш**	**[диэ:гI меженш]**
бедро / бедра	гIогI ду / гIогIаш ду	гуогI ду / гIуо:гIш ду
бок / бока	агIо бу / агIонаш бу	а:гIуо: бу / а:гIуонш бу
бровь / брови	цIоцкъам ду / цIоцкъамаш ду	цIоцIкъам ду / цIоцIкъмаш ду
веко / веки	бIаьрга " негIар ду / негIарш ду	бIаьрг негIар ду / негIарш ду
вена / вены	пха бу / пхенаш ду	пха бу / пхе:нш ду

волосы	месаш ю	месш йу
глаз / глаза	бIаьрг бу / бIаьргаш бу	бIаьрг бу / бIаьргш бу
голова / головы	корта бу / кортош ду	куорт бу / куортуош ду
горло	легаш ду	легш ду
грудь / груди	накха бу / накхош ду	на:кх бу / на:кхуош ду
грудная клетка	некха " ваз ду	не:кх ваз ду
губа / губы	балда ду / балдаш ду	балд ду / балдш ду
десна / десны	доьла ду / доьлаш ду	доь:л ду / доь:лш ду
железа / железы	екхоъ ю / екхоаш ю	йе:кхуоэ йу / йе:кхуоэш йу
желудок	чо ю	чуо: йу
живот	гай ду	гай ду
зуб / зубы	церг ю / цергаш ю	церг йу / цергш йу
кадык	къамкъарг ю	къамкъарг йу
кишки	чуьйраш ю	чуь:рш йу
кожа	чIор ду	чIуор ду
колено, локоть	гола бу/ голаш ду	гуо:л бу / гуо:лш ду
кость	даьIахк ю / даьIахкаш ю	даьIк йу/ даьIкш йу
кулак	буй бу / буйнаш ду	буй бу / буйнш ду
кровь	цIий ду / цIийш ду	цIи: ду / цIи:ш ду
легкое / легкие	пах бу / пехаш ду	пах бу / пехш ду
ладонь	кераюкъ ю	ке:рйукъ йу
лицо / лица	юьхь ю / яххьаш ю	йуьхь йу / йахь:ш йу
лоб	хьаж ду	хьаж ду
лопатка	пханар ду / пханарш ду	пханар ду / пханарш ду
мозг	хье бу	хье: бу
мочевой пузырь	ахкаргаш ду	ахкаргш ду
ноготь / ногти	мIара ю / мIараш ю	мIа:р йу / мIа:рш йу
ноздря / ноздри	мерIуьрг ю / мерIуьргаш ю	мерIуьрг йу / мерIуьргш йу
нога (ступня) / ноги	ког бу / когаш бу	куог бу / куогш бу
нога от ступни до колена	ност ю / настарш ю	нуост йу /настарш йу
нос	мара бу	мар бу
палец / пальцы	пIелг бу / пIелгаш ду	пIиэлг бу / пIиэлгш ду
палец ноги	кога " пIелг бу	куо:г пIиэлг бу
палец руки	куьйга " пIелг бу	куь:г пIиэлг бу
печень	доIах ду	дуоIх ду

плечо / плечи	белш ю / белшаш ю	белш йу / белш: йу
подбородок	чIенга ю	чIенг йу
позвоночник	букъдаьIахк ю	букъдаьIк йу
почка / почки	жин бу / жаннаш ду	жин бу / жан:ш ду
пупок	цIонга ду	цIуонг ду
пятка / пятки	кIажа бу / кIажош ду	кIа:ж бу/ кIа:жуош ду
ребро / ребра	пIенда бу/ пIендарш ду	пIиэнд бу / пIиэндарш ду
рот (сверху)	бат ю	бат йу
рот (внутри)	бага ю	баг йу
рука (кисть)	куьг ду / куьйгаш ду	куьг ду / куь:гш ду
рука (от кисти до плеча)	пхьарс бу / пхьаьрсаш ду	пхьарс бу / пхьаьрсш ду
селезенка	Iонжар ду	Iонжар ду
сердце / сердца	дог ду / дегнаш ду	дуог ду / дегнш ду
спина	букъ бу	букъ бу
тело / тела	дегI ду / догIмаш ду	диэгI ду / догIмш ду
талия	гIодаюкъ ю	гIодйукъ йу
ухо / уши	лерг ду / лергаш ду	лерг ду / лергш ду
челюсть / челюсти	моччахал ду/ моччахалш ду	муоч:хал ду/ моуч:халш ду
шея (спереди)	лаг ду	лаг ду
шея (сзади)	ворта ю	вуорт йу
щека / щеки	бесни ю / беснеш ю	бесни йу / бесниэш йу
щиколотка	хьакхолаг ю	хьакхуо:лг йу
язык / языки	мотт бу / меттанаш ду	муот: бу / мет:наш ду

В АПТЕКЕ

АПТЕКЕХЬ

[апте:киэхь]

Здесь поблизости есть где-нибудь аптека?	Кхузахь цхьанххьа а юххехь аптека юй?	кхузахь цхьанхь:аэ йух:иэхь апте:к йуй
Какая-нибудь аптека работает ночью?	Буьйсанна болх беш цхьа а аптека юй?	буь:сан: буолх биэш цхьа:э апте:к йуй
Аптека работает в выходные дни?	Мукъачу деношкахь аптека болх беш хуьлий?	мукъч диэ:нуошкахь апте:к буолх биэш хуьлий
До которого часа работает наша аптека?	Вай[н] аптека мас сахьт даллалц болх беш ю?	вай[н] апте:к мас сахьт дал:алц буолх биэш йу

У вас есть это лекарство?	ХIара молха дуй шу[н]?	хIар молх дуй шу[н]
Я могу купить это лекарство без рецепта?	ХIара молха рецепт а йоцуш эца мегар дуй аса?	хIар молх рицептэ йо:цш иэ:ц мегар дуй ас
У меня есть рецепт	Соьгахь рецепт ю	соь:гахь рицепт йу
Как принимать это лекарство?	ХIара молха муха мала деза?	хIар молх му:х мал диэ:з
Сколько оно стоит?	ХIу[н] мах бу кхуьна[н]?	хIу[н] мах бу кхуьн
У вас есть грелка?	Йохйийрг юй шу[н]?	йохйи:рг йуй шу[н]
Дайте мне, пожалуйста…	Суна … лохьа	су:н … луо:хь
— марлю	— хин киса	хин кис
— вату	— бамба	бамб
— йод	— йод	йод
— одноразовый шприц	— цкъа туху маха	цIкъа ту:х ма:х
— лекарство от кашля	— йовхарий[н] молха	йовхари:[н] молх
— глазные капли	— бIаьрга туху молха	бIаьрг ту:х молх
— ушные капли	— лерга туху молха	лерг ту:х молх
— капли от насморка	— мера чу туху молха	мерч ту:х молх
У вас есть …	Шу[н] … дуй?	шу[н] … дуй
— аспирин	— аспирин	аспирин
— ношпа	— ношпа	ношп
Простите, во сколько закрывается аптека? (ед.ч.)	Бехк ма биллалахь, аптека дIа мас даьлча къовлу?	биэхк ма бил:лахь апте:к дIа мас даьлч къовл

ОПТИКА

КУЬЗГАНАШ ДЕШ А, ДУХКУШ А ЙОЛУ МЕТТИГ

[куьзгнаш диэшэ духкшэ йол мет:к]

Я разбил(а) очки.	Аса куьзганаш дохийна?	ас куьзгнаш дуо:хи:на
Где здесь можно заказать очки?	Кхузахь куьзганаш мичахь дайта мегар ду?	кхузахь куьзгнаш мичахь дайт мегар ду
Когда они будут готовы?	Кийча маца хир ду уьш?	ки:ч мац хыр ду уьш
Здесь есть место, где делают очки?	Куьзганаш деш меттиг юй кхузахь?	куьзгнаш диэш мет:к йуй кхузахь

У меня близорукость	Суна генахь хIумма а ца го	су:н ге:нахь хIум:а ə ца гуо
У меня дальнозоркость	Суна юххехь хIумма а ца го	су:н йух:иэхь хIум:а ə ца гуо
Можно вставить сюда новые стекла?	Керла бIаьргаш хIитто мегар дуй кхуза?	керл бIаьргш хIит:уо^{и}: мегар дуй кхуз
Мне нужна оправа для очков	Куьзганашна гур беза суна	куьзгнашн гу:р биэ:з су:н
Я хочу купить вот эти очки	ХIара куьзганаш эца лаьа суна	хIар куьзгнаш иэ:ц лаьə су:н
Сколько они стоят?	ХIу^{и} доьху царах?	хIу^{и} доь:х ца:рх
Они дорогие	Уьш деза ду	уьш дез ду
Покажи(те), пожалуйста	Гайтахьа	гайтахь
У вас есть футляр для очков?	Куьзганаш чудохку ботт юй шу^{и}?	куьзгнаш чудохк буот йуй шу^{и}
Дай вон тот, коричневый	Хьуьллара боьмашниг лохьа	хьуьл:ар боь:мшниг луо:хь

Любую свободную минутку используйте для того, чтобы запомнить хотя бы несколько слов или предложений, которые могут вам понадобиться в ближайшем будущем.

Не стесняйтесь говорить с чеченцами на их языке, старайтесь как можно чаще употреблять при встрече с ними слова и предложения, которые вы выучили.

Общаясь с чеченцами, больше слушайте как они говорят, прислушивайтесь к звукам и старайтесь запомнить то, что кажется вам интересным. Так вы пополните свой словарный запас.

Автор

Для заметок

Для заметок

ЗУЛАЙ ХАМИДОВА

Русско-чеченский разговорник – М.: «Пантори», 2005. – 192 с.

ISBN 5-9218-0014-7

Автор
З.Х.Хамидова, доктор филологических наук

Редактор
Т.С.Якова, кандидат филологических наук

Дизайн и верстка
М.Широкова, М.Лейпунский

Производство
Л.Подберезин

ЛР № 066723 от 6.07.99 г.

Сдано в набор 10.12.2004. Подписано в печать 26.01.2005. Формат 70x100/32
Гарнитура «Times New Roman». Объем 7,8 усл. печ. л. Бумага офсетная
Печать офсетная. Тираж 5000 экз. Зак. № 644

Издательство «Пантори»
103006, Москва, Старопименовский пер., 16-29А,
Тел/факс (095) 299-6473

Отпечатано с готовых диапозитивов
во ФГУП ИПК «Ульяновский Дом печати»
432980, г. Ульяновск, ул. Гончарова, 14